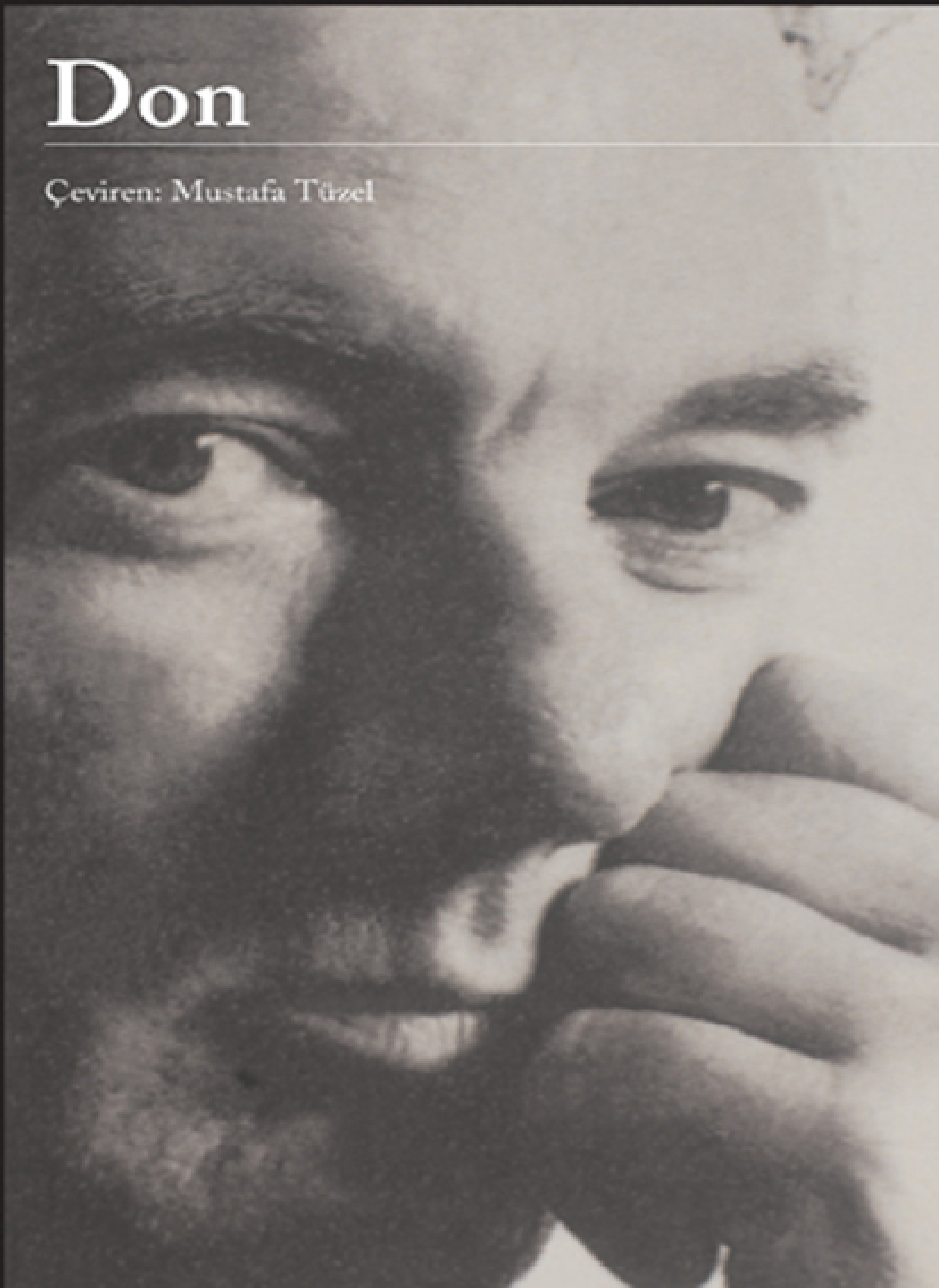
Thomas Bernhard

Don

ROMAN

Çeviren: Mustafa Tüzel

YKY

Thonıas Bernhard'ırı YKY'deki kitapları:

Odun Kesmek *(1999)*

Bitik Adam *(2000)*

Eski Ustalar *(2002)*

Ses Taklitçisi (2003)

Yok Etme *(2005)*

Don *(2006)*

THOMAS BERNHARD

Don

AI.MANCADAN ÇEVİREN:

MUSTAFA TÜZEL

ROMAN

DON

Thomas Bemhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avuslury.ılı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichleı'in kızıdır. Bemhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Jo-hanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir ciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar GrafenhoPtaki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mo-zarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Arta-ııd ve Brecht

üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorfta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü. *Kilıi)>-hk* dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısındaki "vesikalık konuğu" olan Thomas Bemhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bemhard İle Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede yayımlanmış yapıtları: *VVittgeııstein'ın Yeğeni,* Metis Yay. 1989; *Kahramanlar Alanı,* Can Yay. 1992; *Neden. Bir Değini,* Mitos Yay. 1993; *Mahzen. Bir Vazgeçiş,* Mitos Yay. 1994; *Soluk. Bir Kurar,* Mitos Yay. 1997; *Soğukluk. Bir Dışlanma,* Mitos Yay. 1997; *Bir Çocuk,* Mitos Yay. 1997; *Tiyatrocu,* Mitos Yay. 1999; *Odun Kesmek,* YKY 1999; *Bitik Adam,* YKY 2000; *Eski Ustalar,* YKY 2002; *Ses Taklitçisi,* YKY 2003; *Yok Etme,* YKY 2005; *Don,* YKY 2006.

Mustafa Tüzel 1959'da İstanbul'da doğdu. 1979 yılında İTÜ Elektrik Fakültesi Elektronik ve Haberleşme bölümüne girdi, 1991 yılında İÜ Basın Yayın Yüksek Okulu Radyo TV Bölümünden mezun oldu. Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği (ÇEVBİR) kurucu üyelerindendir. Çevirdiği yapıtlardan bazıları: Jürgen Habermas'tan *İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim, Sosyal Bilimlerin Mantığı, iletişimseI Eylem Kuramı* /-//; Friedrich Dürrenmatt'tan *Fizikçiler, Midas;* Peter Sloterdijk'tan *lnsa-nat Bahçesi Üzerine Kurallar;* Arthur Schopenhaueı'den *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar;* Friedrich Nietzsche'den *Böyle Söyledi Zerdüşt, Tragedyanın Doğuşu, İnsanca Pek İnsanca* /-//, *Putların Batışı;* Max Horkheimeı'den *Geleneksel ve Eleştirel Kuram,* Thomas Bernhard'dan *Neden, Mahzen;* Martin Suter'den *Can Dostu;* Hugo Loetscheı'den *Uzay Kapsülündeki Maymun.*

Yapı Kredi Yayınlan - 2373 Edebiyat - 732

Don / Tlıomas Bcrnhard Özgün adı: Frost Almancadan Çeviren: Mustafa Tüzel Redaksiyon: Fahri Güllüoğlu

Kitap Editörü: Fahri Güllüoğlu Düzelti: Incilay Yılmazyurt

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset Yüzyıl Mah. Massıt 5. Cad. No: 15 Bağalar / İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Suhrkamp Taschenbuch, 1972 1. Baskı: İstanbul, Ağustos, 2006 ISBN 975-08-1118-6

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A Ş. Yapı Kredi Kültür Merkezi İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23 http://www.yapikrediyayinlari.com e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr www.teleweb.com.tr

DON

"Ne diyor insanlar benim hakkımda?" diye sordu.

"Budala mı diyorlar? Ne diyor insanlar?"

Bir tıp stajı sadece karmaşık bağırsak ameliyatlarını, karın zarının kesilmesini, akciğerin çengelle tutturulmasını ve ayakların kesilmesini seyretmekten ibaret değildir, gerçekten de sadece, ölülerin gözlerini kapatmaktan ve çocukların gözlerini dünyaya açtırmaktan ibaret değildir. Bir tıp stajı sadece: kesilmiş bütün ve yarım bacakları ve kolları omzun üstünden emaye kaba atmak değildir. Sürekli başhekimin ve asistanın ve asistanın asistanının peşi sıra dolaşıp durmaktan, vizitenin kuyrukvaroluşundan ibaret değildir. Sahte olgularla kandır-macaya başvurmaktan da ibaret olamaz bir tıp stajı, "cerahat kanınızda kolayca kuruyup gidecek ve yeniden sağlığınıza kavuşacaksınız" dememden de. Ve başka yüzlerce yalandan da. Yalnızca "Olacak, olacak" dememden de - artık hiçbir şey olmayacağı halde. Bir tıp stajı, yalnızca kesmek ve dikmek, birleştirmek ve ayırmak için yapılan bir staj değildir. Bir tıp stajı ete kemiğe

bürünmemiş olguları ve olasılıkları da hesaba katmalıdır. Ressam Strauch'u gözlemleme görevim, böyle ete kemiğe bürünmemiş olgular ve olasılıklarla yüzleşmeye zorluyor beni. Araştırılmamış olan bir şeyi araştırmaya. Onları, şaşırtıcı bir olasılık derecesine kadar ortaya çıkartmaya. Bir komplonun ifşa edilmesi gibi. Ve pekâlâ, ete kemiğe bürünmemiş olan, bununla ruhu kastetmiyorum, ruh olmadan ete kemiğe bürünmemiş olan, var olup olmadığını bilmediğim, ama var olmasını umduğum, bu binlerce yıllık tahmin binlerce yıllık bir hakikat olabilir; ete kemiğe bürünmemiş olanın, yani hücrelerden oluşmayanın, her şeyin ondan varolduğu şey olması, ve bunun tersinin olmaması, sadece birinin diğerinden varolmaması kesinlikle mümkün olabilir.

İlk trenle yola çıktım. Dört buçuk treniyle. Sarp kayalıkların arasından. Sağımız solumuz kapkaraydı. Bindiğimde donuyordum. Sonra yavaş yavaş ısındım. Bir de, gece vardiyasından evlerine dönen kadın ve erkek işçilerin sesleri. Hemen sempatimi kazandılar. Kadınlar ve erkekler, genç ve yaşlı, ama hepsi aynı ruh hali içinde, başlarından göğüslerine, hayalarından ayaklarına kadar uykusuzlar. Erkeklerde gri takkeler, kadınlarda kırmızı başörtüleri. Bacaklarını çuha parçalarına sarmışlardı, soğuğun etkisini bir nebze azaltmanın biricik yoluydu bu. Bunların trene Sulzau'dan binen bir kar küreyiciler grubu olduğunu hemen anladım. Sanki bir ineğin karnı gibi sıcaktı: hava sanki, kalp kaslarının muazzam kasılışlarıyla insanların bedenlerinden yine aynı insanların bedenlerine pompalanıyor gibiydi. Düşünülecek gibi değil! Sırtımı vagonun duvarına yasladım. Bütün gece uyumadığım için, dalıverdim. Gözümü açtığımda, vagonun ıslak zemininde, düzensiz bir çizgi halinde, sanki bir harita üzerinde sıradağlar arasında kendine yol açmaya çalışan bir ırmak gibi uzanan ve pencere ile pencere çerçevesi arasında, imdat freni hizasında sona eren kan izini gördüm yine. Ansızın yukarıya çekilen pencerenin tam ortasından böldüğü, ezilmiş bir kuştan akmıştı bu kan. Belki de günlerce önce. O kadar sıkı kapatılmıştı ki pencere, hava sızmıyordu içeriye. Can sıkıcı görevini yaparken buradan geçen kondüktör, ölü kuşu dikkate almamıştı bile. Ama görmüş olmalıydı. Bunu fark etmiştim. Ansızın, kar kürerken havasızlıktan boğulan bir hat bekçisinin öyküsü çalındı kulağıma, şöyle sona ermişti: "Hiçbir şeyi kendine dert edinmezdi." Benim dış dünyam, benim iç dünyam mıydı, görülebilen her yerde dile gelen, düşüncelerimin, enerjik bir biçimde hazırlandığım görevimin yansıması mıydı - zaman geçtikçe oturacak

yerlerin kıymete binmesine karşın, hiç kimse oturmadı yanıma. Tren, nehir vadisi boyunca inildiyordu. Zihnimde, kısa bir süre evde buldum kendimi. Sonra daha da ötede, arşınladığım herhangi bir büyük kentte. Sonra gömleğimin kolumun üstüne toz parçacıkları düşüyor, ben de onları sağ kolumla silmeye çalışıyordum. İşçiler bıçak

çıkarttılar ve ekmek kestiler. İri, kalın ekmek parçalarını hapır hupur yuttular, üstüne de et parçaları ve sucuk yediler, hiçbir sofrada yenmeyecek cinsten parçalar. Yalnızca kucak sofrasında. Hepsi de buz gibi bira içiyordu ve besbelli ki kendilerine gülünesi gelen kendilerine gülemeyecek kadar zayıftılar. O kadar yorgundular ki, fermuarlarını kapatmayı, ağızlarını silmeyi akıllarına bile getiremiyorlardı. Ve akşam saat beşte, diğerleri paydos ettiğinde, onlar yine işe başlıyorlardı. Tren, yanı başından akan ırmak gibi, aşağıya doğru gümbürdüyor, sökün ediyordu. Hava gitgide daha karanlıklaşıyordu.

Oda, Schvvarzach'taki stajyer odam gibi küçük ve sevimsizdi. Orada ırmağın gürüldeyerek akması nasıl dayanılmazdıysa, burada da sessizlik öylesine dayanılmazdı. Hancı kadın, isteğime uyarak, perdeleri aşağı indirdi. (Hep aynı şey: beni ürküten mekânlarda perde bulunmasından hoşlanmıyorum.) Hancı kadın tiksindiriyor beni. Çocukken, aralık mezbaha kapılarının önünde beni kusturan tiksintinin aynısı bu. Ölü olsaydı, -bugün- ondan tiksinmezdim -ölü otopsilik bedenler, bana asla canlı bedenleri anımsatmazlar- ama kadın yaşıyor, çürük, çok eski bir han mutfağı kokusu içinde yaşıyor. Benden hoşlanmış gibi görünüyor, çünkü bavulumu yukarı taşıdı ve her sabah kahvaltımı odama taşımayı kabul etti, odaya kahvaltı taşımak kitabında yazmadığı halde. "Sanat ressamı bey bir istisnadır" dedi. O bey de bir daimi müşteriymiş ve daimi müşterilerin ayrıcalıkları varmış. Ve hancılar için "kârdan çok zarar" anlamına geliyorlarmış. Peki, yolum onun hanına nasıl düşmüş? "Tesadüfen" dedim. Hemen dinlenmek ve sonra, dağ gibi işin yapılmak üzere beni beklediği evime geri dönmek istiyordum. Anlayış gösterdi. Adımı söyledim ve ona kimliğimi verdim.

Şimdiye kadar hancı kadından başka kimseyi görmedim, aradan geçen zamanda handa çok gürültü oldu oysa ki. Odamda geçirdiğim yemek saatinde. Hancı kadına ressamı sordum ve ormanda olduğunu söyledi. "Hemen hemen hep ormandadır" dedi. Akşam yemeğinden önce

gelmeyecekmiş. "Sanat ressamı beyi" tanıyor muyum, diye sordu. "Hayır" dedim. Henüz kapının eşiğindeyken, sessizce bir şey daha soruyormuş gibi geldi bana, yalnızca bir kadının, bir erkeğe yıldırım hızıyla sorabileceği bir şey. Gafil avlanmıştım. Bir yanılma söz konusu değildi. Teklifini, tek bir söz söylemeden ve ansızın bir mide bulantısına da kapılıp, reddettim.

VVeng, şimdiye kadar gördüğüm en karanlık yer. Asistanın betimlediğinden daha da karanlık. Doktor Strauch, bir dostun geçmesi gereken tehlikeli bir yolu ima eder gibi ima etmişti burayı. Asistanın bütün söyledikleri, imalardan ibaretti. Beni, asistanın bana vermiş olduğu göreve her geçen saniye daha sıkı sıkıya bağlayan görünmez ipler onunla aramızda katıksız bir gerilim yaratıyordu, acımasızca içime soktuğu argümanları beynime sokulmuş bir çivi gibi algılıyordum. Ama, beni tedirgin etmekten kaçınıyordu. Benim kesinlikle uymam gereken noktalarla yetiniyordu. Gerçekten bu yöre, hele ki tamamen ufak tefek, rahatlıkla ebleh denilebilecek yetişkin insanların yaşadığı bu yerleşim alanı ürkütüyor beni. Boy ortalaması bir kırkı aşmayan, sarhoşlukta peydahlanmış, duvar çatlakları ve dar yollar arasında sendeleyerek yürüyen insanlar. Bu vadi için tipik görünüyorlar. Weng çok yükseklerde yer alıyor, ama yine de bir uçurumun içinde, çok aşağılarda. Sarp kayaları aşmak olanaksız. Yalnızca aşağıdaki demiryolu bir çıkış sağlıyor. Böylesi-ne çirkinliğinden ötürü, karakteri olmayan güzel manzaralardan daha karakterli bir manzara bu. Hepsinin ayyaş, tiz do notasına kadar bilenmiş çocuk sesleri var orada, önlerinden geçildiğinde bu seslerini batırıyorlar insana. Saplıyorlar. Gölgelerden saplıyorlar, demem gerekir, çünkü gerçekte şimdiye kadar yalnızca insanların gölgelerini gördüm, perişanlık içinde ve kudurmuşçasına titreyen bunaltıcı havadaki gibi insan gölgeleri. Bu gölgelerden saplanan bu sesler, önce kafamı karıştırdı, daha fazla kışkırtmaya zorladı beni. Bunları yine de epey soğukkanlılıkla algıladım, beni sarsmadılar. Aslında bütün bunlar yalnızca usandırıcıydı benim için, çünkü sınırsız bir rahatsızlıktaydılar. Üstelik bir de, içindekilerin bir oraya bir buraya savrulduğu karton valizimi sürüklemem gerekiyordu peşimden. Aşağıdaki tren istasyonundan, endüstrinin bulunduğu ve büyük enerji santralinin inşa edildiği yerden, yukarıya, Weng'e bir şeyi taşımak, ancak yaya olarak mümkündür. Kısaltılması, en azından bu mevsimde, mümkün olmayan beş kilometre. Dört bir yanda havlayan, uluyan köpekler. Benim şimdiye kadar, VVeng'e giden yolda ve VVeng'de algıladıklarımı sürekli

algılayan insanlar, çalışmayla ya da eğlenceyle ya da bunlara karşılık gelen orospuluk, dilencilik ya da içki içmek gibi faaliyetlerle ya da aynı anda bunların tümüyle birden oyalanmıyorlarsa, onların zamanla delirdiklerini düşünebiliyorum. Ressam Strauch gibi bir insanı, böyle bir yöreye ve böyle bir zamanda, sürekli yüzünü tokatlayan böyle bir yöreye çeken şey nedir?

Görevim çok gizli, ve bu görev bana özellikle, iyice düşünülerek, böyle sürpriz bir biçimde bir günde aniden verildi. Beni erkek kardeşini gözlemlemekle görevlendirmek asistanın ak-J:na kesinlikle çok önceden gelmişti. Neden ben? Neden benim gibi stajyer olan diğerlerinden birini değil? Ona çoğunlukla belirli zor sorularla gelen, diğerleri değil de ben olduğum için mi? Ressam Strauch'ta hiçbir koşulda, kendisiyle, cerrah StrauchTa, kardeşiyle herhangi bir bağlantımın bulunduğuna ilişkin bir kuşku uyandırmamam gerektiğini sıkı sıkı tembihledi bana. Bu yüzden, sorulduğunda, konuyu kökten bir biçimde tıptan uzaklaştırmak için, hukuk okuduğumu söyleyecektim. Asistan yolculuk ve konaklama masraflarını üstlendi. Kendince, fazla bulduğu bir miktar para da verdi. Benden, kardeşini ayrıntılı olarak gözlemlememi istiyordu, daha fazlasını değil. Kardeşinin davranış tarzlarını, gününün nasıl geçtiğini betimlememi; görüşleri, niyetleri, sözleri, yargıları hakkında bilgi vermemi. Gidişatı hakkında bir rapor. El kol hareketleri yapma, öfkelenme, "insanlara karşı koyma" tarzı hakkında bir rapor. Bastonunu tutuşu hakkında. "Bastonun, kardeşimin elindeki işlevini gözlemleyin, bunu en ince ayrıntısına kadar gözlemleyin."

Cerrah, ressamı yirmi yıldan beri görmüyordu. On iki yıldır mektuplaşmıyorlardı. Ressam aralarındaki ilişkiyi açıkça düşmanlık olarak tanımlıyor. "Yine de, bir hekim olarak, bir deniyorum" dedi asistan. Bu yüzden benim yardımıma gereksiniyor. Benim gözlemlerim onun için, şimdiye kadar vardığı her şeyden daha yararlıymış. "Kardeşim de" dedi, "evlenmedi benim gibi. Hani derler ya, bir kafa adamıdır. Ama kafası umarsızca karışmıştır. Günahlar, utanç, saygı, suçlamalar, merciler vardır peşinde - kardeşim çok gezen bir tiptir, yani korkan bir insandır. Azrak. Ve insanlardan nefret eden biri." Bu görev, asistanın kişisel inisiyatifiyle verildi, ve Schvvarzach'ta yaptığım staja dahil. İlk defa, gözlemlemeye bir iş gözüyle bakıyorum.

Koltz'un beyin hastalıklarıyla ilgili, beynin 'yüksek faaliyeti' (uyarı fenomenleri) ve 'düşük verimi' (felçler) diye iki bölüme ayrılmış kitabını yanıma almayı düşündüm ama sonra bıraktım. Onun yerine, Henry James'in beni Schwarzach'ta da oyalamış bulunan bir kitabını aldım.

Saat dört gibi handan ayrıldım. Apansız çöküveren kaba huzurda kavrayıverdi beni, sadece bileklerime varıncaya kadar da değil, muazzam bir huzursuzluk. Bu odayı bir deli gömleği gibi geçirdim üstüme, ve şimdi de çıkarmam gerekiyor, bırakın ineyim aşağıya, duygusu. Misafir salonuna girdim. Defalarca seslendiğim halde kimse bakmadığı için, dışarıya çıktım. Bir buz tabakası üstünde sendeledim, ama hemen toparlanıp, kendime bir hedef belirledim: iki düzine metre uzaklıktaki bir ağaç kütüğü. Ağaç kütüğünün önünde durdum. Şimdi etrafta birçok ağaç kütüğünün, kar tabakasından dışarıya uzandığını görüyordum, sanki kurşunlarla delik deşik olmuş gibiydiler, düzinelerceydiler. İki saati aşkın bir süredir yatağın üstünde oturarak uyuduğumu, şimdi anladım. Yorgunluğumun suçlusu, buraya varışım ve buradaki yeni ortamdı. Sıcak rüzgârdı, diye düşündüm. Bu sırada, buradan yüz metre bile bulmayan bir orman parçasından, bir adamın karlara bata çıka yürüdüğünü gördüm, hiç kuşkusuz ressam Strauch'tu bu. Karşımda yalnızca belden yukarısı görünüyordu, bacakları muazzam kar yığınlarının altında kalıyordu. Büyük siyah şapkası dikkatimi çekti. Ressam, bir ağaç kütüğünden diğerine, sanırım istemeye istemeye ilerliyordu. Bastonuna dayanıyor, sonra onu itekliyordu, bir sığırtmaç gibi, bastonu aynı zamanda kesimlik hayvanıydı sanki. Ama bu izlenim o an uçtu gitti, ve geriye, ona olabildiğince çabuk ve en iyi bir biçimde nasıl yaklaşırım, sorusu kaldı. Kendimi ona nasıl tanıtırım, diye düşündüm. Onun yanına gidip bir şey mi sorayım, saati ya da yeri soranların bildik ve basit yöntemine mi başvurayım? Evet? Hayır? Evet? Böyle devam ettim. Evet. Onun yoluna çıkmaya karar verdim.

"Hanı arıyorum" dedim. Ve her şey yolunda gitti. Bana şöyle bir baktı, çünkü ansızın ortaya çıkışım güven uyandırmaktan çok, tekinsizdi - ve beni refakatine aldı. Hanın daimi müşterisi olduğunu söyledi. Birisinin buraya, YVeng'e çıkması için ya eksantrik olması ya da yanılmış olması gerekirmiş. Burada dinlenmeye çalışması için. "Şuradaki *o* handa mı?" Bu kadar genç olup da, bunun saçmalık olduğunu görmemek olmazmış. "Bu yörede mi?" Böylesine tuhaf bir fikir, ancak bir ahmağın aklına gelebilirmiş. "Ya da

intihar etmeye aday birinin." Ne olduğumu, ne okuduğumu sordu, çünkü belli ki "hâlâ bir şey" okuyordum, ve ben, sanki dünyanın en doğal şeyiymiş gibi, "Hukuk" dedim. Bu kadarı ona yetti. "Siz rahatça önden gidin. Ben yaşlı bir adamım" dedi. Bakışı, bir süreliğine beni öyle ürkütmüştü ki, onu ilk kez gördüğümde tamamen kendi içime çekilmiştim, çaresizce.

"Size bastonumla işaret ettiğim şu yönde yürürseniz, saatlerce en küçük bir korkuya bile kapılmadan gezinebileceğiniz bir vadiye ulaşırsınız" dedi. "Keşfedilirim diye korkmanıza gerek yok. Başınıza bir şey gelemez: her şey tamamen ölmüştür orada. Yeraltı zenginlikleri yok, tahıl yok, hiçbir şey yok. Şu ya da bu dönemin bazı izlerine rastlarsınız, taşlar, duvar parçaları, neyin işareti olduğunu kimsenin bilemeyeceği işaretler. Güneşle belirli, gizemli bir ilişki. Huş ağacı dalları. Harap olmuş bir kilise. İskeletler. Gizlice gelmiş yaban hayvanlarının izleri. Dört beş gün yalnızlık, suskunluk" dedi. "Tamamen insan eli değmemiş doğa. Tek tük şelaleler. Sanki insan öncesine yaraşır bin-yıllarda yapılan bir gezinti gibi."

Akşam ansızın çöküyor burada, bir gök gürültüsü gibi. Sanki dünyanın bir yarısını diğerinden tamamen ayıran demir bir perde, bir emir üzerine, aşağı indiriliyormuş gibi. Her halükârda: gece iki adım arasında geliyor. Uğursuz boğuk renkler sönüyorlar. Her şey sönüyor. Geçiş yok. Karanlıkta havanın daha soğuk olmamasını, sıcak rüzgâr sağlıyor. Kalp kaslarını dur-durmasa bile en azından kısıtlayan bir atmosfer. Hastaneler bu hava akımının şarkısını söyleyebilirler: tıp sanatıyla aşırıya varıncaya kadar, yeniden umut belirinceye kadar doldurulmuş, sağlıklı olduğunu zanneden hastalar güçsüz düşüyorlar ve artık hiçbir insan kuramıyla, ne kadar ustalıkla kurulmuş olsa da, canlanamıyorlar. Amboliyi kolaylaştıran hava etkisi. Gizemli bulut bileşimleri, çok ötelerde bir yerde. Köpekler, anlamsızca sokaklarda ve avlularda koşturuyorlar ve insanlara da saldırıyorlar. Nehirler bütün bir vadinin çürüme kokusunu yayıyorlar. Dağlar çarpabileceğiniz beyin kıvrımları gibi, gündüzleri aşırı belirginler, gece ise algılanmıyorlar bile. Yol ayrımlarında ansızın yabancılar konuşuyor, sorular soruyor, kendilerine sorulmamış soruların yanıtlarını veriyorlar. Sanki o anda her şey kardeşçeymiş gibi: çirkin olan güzel olana yanaşmaya cesaret ediyor ve tam tersi, acımasız olan zayıf olana. Saat vuruşları mezarlığın ve çatı kademelerinin üstüne damlıyorlar. Ölüm ustalıkla yaşama çeviriyor yolunu. Çocuklar da birdenbire zayıf duruma düşüyorlar. Bağrışmıyorlar ama bir

katar halinde koşuyorlar. Şelalelerin yakınlarındaki hanlarda ve tren istasyonlarında, bir an bile sürmeyen ilişkiler kuruluyor, bir kez bile yeniden canlanmayan arkadaşlıklar oluşturuluyor. İkinci tekil şahsa öldüresiye işkence ediliyor ve sonra küçük bir kötülükte çabucak boğulu veriyor.

VVeng, devasa demir blokları tarafından milyonlarca yıl boyunca gömülmüş bir çukurda yer alıyor. Yol kenarları, ahlaksızlığa ayartıyorlar.

Üçüncü Gün

"Ben ressam değilim" dedi bugün, "en fazla bir boyacı oldum."

Onunla benim aramda bir gerilim var şimdi, aramızdaki ilişkisini altımızda ve üstümüzde kuran. Ormandaydık. Konuşmadan. Yalnız ıslak, ayaklara kilolarca ağırlığını yükleyen kar konuşuyordu, gerçi anlaşılmıyordu, ama sürekliydi, aradaydı. Suskunlukta. Düşünüldükleri için ortada olan, ama yine de ortada olmayan, işitilemeyen sözcüklerde. Tekrar tekrar, benim önden yürümemi istiyor. Benden korkuyor. Anlatılan öykülerden ve deneyimden biliyor ki, gençler insana arkadan saldırır ve onu soyarlar. Fizyonomi çoğu kez cinayet ve soygun işlerinde yanıltıcıdır. Bir kere kendisine inanıldığı için, ruh diye tanımlanan bu "hiçbir yasaya uymayan", ileri gidiyor ama güvensizliğin, korkunun ve kuşkunun biraraya gelmesinden oluşmuş zihin, geride kalıyor, bir tuzağı olanaksız kılıyor. Yolu hiç bilmediğimi söylediğim halde, beni önden yürütüyor. Ara sıra 'sola' ya da 'sağa' gibi bir emirle, düşüncelerinde fazla ileri gittiğine ilişkin kanaatimi ortadan kaldırıyor. Bu emirleri tamamen karanlıkta adım atarak ve sabırsızlıkla yerine getiriyorum. Tuhaf olan, yolumu bulabilecek hiçbir ışık göremeyişimdi. Kör-lemesine kürek çekmek gibiydi ve tin için de geçerliydi bu, denge her yerde ve hiçbir yerdeydi. Şimdi yalnız başıma olsaydım ne yapardım? Bu da, ansızın ortaya çıkmış, öylesine bir düşünceydi. Ressam, sinir sistemime binmiş olağanüstü bir yük gibi yürüyordu ardımda: sanki arkamda, benden habersiz birtakım sonuçlara varıyordu sürekli. Sonra yeniden soluk soluğa kalıyor ve durmamı istiyordu. "Bu yolu her gün yürüyorum" dedi, "onlarca yıldır yürüyorum. Uykuda bile yürüyebilirdim." Şimdi VVeng'de olmasının nedeni hakkında daha yakından bilgi edinmeye çalıştım. "Hastalığım ve bütün nedenler birarada" dedi. Daha ayrıntılı bir bilgi beklemiyordum. Ona, elimden

geldiğince, altını çizdiğim ya da hazin bir şeyler eklediğim başlıklar halinde yaşamımı, bu yaşamın bence, şimdi olduğum şeyi nasıl oluşturduğunu anlattım -şu anda, *gerçekten* kim olduğumu açığa vurmadan- ve beni bile şaşırtan bir açıklıkla. Ama onu hiç ilgilendirmiyordu. O yalnızca kendisiyle ilgileniyor.

"Takvime göre kaç yaşında olduğumu bilseydiniz, dehşete kapılırdınız" dedi. "Gençlerin hemen yardıma koşacağı bir yaşlı adam olduğumu düşünüyorsunuzdur mutlaka. Sizi şaşkına döndürecektir." Yüzü sanki birkaç derece daha umutsuzlukla kararmış gibi görünüyordu. "Doğa zalimdir" dedi, "ama en çok da en güzel, en şaşırtıcı, bizzat kendisinin seçtiği yeteneklerine karşı zalimdir. Gözünü bile kırpmadan ezer onları." Annesine fazla önem vermiyor, babasına daha da az; ve kardeşlerine karşı zamanla kayıtsızlaşmış, onların da, kendisine karşı her zaman kayıtsız olduklarına inanıyor. Fakat bunları söyleyiş tarzı, ne kadar çok sevdiğini açıklıyor annesini, babasını ve kardeşlerini. Onlara nasıl da bağlı olduğunu! "Her şey her zaman bulanıktı benim için" diyor. Çocukluğumdan bir kesit sundum ona. Bunun üzerine dedi ki: "Her çocukluk aynıdır. Yalnızca birisi sıradan, diğeri yumuşak, bir başkası da şeytani bir ışık altında görünür."

Evde, bana öyle geliyor ki, gereken saygıyla karşılıyorlar onu. Ama arkasından herkes kaş göz işareti yapıyor. "Onların aşırılıkları biliniyor. Cinselliklerinin kokusu alınıyor. Ne düşündükleri, neye niyetlendikleri hissediliyor bu insanların; izin verilmeyenin içlerinde sürekli daraldığı hissediliyor. Yatakları pencerelerin altında ya da kapının ardındadır, ya da bunlar yatak bile sayılmaz: bunların içinde bir korkunçluktan bir diğerine geçiyorlar... Erkekler kadınlarına, iyi fiyata kapatılmış bir et gibi davranıyorlar ve tersi, birileri diğerlerine, boyun eğdirilmiş aptallığa davranır gibi davranıyorlar. Bütün bunlar büyük suçlar olarak denkleştirilebilir. İlkel olan ortak mülktür. Bazıları söylenince tepki veriyorlar, bazıları da her şeyi doğuştan öğrenmiş gibi çok iyi biliyorlar... Kendilerine dar gelen pantolonlar, etekler kendi içinde yabanıl kılıyor onları. Akşamlar uzayıp gidiyor: olmuyor! Birkaç adım içeri, dışarı, oraya buraya, donmamak için... Çene tutuluyor, diğeri istediğini yapıyor... Sabah insanın yüzüne vuruyor, yukarısının neresi aşağısının neresi olduğunu anlayamıyor insan. Cinselliktir, her şeyi öldüren. Cinsellik, doğası gereği öldüren hastalık. Er ya da geç en derin içtenliği mahveder... birinden

diğerine dönüşmeye yol açar, iyiden kötüye, buradan oraya, yukarıdan aşağıya. Allahsızdır, çünkü yıkım herkesin *karşısına* çıkar... Ahlaklı olan sonra ahlaksız olur, gelmiş geçmiş bütün yok olmuşların bir modeli. Doğanın çift dilliliği, denilebilir. Buradaki işçiler" dedi, "yalnızca cinsellikle yaşıyorlar, insanların çoğu gibi, bütün insanlar gibi... sürekli olarak sonuna dek uzatılmış yabanıl bir süreç içinde utanca ve zamana karşı ve tersi: yıkım. Zaman onlara darbeler vuruyor, o zaman yollarını yalnızca ahlaksızlıkla döşüyorlar. Birini ezenler, bunu daha iyi örtüyorlar, diğerleri daha az iyi. Becerikli olana ancak zaten her şey boşunalaştığmda geliyor sıra. Ama her zaman zaten her şey boşuna. Hepsi bir cinsel yaşam yaşıyorlar, yaşam değil."

VVeng'de ne kadar kalacağımı sordu bana. İlkbaharda yapılacak birkaç sınava hazırlanmak için, çok geçmeden eve dönmem gerektiğini söyledim. "Hukuk okuduğunuza göre" dedi, "iş bulmak sizin için çok kolay. Hukukçulara her zaman ve her yerde iş verilir. Hukukçu bir yeğenim vardı, dosya dağlan karşısında delirdi ve devlet görevini bırakmak zorunda kaldı. Ste-inhofluk oldu. Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz?" 'Steinhof'taki kliniğin benim için bir kavram olduğunu söyledim. "O zaman yeğenimin akıbetini biliyorsunuz" dedi.

Umutsuz değil, zor bir vakaya hazırlanmıştım. 'Ölüme götüren karakter güçlülüğü', çok önceden okuduğum bir kitaptaki bu söz geldi aklıma, öğleden sonra ressamın kişiliği hakkın-daki düşüncelerime kılavuzluk etti: nasıl oluyor da yalnızca intihar meşgul ediyor onu? İntihar bir insanın gizli zevki gibi bir şey olabilir mi, onu istediği gibi bozabilir mi? İntihar, nedir bu? Kendini sona erdirmek. Haklı ya da haksız yere. Hangi hakla? Neden olmasın? Bütün düşüncelerim bir noktada birleşmeye çalışıyordu: intihar meşru mudur, sorusuna yanıt bulunan yerde. Bir yanıt bulamadım. Hiçbir yerde. Çünkü insanlar birer yanıt değiller, birer yanıt olamazlar, yaşayan yanıt olamaz, ölüler de. Kendi suçum olmayan bir şeyi, kendimi öldürerek yok ediyorum. Bana emanet edilmiş bir şeyi mi? Kim emanet etmiş? Ne zaman? O zamanlar bunun gerçekleştiğinin bilincinde miydim? Hayır. Ama basitçe duyulamayan bir ses, intiharın günah olduğunu söylüyor bana. Günah mı? Bu kadar basit mi? Büyük bir günah? Büyük bir günah kadar basit mi? Her şeyi çökerten bir şey olduğu için, diyor ses. Her şeyi? Peki 'her şey' nedir? İster uyanık, ister uykuya dalmış olsun, onun sloganı:

intihar! Bu sloganda boğuluyor. Pencerelere art arda duvar örüyor. Çok geçmeden kendini duvarların ardına kapatmış oluyor. Sonra, artık soluk alamadığı için, hiçbir şey göremediğinde, ikna edici oluyor: öldüğü için. Bana öyle geliyor ki, bana yakın bir düşünce tarzının gölgesinde duruyorum, onunkinin: onun intiharının.

"Bir beyin, bir devlet yapılanmasıdır" dedi ressam. "Ansızın anarşi hüküm sürer." Onun odasında, ayakkabılarını giymesini bekliyordum. "Düşünceler arasındaki büyük suikastçılar ve küçük suikastçılar" tıpkı insanlar arasında olduğu gibi, sık sık ittifaklar kuruyor ve bu ittifakları daha saati dolmadan bozuyorlardı. Ve "anlaşılmış olmak ve anlaşılmak istemek bir aldatmacadır. Kuşaklar boyunca süregelen yanılgılara dayanır." Zıtlıklar adeta sonsuza dek süren gecenin, yalnızca görünüşte *eyleyen* gün üzerindeki egemenliği gibi hüküm sürüyorlardı. "Biliyor musunuz, renkler her şeydir. Gölgeler de her şeydir. Zıtlıkların büyük renk değerleri vardır." Birçoklarında, satın alman ve birkaç kez giyildikten sonra bir kenara atılan ve artık giyilmeyen, olsa olsa yeniden satılan ama hediye edilmeyen, bir kutunun içinde çürümeye terk edilen giysiler gibiymiş. Çatı katında ya da bodrumda dolaşırlarmış. "Akşam olduğunda sabah tahmin edilebilir" dedi, "ama sabah yine de her zaman şaşırtıcıdır." Bir deneyim yokmuş, kesin anlamıyla: "denk bir deneyim, bu yüzden!" Yine de artık teslim olmamanın, artık çaresiz olmamanın olanakları varmış. "Ama bu olanaklara asla sahip olmadım." O anda, yaşamın anlamını oluşturan şey, bütün değerini yitirirmiş. "Çabalama, hayal kırıklığının üstünde yükselir" dedi. Biri nasıl parlak gerçekleşirse, diğeri de zalimce, bir öncekinden daha zalimce gerçekleşir-miş. "Yukarıya varanlar için, her halükârda, yukarısı diye bir şeyin olmadığı ortaya çıkar. Sizin gibi gençtim ben de, hiçbir şeyin çabalamaya değmediğini bilmek çoktan huzur veriyordu bana. Ve huzursuzluk veriyordu bana. Bugün yeniden dehşet veriyor bana. Bu dehşetin içinde yönümü şaşırdım." Kendi durumuna "yalnız olmanın balta girmemiş ormanlarında keşif gezileri" diyor. "Sanki dayak içeren birkaç ânı geride bırakabilmem için, binlerce yıl yürümek zorunda kalmışım gibi" dedi. Yoksunluğun eksikliğini hiç çekmemişti, başkaları tarafından sömürülmekten hiç mahrum kalmamıştı, mahrum kalamamıştı da. "Hâlâ insanlara yatırım yapıyorum, çoktandır bildiğim halde, beni kandırdıklarını, çoktandır bildiğim halde, beni öldürmeyi kafaya koyduklarını." Sonra yalnızca kendi kendine tutunmuş, "bir ağaca tutunur gibi, çoktan çürümüş

olsa da yine de bir ağaçtır" ve akıl ve yürek ondan uzaklaşmışlar, arka plana atılmışlar.

Köyde henüz vadiden dışarı adımını atmamış insanlar var. Örneğin ekmek taşıyan kadın, ekmek taşımaya dört yaşında başlamış ve yetmiş yaşma vardığı bugüne kadar, ekmek taşımayı bırakmamış. Sütçü. İkisi de demiryolunu yalnızca dışarıdan görmüşler. Ve ekmek taşıyan kadının kız kardeşi ve zangoç. Pongau onlar için kara Afrika gibi. Ekmeklerini kazandıkları yerde kalıyorlar ve başka bir şey onları ilgilendirmiyor. Ya da dışarıya bir adım atmaktan korkuyorlar. "Bir arkadaşım verdi hanın adresini" dedim. Bu yalan nasıl ortaya çıktı? Çok basitçe, yalan söylemekten daha kolay bir şey yokmuş gibi. "Tanımadığım bir yere ya da bir manzaraya gelmekten hoşlandığım için" dedim, "hiç tereddüt etmedim". - "Havanın korkunç bir bileşimi var" dedi ressam. "Ansızın, hareket özgürlüğünüzü yok eden koşullar başlıyor." Bir sürü han ve hatta pansiyon varken, neden başka, daha iyi bir hanı değil de özellikle burayı seçtiğimi öğrenmek istemişti. "Aşağıdaki vadide de. Ama bu yalnızca yolgeçenler için söz konusu olabilir, sırf gecelemek amacıyla." Her şey bir arkadaşımın fikriydi, diye yalan söyledim. Elimde birkaç adresle yola çıkmıştım. "Yolculuğunuzda hiçbir olay olmadı mı?" diye sordu bana. Yolculuk sırasında geçen hiçbir olayı anımsayamadım. "Bilesiniz" dedi, "ben yolculuk yaptığımda, hep bir şeyler olur". Köye ve hana geri dönerken, dedi ki: "İnsanın yanında okuyacak bir şeyler olmalı, ya da yapacak bir iş. Yanınızda bir şey yok mu?" - "Henry Ja-mes'in bir kitabı var" dedim. "Henry James mi?" diye sordu. "Ben" dedi, "kitapları kasten evde bıraktım. Yine de, birkaç küçük yazıyı yanıma aldım. Aslında Pascal'ımdan başka bir şey yok." Bütün bu süre içinde bana bakmamıştı, tamamen iki büklüm yürümüştü. "Çünkü kapatmıştım" dedi. "Kapatmıştım, son müşteri de çıktıktan sonra dükkânı kapatır gibi." Sonra: "Burada daha çok gözlemler yapabilirsiniz, soğukta değişen, kendine karşı haset içinde. İsterseniz şöyle söyleyeyim: insanların olduğu yerde, gözlem yapılabilir. Özellikle de, neyi yapmadıklarına, yani, onları neyin yok ettiğine dair." Burada "karşısında şapka çıkartılabilecek" hiçbir şey yokmuş. Her şey, anlaşılmaz derecede çirkin ve pahalıymış. "Hancı kadının hoşunuza gitmemesi, hoşuma gidiyor" dedi. "Böyle olmalı." Daha fazla açıklama yapmadı. Merhamet göstermemek, yalnızca nefreti işlemek ve hedefine ulaşmak, birçok durumda aklın mutlak ziynetiymiş bu. "O bir hayvan" dedi. "Burada daha

bir dizi hayvan tanıyacaksınız. Özellikle handa." Karakteri karakterle değerlendirme yeteneğine sahip miymişim, bir yetenek ki "hiç zekâ gerektirmez, çok az sayıda insanda vardır?" İki karakter arasında bir üçüncüsünü oluşturmak ve böyle devam etmek... kendisi böyle vakit geçiriyormuş. "Şimdi yapmıyorum artık" dedi. "Geceleyin uyanma olasılıkları var. Korkmuyor musunuz: hancı kadının, evdeki durumlardan haberi olmayan firari bir yatak arkadaşı söz konusu. Ya da uyurgezer izlenimi veren hayvan gömücü*. Kemik kırılmaları ve her türden burkulmalar, şimdiye dek hancı kadının yatağına çıkmaktan alıkoymadılar onu." Hancı kadın herkesi kayırıyormuş, yalnızca onu, ressamı hariç tutuyormuş. Örneğin her dört beş günde bir bütün odalardaki çarşaflan değiştiriyormuş, bir tek onun odasındakileri değiştirmiyormuş. Onun bardaklarını iyi doldurmuyormuş ve birisi onun hakkında bilgi edinmek istediğinde, onun hakkında utanmazca yalanlar söylüyormuş. Ama bunun için ressamın elinde kanıt yokmuş, bu yüzden konuşma konusu yapamıyor-muş. Hancı kadının, onun hakkında aşağılık söylentiler yaydığına inanmadığımı söyledim. "Öyle, öyle" dedi, "beni bir köpek gibi tanıtıyor. Yatağıma yaptığımı da anlatıyor. Benim arkamdan, işaretparmağıyla kafasına vuruyor, deli olduğumu ima etmek için. Aynayı unutuyor. İnsanların çoğu unutuyor bu* *der Vi’aseıııııcister:* Ortaçağda görevi hayvanların leşlerini ya da kesilen hayvanların artıklarını gömmek olan adam. Roman, günümüzde, ama Avusturya'nın ücra bir dağ köyünde geçtiği için bu meslekten hâlâ söz edilebiliyor. Bizim kültürümüzde karşılığı bulunmayan bu mesleği Türkçede 'hayvan gömücü' olarak karşıladım. (Çev.n.) nu." Onun sütüne su katıyormuş. "Bir tek benim sütüme değil." Ressamın inandığı gibi, köpek ve at eti pişirmesi de çabasıymış. "Yıllar önce, çocuklarına, benim çocuk yediğimi anlatmış. O zamandan beri çocukları benim önümden kaçıyorlar." Hancı kadın, ona gelen kartpostalları hep okumuş ve hatta mektuplarını, yemek kazanının buharında açmış ve içeriklerini öğrenmiş. "Kendisine hiç anlatmadığım konuları biliyordu hep." Artık ona mektup gelmiyormuş. "Artık nihayet." Dedi ki "Benim hesabıma her şeyi iki kat, üç kat yazması da cabası, çünkü benim zengin bir adam olduğumu sanıyor. Buradaki herkesin inandığı gibi. Papaz bile bu kuruntuyla yaşıyor ve benden sürekli bağış istiyor. Parası olan birisine benziyor muyum? Varlıklı birisine?" - "Taşradaki insanlar için" dedim, "kentten gelen herkesin, yolunabilecek parası vardır. Özellikle kültürlülerin parası olduğuna inanılır". - "Kültürlü birisine mi benziyorum?" diye sordu.

"Hancı kadın hesabıma, hiç almadığım şeyleri ekliyor. Bir işsizin haftalık yemek parasını da benden dileniyor. Elbette, hayır demiyorum. Ama hayır demem gerekir. Neden hayır demiyorum? Her şeyi yalan dolan. Dolandırdığı bir tek ben değilim. Herkesi dolandırıyor. Kendi çocuklarını bile." Dolandırıcılık bir insan için itici bir güç olabilirmiş. "Ve yükseltici bir güç" dedi ressam.

"VVeng'e ilk geldiğimde, on altı yaşında bile değildi. Kapıları dinlediğini biliyorum. Kapıyı hemen açsam, kafasına çarparım. Ama bunu yapmaktan sakınıyorum." Temizliği baştan savma yapıyormuş. Katlanmış elbezlerinin arasında böcek lekeleri ve bu böceklerin kendilerini, hatta solucanlar bile görüyormuş. 'Schlögel' denilen dev boynuzotu böreğini, cumayı cumartesiye bağlayan gece, "acımasızca kullandığı" iki erkeğin arasında pişiriyormuş. "Hayvan gömücü, onun bir kat aşağıda bir misafiri daha, aynı hainlikle koynuna aldığını bilmiyor." Ağızdan ağıza dolaşan yemek tarifleri varmış. "Ne kadar tehlikeli, ne kadar sefil bir kadınsa, bir o kadar da iyi yemek pişiriyor." Bodrumdaki ve çatı katındaki kilerinde gıda maddeleri, un çuvalları, şeker çuvalları, soğan demetleri ve ekmek somunları, patates ve elma yığınları arasında, kepazeliğinin kanıtları da duruyormuş; eprimiş, fareler tarafından kemirilmiş erkek donları gibi. "Böyle kirli kanıtlardan bir koleksiyon, yukarıda ve aşağıda, ortalığa dağılmış bir halde duruyor. Erkeksiz zamanlarında ara sıra, zaman zaman bu kanıtları toplamak ve eski mallarını anımsamak onun için özel bir tatmin oluşturuyor. Bu değerli şeylerin, bodrumun ve çatı katının anahtarlarını sürekli, yıllar boyunca, üstünde taşıyor, ve benden başka hiç kimse, bu anahtarlarla neyi kilit altında tutabildiğini bilmiyor."

Yaşlı insanların tükürük saçması gibi saçıyordu ressam cümlelerini. Onu ancak akşam yemeğinde yeniden görebildim. Aradaki zamanda misafir odasında oturdum ve yemek hazırlıklarını izledim. Ressam, hancı kadına çok geç göründü, saat sekizden sonra; bu saatte ancak ayyaşların her zaman oturdukları yerler doluydu. Kötü bir ter ve bira ve iş elbisesi kumaşı kokusu, yoğunlaşarak kaplamıştı misafir odasını. Ressam, kapıda belirdiğinde, başını dikleştirerek bir yer aradı ve beni görünce yanıma geldi ve karşıma oturdu. Hancı kadına, onun pişirdiği şeyi yemek istemediğini söyledi. Ona bir parça Le-berkâs[1] ve kızarmış patates getirsindi. Çorbayı içmek istemedi. Günlerdir iştahsızlık çekmişti, ama bugün açtı. "Dondum

yani." Soğuk değildi, tam tersine, ama "kuru hava, biliyorsunuz ya. İçim dondu, anlıyor musunuz? İnsanın içi donuyor."

Bir hayvan gibi, bir işçi gibi, bir masumluk halinde yemiyor. Her lokması, kendine yönelik bir alay gibi. Önündeki Le-berkâs parçasının "bir parça ceset" olduğunu söyledi. Bu cümleyi söylerken bana baktı. Ama benden beklediği tiksintiyi göstermedim. Ben her zaman cesetlerle çalışıyorum, ve bu insanı tiksindirmez. Ressamın bundan haberi olamazdı. "İnsanların yediği her şey ceset parçalarıdır" dedi. Nasıl bir hayal kırıklığı içinde olduğunu gördüm. Çocuksu bir hayal kırıklığı, yüzünü sancılı bir güvensizlik içinde bırakıyordu. Sonra, benimle insanın değeri ve değersizliği üzerine konuştu. "Hayvanca olan" dedi, "insanda pusuda bekleyen ve yırtıcı hayvan pençeleriyle ilişkilendirdiğimiz, bir işaretle sıçramak ve parçalamak üzere durandır, bir caddede karşıdan karşıya geçerken, bizimle birlikte başka yüzlerce insan gibi, algıladığımız da hayvancadır, anlayınız". Lokmasını çiğnedi ve dedi ki: "Ne söylemek istediğimi unuttum, ama kötücül bir şeydi biliyorum. Çoğu kez, insanın söylemek istediklerinden, yalnızca bu duygu, kötücül bir şey söylemek istediği duygusu kalır geriye."

Dördüncü Gün

"Her yere varılır" dedi ressam, "geride bırakılır ve bu sırada her şey, her nesne, çabucak algılanan her şey, kadim tarihin tümüdür. Şimdi, ne kadar yaşlanılırsa, bir kez öğrenilmiş, incelenmiş, halledilmiş bağlantılar üstünde de o kadar az durulur. Bir masa, bir inek, gökyüzü, dere, taş ve ağaç, bütün bunlar enine boyuna araştırılmıştır. Hepsinden artık daha çok yararlanılmaktadır. Nesneler, buluşların uyumu, tamamen kavranmamış... artık dallanıp budaklanmalar, derinleşmeler, nüanslar söz konusu değildir. Artık yalnızca büyük bağlamlara kafa yorulur. Ansızın dünyanın mimarisi görülür ve keşfedilir: evrensel bir mekân süslemesi, başka bir şey değil. En küçük oranlardan, en büyük röprodüksiyonlar - sonsuza dek kayıp olunduğu keşfedilir. Yaşlandıkça, düşünmek bir fiske eziyeti mekanizmasına dönüşür. Kesinlikle bir yararlılık değil. Ağaç, diyorum ve muazzam ormanlar görüyorum. Nehir, diyorum ve bütün nehirleri görüyorum. Bina, diyorum ve kentlerin bina denizlerini görüyorum. Kar dediğimde ise, okyanuslar var karşımda. Bir düşünce sonunda her şeye yol açıyor. Yüksek sanat,

büyüğüyle küçüğüyle düşünmeye dayanıyor, sürekli olarak bütün büyüklük ölçütleriyle eşzamanlı..."

İnsanları büyük verimlere dürtükleyen, güvensizlikmiş, aslında hiçbir yeteneği olmayan insanlar bu sayede her şeyi yapabiliyorlarmış. Kahramanlar güvensizlikten doğmuşlar. Yani bir endişe durumundan, korkudan, ümitsizlikten. "Sanattaki yaratımlar bir yana." Egemen olan güven değilmiş, eblehlik, yeteneksizlikmiş - sıradan bir şeymiş, sıradışı değil.

Bu sözleri, öğlen yemeği boyunca söylüyor. Sığır etini, kendisi sipariş ettiği halde geri gönderiyor ve füme et istiyor. Hancı kadın sığır etini alıp ortadan kayboluyor. Bir masada ikimiz oturuyoruz, yoksa misafir odası tamamen dolu. Burası daha fazla insan almaz, diye düşünülebilir. Asıl yerleri mutfak olan sandalyeler buraya getiriliyor, pencerenin altındaki büyük bank dışarı çekiliyor ve iki metreye uzatılıyor. Sonunda yerde de oturuyorlar, büyük kovaları ters çevirip, üstüne sandık tahtaları koyarak. Cuma günü, diye düşünüyorum. Sonra, artık hiç yer kalmadığında, bizim masamıza da gelirler. Önce hayvan gömücü, mühendis, sonra ressamı sıkıştıran işçiler. Ressama füme eti getiren hancı kadın, onu adeta ezmelerini, haince bir zevkle seyrediyor. Sonra ona belli etmeden kaş göz işareti yapıyor, onun aleyhinde ve benim de aleyhimde, çünkü benim ressamla arkadaşlık kurduğumu öğrenmiş. Bu yüzden ben de kuşkulu biriyim hancı kadının gözünde. Beni de ondan sayıyor. Ondan nefret ettiği için, benden de nefret etmesi gerekiyor.

Hayvan gömücü iriyarı karayağız bir adam, mühendis ondan bir kafa boyu kısa, esmer, konuşkan, hayvan gömücüden çok farklı. "İş uzuyor" diyor mühendis. Köprü inşaatındaki iş, vadinin aşağısında yürütülen santral inşaatının bir yan projesi. Şimdi beton işleri için en uygunsuz zamanmış, ama bu işlerin yapılması gerekiyormuş. "Fazla mesai de işe yaramıyor" diyor. Mühendisin "su sızdırmaz" olduğu söyleniyor. Personelini av-cunun içine almış. Onlar gibi konuşuyor. Onlar gibi içiyor. Onun yerinde olsalar, onların da kendine yapacakları gibi, kestirip atıyor. Misafir odasında isimlerini sesleniyor. Her isme, ertesi gün için bir talimat ekliyor. Sanki, mühendis her şeyi zihninde tutuyormuş gibi: sayılar, şevkler, hamallar, traversler, henüz tam olarak kesinleştirilmemiş yıkım yerleri vesaire. Bir

sigarayı söndürüp bir yenisini yakıyor ve gülmekten karnını masaya bastırıyor. Hayvan gömücü suskun. Mühendis, muazzam olanın üstüne muazzam bir güçle yürüyormuş gibi. İşçiler ona saygı duyuyor. Onları kandırmıyor. "Putreller içeri sokulmalı" diyor ve benim ve ressamın dışında herkes, bunun ne demek olduğunu, ne anlama geldiğini biliyor. Ressam ayağa kalkıyor; benimle vedalaşmadan, ortadan kayboluyor. Benim için, bir süre daha masada oturmanın ve dinlemenin bir sakıncası yok.

Bu han, mecbur kalındığında, yalnızca bir defalığına gecelenen hanlardan biriymiş. Onu, ressamı ise hep kendine çekmiş. Herhangi bir üstünlüğü değil, yok, eksiklikleri çekiyormuş onu. Bu hanın, kendisine ve kız kardeşine sığınak olduğu savaş zamanına bir bağlılık. Her zaman zor durumda ve aç kalma idmanları yapmış. İlkelliğe. İddiasızlığa. "Bu evdeki en dikkat çekmeyen sesleri bile biliyorum" dedi ressam. Geceleyin, avcu-nun içiyle, duvardaki bildik düzensizlikleri yoklayabilirmiş, gözle görünmeyen en küçük ayrıntılarına kadar biliyormuş onları. "Şimdiye kadar bütün odalarda kaldım" dedi. "Bir zamanlar bu hanı satın da alabilirdim. Hatta o zaman param da vardı. Ama o zaman her şey bitmiş olurdu, anlayınız." Her şeye doyduğunda, buraya gelmiş. "Duvarlar anlatabilir" dedi. "Her odanın kendine özgü, eşsiz bir olayı var. Bu eve de savaş nüfuz etmişti. Örneğin, size verilen oda... "

Dedi ki: "Ruh halim, susmayı tercih etmemi sağlıyor. Bir insanın bu odada aldığı bir karar söz konusu. Hiç kimsenin anlayamadığı. Dinsiz." Yöntemler farklıymış ama her şey kadim bilgelikmiş. Ve bir insanın fikir silsileleri ne denli gericiy-se, bunlardan o denli devrimci sonuçlar doğarmış. Kimi zaman soğuk hava evin içine sızarmış, pencereyi kapatmak unutulduğunda, ve içindeki her şey soğuktan telef olurmuş. "Rüyalar bile soğuktan telef oluyor. Her şey soğuk oluyor. Hayal gücü, her şey." Burada, handa hiçbir zaman sözümona "yüce" bir düşünceye varmamış. Böyle düşünceler ona, elbette doğal olarak yabancıymışlar, onlara varmak *istemek* bile ahlaksızlıkmış. O düşünceleri uzaklaştırırmış zaten. "Bir insan, sahip olmak istediği düşüncelerin türünü kendisi belirler." "Güvenle yaklaşılanın çoğu kez nasıl da kayıtsız kalması" şaşırtıcıymış. Handaki yaşam, "bütün büyük kötü davranışlar çizgisinde" yer alıyormuş, ki kendisi de zaten bunu arıyormuş. Kendi kendine acı vermeyi, daha çocukluğunda aşırıya vardırmış. "Önce beni sınadı. Sonra ben kendimi kaptırdım." Yıllar içinde bunu, deliliğin

doruklarına kadar geliştirmiş. "Han, her bakımdan duygularımın, durumlarımın en büyük tanığıdır. 'Ben buyum' diyor her şey... artık hiçbir erdem yok, basitlik yok, yalnızca kendi içinde her şey fantastik olana dek dışarıya ve aşağıya vardırılmış ahlaksızlık."

"Benim zamanım geçip gitti, sahip olunmak istenmeyen bir zamanın geçip gitmesi gibi. Kendi zamanıma asla sahip olmak istemedim. Hastalığım, kendi zamanıma duyduğum ilgisizliğin sonucudur, ilgisizliğin, işsizliğin, hoşnutsuzluğun. Hastalık, tam da artık hiçbir şeyin olmadığı anda ortaya çıktı... incelemelerim yarıda kesildi, ansızın anladım ki: hayır, bu duvarı aşmayacağım! Şöyle oldu: henüz geçmediğim bir yol bulmam gerekiyordu... Geceler uykusuzdu, boğuk, gri... kimi zaman yatağımdan sıçrardım: ve yavaş yavaş, düşündüğüm her şeyin yanlış olduğunu, değersiz olduğunu, her şeyin art arda, tutarlılık içinde olduğunu, bilesiniz, anlam ve amaçtan yoksun olduğunu... ve sonunda, bu çevrenin aydınlatılmak istemediğini keşfettim."

Beşinci Gün

"Ailem, annem-babam, tutunabileceğim her şey, bütün dünya, benim için çok erkenden karanlığa gömüldü, basitçe bir gecede karanlığın içinde kayboldu, gözümden uzaklaştı, ya da ben onlardan uzaklaştım. Tam olarak bilemiyorum. Her halükârda erkenden yalnız bırakılmıştım, belki de zaten her zaman yalnız olmuştum. Yalnız olmak, düşünebildiğim kadar eskiden beri meşgul etmişti beni. Yalnız olma kavramı da. İçine kapanıklık kavramı da. Her zaman mümkün olduğunca yalnız kalmayı, olduğum halimle, tasavvur edemezdim, oldum olası. Bunu kafamın içinde yapamazdım, bunu kafama sokmadım ve artık benden dışarı çıkmadı." Dedi ki "Tekrar tekrar buna vardım. Çaresizce ortada durdum. Orda durdum öylece, bağlanışız. Orada uyandım. Ve, maneviyatıma uygun olarak uyanmam gereken yerde değil. Çocukluk ve gençlik, zalim bir yalnızlıktı, yaşlılığımın da korkunç bir yalnızlık oluşu gibi. Sanki doğanın beni sürekli iteklemeye hakkı vardı, sürekli bana, içime, herkesten uzağa, herkese doğru, ama her zaman sınıra. Ne dediğimi anlıyorsunuz: kulaklar, insanın kendi kendini azarlamalarıyla doludur. Ve bir zamanlar bir şarkı, notalara dökülmüş ya da doğal bir müzik parçası duyulduğuna inanılırsa, yanılgıya düşülür: bu da yalnız olmaktan başka bir şey değildir. Ormandaki kuşlarla da böyledir, dizlere çarpan deniz

suyuyla da. Asla ne yapacağımı bilemedim, ve bugün hiç bilemiyorum. Şaşırtıcı, değil mi? insanlar, yalnız değillermiş gibi yapıyorlar, çünkü her zaman yalnızlar. Cemaatlerine nasıl katıldıkları görülürse: yoksa, dernekler, toplumlar, dinler, kentler birer kanıtını mı oluşturuyor sonsuz yalnızlığın? Bakın hep aynı düşünceler. Doğal değil, belki. Bağlantı bıkkını. Belki anlamsız. Heves-kârca, olabilir. Yalnız olmanın üstüne belirli bir kullanışlı bağımsızlık da gelirse" dedi, "o zaman hâlâ katlanılabilir ona, ama benim en küçük bir bağımsızlığım bile yoktu. Ne yapacağımı asla bilemedim. İnsanın üstüne gelen şeyle, etkilerle, çevreyle, BenlikTe, başa çıkamadım. Bir defada içimde sonsuza dek oluşmuş olan şeyle. Evet. Bakın!" Dedi ki: "Yeni bir insan yapan insanlar, muazzam bir sorumluluk alırlar üstlerine. Hiçbir şey gerçekleştirilemez. Umutsuz. Büyük bir suçtur bu, mutsuz olacağı bilinen, en azından günün birinde mutsuz olacağı bilinen bir insan yapmak. Bir anlığına var olan mutsuzluk, bütün bir mutsuzluktur. Daha fazla yalnız olmak istenmediği için, yalnız olmayı üretmek, bu bir suçtur." Dedi ki: "Doğanın dürtüsü canicedir, ve buna dayanmak bir bahanedir, insanların dokundukları her şeyin bir bahane oluşu gibi."

Karşımızda duran köye döndü: "Burada iyi bir insan soyu yok" dedi. "İnsanlar nispeten küçük. Bebeklerin ağzına, ağlamasınlar diye 'şnapslı[2] bez' tıkıştırılıyor. Çok sayıda hilkat garibesi doğuyor. Burası anensefali yuvası. Kimsenin en sevdiği çocuğu vok, yalnızca bir sürü çocuğu var. Yazın güneş çarpıyor onları, çünkü narin tenleri, zalimce yakan güneşe dayanamıyor. Kışın, dediğim gibi, okul yolunda donuyorlar. Alkol sütün yerini almış.

Hepsinin sesleri ince, kısık. Çoğunun doğuştan bir sakatlığı var. Hepsi de sarhoşlukta peydahlanmış. Büyük bölümü suça yatkın mizaçlar. Genç nüfusun büyük bir yüzdesi her zaman hapishanede. Ağır bedensel yaralama ve ahlaksızlık ve doğaya aykırı cinsellik gündelik şeyler. Çocuk istismarı, cinayet, Pazar öğleden sonrası olayları... Hayvanların durumu daha iyi: bir domuz sahibi olmak isteniyor, bir çocuk sahibi değil. Okulların standardı en düşük seviyede, ve öğretmenler her yerde olduğu gibi, sinsiler, hor görülüyorlar. Çoğu kez mide ülseri yüzünden ölüyorlar. Verem onları süt gibi bir melankoliye düşürüyor, bir daha da kurtulamıyorlar. Köylü çocukları, yavaş yavaş işçi kitlesine karışıyorlar. Bu yörede henüz tek bir güzel insan görmüş değilim. Üstelik, bu insanlar hakkında, onların içinde ne

olduğu hakkında hiçbir şey bilinmiyor: bazen bu meslekleri, varoluşları, işkenceleri, tehlikeli artışları yadırgıyor insan. Sadece yadırgıyor."

Çocukken büyük anne-babasının yanında büyümüş, oldukça yaramazmış. Kış aylarında sıkı disiplin altında tutulurmuş. O zamanlar çoğu kez günlerce sessizce oturmak ve sözcük bileşimlerini ezbere öğrenmek zorunda kalmış. Okula başladığında, öğretmeninden daha çok şey biliyormuş. Aşağı Avusturya'nın sessiz bir beldesindeki bu eyalet okulunun dersliği "bugüne kadar değişmedi". Kısa süre önce ani bir heves, dersliğin önünden geçirmiş onu. Aynı koku, dedi, çocukluğunda onu tedirgin etmiş olan kokunun aynısı: bol katran, hela, tahıl ve elmanın tüten kokusu. Şimdi bu kokuyu dolu dolu bir ilkbahar günü gibi çekmişti içine. Bu kokuyu kendisi için üretmeye zorluyordu sık sık kendisini, birdenbire, herhangi bir yerde. Hemen her zaman başarıyordu bunu. Bir ustanın birdenbire ve ara sıra bir ustalık ürününü başarması gibi. Bütün çocukluğunu oluşturan kokularmış, onun çocukluğu halinde iç içe geçmişler. Ölü değilmiş, sürekli hareket halindeymiş. Sözcük ve top oyunlarından, haşarattan, yabani hayvanlardan, karanlık sokaklardan, azgın ırmaklardan duyulan korkudan, açlıktan, gelecekten oluşuyormuş. Çocukluğunda haşaratı, açlığı, yabani hayvanları ve azgın ırmakları tanımış. Geleceği, tiksintiyi de. Savaş onun, savaşı bilmeyen insanların asla görmedikleri şeyleri görmesini mümkün kılmış. Yaşamında büyük kent sık sık kırsal alanla yer değiştiriyormuş, çünkü büyükbabası huzursuz biriymiş, tıpkı onun kadar huzursuz. Büyükannesi zeki, gösterişli, sıradan insanların ulaşamadığı biriymiş. Büyükbabası torununu kırsal alanların, sohbetlerin, karanlıkların içine sokmuş. "Büyük anne-babam asil insanlardı" dedi. Onları kaybetmek, onun en büyük kaybı olmuş. Anne-babası onunla pek ilgilenmemişler, bir yaş büyük ağabeyiyle daha çok ilgilenmişler, kendisinden beklemedikleri şeyi ondan bekliyorlarmış: düzenli bir gelecek, düpedüz gelecek. Ağabeyi her zaman daha çok sevgi ve daha çok harçlık almış. Kendisinin onları hayal kırıklığına uğrattığı noktada, ağabeyi onları asla hayal kırıklığına uğratmamış. Kız kardeşiyle aralarında, uzun süre dayanamayacak kadar zayıf bir bağ varmış. Daha sonra bu bağı, okyanus ötesinden, yeniden kurmuşlar, mektuplar yazmışlar, Avrupa'dan Meksika'ya, Meksika'dan Avrupa'ya, birbirlerine duydukları sempatiden bir sevgi peydahlamaya çalışmışlar, bir bağımlılık, belki başarmışlar da. "O bana yılda iki üç kez yazar, ben de ona" dedi. Yalnızlığında ve iç dünyasının derinliklerinde,

giderek karanlıklaşan birçok düşünce ortaya çıkıyormuş. Büyük anne-babasının ölümüyle "artık sona ermeyecek karanlık" başlamış.

Sonra babası da ölmüş, bir yıl sonra annesi de onun ardından gitmiş. Ağabeyi kendi yoluna giderken, kariyerinde adım adım yükselirken, giderek daha çok cerrah, şimdiki hali olurken, kardeşi kendi düşünce dünyasına saplanıp kalmış. Artık çıkış yollarında kâh biri kâh diğeri kapalıymış. Kâh burada kâh şurada enkazın karşısındaymış. Dışarıya bunu sezdirmemiş, sokakta hep iyi giyimli dolaşmış. Ama evinde, odasında, hep uykusuz bir halde, en fena konumlara düşmüş, bilimlere, sanat görüşlerine ve yoksulluğa. Yoksulluk arttıkça kendini daha da kapatmış. "Sanatsal denemeleri" çok yetersiz kalmış. Kendisi bile çoğu zaman apaçık görmüş ki, zahmetle de olsa, ortaya koydukları şey, övgü seslenişlerine yol açmak bir yana, karşısında şaşkınlığa kapılacak bir şey bile değilmiş. Yarattığı şeyler, sıradan görünmüş gözüne. Hepsi ufalanıyormuş. Yine de mutluluk durumları yaratmışlar ona "katıksız yanılgılar", dostça yardımlar, her zaman yaşayacak bir şeyler. Nereden? "Bu yüzden, gezintiler bir ilkbahar esintisi gibi geliyordu", bu esinti onu Tuna kıyısında bir kasabaya, bir VValdviertler yöresi köyüne, ve hatta Macaristan sınırına, ömrü boyunca görmeye doya-madığı yere, "melankoli ovası"na götürüyordu. Ama çocukluğunun en acımasız günü, anne-babasının arkasında artık büyük anne-babasının olmadığı gündü. Öyle yalnızdı ki, çoğu zaman yabancı avlularda, bir merdiven taşının üstünde oturuyor, ve mide bulantısından ölecek gibi oluyordu. Günlerce ortalıkta dolaştı, ona deli gözüyle bakan, onu eğitimsiz ve tiksindirici bulan insanlarla konuştu. Kırsal alanda yaşadıkları da farklı değildi: çoğu kez çayırları ve tarlaları günlerce görmediği oluyordu, çünkü gözyaşlanndan, gözünün ötesini göremiyordu. Onu, oraya buraya gönderiyorlar ve ona para veriyorlardı. Ya da, orada oluşuyla, orada var oluşuyla borçlu kalıyordu ve bu durum onun için daha da kötüydü. Arkadaşlar arıyor, ama bulamıyordu. Ansızın bir arkadaş sahibi olduğunu sandığı olmuştu, ama yalnızca bir yanılsamaydı bu, oradan korkuyla kendi içine geri döndüğü. Daha fazla kafa karışıklığının, daha fazla sona ermek isteğinin, daha fazla muğlaklığın içine. Cinselliğin yıkıcı, ayartıcı yanı da eklenmişti buna, kendi başına başa çıkmak zorunda olduğu yasak bakışlarla, hastalıklarla ilişki, yıldırmıştı gözünü. Anne-babalarının yanında yaşayabilen, "orada yaşamın tadını çıkarabilen" kardeşlerinde her şey ne kadar da farklı gelişmişti. Onun her şeyi iki arada bir derede olduğu için,

okuldan beklentilerini ziyan etmişti, ve günün birinde, bir büroda çalışmaya başlamaktan başka seçeneği kalmamıştı; oradan da yine büyük bir gürültüyle atabilmişti kendini dışarıya, bir sanat akademisine. Burslar kazanmıştı, gerekli bütün dallardaki bitirme sınavlarını vermişti. "Ama benden bir şey çıkmadı" dedi. Gençliği daha da acı gelmişti ona. Belki kendisiyle aynı yaşta ve aynı kafada olanlarla daha çok temas içinde olmuştu, ama "her şey oldukça düşüncesizdi". Çocukluğu ve gençliği kolay geçmemişti. Birçok yönden çocukluğumu ve gençliğimi anımsatıyorlar bana. Ben de üzülmüştüm, ama onun kadar erkenden hayata küsmüş değildim. Yine de çocukluğu ve gençliği onda "ayrılmanın zor geldiği" biricik şeymiş.

Bugün, yaptığı bütün resimleri sobada yaktığını itiraf etti. "Olmadığım şeyi sürekli gözümün önünde tutan şeyden kurtulmam gerekiyordu." Birer yara gibi her gün açılıyor ve onun sesini kesiyorlarmış. "Kestirmeden gittim. Günün birinde, benden bir şey çıkmayacağını anladım. Ama her insan gibi, buna inanmak istemiyordum ve korkunç gerçeği daha yıllarca peşimde sürükledim. Sonra, yola çıkmamın öncesinde, şiddetle kafama vurdu bu."

"Öyle bir zaman oldu ki, kendimi böyle kafasızca kendi içimde kaybetmeyi mümkün görmedim" diyor ressam. Ayakta duruyor, hava alıyor ve diyor ki: "Keyfim yerinde olabilirdi. Peki keyfim neden yerinde değil? Can sıkıntısı yok, endişe yok. Ağrılar yok. Tedirgin eden bir şey yok. O anda başka birisiymişim gibi. Evet, ben kendimim. Bakın: bütün yaşamım boyunca!... Ve hiçbir zaman şen şakrak olmadım! Hiçbir zaman! Neşeli olmadım! Mutlu denilen biri olmadım. Çünkü olağandışına, özgün olana, eksantrik olana, bir defalık ve ulaşılmaz olana düşkünlük, her yerde, tinsel azaplarda bile söz konusu olan bu düşkünlük her şeyimi mahvetti. Bir pârça kâğıt gibi paramparça etti her şeyimi! Korkum, üzerinde düşünülmüş, parçalara ayrılmış, lime lime edilmiş, ayrıntılarına bölünmüş bir korkudur, alçakça değil. Kendimi sürekli sınıyorum, evet, işte bu! Hep ardımdan koşuyorum! İnsanın kendini bir kitap gibi açmasını ve içinde sürekli baskı hataları keşfetmesinin nasıl bir şey olduğunu düşünebilirsiniz, art arda, her sayfada baskı hatası kaynıyor! Yine de her şey, bu yüzlerce ve binlerce baskı hatasına karşın, *ustaca!* Ustalık ürünlerinin art arda sıralanışı söz konusu... Ağnlar aşağıdan yukarıya çıkıyor ve yukarıdan aşağıya iniyor ve insan ağrıları oluyor. Dört bir yanda, etrafımı çeviren duvarlara çarpıyorum. En

katıksız harç insanı benim! Ama yine de çoğu kez, kendi kahkahamın ardında sakınıyorum kendimi!

"Şimdi ne duyduğumu biliyor musunuz? Büyük düşüncelere karşı suçlamalar duyuyorum, büyük düşüncelere karşı muazzam bir mahkeme kuruldu, yavaş yavaş bütün büyük düşüncelere dava açıldığını duyuyorum. Hep daha çok sayıda büyük düşünce tutuklanıyor ve hapishanelere sevk ediliyor. Büyük düşünceler korkunç cezalara çarptırılıyorlar, biliyorum!

Duyuyorum! Büyük düşünceler sınırlarda tutsak ediliyor. Birçokları kaçıyor, ama peşlerinden yetişiliyor ve dövülüyorlar ve cezaevlerine koyuluyorlar! Müebbet, diyorum, müebbet hapistir, büyük düşüncelere verilen en hafif ceza. Büyük düşüncelerin avukatları yok. Onları görev icabı savunacak kıytırık bir avukat bile yok. Savcıların büyük düşüncelere karşı harekete geçtiklerini duyuyorum. Polisin büyük düşüncelere tahta coplarıyla vurduğunu duyuyorum! Polis büyük düşünceleri her zaman şiddetle bastırmıştır! Büyük düşünceleri içeri tıkmıştır! Çok geçmeden bütün büyük düşünceler içeri tıkılmış olacaklar! Artık tek bir büyük düşünce bile özgür olmayacak! Duyunuz! Görünüz! Bütün büyük düşüncelerin her zaman ilkesel olarak kafasına vurulmuştur! Duyunuz!" Ressam, önden yürümem gerektiğini söylüyor, önden yürüyorum ve bastonuyla çukurluğa sürüklüyor beni.

Tesadüf bu ya, ressamla sözleştiğimiz gibi aşağıda, sarp geçitte değil de, daha karaçam ormanına gelmeden önce, üstelik tam da benim, karaçam ormanına yirmi otuz adım yaklaşmışken, onun karaçam ormanına gelmeden önce ansızın bir ağacın arkasından fırlayıp, bastonunu benim önümü kesmek istermiş gibi tutacağını tahmin ettiğim sırada karşılaştık. Köyden bu yana yol boyunca şarkı söylemiştim, nereye ait olduklarını bilmediğim melodileri, birinden diğerine geçerek söylemiştim, ve ressam dedi ki: "Şarkı söyleyebiliyorsunuz! Neden sadece yalnızken şarkı söylüyorsunuz? Şimdiye kadar ben yanınızdayken hiç şarkı söylemediniz. Dikkat çekici bir sesiniz var. Rahatsız etmiyor." Mahcup olmuştum ve ne söylemem gerektiğini bilemedim. Koluma girdi ve zor nefes alarak, karaçam ormanına yönlendirdi beni. "Yeniden şarkı söyleyin. Utanmanıza gerek yok. Güzel bir sesiniz var." Ama ben artık şarkı söylemedim. İsteseydim bile sesim çıkmazdı. Daha karaçam ormanından önce beni beklemeye karar vermişti,

"çünkü sarp geçit kesinlikle çok soğuktur". Nispeten hızlı yürüyorduk. Ama şimdiden yorulmuş görünüyordu ve dakika başı duruyordu. "Hayal gücü bir düzensizlik anlatımıdır" dedi, "öyle olmalıdır. Düzenlilikte hayal gücü mümkün değildir, düzen hayal gücüne tahammül etmez, hayal gücü diye bir şey tanımaz. Buraya gelinceye kadar yol boyunca, hayal gücünün ne olduğunu sordum kendime. Hayal gücünün bir hastalık olduğundan eminim. Her zaman sahip olunduğu için, yakalanılmayan bir hastalık. Her şeyin, özellikle de gülünç ve kötü niyetli olanın günahı bu hastalığın boynunadır. Hayal gücünü anlıyor musunuz? Hayal gücü nedir? diye sordum kendime ve aynı zamanda, hayal gücü anlaşılabilir mi? diye. Ama hayal gücü anlaşılamaz." Bastonuyla ağır bir dalı çekti, bu yüzden kar üstümüze döküldü. Silkelemek zorunda kaldım. "Hiçbir şey bilmeyen bir insan mümkün müdür?" diye sordu. "Hiçbir şey bilmemiş olan bir insan?"

Aşağıya, istasyona varmamız saat beşi bulmuştu. Orada her zamankinden daha fazla insan bekliyordu ve ressam bütün bu insanların arasından, küçük lokantaya gitmek istedi. Elini uzattı ve insanlar onun bastonundan geriye çekildiler. Onu iki metre geriden takip ettim. Küçük lokantada önce en köşeye, perona bakan, trenlerin varışının ve kalkışının izlenebildiği yere oturdu. Sonra üşüdü -"korkunç çekiyor!"-, ve sobanın yanındaki yerlere oturduk, ikişer bardak Slivvovvitz* içtik ve sonra, gazete standında istediğimiz gazeteleri seçtik. Elimiz kolumuz -onun okuması bittikten sonra baştan aşağıya okumak için kendi odama taşıdığım- gazetelerle dolu bir halde, mümkünse saat yediye varmadan handa olmaya çalıştık. Hanın önünde, ayakkabılarımın üstündeki karları temizlerken, dedi ki: "Hayal gücü insanın ölümüdür... Bugün bir rüya gördüm, nerede geçtiğini artık unuttum; ama her zaman bildiğim bir manzarada geçiyordu; ancak, hangi manzarada olduğunu artık bilemiyorum. Sıradışı bir rüyaydı, her zaman gördüğüm umutsuz rüyalardan biri değildi. Rüyanın, herhalde saniye hızıyla geçtiği manzara, kâh beyaz, kâh yeşil, kâh gri, kâh zifiri siyah oluyordu. Hiçbir şey, insanların kendisine uygun gördüğü renkte değildi. Örneğin gökyüzü yeşildi, kar siyahtı, ağaçlar maviydi... çayırlar kar gibi beyazdılar... Bu durum bana, çağımızın belirli yağlıboya tablolarını anımsattı, bu ressamlar bu kadar tutarlı davranmıyorlarsa da, hayır ressamlar benim rü-

[4] Slivvovvitz: Erik rakısı (Çev.n.) yamdaki kadar tutarlı değiller... gördüğüm en tutarlı rüyalardan biriydi. Ve öyle aşırıydı ki, bu manzarada... ağaçlar yüksekti, sonsuzluğa uzanıyorlardı, çayırlar öyle sert, otlar öyle sertti ki, rüzgâr yaladığında, yüksek sesli bir müzik oluşuyordu, bütün müzik dönemlerinin biraraya geldiği bir müzik. Ansızın, bu manzaranın içinde bir çayır gördüm. İşin tuhafı, insanlar bu manzaranın renklerindeydiler. Ben çayırın rengindeydim, sonra gökyüzünün, sonra bir ağacın, en sonunda da dağların rengini aldım. Ve daima, aynı anda bütün renklerdeydim. Gülüşüm, bu manzarada en büyük ilgiyi topluyordu, nedendir bilmiyorum. Bu son derece düzensiz manzara, bilesiniz, daha önce bir eşini benzerini görmediğim kadar hareketliydi. Elbette bir insan manzarası. Şimdi bu manzarada insanlar neye benziyordu, diye soracaksınız. İnsanlar, benim gibi manzarayla aynı renkte olduklarından, ancak sesleriyle ayırt edilebiliyorlardı. Bu kadar farklı sesler, inanır mısınız, inanılmaz farklılıkta sesler! Ama ansızın korkunç bir şey oldu: Başım kabardı, öyle ki, manzara birkaç derece karanlıklaştı ve insanlar feryat etmeye başladılar, daha önce hiç duymadığım müthiş feryatlar. Bu manzaraya uyum sağlamış feryatlar. Bilmiyorum, neden. Başım ansızın böyle büyük ve ağır olduğu için, üzerinde durduğum tepeden, beyaz çayırların, siyah karın üzerinden aşağıya yuvarlandı -bu manzarada bütün mevsimler daima eşzamanlıydı!-ve ağaçların birçoğunu ve insanların birçoğunu ezip geçti. Duyuyordum bunu. Ansızın, ardımdaki her şeyin ölmüş olduğunu ayrımsadım. Ölmüş, cansız. Büyük başım cansız bir ülkede duruyordu. Karanlıkta. Ben uyanıncaya kadar bu karanlıkta durdu. Nasıl oldu da bu rüya böyle korkunç sona erdi? diye sordum kendime." Ressam Pascal'ını ceketinin sol cebinden çıkarttı ve ceketinin sağ cebine koydu. "Tekinsiz" dedi.

Şnaps imalatçısına uğradık. Önce sarp geçit boyunca yürüdük, ormanın iyice, daha önce hiç adımımı atmadığım kadar derinliklerine girdik. Yol arkadaşım dakka başı duruyor ve "Bakın! Bakın, doğa susuyor! Bakın! Bakın!" diyordu. Bir defasında Spitz'deki Floridsdorf köyünde gördüğüm kambur adam gibi topallıyordu. Ayaklarımız birer kartopuydu. İkide bir "Doğa boyun eğiyor!" hatırlatmasıyla duruyordu. "Görüyor musunuz, dağ susuyor!" Evet, susuyor. "Sessiz durmuyor, sessiz duruyor, sessiz durmuyor... Anlıyor musunuz?" Düşünceler, dedi, eşzamanlı yukarı ve aşağı gidermiş. Yaban hayvanlarının izlerini açıkladı bana: "Bakın, bir geyik!

Bakın, tavşan! Bakın, karaca! İşte, bir tilki! Bunlar kurt değil mi?" Sık sık kara batıyordu ve bastonundan tutarak onu çekmek zorunda kaldığım için mahcup oluyordu. "Rezalet" diyordu sonra. Takımyıldızları sayıyor "Kassiopeia, Ayı, Orion" diyordu. Kâh gözden kayboluyor, kâh yeniden ortaya çıkıyordu. Geride kaldığımda, önden yürümemi emrediyordu. "Hep derinlik ve yüzey" dedi, "yüzey ve derinlik". Ağaç dalları "büyük yargıç kişiliklerin" belirişleriydi. Dedi ki: "Büyük kararlar veriyorlar! Bu muazzam kararları!" Şnaps imalatçısı her defasında programında yer alıyormuş. Her defasında, bir yıl daha yaşamayacağı söyleniyormuş, "bu kışı atlatmaz diyorlar, ve her geldiğimde onu burada buluyorum". Şnaps imalatçısının, şimdiye kadar tanıdığı en suskun insan olduğunu söyledi. Gerçekten de şnaps imalatçısı tek kelime konuşmuyordu. Ressam yol boyunca, daha hızlı gitmemiz için bastırdı, oysa ilerleyemeyişimizin suçlusu kendisiydi. Ama sonra şnaps imalatçısının evi karşımıza çıkıverdi. İçeride, bir mağarada yaşar gibi, iki kızıyla birlikte yaşıyormuş. "Kızlarına baskı yapıyor ve onu ortada bırakacaklarından korkuyor, kızları da ondan korkuyorlar. Evlenme çağını geride bırakmalarına ramak kaldı." Sürekli onlara bakıyor ve "İçyağı! Ekmek! Çorba! Süt!" gibi emirler yağdırıyormuş. Yoksa bütün gün başka bir şey söylemediğini söylüyorlarmış. Reşit olmayan kişilerin itaat etmesi gibi itaat ediyorlarmış. "Kendi kızlarından tiksindiğinde, onları çatı katma kapatıyor, orada keten bezi dokumak zorundalar, anlayınız. Ancak işleri bitince aşağı inebiliyorlar. Daha önce değil." İkisinin de elleri kelepçeliymiş, "görünmeyen, ama kopartılamayan".

Ressam kapıyı çaldı ve kapıda tahta gibi uzun, zayıf bir adam belirdi. "Evet" dedi, o kadar. Bizi içeri aldı. Kızlar iki sandalye getirdiler, kilere koştular ve içyağı ve şnapsla geldiler. Sofrayı kurdular. Şnaps imalatçısıyla birlikte yiyip içtik. Yiyeceğimiz ya da içkimiz bittiğinde "içyağı" ya da "ekmek" ya da "şnaps" diyor ve kızlar kilere koşuyorlardı. İki saat kaldık. Sonra ayağa kalktık ve biz kapıdayken şnaps imalatçısı "evet" dedi ve kendini yeniden kilitledi. Akşam yemeği saatinde handaydık.

"Duyunuz" dedi ressam, gezintiden döndüğümüz sırada, birdenbire "köpeklerin havlamasını duyunuz". Durduk. "Bu köpekleri gören yok, ama sesleri duyuluyor. Bu köpekler beni korkutuyor. Belki de korku doğru deyim değil, bunlar insanı öldürürler. Bu köpekler her şeyi öldürürler. Bu

uluma! Bu havlama! Bu inleme! Duyunuz!" dedi. "Bu çevre bir köpekler çevresi."

Altıncı Gün

"Yazın burada milyonlarca sivrisinekle sürekli uğraşmanız gerekir. Bataklık yüzünden. Çok geçmeden çılgınca, ormanın ortalarına kadar kovalanırsınız, ama uykunuzda bile izlerler sizi bu sivrisinekler, sivrisinek sürüleri. Koşturmaya başlarsınız, ama elbette kaçacak yer bulamazsınız. Benim bütün vücudum her defasında sivrisinek ısırıklarıyla dolup taşar. Kız kardeşim neler çekti bir bilseniz: sivrisinekler, tatlı kokusu yüzünden, nerdeyse yiyip bitireceklerdi onu. İlk ısırılmadan sonra yatakta bir o yana bir bu yana dönüp durursunuz ve böylelikle bu sessiz işkencenin dozunu artırmış olursunuz... sabah olduğunda ömrünüzden birkaç yıl eksilmiştir. Bedeniniz sivrisinek zehrinin etkisiyle ateşler içinde yanmaktadır... bu korkunç zayıflık durumunda uyanır ve görürsünüz ki: sivrisineklerin zamanı yeniden gelmiştir. Abarttığımı sanmayın. Şimdiye kadar fark etmiş olduğunuz gibi, abartma eğiliminde değilimdir. Ama, buraya gelişinizi sivrisinek zamanına denk düşürmemeye bakın... gerçi bir daha gelmeyeceksiniz... ama, bilmelisiniz ki, insanlar o zamanda çok derin bir kırılganlıkla karşılaşırlar sivrisineklerle; onlarla konuşmak bile mümkün olmaz. Ben bile, söylediğim gibi, şaşkın şaşkın dolaşır, sığınacak bir yer ararım. Üstelik bir de aşırı sıcaktır, her şey insansızdır, ölümüne hesapçılık. Gökyüzü sivrisineklerden kararır. Herhalde, artık su taşımayan ırmaklardan oluyor bu" dedi, "bataklıktan". Bugün kırmızı bir ceket giymişti, kırmızı kadife bir ceket, onun "sanatçı ceketi". İlk kez, ressamlar gibi giyinmişti: çılgınca! Sabah, ben misafir odasında otururken, dışarıda göründü, başını pencere camına yasladı. Pencere pervazını tıklatarak belli etti kendini. Büyük, sürekli sararan bir leke. Daha saat dört buçukta çıkmış evden dışarıya, "ölü ruhları suçüstü yakalamak" niyetiyle.

"Dehşet verici" dedi, içeri girdiğinde. Hancı kadın kapının arkasındaki kirişi, saatinden evvel çekmiş "beş şilin uğruna", ama sonra da kabul etmek istememiş bunu. Dedi ki: "Irmağın sesi yukarıya kadar geliyordu. Makine yok. Hiçbir şey yok. Kuş sesleri yok, elbette. Sanki her şey bir buz örtüsünün altında donakalmış gibi." Kendini "yaklaşık olarak benzer bir gerçekliğin" içinde bulmuş. Bastonuyla, karın ve buzun oluşturduğu

garabetleri kaçırtmış. Kollarını ve bacaklarını açarak, el değmemiş beyaz kar örtülerinin üstüne bırakmış kendini. "Bir çocuk gibi." İnsanın şimdi donuyorum dediği noktaya kadar, öylece uzanmış kalmış. "Donun her şeye gücü yeter" dedi. Oturdu. Dedi ki: "Kahvaltı etmek, en akıl almayacak şeydir benim için." Erken kalkanlar, acımasız, harika bir dona hayran kalabilirlermiş, dışarı çıkıp giderlerse. "Donun her şeye sahip olduğunu keşfetmek, ürkütücü değildir." Dünya, erken kalkanlara harika bir netlik ve doğrulukla açığa vuruyormuş kendini. "Donun amansız dünyası" onlara karşı koyuyor ve boyun eğdiriyor-muş. Uykusunu alamadan erkenden kalkanlar dünyanın "deliliğe karşı güvenli" olduğunu hissediyorlarmış. Sanatçı ceketini az sonra çıkartacağını söyledi, onu yalnızca "kendine bir eziyet çektirmek" için giymiş, sabahın erken saatinde öyle gerekmiş. "Elbette, bu ceketi giymiş olmam, dünya için, bir rayından çıkmaydı" dedi. "Bir zamanlarki benmişim gibi yapmış olmam. Şimdi başka türlüyüm, bin yıl sonraki bir insan gibi. Belki. Bütün yanılgılardan sonra." Hancı kadın kahve ve süt getirdi ve başka bir köşede oturan genç bir misafire, ressamın deyişiyle "dağlar kadar yemek" getirdi. "Seçkin bir insana benziyor. Ne arıyor burada? Muhtemelen, mühendisin bir akrabasıdır. Muhtemelen." Hancı kadın yabancıya bir tren tarifesi getirdi, o da bir süre bununla oyalandı. İstasyona ulaşmak için, kestirmeden gitmek uygun mudur, diye sordu kadına. Daha uygunmuş, ama kış mevsiminde mümkün değilmiş. Yabancı adam ayağa kalktı, hesabı ödedi ve gitti. "Sanatçı ceketim" dedi ressam, "kendi başına bir enkaz. Onu çıkarttığımda, bu enkazı çıkartıyorum." Bu sanatçı ceketini bugün son defa giydiğini söyledi.

Bugün yirmi üç yaşına bastığım aklıma geldi. Ama hiç kimse, tek bir insan bile düşünmedi bunu. Belki düşünmüştür ama, hiç kimse bilmiyor ki, nerede olduğumu. Asistanın dışında hiç kimse bilmiyor, nerede kaldığımı.

"Ağrının bir merkezi var, her şey bu ağrının merkezinden çıkıyor" dedi, "doğanın merkezinde yatıyor bu. Dünya birçok merkez üzerinde kurulmuştur, ama asıl olarak ağrının merkezi üzerinde. Bu ağrı merkezi, doğanın diğer merkezleri gibi, aşırı ağrı üzerinde kurulmuştur, denilebilir ki devasa ağrının üzerinde durmaktadır. Bilesiniz" dedi ressam, "kendimi dik tutabilirdim ama benim için mümkün değil. Normalden fazla eğiliyorum, değil mi? Özür dilerim, böyle aşırı eğildiğim için. Herhalde zavallı görünüyorumdur. Ama duyduğum ağrının korkunçluğu hakkında hiçbir

fikriniz yok. Bende ağrı ve eziyet iç içe geçiyor, ve kollar ve bacaklar kendilerini savunuyorlar, ama giderek daha da fazla en masum kurbanlara dönüşüyorlar. Üstelik bir de ıslak kar, bu korkunç kar kütleleri! Başımı taşımaktan aciz olduğum anlar var. Böyle bir kuvvet zorlaması: on normal insan bile kaldıramaz benim başımı, antrenmanlı değillerse. Şimdi düşünün ki: bazen başımı kaldırabilmek için, benim başımın ağırlığına antrenmanlı on atletik insanın gücüne denk bir kuvvet ortaya koyuyorum. Bu kuvvetleri kendim için geliştirebilirdim! Görüyor musunuz, kuvvetimi nasıl da anlamsız bir meseleye harcıyorum: çünkü, benimki gibi bir başı kaldırmak anlamsızdır. İçimdeki bu kuvvetin yüzde birini bile, anlamlı bir yere harcayabilseydim... Bütün kuralları ve bilgileri tersyüz ederdim. Düşünsel dünyanın bütün ününü üstümde toplardım. Bu kuvvetin yüzde biriyle, adeta ikinci bir yaratıcı olurdum! İnsanlar karşı çıkamazlardı. Elimi şöyle bir çevirince, binlerce yılı geri sarar ve başka, daha iyi bir doğrultuda yeniden ilerlemelerini sağlardım. Ne var ki kuvvetlerim kendi başıma, kendi baş ağrıma odaklanıyorlar ve her şey anlamsız. Bu baş, bilmelisiniz ki, yeteneksizdir. Ortasında hâlâ, çaresiz bir magma yanıyor, ve her şey parçalanmış uyumlarla dolu!

“Bellek hasta eder. Bir sözcük su yüzüne çıkar, mahalleler tasarlar. Korkunç bir mimari. İnsan yığınlarının içine bakın: yaklaşma çabaları amaçsız! Gün yitmiştir." Yüz insandan doksan sekizinin, onunla yatıp onunla kalktıkları bir takıntısı varmış. "Her insan sürekli olarak bir düşüncenin derinliklerine batar, birileri en dibe, bazıları daha da dibe. Ta ki karanlık, çıkışlarının olmadığını gösterene dek; ikindi sessizlikleriyle polis nezarethaneleri, tutuklulann uykusu ve soluğuyla... Birisinin zihninden geçen bir diğerinin zihninden geçer: haftalarca, yıllarca öncesine dayanan trafik felaketinin insan lapası. Tahıl tarlaları, anayönlere ve gökyüzünün yansımalarına doğru yüzlerini dönerler: ormanlar, çayırlar, karayolları, panayır parçaları, hayal gücüyle yeniden parçalara ayrılırlar, nehirler parçalanmış halde gürülderler, zanaatçılar çulsuzların beyin merkezlerine neşter vururlar." Sözcüğün lam anlamıyla eskimiş rüyalar varmış, sözümona bir "basit insanların hukuk bilimi". Sürekli yinelenen, aynı zamanda yinele-nemez olan bir yasa. Bir ve her şey olan bengi dönüş, bütün kavramların sonsuzca çözülmesi. Neşe neşeyi çekermiş kendine, günah günahı, teşhir etme teşhir etmeyi, sevgi sevgiyi. "Beni kendimle birleştiren, benden en uzaklarda" ve "zaman,

kendisiyle meşgul olunacak bir araç değildir" ve "ben kuramlarımın bir kurbanıyım, aynı zamanda onların efendisiyim".

Soruyormuş kendisine, nedir bu diye: bu anılar, kişinin artık anlamadığı bu dikkatini çekmiş şeylerin kırıntıları. Anılar kalıyormuş geriye ve sürekli, sonsuza dek kendisini oynuyor-muş, aynı şekilde, henüz birer anı değillerken nasıl terk edildi-lerse öyle. Bir sahnedeymiş gibi uzaklaşıyorlarmış insanlar. Görünüşte hep bir ve aynı düzlemde uzaklaşıyorlarmış. Onun meskeni elbette sonsuzluğun üst ızgarasıymış. Ya sonra? Ses azalacakmış ve sonunda, "gözlerin, uzaklaşmak zorunda oldukları şey hakkındaki" izlenimi de "yavaş yavaş, durmaksızın" azalmak zorundaymış. "Yıllar içinde her şey uçup gidecek" dedi. Günün birinde, ara sıra, akıntıdan bir görüntü belirginleşir, akıntının içinde görünür olurmuş, kuşku duyulan şey kadar görkemli renklerdeymiş. Geçmiş: çocukluk, gençlik, ağrı, çoktandır ölmüş olan, ölü değil, bir parça ilkbahar, bir parça kış, yazdan -hangisinden?-, insanın en çok sevmiş olduğundan. Çakıl yollar ve caddeler kesişiyor, akrabaların ve sevgililerin mezarları: bir kadın tabutu taşıyan erkekler bütünü karartıyorlar, fıçı yüklü at arabaları, bira fabrikası çalışanları, mandıra işçileri, ana-baba evinin önünde kırılmış bir dal: ruhun içine götüren korku. Rastlantıların biraraya gelmesi, daha biraz önce sağlıklı olanı hasta ediyormuş: sonsuzca. "Dünyadaki her şey yalnızca bir benliğin toplamı." İnsan gibi fantastik bir varlığı, yetenekleri açısından karşılaştırmak, zahmetsiz bir işlemmiş. Anımsama yalnızca bir eğilimmiş. "Yoksa, her şeyi yok eder, insandaki en sert yönü bile parçalar." Çılgınlık, neşe, hoşnutluk, inat ve cehalet, inanç ve inançsızlık her an emrinin altındaymış. "Biricik, ölümü erteleyen bir hazdır bu." Anımsamayla, bir insanla zaman zaman ayrılıp, sonra onu daha büyük bir sevgi ve kararlılıkla evine kabul etmek gibi bir ilişki içinde olmak, "belleğe ve belleğin sahibine hep daha iyi gelen" bir durummuş. Anımsamadan önce, uygulanmadan kalan bir plan yapılırmış. Bu kadar çok plan. Geçmişe bakarak, tam da baktığı yerden, sadaka verebilirmiş bellek, her zaman buna hazır değilmiş. Doğum günü sürprizlerine neden olurmuş, evrak sahteciliklerine. Cenaze definlerini çoğu kez, kulağa hoş gelen ikindi törenlerine dönüştürürmüş. Sağırmış gibi yaparmış, dünya nasıl sağır olabilirse, ve birisiyle çoğu kez ister istemez sert konuşurmuş, sevgili erkek kardeşin, kız kardeşini sorması gibi. Bir insanın, bir karakterin kuramı ve duygusu arasında hızla hassaslaşır ve "öyle görünüyor ki daima tam zamanında" gelirmiş. Asla

yalan değil. Gerçi hesap kitap. Tin değil. Çekiniklik değil. Belleğin olası bütün derinliklerine dalarak, hiç konuşmadan geçermiş insan oradan ve ondan gelmeyen her şeye kapatırmış kulaklarını. Sonsuz bir "düşünmek" ve "kederi denkleştirmek"miş bellek, yalnızca kendisi için değil: "gündelik muğlaklık ve gündelik sürekli kuşku duyma gerekliliği" için.

"Bugün öyle ağrılarım var ki" dedi, "hareket etmem neredeyse olanaksız. Her adım bir eziyet. Bir düşünsenize: bu devasa kafa ve bu cılız bacaklar... onu taşımak zorunda olan. Çok yukarıda bu dev kafa, çok aşağılarda kesintisizce bu zayıf, kırılgan bacaklar. Kafanızın içinde kaynar su gibi bir sıvı olduğunu düşünün, sonra bu sıvı ansızın bir kurşun gibi donuyor ve kafatasınızın içinde uğulduyor. Şimdi bu kafaya artık hiçbir yerde kırsal arazide bile yer olmadığı duygusuna kapıldım. Yalnızca ağrılar. Yalnızca karanlık. Sizin sözlerinize yönlenebilirim, ayak seslerinize. Biliyorum, günün birinde açılacak kafam. Değişik sonlara ilişkin değişik tasavvurlarım var" dedi ressam. "Eğer doğal bir ölümle ölürsem; ama doğal bir ölüme fırsat vermem. İntihar: doğanın nedeni, doğallıkla en sert olanı, en sıkı, hiç... bütün gelişme araştırmayla sınırlı: nesiller bir tür ö/ıgörüşme odasında oturuyorlar... Başımdaki ağrılar, dayanılmazlığın bilimsel olmayan bir derecesinde... neye katlanılabileceğini kendi üzerinde gözlemlemek istiyor insan: en aşırı duyarsızlık ve aşırı duyarlılık yolunda, zaman dilimleri içinde ağrı eğrisi acıyla yükseliyor... sıcaklık dereceleri binlere varıyor... içinde ufukların devrildiği bir baş taşıyorum burada. Size, bir imadan daha fazla olabilecek bir imada bulunabilseydim... yaşlılığın sihirli yetenekleriyle sınırlıyorum kendimi; böyle mümkün oluyor, çektiğim acıya ayak uydurmak. İşte, şu küçük kazıklar" dedi ressam, "onların her birini beynime kakabilirdim! Ayaklar da ağrıyor, bilekler de. Hepsi. İçimde ağrımayan şey yok. Size büyük bir tiyatrocu gibi görünüyor olmalıyım! Bunun nasıl olduğunu tasavvur edemezsiniz: ansızın her şey kabarıp yükseliyor ve muazzam işliyor. Hep aynı yollar" dedi, "adamı delirtiyor bu. Gönüllü olarak dayatılmış zorunlu eziyetler, fazladan gelen, kendime ek olarak yarattığım. Sakarlıktan ve önceden hesaplayarak. Bilgisizlikten ve doğrusunu bildiğim için. Bu beceri gösterilmediği için donmak mı?... Sonra bu sonsuz çokluktaki, işlenmemiş gerçekler kafamdan geçiyor: yolculuklarla bağlantılı, işlerle, dinsel, denetlenemez dalaverelerle: Anlıyorsunuz: her şey bölünebilir! Ve de: hiçbir şey bölünemez! Ve ağrı kamçılanıyor. Hep daha çılgınca adımlar atıyor. Olağanüstü numaralar

halinde gelişiyor, birinin üstüne, bir yırtıcı hayvan gibi çöküyor. Duyunuz" dedi ressam, "duyuyor musunuz?" Ve ben köpekleri duyuyordum.

- Yedinci Gün
- Dokuzuncu Gün
- Ondördüncii Gün
- Onaltıncı Gün
- Yirminci Gün
- Yirmicıltıncı Gün

1

U'bcrkiis/Lcberkiise: ince kıyılmış ct, ciğer, domuz yağı ve yumurtayla yapılan, haşlanmış ve dilimlenmiş, az kızartılmış, bol baharatlı bir çeşit köfte. (Ed.n)

2

Sclıııaps: Üzüm, erik, kiraz gibi meyvelerdeki alkolün damıtılmasıyla elde edilen, bizdeki boğma rakıyı andıran sert bir içki. (Çev.n.)

Yedinci Gün

Hayvan gömücü, sarp geçitte ressama rastlamış. Çömelmiş vaziyette. Bir ağaç kökünün üstünde. Ama hayvan gömücü önünden geçerken, ressam dönüp de bakmamış bile. Hayvan gömücü bu durumdan garip bir biçimde etkilenmiş, dönüp ressamla konuşmuş. "Bir sorun üzerinde çalışıyorum" demiş ressam. Bunun üzerine hayvan gömücü yeniden dönmüş ve ressamı oturtmuş. Bu sırada ressam bir sözle onu yeniden kendine çekmiş, "buz gibi soğuk" sözüyle. "Olası bütün denemeleri yapıyorum" demiş, "ama bütün bu denemeler başarısızlıkla sonuçlanıyor." Sonra hayvan gömücü ressamın yanma oturmuş ve onunla konuşmuş. Ayağa kalkması ve hana gitmesi ve hancı kadına sıcak bir çay yaptırtması gerektiğini söylemiş. En iyisi de, herhalde şimdiden ressamın bütün eklemlerini ve parmak uçlarını saran üşümeyi, bir iki kadeh erik rakısıyla sona erdirmesi olacakmış. Hayvan gömücü kendisine "Ama, sanat ressamı beyefendi, ümitsizliğe kapılmayacaksınız" dediğinde ressamın gözleri dolmuş.

Hayvan gömücü, birkaç kez ayağa kalkmasını rica etmiş ondan, sonunda ressam, oturup kalmanın anlamsız, olsa olsa zaman içinde eziyet verici olacağını anlamış. Sonra "bir yararı yok" demiş ve ayağa kalkmış. Sonra birlikte sarp geçitten yukarıya, karaçam ormanına gitmişler. "Yürümekten çok, süründü" diyor hayvan gömücü. Sonra ressam hayvan gömücüye de, bastonuyla hana kadar çektirmiş kendini. "Ressamın biraz anormal olduğunu hep biliyordum." Hayvan gömücü bunu iyi niyetle söylüyor, öyle duygusuzca ki, çok fazla duygu çıkıyor ortaya. "Bu intihar niyetinin sınırına dayanır" demiş hayvan gömücü, ressama. Ressamın, "her zaman güldüğü yerde, özellikle kız kardeşiyle beraber olduğu zamanki yerde" eskisinden farklı olduğu gözlemini, daha buraya son gelişinde yapmışmış. "Sonbaharın sonlarına doğru kısa süreliğine buradaydı."

Eskiden kendini böyle her şeyden dışlamıyor, her şeyden uzak tutmuyormuş. Tam tersine: her şeye katılıyor ve köylüler gibi olmaya, onlardan biri olmaya çalışıyormuş. Handan hana onlarla beraber oluyormuş ve birçok yerliden daha uyumluymuş. "Üç Krallar İçki İçme Günü'ne, her zaman katılmıştı." Ama hiçbir zaman diğerleri gibi, evine taşınmasını gerektirecek kadar sarhoş olmamış, oysa her zaman, onların içtiği kadar içmiş. "Kan sucuğu yemekte üstüne yoktu ressamın" dedi hayvan gömücü.

Goldegg'deki büzüştü atış şenliğine, Braugasthof lokantasında "genç kızları komodin çekmecesi gibi kitledikleri" şenliğe katılmış. "Düşündürücü, ama dostane" bulmuş her zaman ressamı. Sarp geçitte yaşadıkları, onu dehşete düşürmüş. Hancı kadma, sanat ressamının odasına her zamankinden daha fazla odun atması gerektiğini söylemiş. Onu "olabildiğince ısıtması" gerektiğini. Hayvan gömücü, ressamın, kendisi ona rastlamamış olsaydı, oturup kalacağı ve artık geriye canlı dönmeyeceği duygusuna kapılmış. "İki düşünce arasında" gelirmiş, donup kalmak. Algılanamazmış bile. İçinden bir daha çıkılmayan bir rüyaya sokarmış insanı. Ressamın durumu hiç de iyi değil, dedi hayvan gömücü. "Bir sorundan söz ediyordu. Ama nasıl bir sorun olduğunu bilmiyorum." Kendisi, hayvan gömücü, ressamla hep iyi anlaşmış. Savaştan beraberinde getirdiği öyküler, ressamın da her zaman hoşuna gitmiş.

Ayaklan ağrıyor. Bu ayak ağrıları, alışkın olduğu gibi, istediği gibi yürümesine engel olacak. "Herhalde baş ağrılanmla bu ayak ağrıları arasında gizli bir bağlantı var" dedi. Biri ile diğeri arasında bir bağlantı olduğu biliniyor. "Böyle gizli de olsa. Bedenin bölümleri arasında da olsa; bedendeki diğer bölümler arasında ve biriyle diğeri arasında da olsa." Ama başı ile sol ayağı arasında son derece özel bir bağlantı varmış. Aşağıdaki, erken saatlerde ansızın baş gösteren ağrılar, başındaki ağrılarla akrabaymış. "Bana öyle geliyor ki, bunlar aynı ağrılar." Bedenin birbirinden çok uzak iki farklı bölümünde, aynı ağrılara sahip olunabilirmiş, "bir ve aynı ağrıya sahip olunabilir"miş. Nasıl ki ruhun belirli ağrıları (ikide bir ruh diyor!) bedenin belirli bölümlerinde de olabiliyorsa. Ve beden ağrıları da ruhta! Şimdi sol ayağı korkutuyormuş onu. (Aslında sol ayağında, iç kesiminde, bilek kemiğinin altında, sinovyal kese iltihabından başka bir şey söz konusu değil.) Merdivende, hava henüz karanlıkken, şişini gösterdi bana. Ördek yumurtası büyüklüğünde bir şiş. "Bu şiş tekinsiz, değil mi?" dedi. "Bir gecede, başımdaki hastalık, ayağıma vurdu. Tekinsiz." Onlarca yıldır, günbegün, çok dolaşıp geziyormuş. "Yani, ayağımın aşırı yorulmasından kaynaklanıyor olamaz. Ayakla hiçbir ilgisi yok. Baştan geliyor. Beyinden." Bu şiş, hastalığının şimdiden bütün bedenine yayılmaya başladığının bir kanıtıymış. "Çok geçmeden, bütün bedenimde böyle şişler olacak" dedi. Son derece sıradan bir sinovyal kese iltihabının söz konusu olduğunu, bunun sarp geçitte yaptığı zorlu yürüyüşten kaynaklandığını hemen anladım ve ona, şişinin zararsız olduğunu, beynindeki ağrıyla, başıyla bir ilgisinin

bulunmadığını söyledim. Tıbbi açıdan bakıldığında, hiçbir ilgisi yoktu. Bende de bir ara böyle bir şiş olmuştu. Nerdeyse kendimi ele veriyordum. Kullanmak istediğim belirli bir deyimle, bugüne kadar, güçlü bir iradeyle ondan gizlemeye çalıştığım tıp öğrencisi kimliğine bürünüverecektim. Ama aksilik olmadı ve dedim ki: "Bu gibi şişlikler, sıradandır." Ama o bana inanmadı. "Beni tamamen yere sermek istemediğiniz için söylüyorsunuz bunu, tamamen yere sermek istemediğiniz için" dedi. "Neden hakikati söylemiyorsunuz? Şişimin tekinsiz olduğunu? Size de tekinsiz görünüyor, benim şişim, değil mi?" -"İki güne kalmaz geçer, nasıl ortaya çıktıysa öyle çabucak" dedim. "Siz de doktor kardeşim gibi, yalan söylüyorsunuz" dedi ressam. Bunu söylerken yüzünde bir nefret belirtisi yoktu. Şimşek gibi çakıyordu gözleri, yanma varılamaz kayalar gibiydiler. "Neden yalan söylediğinizi bilmiyorum. Yüzünüzde çok fazla yalan var. Şimdiye kadar keşfettiğimden daha fazla."

Beni süzdü, eski, uzun bir süre sonra yeniden yaşama dönmüş, korkulan bir öğretmen gibi göründü bana: "Bir veba şişine benziyor" dedi. Şişi yokladı ve benden de aynı şeyi yapmamı, yani şişini yoklamamı istedi. Şişin üzerine, daha önce yüz-lercesine, hepsi de böyle zararsız olmayanlarına yaptığım gibi, bastırdım elimi. Daha önce bir veba şişi görmemiş, diye düşündüm. Şişinin bir veba şişiyle, hiçbir ilgisi, en ufak bir ilgisi bile yok. Ama artık başka bir şey söylemedim. Çorabını yeniden yukarı çekmesini ve bağlamasını istedim. Düpedüz kadınsı ten parçaları diye saptadım. Ayağında, yüzünde ve ensesinde. Nedenini bilmesem de, hastalıklı görünüyorlar gözüme. Beyazımsı bir renk, aslında bir gri tonu. Hücreler parıldıyor. Çözülme yerleri. Sarı lekeler, mavi şeritlere dönüşüyor. Üst yüzeyinin dokusunda, aşırı olgunlaşmış, tarlalarda unutulup kalmış kabakları anımsattı bana derisi. Şimdiden bir çürümedir bu. "Bu ayak ağrıları" dedi, "ağrının yoğunluğu açısından, baş ağrımla kıyaslanamazlar. Yine de kökenleri aynı. Böyle bir hastalığın çaresi yoktur. Bu iki ağrı, baş ve ayak ağrıları, birlikte kesin bir hastalık oluştururlar."

Tıp okuma kararımın derin bir kavrayışa dayandığını söyleyemem, hayır, böyle bir kavrayışa dayanmıyordu, çünkü üniversitede ne okumanın bana gerçekten zevk verdiği, zevk vereceği aklıma gelmemişti bile, ve bu karar aslında yalnızca, hâlâ bir gün muayenehanesini devralacağımı düşünen Doktor Mar-vvetz'le karşılaşmış olmam tesadüfüne dayanıyor. Bugün bile

henüz söyleyemem, belki de hiç söyleyemeyeceğim, tıp okumanın zevk verdiğini, tıbbın bana zevk verdiğini. Ama bir daha da vazgeçmedim -sonra, hangi yöne gidecektim ki?- çünkü sınavları her zaman başarıyla verebilmiştim. Özel bir çaba gösterdiğimden de değil, hayır aslında her şey uykudaymışım gibi gelişmişti. Sınavlara her zaman hazırlıksız gittim, ve sınavdan ne kadar habersizdiysem, sınavım da o kadar iyi geçti, hatta derece aldım. Şimdi önümde daha zor sınavlar var, ama benim için kesinlikle kolay olacak. Bilmiyorum, neden. Hiçbir zaman herhangi bir sınavdan korkmuş değilim. Ve Schvvarzach'ta yaptığım tıp stajı bana keyif veriyor. Birkaç meslektaşımla dostluk kurabildiğim için de. Bana gereksinimleri olduğunu hissettiğim için. Doktor Strauch ile iyi anlaşıyoruz. Herhalde, beni artık hiç bırakmak istemeyecektir. Başhekim emekliye ayrıldığında, onun yerini alabilmeyi umuyor. İki yıl sonra. Ve beni de yanına almayı. İnsanların, başkalarına yardım etmek istedikleri için mi tıp okudukları üzerine de hiç düşünmedim. Bir ameliyatın başarılı olması, bir insana yapılan bir şeyin iyi geçmesi güzel bir şey. Bu da bir şey. Bir şeyi başardıklarında, hepsinin durumu iyi oluyor. Sonra asistanların kafede oturdukları da görülüyor. Benim tıp okumama neden olan şeyin, hayal gücü eksikliği olduğunu söylüyor erkek kardeşim. Olabilir. Ama gerçekten nedir o? Ressam Strauch'u gözlemlemek gibi bir konunun üzerimde etki bırakmasına izin vermek, bu konunun benimle ilişkisi ne? Ve benim onunla? Ve insanın hiç tanımadığı bir adama gidip, kendini tanıtması, sonra ne söylediğini duymak, ne yaptığını izlemek için, ne düşündüğünü ve niyetinin ne olduğunu ortaya çıkartmak için onunla gezip dolaşması tuhaflıktan da öte bir şey değil mi? Asistan onu çok iyi karakterize etmişti, ama yalnızca yüzeysel olarak. Ama şimdi ben ressam hakkında bir şey söyleyecek olsam, ne diyeceğimi bilemezdim. Anlamsız olurdu. Ve bana sorulacak olsa, nereden başlarım? Asistana yazmanın hiçbir anlamı yok. Mektup yazmam söz konusu olduğunda her zaman çaresiz kalmışımdır, hele ki böylesi mektuplarda. Tıp öğrenimi beni öyle bir hızla tıbbın içine soktu ki, onu tamamen gözümden yitirdim. İnsanlar "çok iyi bir gelişme" gösterdiğimi söylüyorlar. Annem babam, benden bir şey çıkacağı için mutlular. Ama ben, benden ne çıkacağını bilmiyorum. Bir doktor mu? Tekinsiz olurdu bu.

Hava karardığında istasyon civarında dolanıp durdum ve bir ara çok ileriye, toprak zeminli baraka tipi eve kadar gittim, "demiryolu geceleme odaları"

yazıyordu üstünde. Orada belden yukarıları çıplak adamların, kirli küvetlere eğildiklerini, gri havlularla kurulandıklarını, sonra aynaya baktıklarını, tıraş olduklarım, donlarıyla yataklara oturduklarını ve akşam yemeklerini yediklerini gördüm. Duvarlarda siyah demiryolcu kasketleri, kapıların üstündeki çivilerde paltolar, ceketler, onların altına asılmış ve içlerinden kâğıtların saçılıp döküldüğü çantalar. Bıçaklar büyük francala ekmeklerin arasından parıldıyordu, bira şişeleri ortada duruyor ve çamaşır makinelerinin üstünde yansıyorlardı.

Birkaç adım gidip geldim, sırf dikkati çekmemek için, ama ıcrede bir ışık gördüysem içeriye baktım. Sen de onlardan biri olsaydın, öyle bir aynanın karşısında dursaydm ve onlarla muhabbet etseydin, sen de tıpkı onlar gibi olduğun için, senin sen olduğunu hiç fark etmeselerdi, ne olurdu? Sonra, sana uygun görünen böyle bir gelişme gösterseydin, ne olurdu? Ben ben olmasaydım, böyle mi olurdum, bazı düşünceler bunun ötesine geçiyor. İki yük vagonu arasından, istasyon arazisinin sona erdiği yere kadar yürüdüm, sonra tekrar, tekerlekleri sayarak geri yürüdüm ve iki lampon arasında ezildiğimi gazetemizde tam da sondan bir önceki sayfada, aslında hiç kimseyi ilgilendirmeyen ölüm vakalarının bildirildiği köşede yer aldığımı canlandırdım gözümde. Ancak askerlikte karşılaşıldığı gibi, ranzaların alt katında yatan erkekler. Kış pencereleri var, hepsi çok iyi izole edilmiş. Donmasınlar diye elbette. Şurada, saat dörtte korkunç bir gürültü kopartacak olan çalar saat duruyor. Sonra oradan dışan sürünerek çıkıyorlar ve hemen pantolonlarını giyiyorlar, çünkü haddinden fazla soğuk, ve hemen trenlere varıp, bütün tel kafeslerin kapalı olup olmadığına bakılması gerekiyor. Sonra günün ilk öğrencileri ön vagona oturmuş oluyorlar bile, uykulu ve korkulu, çünkü bilemiyorlar, kendilerini okulda bekleyen şeyin korkulası olup olmadığını.

İstasyona tek başıma indim, bu yürüyüş temposuyla on beş virmi dakikamı alıyor yalnızca, ressama bir gazete getirme sözü vermiştim, ama büfe kapanmıştı bile. Bu gün de, tren trafiğinin seyrek olduğu bir gündü, aşağıda olduğum süre içinde, gümbürtüyle geçip giden yük trenleri dışında tek bir tren gelmedi. Demiryolcu barakalarının karşısında sarp kayalık dimdik yükseliyordu, çam ağaçları var orada, kızılçamlar, çalılıklar yetişiyor, ama karanlıkta görülmüyorlardı. Irmak gürüldüyor ve her şeyi kendi sesiyle dolduruyordu.

Irmağın kıyısına inşa edilmiş evlerden birinde gülme sesleri duyuldu, sonra tartışılıyormuş gibi sesler geldi, ama tartışma şiddetlenmedi, gittikçe daha sakinleşti ve sona erdi. Yatak odalarından kimileri karardı; sonunda tek bir yerde ışık kaldı, orada yaşlı bir adamın oturduğunu gördüm, o da ışığı kapatmak için dövmeli kolunu kaldırdı. Şimdi donuyordum, ve elimden geldiğince hızla, köprünün üstünden, yukanya, hana doğru yürüdüm.

"Burada, her taş benim için bir insan öyküsüdür" diyor ressam. "Bilmelisiniz ki, ben bu yerin düşkünüyüm. Burada her şey, her koku bir suça bağlanmıştır, bir kötü muameleye, savaşa, herhangi bir rezil müdahaleye... Her şeyin üstü karla kaplanmış olsa da" diyor. "Sürekli büyüyen yüzlerce ve binlerce yara. Sürekli haykıran sesler. Bu kadar genç ve aslında deneyimsiz olduğunuz için, mutluluktan söz edebilirsiniz. Sizin aklınız ermeye başladığında, savaş sona ermişti. Savaş hakkında bir şey bilmiyorsunuz. Hiçbir şey bilmiyorsunuz. Ve bu insanlar, hepsi de en alt basamakta, çoğu kez en alt karakter basamağında duran bu insanlar, hepsi de büyük suçların en önemli tanıklarıdır. Dahası, insanın bakışlarının, kaya duvarlarında kırılması gerekiyor. Bu vadi, maneviyatın her türlüsü için ölümcüldür." Sonra diyor ki: "Biliyor musunuz, tedirgin etmek, zaten her zaman tarzımdı. Sizi tedirgin ediyorum. Zaten herkesi tedirgin ettiğim gibi tedirgin ediyorum sizi. Size acı veriyor bu. Biliyorum, çoğu kez benim kırıcı tarzımdan bunalıyorsunuz... Burada, her türlü canlı olanın, sabit olanın çözülmesi tasavvuru, bütün tasavvurların ve yasaların çözülmesinin kokusu var bende... İşte burada da, bakın, insanlarla muhabbetlerim, hayvan gömücüyle, papazla, jandarmayla, öğretmenle, bu yün takkeli insanlarla... bu tipik süt çocuğuyla, söylediği şeyi daha önce kekelemiş olanla, bu korkunç melankolikle... Bütün bu insanların kompleksleri var. Bunun, çocukken yatağını ıslatmakla, çocuk odasındaki, kişinin gözlerini ilk kez açtığı odadaki orman desenleriyle bir ilişkisi olabilir. Bütün bu sindirilmiş kafalar" diyor, "yukarıda ve aşağıda. Öğretmen bana vekil öğretmenlik dönemimi anımsatıyor, o zaman midem bulanıyor. Duygu soğukluğu, yılların içinde daha radikal çarpılar çiziliyor, süslemelerden vazgeçiliyor, daha sade bir anlatım tarzı uğruna, anlama yetisi uğruna... Ve daha çok savaş yaşantıları, bilesiniz, bu insanların anlattığı her şey savaşla ilgili..."

Her şey "dehşet verici"ymiş. "Yaşam geri çekiliyor, ve ölüm bir dağ gibi çıkıyor öne, kara, sarp, aşılmaz." Hatta büyük bir ün kazanabilir, büyük bir

ilgi uyandırabilirmiş, ama böyle bir şey onu ilgilendirmemiş. "Yeteneğim, dünya çapında bir üne yetebilirdi" diyor. "İnsanlar çoğu kez küçücük bir yeteneğin üstünde büyük bir şamata kopartıyorlar ve ünlü oluyorlar. Uyanıklar! Şamata, büyük bir şamata bu! Ben kendi halime kaldım, şamatanın, büyük şamatanın ne olduğunu gördüm ve popüler olmadım. Daha önce sözünü ettiğimiz için diyorum: savaş kökü kazınamaz bir kalıtımdır. Savaş asıl üçüncü cinstir. Anlayınız bunu!" Olabildiğince çabuk yeniden aşağıya, istasyona gitmek istiyor, gazeteler için. "Bu kokular" dedi, "insan olmaya layık olmayan insanların kokulan, bilesiniz, çürümenin kokusu, avareliğin ve sözümona büyük dünyanın, terk edilecek olmanın ve terk edilmiş olmanın kokusu, varışın ve çekip gitmek zorunda olma ümitsizliğinin kokusu, insana doymayan yolculuk zevki beni her zaman çekmiştir."

Bir süre jandarmayla birlikte yürüdüm. Beni hemen konuşmaya çekti. Burada görevini yapması gerekiyormuş ve bir son, bir değişiklik görmüyormuş. Bir terfi maaşını bir basamak yukarıya çıkartacakmış, ama yapılması gereken, hep aynı şeymiş. İlkin üniversitede okumak istemiş. Anne-babası onu temel öğretime göndermişler, sonra iki sene liseye, sonra onu okuldan almışlar, çünkü babası orada oğlunun aptallaşacağından korkmuş. "Liseye gidiyor olmamdan nefret etmişti" dedi. Latince-ıiin yüksekliklerine yapılan uçuşları bir marangozun yanındaki çıraklık eğitimi, Yunancanınkilere yapılanların yerini de planya lezgâhı almış. Bu onun şanssızlığıymış. O andan itibaren her şey tepetaklak olmuş. Liseden çıktığı, ve artık oraya bir daha adım atmayacağını bildiği andan itibaren. Yani: artık daha iyi bir hayata adım atmayacağını bildiği andan itibaren. Hiçbir çıkış yolu yokmuş, intihar düşünceleriyle geçen, gri, bitmek bilmez, bunaltıcı bir gün, kendini aşağıya atmak istediği dağın tepesinde. Ama sonra marangoz ustasıyla öngörüşmeye gitmiş, l-rtesi gün iş önlüğünü geçirmiş üstüne ve dört yıl boyunca da çıkartmamış. Daha önce Latince sözcükler, Livius, Horatius ve Ovidius gözünü karartıyorken, daha sonra bunların yerini planya talaşları, testere tozu ve ustalıklı işler almış. Ama yine de kalfalık sınavını vermiş ve bir yıl daha kalmış. Sonra, Jandarma teşkilatının gazetelere verdiği bir ilan üzerine, marangozluğu askıya alıp, "sırf her şeyden kaçıp kurtulabilmek için" Jandarma hizmetine girmiş. Çabucak kıyafetlerini giymiş ve, kendisiyle aynı tercihi yapan otuz iki kişiyle birlikte, devasa bir yatakhanede açmış gözünü. Sonra, sınavları verince,

dağlık bölge görevi için başvurmuş. İlkönce Golling'e gelmiş. Sonra da Weng'e. Bir yıl önce, kırk yaşında kan zehirlenmesinden ölen bir jandarmanın yerine geçmiş. "Bir karaca yavrusu kemiğiyle yaralanmıştı." -Tıp okumak, buymuş onun derdi. Doktor olmak. Bu durum tuhaf geldi bana, bir şimşek gibi çaktı içimde. Başımdan aşağıya kaynar sular döküldü. "Tıp okumak" dedim. "Evet, tıp okumak" dedi jandarma.

Omzuna bir karabina asmıştı, açık renkli gıcırdayan deri kayışı olan, yepyeni bir silah. Nasıl bir şeydi, bu jandarma olmak? "Hep aynı şey" dedi. "Her şey hep aynıdır" dedim ben de. "Hayır, hayır" dedi. Kendisi, jandarma, bu işin çok değişiklik içeren, bol bol tutuklama, hapse atma ve keşif yapmanın bulunduğu bir iş olduğunu zannetmiş. "Evet öyle, ama hep aynı şey." Ama sağlıklı bir iş, dedim. "Evet, sağlıklı olmasına sağlıklı." Üstelik çok da değişiklik içeriyor, sadece şantiyedeki, meyhanelerdeki hırgürleri düşündüğümde bile. Hancının işlediği cinayet geldi aklıma, ama bundan söz etmedim. "Şehre gitmek istiyorum" dedi. "Evet, şehir" dedim. Şehirde olanaklar çok farklıymış. Kırsal alanda kimsenin adını bile duymadığı suçlar varmış orada. Gerçi büyük suçlar kırsal alanda işleniyormuş, ama çok daha büyüklerine, ilginç olanlarına "çok kafa işi" olanlarına, yalnızca şehirde rastlanıyormuş. "Ama jandarma polis değildir" dedi, "bu yüzden kırsal alanda kalmak gerekiyor." -"Evet" dedim.

Bugün karaçam ormanından geri döndüğümde, postacı bana hancı kadının mektuplarını verdi. İçlerinden bir tanesi kocasından gelen, üç mektup. Zarflardan birinin üstündeki el yazısını görünce hemen hancı geldi aklıma, ve yanılıyor değildim. Hancı kadın mektupları aldığında "Ha öyle mi, ondan gelmiş!" dedi ve mektupların üçünü birden -diğerleri, değişik makamlardan gelen faturalardı herhalde- önlüğüne soktu. Öğleyin, hancı kadınla ona bira doldurmakta yardım eden hayvan gö-nı ücü arasında geçen bir konuşmadan, gerçekten de kocasından bir mektup geldiği sonucunu çıkardım. Kocası, kadının ona biraz para göndermesini istiyordu, böylece kendisine yiyecek maddeleri temin edebilecekti, çünkü şu sıralar, gazetelerde, mahpusların durumunun herkesten daha iyi olduğuna dair haberler çıktıktan sonra, cezaevinde yiyecekler çok kötüydü: bu haberlerden sonra bütün önlemler sıkılaştırılmıştı. Kadının parayı, cezaevi yönetimindeki belirli bir kişiye göndermesi gerekiyordu, sonra o kişi parayı

hancının isteği doğrultusunda kullanacaktı. Hemen tezgâhın yanında oturuyor ve her sözcüğü duyuyordum.

Hayvan gömücü, hancı kadının, kocasının isteğini "anında" yerine getirmesi gerektiğini söyledi ve bir meblağı da telaffuz etti, büyük bir olasılıkla hancının mektubunda yazılı olan meblağdı bu, ama hancı kadın, kocasına hiçbir şey göndermeyeceğini söyledi. Nasıl oluyor da hayvan gömücü kendisine talimatlar veriyordu. Hancıya para gönderip göndermemek, kadının kendi meselesiydi. Hayvan gömücü bunun hiç kuşkusuz böyle olduğunu söyledi. Ayrıca, hancı geri döndüğünde bu olayı öğrenecek insanlar, hancı kadının kocasına hiçbir şey göndermediğini, oysa harcadığı paranın "adamın parası" olduğunu, her şeyin adamın malı olduğunu dört bir yanda anlatacaklardı. Hancı kadın kocasını böyle bir durumda ortada bırakmamalıydı. Kadın uzunca bir süre sevgilisinin, yani hayvan gömücünün devam eden azarlamalarına da direndikten sonra, para göndermeye razı geldi, ama hancının isteklerine karşılık düşemeyecek bir meblağı telaffuz etti. Kocasının, dizginsizce davranışlarıyla onu "ümitsizliğin kıyısına" getirdiğini, ne onu ne de kızını asla dert etmediğini söyledi. Şimdi o, bir de kocasına, cezaevine para mı gönderecekti? Başkaları da cezaevine para göndermezlerdi. Cezaevleri orada aç kalınsın ve ıslah olunsun diye vardı. Oraya işi, suyu ve ekmeği düşünmek için girilirdi. "Ama o hiç değişmeyecek" dedi kadın. Kadın onunla yalnızca, çocuğa hamile kalmış bulunduğu için evlenmişti, başka bir nedenle değil. Hanı görmemişti gözü. "Yalnızca çocuk" dedi. Hayvan gömücü heyecanlanmıştı. Hancı kadının boş bira bardaklarıyla her gelişinde, hayvan gömücü ona yeni suçlamalarda bulunuyordu. Kadın her zaman hancıya muhtaç olmuştu, hancı da her zaman "iyi yönlerini göstermişti". Hancının tutuklanması, mahkemesi ve cezaevindeki kötü sonunda, hancı kadının marifetlerinin, "onun her halükârda böyle olmasını istemiş olmasının" payı hiç de az değildi. Çünkü hiç kimse, hancının vurduğu misafirin, talihsiz bir kazanın kurbanı olduğundan en küçük bir kuşku bile duymamıştı. Misafirin -santral inşaatında çalışan bir işçi- kafasındaki yaranın işçinin düşmesi sonucunda değil, kocasının bir bira bardağıyla işçinin kafasına vurması sonucunda oluştuğuna jandarmanın dikkatini çeken, kadının kendisiydi. Mahkeme sürecinde kuşku götürmez bir biçimde ortaya çıktığı üzere, nefsi müdafaa halinde davrandığı için, hancı yalnızca iki yıla mahkûm edilmişti. "Ama hiç hapse atılmayabilirdi" dedi hayvan gömücü, "bugün de her

zamanki gibi ortalıkta dolaşıyor olabilirdi". Bunun üzerine hancı kadın dedi ki: "Bunu sen söylüyorsun öyle mi? Sırf senin uğruna ihbar ettiğim halde." Bunun üzerine hayvan gömücü bir şey söylemedi. "Evden uzaklaşmasını istediğim için" dedi kadın, "ikimiz de onun evden uzaklaşmasını istediğimiz için". Hayvan gömücü, kadının, kocasını ihbar etmekle fazla düşüncesiz davrandığını düşünüyordu. Köydeki insanlar, herkes, hancı kadına karşı tavır almışlardı, çünkü, ihbarda bulunmak için jandarmaya gidenin, kendisi olduğunu biliyorlardı. Başına vurulan adam zaten haftalar öncesinde toprağa verilmişti. Olayı anımsayan bir insan bile kalmamıştı. Neden sonra, kadının yüzünden, adamı mezardan çıkartmışlar ve ayrıntılı bir otopsiden sonra hancıya karşı bu "büyük mahkeme"yi sahneye koymuşlardı. Adamın nefsi müdafaa halinde davrandığı apaçık kanıtlanmış olmasaydı -ne kadar da sık gerçekleşir mahkemelerde, hakikatin ortaya çıkamayışı, hatta çoğu zaman örtbas edilişi— hancı ömür boyu hapis yatacaktı. "O zaman vicdanın sızlamayacak mıydı?" diye sordu hayvan gömücü, hancı kadına. Ona yanıt vermek istemediğini söyledi kadm. Kendisini savunması gerekmiyordu. Her halükârda bütün olup biten son derece adildi. "Her şey çok adilce gerçekleşti" dedi kadın. Şimdi de kadın, kocasının felaketinden sorumlu olduğu düpedüz ortadayken, adamın kendisine daha iyi, en azından daha fazla yiyecek sağlayabilecek birkaç şilin isteğini bile yerine getirmek islemiyor muydu? "Peki, tamam" dedi kadın, "ona para göndereceğim." Hayvan gömücü, kadından parayı hemen kendisine vermesini istedi, parayı bizzat kendisi göndermek istiyordu. Kadın, cüzdanının içki tezgâhının çekmecesinde olduğunu söyledi. Hayvan gömücü, kadının gözleri önünde birkaç banknot çıkarttı, onları bir zarfın içine koyup, zarfın üstüne adresi de lıemen yazdı. Ortama hâkim olan büyük hercümerç içinde, ayrıca her şey duman ve mutfak kokusuyla doluydu, ikisi de beni lark etmediler bile. Uygun bir anda ayağa kalktım ve pencere kenarında oturan ressamın yanına oturdum. "Hancı nasıl bir adamdır" diye sordum ona. Ressam, uzun süre düşünmeden: "lilbette, zavallının biri. Cinayet hikâyesi adamın belini iyice kırdı. Onun felaketinden yalnızca hancı kadın sorumludur. Adam tekrar dışarı çıktığında ve cezaevinden hana geldiğinde, korkunç bir şeyler olacak. Hancı kadın bundan korkuyor elbette. " Evet, bundan korkuyor.

Hayvan gömücü, ölüleri de gömüyor. Bir gün bir tarafta rastlanılıyor ona, bir gün öbür tarafta. Nasıl ki köpek ve sığır ve domuz leşlerini gömmesi gerekiyorsa, insanları da gömüyor. Asker ceketini çıkarttığında, insanlar,

belediye, normalde kimsenin istemediği görevleri verdiler ona. Öğrendiği hiçbir iş olmadığından, onun için böylesi uygundu. Savaştan sonra odunculuğa devam etmek istememişti, selüloz fabrikasına gitmek de istememişti, demiryolu için artık yaşlı sayılırdı, posta onu reddetti, onun için başka olanak yoktu. Çok fazla boş vakti var ve hemen hemen sürekli açık havada çalışıyor. İki haftada bir şehre gidiyor, oradakilerin içinde, ara sıra dünyada bütün ötekilerin bilmediği bir şeyleri gören tek kişi o. Mezarları kazıyor ve sonra tekrar kapatıyor. Çürüyen çelenkleri uzaklaştırması gerekiyor ve mezarlık gübresini bir köylüye satarak zaman zaman birkaç kuruş kazanıyor. Mezarın üstünü örterken çoğu kez mücevher parçaları geçiyor eline, bunları şehre götürüp sattığı söyleniyor. Yaz kış hep aynı giyiniyor, bir deri ceketi ve alttan, ayak bileklerinin üzerinden bağlanan bir deri pantolonu var. Defnetme işlemleri sırasında kilise duvarının önünde duruyor ve törenin bitmesini bekliyor. Töreni en son terk eden insanların hemen ardından işe koyuluyor, kısa bir sürede mezarı kapatıyor, toprak iyice çökünce mezarı düzenliyor: üzerine siyah toprak serpiyor ve otları kesiyor ve tam bir tümsek oluşturacak şekilde sıkıştırıyor. Tümsek yapma karşılığında çoğu kez sırt çantası dolusu et, tereyağı ve sosis ve haftalarca bedava yumurta alıyor, sonra bunları hancı kadına satıyor, yani ay sonunda borcunu ödediği sırada kadın bunları onun hesabından düşüyor.

Çoğu zaman saatlerce mezarlığın etrafında dolaşıyor, ot yığınını kesip biçiyor, kabarcıklı düzecini, ölçmek için kullandığı bir sürü dar tahtayı peşi sıra sürüklüyor. Mezarı, yönetmeliğe göre, iki metre yirmi santim derinliğinde kazmak zorunda olduğu için, her zaman dizlerine kadar suya gömüldüğünü gizlemiyor. Kendi gözleriyle görünceye kadar inanmıyorlar ona. Bol miktarda çakıl taşıyla doldurulmuş balçık toprak, çoktandır onun keyfini bozamıyor. Saat dokuzda yere çöküyor ve şişedeki birasını içip bitiriyor. Saat, beş kırk beş civarında ölüler odasını kilitlemek zorunda olduğu için, saat beş dolaylarında mezarlıktan aşağıya doğru yürürken, ıslık çalıyor. Herkes onun anlattığı öyküleri seviyor, bir yandan anlatırken bir yandan uydurduklarını da. Bir öyküyü anlatırken aklına nasıl bir başkasının geldiği, nasıl her defasında hiç beklenmedik bir noktaya vardığı görülüyor.

"Hayvan gömücü ve mezarcı olarak önemli bir kişi oluyor insan, herkese davrandığınız gibi davranamayacağınız bir adam oluyor" diyor. Çoğu kez,

bir trenin ezdiği bir köpek leşidir sırt çantasındaki, sonra yine, çatı katının birinde bulduğu, tamamen tuhaf nesneler çıkartıyor çantasından; dün iki ahşap oyma meleği çıkartıp masanın ortasına koydu ve onlara kadeh kaldırdı.

Kendime sıcak su almaya gittiğimde, hancı kadın mutfakta ayaktaydı. Patates soyuyor, iki kızı da ocaktaki tencereleri karıştırıyor ya da odunluğa gidip odun getiriyor ve ocağa atıyorlar ya da giysi parçalarını ellerine alıp fırçalıyorlardı. Hancı kadın, kocasının bir kışlık paltosunu bana ödünç vermek istedi. "Bütün gün donuyorsunuz" dedi, "bu her zaman üstünüzdeki,

İmi yağmurluk. Soğuğu iyice geçirir bu." İçime her zaman yün yeleğimi giydiğim için üşümediğimi söyledim. "Siz öyle söylüyorsunuz" dedi hancı kadın. "Ben üşümüyorum" dedim. "Hep I >ii ressamla dolaşıp durursanız" dedi hancı kadın. "Evet, hep ununla dolaşıp durursam" dedim. Kızlarını bodruma gönderdi.

Kurada daha ne kadar kalmayı düşünüyorsunuz?" Bilmiyo-ımn. Yoksa, her zaman bütün odaları dolu olurmuş, "yalnızca İm sene böyle olmadı. İnsanlar bu kadar gürültü olunca gelmek i .h-iniyorlar. Şu santralden gelenler çok gürültü yapıyor." Ama ıl,ıııııi müşterilerinden de çok fazla para kazanmıyor. "Biliyor musunuz, pek fazla isteyemiyor insan... Misafirlere bir şey vermek gerekir... az olmamalı, tadı tuzu bir şeye benzemeli... Ama işçiler iyi para bırakıyorlar hana." Koltuğa oturmalıymışım. Kolluğu altıma çekti. Han başka bir yerde olsaymış, diye düşünüyordu, "ama burada, çukurun içinde!"

Patatesleri soyuşu büyük anne-babamın evini anımsattı bana, kapısı her zaman biraz aralık duran odayı, o kokuyu, ayak altında dolaşan kedileri, kimi zaman taşan sütü, tik tak eden ■•a,tileri. Hancı kadın dedi ki: "Bir üniversitelinin işi de kolay Jeğil." Öylesine söylenmiş bir sözdü, düşünmeden. Bir zamanlar başkentte bulunmuş ve kendine birkaç parça kıyafet almış. "Yeniden trene oturduğumda sevinmiştim." Ve sonra: "Ama şimdi şehre gitmeyi çok isterim, başkente değil, ama şehre." K,idinin köylü bacakları, yol bakıcısı karısı bacakları, çamaşırcı kadın bacakları. Dolgun, solgun ve varisli. Misafir salonunun ısılılması bu yıl, geçen yılkinden iki kat daha pahalıya mal oluşurmuş. "Et üç kat daha pahalı" dedi kadın. Daha sonra söylediği şeyler beni oradan tamamen koparttı, çok uzaklarda bir

)>,ole, bir ormana, yayladaki bir eve götürdü. Kış işleri de aynı ya/, işleri gibiymiş. Binayı toparlamayı, temizlemeyi, bütün odaları temiz temiz boyatmayı, eski moda olan birçok şeyi yeni bir şeylerle değiştirmeyi düşünüyormuş, "Kutuların hepsini dışarı attım" dedi, "misafir odasına yeni masalar ve yeni perdeler ve yeni bir merdiven, pencerelerin de çok büyük olması gerekiyordu, ışığın içeri girebilmesini sağlaymcaya kadar kırdırdım onları." Sonra sıcak suyumu kupama doldurdum. Dedi ki: "Ama kocam bunları duymak istemez. Geri döndüğünde zaten her şey bitmiş olacak, bilesiniz. Geri döndüğünde..." Bunu söyleyiş tarzı. Bunu söyleyiş tarzını artık kafamdan atamıyorum: "Geri döndüğünde..."

Bira dağıtıcıları geldiğinde, hancı kadın kapıda duruyor ve onları süzüyor. Günün birinde elbette bu heriflerden birini yatağa atmayı başaracağım, diye düşünüyordur kendi kendine. Bira dağıtıcıları öğlen üç sularında geliyorlar, ama hancı kadın daha öğleden önce, son derece heyecanlı, gayretkeş, bir oraya bir buraya koşturuyor, kasaları boşaltıyor, kaşıklarla çatalların yerini karıştırıyor ve tersi, bu yüzden öğlen yemeğinde sık sık atışmalar oluyor. Çocuklarını bira dağıtıcılarının gelip gelmediğine baksınlar diye binanın önüne gönderiyor. Ama bira dağıtıcıları her zaman dakiktiler ve asla saat üçten önce gelmediler. "Bakın bakalım, bira dağıtıcıları geliyor mu?" diye emirler yağdırıyor. Başını dışarıya çıkartabilmek için, mutfak penceresini açıyor, ama hiçbir şey göremiyor, çünkü küçük tepe, bira dağıtıcılarının geleceği caddenin görüntüsünü kapatıyor. Kendisi bunu daha ilk günden beri biliyor, ama buna rağmen yine de her defasında dışarıya bakıyor. Kendisine neden böyle heyecanlı olduğu sorulduğunda, diyor ki: "Niyeymiş? Heyecanlı filan değilim!" Binanın kapısını da daha saat on bire doğru açıyor ve duvardaki kancaya bağlayarak, sürekli açık bırakıyor, kapıya sabitlenmiş bir halkayı, duvardaki kancaya asıyor. "Temiz hava girmeli!" diyor, "insan boğuluyor. Bina baştan aşağıya kokuyor!" Sonra bira dağıtıcıları arabayla hana yaklaşırken dışarı fırlıyor ve kaç kasa ve fıçı almak istediğini söylüyor. Fazla gürültü yapmamaları gerektiğini söylüyor, binada hasta ve huzuru çabucak kaçabilecek misafirleri varmış. Bira dağıtıcılarının fıçıları ve kasaları indirmelerini, yerde yuvarlamalarını ve taşımalarını seyrediyor. Bira dağıtıcılarının üstünde kalın, parlak, boyundan dizlerin çok altına kadar inen deri önlükler ve başlarında yeşil kasketler var ve iş ceketlerinin üst düğmeleri kışın bile açık. İlk fıçıyı bar tezgâhına kaldırıyor, hortumu yerleştiriyor, ve ilk bardakları, mantarlar gibi tezgâhta

bitiveren üç, dört, sekiz, dokuz bardağı, hepsini de bol köpükle dolduru-vur, sonra hepsini bira dağıtıcıları için biraraya getiriyor, onların masasına ayrıca sosis, ekmek ve tereyağı da koyuyor. Onların yanına oturuyor ve soruyor: "Aşağıda neler oluyor?" diye soruyor.

Bira dağıtıcıları, bildiklerini hancı kadına anlatıyorlar, yaşanan bir felaketten, bir vaftiz töreninden, bir kavgadan, komünistlerin bir toplantısından, bir ölü doğumdan, nehrin taşmasından söz ediyorlar: "O kadar yükseldi ki, köprünün altından geçemedi." Karlar bile doğru dürüst kürenmediği sürece, dağa araçla çıkmanın giderek zorlaştığından söz ediyorlar. "Ama kimse küremiyor" diyorlar. Yiyebildikleri kadar yiyorlar, sonra ayağa kalkıyorlar, ağızlarını kollarıyla siliyorlar ve dışarı çıkıyorlar, kamyonlara biniyorlar ve yeniden yola koyuluyorlar. Sonra hancı kadın, bira dağıtıcılarından birinin kamyonun pen-11 'resine dayadığı güçlü bir koldan başka bir şey görmüyor. "11er şeye gülüyorlar" diyor, misafir salonuna girerken.

Hancı kadın, sıradanlığın üstüne bir nebze olsun çıkmış birisi olmak istemedikleri için hiçbir gayret göstermeyen insanlara bir örnekmiş, bunlar olsa olsa zamanla korkunç itici bir şey olurlarmış ki bunun için de gayret göstermek gerekmezmiş, genel bir koyvermişlik yeterliymiş. Hancı kadın ona, ressama, kimi zaman yatağının önünde, zihninde görünüyormuş, bir imgenin görünmesi gibi, basitçe bilinçaltından çıkıyormuş, yarı duş, yarı gerçeklik, tahammül edilemeyen ve bu yüzden insana rahat vermeyen bir şey gibi: Ressam uyuyamadığında, "misafir salonundan yukarıya" sesler geldiğini duyduğunda; çoğu zaman da yolun ortasındayken; ormandayken, hancı kadına ve kendi kendine karşı özel bir sertlik gösteriyormuş. Bu imge ressamın gizli düşmanlarından biri olmuş, bir zamanlar yollarının kesiştiği ve onu çoktandır unutan, onunla karşılaştıkları ânı da unutan insanların imgeleri gibi. Doğası gereği, binlerce benzeri gibi tuhafmış hancı kadın. Elbette şu ya da bu iş için yetenekliymiş de, binlercesi gibi. Hancı kadın ona sırtını döndüğünde, biıılercesi de ona sırtlarını dönermiş, böyle ağırkanlılıkla, hancı kadının yaptığı gibi, ikiyüzlülükle, aynı zamanda korkarak da, mülkiyet hırslarına sürekli darbe indiren korkuyla. Hancı ka-din "muazzam yükseklere çıkartabilecek" ama sürekli boğulan "yeteneklerle donanmış" bedensel duyguları için, kendi kendisiyle oynadığı bir

saklambaç oyunu için yaşıyormuş, karanlıkta, yağdan ve sayıları üçü dördü geçmeyen basit sözlerden oluşuyormuş.

Hancı kadın ne yaptığını biliyormuş. Ve bilmiyormuş da. "Her yüzün arka yüzü dile geliyor orada... İradesi güçlü, ama güçlü değil, çünkü adi." Ressam bunu, hakkında böyle bir tanıklıkta bulunduğu nesneyi, bir çöp gibi atarcasına söyledi. Çok uzaklara. "Bilgisi zekice denilemeyecek, sığ bir kendini aldatmaya dayanıyor. Kediyle köpek ilişkisinin aynısı. Yalnızca daha yumuşak olanı. Daha bağımlı olanı." Sonra, bir defasında hayvan gömücüyü, hancı kadından yüksek bir meblağı koparırken nasıl yakaladığını anlatıyor. "Evin arkasında. Önce helada, sonra ağacın altında." Böyle dört yüz, beş yüz şilin. "Büyük banknotlardı. Binlik olmalarını ihtimal dışı bulduğum için, yüzlük olmalıydılar. Ben göründüğümde, çabucak pantolonunun cebine sokuyordu onları." Hancı kadın demiş ki: "Bunları bana geri ödemen gerekmiyor. Bunlardan kocamın haberi yok." Kocasının hapisten ne zaman çıkacağını sormuş hayvan gömücü. "Bana kalsa, hiç çıkmasın daha iyi. Ona ihtiyacım yok ki" yorumunu yapmış kadın. Geceler boyunca berabermişler ikisi. "Tutkudan tamamen uzak" dedi ressam, "yalnızca edepsizce olduğu için". İşleri, aynı suçu tekrar tekrar işlemeye vardıran itici güç kadınmış, adam değil. "Onun türünden kadınların her zaman olduğu gibi kafasız, kör." Kocasının hapse atılmasını bile bekleyememiş. Henüz on yedi yaşındayken, evlendikten bir yıl sonra bıkmış kocasından. Daha o zamandan aldatmaya başlamış. Her zaman, her şeyi açıkça kabul edermiş, kabul edilecek bir şey olduğu sürece, çünkü hiçbir şeyi gizlemezmiş. "En büyük silahı, hiçbir şeyi gizlemeyişiydi. Hiçbir zaman da değişiklik eksikliği çekmiyordu" dedi ressam. "Köy meydanından basitçe sapıyordu. Doğrudan suçun içine" dedi ressam. "Sabah erkenden, yeniden bayır yukarı çıkıyordu, alacakaranlıkta, hiç de yorulmuş olmuyordu, tam tersine, tazelenmiş oluyordu. Bu anlarında onu sık sık gözlemlemişimdir, çünkü bir dönem he-mı/ sabahın üçünde kalkıyor, evden çıkıyor ve geniş turlar atıyordum. Onu gördüğümde gizleniyordum. Burada gizlenmek ıı, ııı sayısız olanak vardır. Kadın eve döndüğünde, çoğu zaman kınası henüz eve gelmemiş oluyordu. Bu durum kadının işine geliyordu, çünkü böylece uyuyup dinlenebiliyordu. Herhalde, dışarıya çıktıklarında aslında ne yaptıklarını, eve sabahın köründe döndüklerinde, nereden geldiklerini yıllardır sormamışlardır birbirlerine. Çocuklar her şeyi biliyorlardı." Ressam dedi 'ki: "Hatta, kocasını hapse attırmak için, S/ye

kadar gitti, savcılığa. Çünkü hancı, ceza almadan kurtulmak üzereydi." Kocasının jandarmalar tarafından götürüldüğü gece, hayvan gömücü-vıı almış içeriye. "Zaten ağaca çıkmış, bekliyordu" dedi ressam. "I layvan gömücünün ortalıkta görünmediği dönemler de oldu. *()* /aman evin içinde buz gibi bir sessizlik hüküm sürerdi." Söylediğine göre, sonra kadın çocuklarını hayvan gömücünün peşine, köye gönderirmiş. Çocuklar adamı alıp getirmezlerse, annelerinden dayak yerlermiş. "Tekmeler ve tokatlar" dedi ressam. Ayrıca hancı kadın "kendini dövdüren, bir yere saklanıp •.inen ve sonra hiçbir şey olmamış gibi ortaya çıkan bir yaratıkmış.

Ressam son yıllarda gündelikçi kadından başka kimseyle İnçlikte olmamış. Bu kadın ona, başkalarının ara vermeden "havasızca yararlandıkları", kendisinin ise çok az işinin olduğu hanı şu "bedensel istekler" için de yetiyormuş. Gündelikçi bir kadın için gerekli zekâya sahip bir kadınmış bu, güzel giyiniyor ve kendisinden istendiğinde, hiç söylemeye gerek kalmadan, hemen de soyunuyormuş. Başka gündelikçi kadınların tersine İMI kadın ona, ressama hep bir patron gözüyle bakmış. Haftada iki gün yetiyormuş kadına. Ressam bunu bir sınırlama olarak algılamış. Kadın kendini yalnız hissediyormuş. Zamanını nasıl geçireceğini bilemiyormuş. Ressam ona normalin üstünde bir nrret ödüyormuş ve ara sıra, herhangi bir eğlenceye giriş bileti temin ediyormuş, kadın da bunun karşılığını çamaşırları yıkarken, ütülerken özel bir özen göstererek, mutfakta büyük bir gayret göstererek veriyormuş. Gündelikçi kadın kırsal kesim-denmiş ve kırsal kesimden gelen kadınlar her zaman için en iyileriymiş. Çok geriye dayanmıyormuş bu kadının varlığı, iki, üç yıl, çünkü daha önce bir gündelikçi kadın tutmaya yetecek parası yokmuş. Kadın şimdi T.'deki anne-babasının yanındaymış. Ressamın onun işine son vermesinin hemen ertesi günü, onların yanına geri dönmüş. "Kırk beş yaşında bir kız çocuğu" dedi ressam. Misafirleri buyur etmeye ve uğurlamaya, en iyi matematikçilerin bilimlerine hâkim oldukları kadar hâkimmiş. "Ama ben çok az misafir kabul ederim!" İki, üç gün içinde anlamış gündelikçi kadın, ressamın zevkini, "her şeyi nasıl istediğimi". Ressam ona büyük inisiyatif tanımış. "Benim en yabanıl durumlarımı düzene sokuyordu" dedi ressam. "Sanatsal konularda 'mükemmel'di, çok iyi anlıyordu. Sanat hakkında hiçbir bilgisi olmadığı için: en iyi yargıları ondan duydum." Gündelikçi kadın "ayakkabıları silmeyi de çok iyi" biliyordu, "perdeleri sessizce çekmeyi de, puro içmeyi de, megaloman büyük sanatçılığı yerin dibine batırmayı da...

Kadını tuttuğumda, zenginleri anladım. Birdenbire varlıklı olmanın ve hareket özgürlüğüne sahip olmanın ne demek olduğunu anladım." Gündelikçi kadın, kafasına uymayanı, ressama herhangi birinin herhangi bir zamanda söylediğinden daha ısrarcı, daha etkili, daha hoş bir biçimde söylüyordu. "Her zaman çiçek koymak istiyordu, nerede yer bulursa, ama ona bunu yasakladım." - "Temizlik her şeye hük-metmemeli!" diye aydınlatmış ressam onu. Kadın buna uymuş. Ressama kapıyı açıp, kapıyı kapatmış. Kitapların ve duvarların tozlarını, adamı isyan ettirmeden almış. Mektuplarını taşımış. Onun için alışveriş yapmış. Onun için her türlü resmi daireye gitmiş. Ona henüz duymadığı yeni şeyler getirmiş. "Bana kompres yapıyor ve başka yerlere gittiğimi açıklıyordu bin defa, oysa ben odamda, yatağımda yatıyordum." Ressam dedi ki: "Zenginlik de yoksulluk kadar berraklık sağlıyor." Bir sabah, ölümcül hasta olduğunu anladıktan sonra, her şeyi içeri kapatmış ve gündelikçi kadını da kapı dışarı etmiş. "Kadın ağladı" dedi ressam. "Şimdi artık geri dönmüyorum. Sanki bana bir eski eşyayı aramak gibi geliyor. Geri dönmek istesem bile artık geri dönemem: benim işim bitti artık." Ressam dedi ki: "Gerçekten de, gündelikçi kadınımdan kr.k.ı kimse olmadı hayatımda. Onun dışında, herkesin nez-1111H11* çoktandır ölüyüm ben."

(/ocuklarda bit varmış, yetişkinlerde belsoğukluğu, sinir a .irmini bazen tamamen devre dışı bırakan frengi. "Buradaki ıır.anlar doktora gitmiyorlar" dedi ressam. "Bir doktorun da l>ıı köpek kadar zorunlu olduğuna onları ikna etmek çok zor. It.C.iKİü insanları" dedi ressam, "müdahalelere karşıdırlar. Doğallıkla". Ağaçların dallan çoğu kez fırtınadan kınlıyor ve aşağıdan geçenlere çarpıp onları öldürüyormuş. "Çünkü hiç kimse oıunmalı değil. Asla. Hiçbir yerde." Ölüm insanı uykuda, tarlada, çayırda yakalıyormuş. Daha "derin" ve daha "yüksek" bir konuşma arasında insanlar ölüyormuş. "İlk durumlarına geri düşüyorlar." Genellikle, kendilerini kimsenin kolay kolay bulamayacağı bir yer seçiyorlarmış "ölmek için". "Belde sınırının ötesinde." Hayvanlar da çok uzağa gidiyorlarmış, ötekilerden u/ağa, vakitlerinin geldiğini hissettiklerinde. "Burada insanlar da hayvanlar gibi... Yabancı bir yaşamın kırıntıları" çoğu zaman cansız düşüyorlarmış ayaklarının önüne. Dehşete düşürü-yormuş onu bu durum. Ormandaki bir açıklık alanda, bir köp-mıuın üstünde, ormanın derinliklerinde "karanlığın hüküm •.mdüğü yerde". Çoğu kez olduğu yerde kalıyor ve arkasından ■eslenildiğini düşünerek, arkasına

bakıyormuş -bende de varolan bir his-, ama hiçbir şey görmüyormuş. Fundalıkları ve suyu \ e çakılları ve sudaki yaşamı, "derinliği kadar zalim olabilen ■•uyu" araştırıyor. Ormandan geçmek için farklı yöntemleri varmış: elleri arkada, elleri ceketinin cebinde. Elleriyle başını eğe-ı ek, koruyarak. Çoğu önden koşuyor, soluklanıyor, geride kalıyor ve yeniden koşuyormuş. Ağaç dallarıyla "ansızın bir felaket kargaşasının ortasında yapayalnız kaldıkları hissine kapılan çocukların yaptığı gibi, dünyaüstü bir akademinin üyeleriyle koıuuşurcasına" konuşuyormuş. Buluş yeteneği "şaşırtıcı, derin anlama komşu sözcük kuruluşlarına" kadar uzanıyormuş, ormanda, tarlalarda, çayırlarda, derin karda buluyormuş bu kuruluşları. Kendini içine attığı sarp geçitte de: *Gerçekliğihorgörme-ualası* böyle bir sözcükmüş örneğin ve *yasaklarıçiğnememakinisti.* Ilu tutkusu bir yaz mevsiminde başlamış ve devam edegelmiş, *insanistencinielevermcyen* sözcüğünü bir defasında, çizmesinin topuğuyla buzda açtığı delikte, çamurlu suya batırmış. "Bizim üzerimizde, görünüşe bakılırsa, bizimle hiçbir ilgisi olmayan bir şey hüküm sürüyor", bu durum onun işini bitiriyormuş. Buna gülünebilirmiş. Ama öyle tehlikeliymiş ki, "insan bunun içinde telef olabilirmiş". Her zaman yukarıya isyan etmiş, "ta ki yukarıda hiçbir şey olmayıncaya kadar" kendisi için. "Bir isyan, bir yere varmalı" dedi. Onun isyanları artık hiçbir yere varmıyormuş. İnsanlar görünüyormuş zaman zaman ona, görüyormuş ki onlarda: muazzam bir sermayen var senin, bitmez tükenmez bir sermaye, benim böyle bir sermayem hiç olmadı! Dedi ki: "Böyle bir görüntüden sonra trampet gibi çalan kalp atışlarına dayanabilmek için saatler gerekiyor. Uzun süre hiçbir şey dayanamaz bu atışlara." Burada insanların sermayesi yokmuş, olsaymış bile ondan yararlanacak güçleri yokmuş, tam tersine "onu çarçur ederlermiş". Burada, "İnsanlar için mümkün olanın imkânsız kılındığı" yerde. Çirkinliğin her yerde "cinsel bir olağanüstü durum" gibi yılıştığı yerde. Bütün bu yöre "hastalıklarından ötürü yumuşamış". Çürümenin, "ağır işitenler için bir dili" konuştuğu bir vadiymiş burası: başka zaman ve başka yerde hedefine varmadan kısa bir süre öncesine kadar uzun zaman kendini gizleyen şey, burada buna dikkat etmiyormuş: "insanların veremleri alınlarında. Dışarıda taşıyorlar onu, utanmadan, böylece buzul rüzgârını hissedebiliyorlar, dökülmüş yaprak yığını gibi."

"Öyle okul çocukları var ki" dedi ressam "evlerinden aşağıya üç saatlik yol gitmeleri gerekiyor. Çoğu zaman, evden -sabah dört gibi- çıkmadan önce,

mutfak işlerini yapmaları gerekiyor bir de, on iki yaşındakilerin inekleri beslemesi ve sağması gerekiyor, bunu yapacak başka kimse olmadığı için, anneleri ölmüş ya da yatakta hasta yatıyor olduğu için ve erkek kardeşleri henüz çok küçük olduğu için ve babaları da borçtan hapiste olduğu için. İri bir parça kara ekmekle donanmış olarak, soğuğun içinden aşağıya doğru hırpalıyorlar kendilerini. Burada hiçbir şey ilerlemeden yana değil, hayır. Ansızın fırtınalar kopuyor, hiçbir çığlık işe yaramıyor, çünkü kimse duymuyor.

',.11 ıuliye kadar birçok eyalet okulu inşa edildi, vadilerin ucuna yeı leştirildi, ama çocuklar alıklaşmak istemiyorlarsa, her za-ıı.ıı böyle uzak bir okul yolu işkencesine katlanmak zorunda k. 111111 n r. Hatta vadi geçitlerinde ikili üçlü çocuk grupları bulun-ılı, taş gibi sertleşmiş yumaklar, onlar için artık her şey çok geçti. Burada görülen çocuklar, erken olgunlaşırlar. Kurnaz, ı,.ıpık bacaklıdırlar, hidrosefali belirtileri gösterirler. Kızlar solgun vc kurudur ve kulak deliği iltihabından mustariptirler. Oğ-l.ml.ır, sarı kafalı, büyük ellidir, alın kemikleri geniştir."

Verinden fırlamak ve koşturmak ve sonra yeniden sessizce ı ıl m inak, aslında böyle geçmiş çocukluğu. Ölenlerin havasıyla ılnlıı odalar varmış çocukluğunda. Açıldıklarında ölülerin kokusunu salan yataklar. Yürürken aklına gelen bir söz ve tumtu-ı.ıklı bir diğeri, örneğin 'hiç' sözcüğü, bir diğeri: 'okul', 'ölüm' so/niğü ve 'cesedi gömme'. Yıllar boyunca gelmiş bu sözcükler peşinden, tedirgin etmişler onu "korkunç durumlara soktular", '■oıu'.ı yine bir şarkı gibi gelmişler aklına, muazzam bir otoma-lıklıkle: 'cesedi gömme' sözcüğü mezarlıktan dışarıya ve ondan ve bütün mezarlıklardan çok öteye, sonsuzluğun içine, insanla-n n sonsuzluk tasarımlarının içine. "Benim sonsuzluk tasarımını, daha üç yaşındayken yaptığımın aynısıdır. Daha da önce, '•onsuzluk gözlerin bittiği yerde başlar. Her şeyin bittiği yerde. Ve hiç başlamaz." Çocukluk "insanın düşünebileceğinden, his-ı ılı-bileceğinden, katlanabileceğinden daha tüyler ürpertici öykülerle eve gelen birisi gibi" gelmiş ona, "ve her zaman dinle-mlıliği için, hiç duyulmamıştır bu öyküler. *Henüz* hiç". Ona gö-ır, kendi çocukluğu bir caddenin sol kenarından başlayıp bayır vıık.ırı çıkıyormuş. "O zamandan beri hep aşağı düşmeyi düşündüm. Aşağı düşebilmeyi arzu ettim ve bu yönde bir sürü deneme yaptım... ama böyle denemeler yapmamalı. Temelden v.ınlış." Teyzeleri çirkin uzun kollarıyla cenaze

odalarına taşımışlar onu, tabutların içine bakabilsin diye, altın tırabzanlarda n yukarıya kaldırmışlar. Ölüler için çiçek tutturmuşlar elinde, ve her zaman bu çiçekleri koklamak ve tekrar tekrar aynı sözleri duymak zorunda kalmış: "Nasıl bir insandı! Ne de güzel görünüyor! Ölünün üstünde ne var! Bak! Bak!" Teyzeleri onu "acımasızca bir çürüme denizine" daldırmışlar. Trenlerde kendi kendine "ileri" dediğini duyuyormuş. Uzun gecelerde, büyük anne-babasının odasına açılan aralığı seviyormuş, hâlâ ışık olan, hâlâ bir şeyler anlatılan, hâlâ bir şeyler okunan odaya. Onların birlikte uyumasına sevinirmiş. "Koyunların birarada uyuması gibi" duygusuna kapılırmış. Soluk alıp verişleriyle birbirlerine kenetlenmeleri gibi. Sabahlar, bir tahıl tarlasının üstünden gelirmiş. Gölün üstünden. Nehrin üstünden. Ormanın üstünden. Tepelerin üstünden. Ferah rüzgârda kuş sesleri. Sazlıklarda ve suskunlukta batan akşamlar, ilk dualarını içine okuduğu suskunlukta. At kişnemeleri karanlığı yırtıyor. Ayyaşlar, at arabacıları, yarasalar ürkütüyor onu. Caddede üç ölü okul arkadaşı. Boğulmuş birinin artık ulaşamadığı, alabora olmuş bir kayık. İmdat çığlıkları. Devasa peynir tekerlerinde onu ezecek güç var. Bir birahane mahzenine saklanıp, korkuyor. Mezar taşları arasında, sayıların bir taştan bir diğerine atıldığı bir oyun oynanıyor. Kurukafalar güneşte parıldıyor. Kapılar açılıp kapanıyor. Papaz evlerinde yemek yeniyor. Mutfaklarda yemek pişiriliyor. Mezbahalarda, hayvanlar boğazlanıyor. Fırınlarda fırınlanıyor. Kunduracı atölyelerinde kundura yapılıyor. Okullarda öğretiliyor: açık pencereler, korku ve endişe veriyor. Tören alayları rengârenk yüzler gösteriyor. Vaftiz edilen çocuklar aptal aptal bakıyor. Bir piskopos, bütün nidaları susturuyor. Demiryolcu kasketleri bir demiryolu şeddinde birbirine karıştırılıyor, bu da üstlerinde iş pantolonundan başka bir şey olmayan adamları güldürüyor. Trenler. Trenlerin ışıklan. Solucanlar ve böcekler. Bando müziği. Sonra büyük caddelerde büyük insanlar: bir tren vagonu, karşısında bütün dünya tir tir titriyor. Avcılar onu yanlarına alıyorlar. Vurulan keklikleri sayıyor, ölü ceylanları, devrilmiş geyikleri. Ala geyikler, kızıl geyikler, ama ne nüanslar! Büyük avlar, küçük avlar. Hepsinin üstünü örten kar. Sekizindeki arzular, on üçündeki arzular. Çarşafı yumuşatan hayal kırıklıkları. Akıl almaz bir şeye karşı gözyaşı selleri! Henüz altısına bile varmamışken, bu kadar çok acımasızlığın ortasında!

Kendilerini icat edenlere karşı öfkelenen kentler.

"Çocukluk hâlâ, küçük bir köpek gibi eşlik ediyor bana, hani bir zamanlar neşeli bir yol arkadaşıdır da, şimdi bakmak ve

I- ıı ıkl.trını sarmak, binlerce ilaç vermek gerekir ona, ellerimizde

■ ılnırsin diye." Nehirler boyunca yürüyormuş ve koyaklardan .ı’...ıj’jyo. Akşam, ona yardımcı olunursa, en değerli ve en çapraşık yalanları uyduruyormuş. İnsanı acıdan ve öfkeden korumu-ytnmuş. Pusudaki kediler, karanlık düşüncelerle çıkıyorlarmış ins.ının karşısına. Isırganotları, onun gibi beni de, anlık şeytani C,imalılara çektiler. Ben de onun gibi, ahudutlarıyla, böğürtlenin le ufaladım korkuyu. Bir karga sürüsü, saniye hızında gös-ı■ • 11**1** i ölümü. Kuzukulaklarımn tepesinden sıyrıldı neşe. "Kar m lıisü, bir çocuğun üstünü örter gibi örttü yeryüzünün üstünü." Aşık olma yok, gülünçlük yok, fedakârlık yok. "Dersliklerde basıl düşünceler birarada oturdular, her daim." Sonra, et kokan şehir dükkânları. On cepheler ve duvarlar, ön cepheler ve duvarlardan başka bir şey yok, ta ki yeniden kırsal alan başlayana dek, çoğu kez şaşırtarak, apansız. Yeniden başladığı yerde çaylıların, sarı, yeşil, kahverengi tarlalar, kara ormanlar. Çocukluk: bir ağaçtan silkelenmiş, hiçbir zaman bu kadar meyve olmaz! Çocukluğunun sırrı yalnız kendisindeymiş. Atların oldu->■,11 yerde, yabanice büyümek, kümes hayvanlarının, sütün ve İMİ m olduğu yerde. Sonra yeniden: bu ilk durumdan alıp götü-ı ıılmck, onu aşan niyetlere zincirlenmek. Onun üzerine yapılan Iilanlar. Olasılıklar bin katına çıkıp, ağlaya ağlaya geçen bir ikindiye büzülüyor. Uç dört kesinliğe. Değiştirilemez olan. Uç

■ lort ilkeye. Esaslar. "Nefret nasıl da erkenden yapılanıyor. Ço-

■ uk bile her konuda sessizce bitmiştir. Ve hiçbir şeye ulaşmaz." (. ocuklar büyüklerden çok daha uçurumludurlar. "Tarihi gecikmeliler. Vicdansızca. Tarihe haddini bildirenler. Yenilgileri davet edenler. Görülmemiş acımasızlıkta." Bir çocuk, daha mendil kullanmasını öğrenmeden önce, her şey için ölümcülmüş. Çoğu zaman -bana olduğu gibi- çocukken sahip olduğu, kendisinin artık anımsamadığı ama bir kokunun ya da bir rengin doğurduğu bir duyumu yeniden algıladığında, bir tokat yemiş V.ibi oluyormuş. "Böyle bir anda insan korkunç bir yalnızlık imindedir."

Ressam "en kötü eğitimi" almış, "akla gelebilecek en kötü-sfınü". Onunla ilgilenmemelerinin faydasının, daha sonra "zalimce bir yanılgı" olduğu ortaya çıkmış. Aslında en başından itibaren onu hiç düşünmemişler. "Ama çocuklar düşüncesizlikle eğitilmez. İlgilendiler, evet, ayakkabılarımla. Kalbimle değil. Yemeğimle. Ruhumla değil. Daha sonra, çok erkenden, on üç yaşımdan itibaren, diyebilirim ki artık yemeğimle, ayakkabımla bile ilgilenmediler." Peki *ben* nasıl bir eğitim gördüm, diye düşünüyorum. Bir eğitim miydi? Yalnızca bir büyüme değil miydi? Yabanıllaşma? Yabani otlarla dolu bir bahçede yabanıllaşan inatçı bitkiler gibi. Ben her zaman kendi başımın çaresine bakmadım mı? Şefkat? Yardımcı sözcükler? Peki nerede? Peki ne zaman? On dördümden itibaren her şeyle kendim baş etmek zorunda kaldım. Her şeyle! Tinsel olanla da. Dokunulmaz olanla da. Ama bunu, ressam kadar korkunç bulmadım. Benim için asla o kadar kötü değildi. Ben farklıyım. Onun gibi heyecanlı değilim. Sürekli heyecanlı ve tedirgin. Ben her zaman heyecanlı ve her zaman tedirgin değilim.

Sık sık sormuş kendisine: "Nasıl çıkarım bu karanlıktan? Kafam karanlığın içinde sarmalanmış, karanlığa sıkıca bağlanmış bir halde, sürekli denedim, karanlığı arkamda bırakmayı. Belirtiler, evet, kalın kafalılığın... Karanlık, çılgınlığın sertlik derecesine ulaşır. Yirminci, otuzuncu, otuz beşinci yaşta. Sonra daima daha acımasız. Kurtulmaya çalıştım: bu önemli görünüyor bana, dikkatinizi buna çekmek, bu fikre... Ben çok basit açıklamalardan yanayım: bir nehir kıvrımı, bilmelisiniz, bir insanın omurgasının kıvrımı gibi, sonsuz, ufukların üstünden kıvrılan bir insan omurgasının bu parıldayan, ışıldayan, ikindi güneşinde ışıldayan bölümleri: işte bu... Duruma göre, kişinin kafasındaki karanlığı -çünkü karanlık yalnızca kendi kafasın-dadır- kendi kafasındaki karanlıkla yok etmek yeterli olur. Dikkat edin: karanlık her zaman insanın tecrit edilmiş, koparılmış kendi kafasının meselesidir. - İnsanlar, kendi karanlıklarından, bütün karanlığa geri itilirler, tekrar tekrar geri itilirler, bilmelisiniz... Tıpkı bir defasında, karanlıkta ailemin evine, belden yukarım çıplak, yaslanmış halim gibi. Önümde: rüzgâra kapılmış bir bisiklet, dans eden iki öğrenci. Biberiye kokusu. Bu arada, temelleri ören kalın kafalılık. Bize Voltaire'in kazanmalarını ı^ıvlen, matematik öğretmenimizin, gazeteden kesilmiş gibi yu/u. Homeros'un hatları... beynime sökün etmiş, karanlığa, bağlantısız nedenlere ve olaylara, zamanın kavramlarına ve /amanın *alt* kavramlarına. Bunlar tarafından delik deşik edilmiş Yaşlılığın sayısız sorusuna yanıt yok. Genel burukluk, nlımuül

kesinlikle ilerler: bir köpek otlarda yuvarlanır. Bir ko .U'bek olabilir, ya da bir köpek, ya da sadece tezek... kuşku düşer üstüne: varolmak istemenin... orada uçurumun üstünde ılaııs edilir, her gün acılarını ve bu acıların acılarını ezip geçerek."

Nasıl ilişkiler kurduğunu ve sonra bozduğunu, açıkladı bana Anlatmayı düşünmüyordu. Anlatma sanatı başka karakterlere vergidir. Ona değil. Nasıl yolculuklar planladığını ve gerçekleştirdiğini ya da planladığını ve gerçekleştirmediğini. Kendinden zevk ve haz almayı nasıl öğrendiğini ve bu ikisini kendinde ve kendi içinde, başkaları için ulaşılmaz, yasak doruklara çıkardığını. Düşüşlerin üstesinden gelmişti, gündelik, genel, kişisel olmayan yenilgilerin. Kendisini sık sık yalan söylemekle Miçluyordu ve gerçekleri ortaya çıkartmada satın alınamazlık ve lilizlik yöntemlerini kendine karşı uyguluyordu. Acımasızlıkla, denilebilir. Belirsiz olan, kendi başına yanma çekmeye işlekli olmayacağı kadar boş geliyordu ona. Okyanuslar, bir sınır çeken, sonsuzlukla alay eden gözüne karanlık bir delilik gibi i[1],ölünüyordu. Dağ silsileleri, yukarı çıkarken parıldıyorlardı. Uçurumlar kara ve düşmandılar, insanın içini donduruyordu İm. Hava, çoğu zaman uzak gökgürültüleri altında titretiyordu onu. Çok geçmeden, güneydeki kalkerli kayaların devasa hatla-11 keskin keskin ışıldıyordu. Her şey, şimşek ışığı altında ser-• emlemişti. Çok geçmeden şehirler kararsız sahiller halinde birlemiyorlardı. 'Küstahlık' ve 'terkedilmişlik' gibi, 'katılık' ve 'oliimcül yalnızlık' gibi kavramlar, el hareketleriyle, tamamen bilinçsizce oluşuyorlardı. Sonsuzluğa ait bir Ağustos gününün havası gibi duru olabilen bellek, şaşırtıcı bir tine ve şaşırtıcı bir dıiıiya deneyimine yetkin kılmıştı onu. Tarih boylu boyunca araştırmıştı onu ve kendisi de aynı şeyi tarihe yapmıştı - ve uyum hüküm sürmüştü. Duyumsamaları, mantıklı olarak, bu kadar duru değildiler, ki onlar akla gelebilecek en arı duyumsamalardı. Çocukluğundan itibaren cennete ve cehenneme, onların arabölgesine eğitilmişti. Oysa, ona öyle geliyordu ki, her insanda bulunan ve günün birinde, emir almış gibi, artık gelmeyen anlardı yalnızca bunlar. Onun "duygularını parçalayanların karşısına şiddetle çıkmaktan sakınıyordu kendini. Onlara küfür ediyordu ve onlar muzafferdiler. Kendisinden sonsuz bir kurtuluş umduğu şey, yerde yatıyordu. Ayaklarının önünde "hiçbir suçu olmayan, olanaklar ülkesi". İnsanlarla taşlarla ilişki kurar gibi, ve yeniliklerle antikitelerle ilişki kurar gibi ilişki kurmayı nasıl öğrendiğini. Neyin düşüncesizce olduğunu, düşüncesiz, yalnız, hissiz kıldığını nasıl

anladığını. Geleceği, şimdiki zamanı ve geçmişi kendi içinde nasıl birleştirebildiğini ve bu oyunu, çoğu kez artık bütünü tamamen göremeyeceği kadar nasıl geliştirdiğini. Bedeni nasıl yalnız başına hesaplayarak devre dışı bırakmayı öğrendiğini, tini de, onu kendisi için o an sabit olan bir yöne sürüklediğini, belki de saliselik bir du-yumsayışla, "biricik yöne". Yaşamaya nasıl cesaret ettiğini, ölüler, istifa etmişler, kaybolmuşlar, işten çıkarılmışlar, devrilmişler arasında. Sonsuz bir tünelin içinden geçer gibi yaşamıştı, karanlıktan başka yoldaşı olmadan. Ve soğuktan. Şimdi gördüğü gibi, hiç durmayan ama olduğu yerde kalmış bir gençliği düşünüyordu.

Odasındaki duvar kâğıdı deseni gecenin akışı içinde giderek bir cehenneme dönüşüyordu, biçimi bozulanlar arasında korkunç sahneler cereyan ediyordu. Tan ağartısına doğru onu bunaltıyordu. İşte bu anda, bitkinlikten ve her şeye ve kendine karşı duyduğu tiksinti yüzünden, içi geçiyordu. Uyuyakalmı-yordu. Hayır. Korkunç suratlar, beynini sarsan suçlamalarla üzerine üzerine geliyorlardı. İnsan süprüntüsü. Sesler yükseliyordu. Ama anlamsız. "Üstelik bunlar son derece ilkel kaktüs tasarımlarından oluşturulmuş süsler sadece. Herhalde her gece korkunç olanı arıyorum. Burada ve her yerde. Her gece gelip beni bulmasını ancak böyle açıklayabilirim. Odanın tamamı bu kötü davranışlarla kaplı. Biliyorsunuz ya, burada tavanı da kâğıtla kaplıyorlar. Daima, zaman zaman kalkmam gerekiyor. Ve kapının örtülü olup olmadığını kontrol etmem. Kapanmış olduğunu. Bir keresinde yakalandım! Sonra her şey çok daha dehşetli oldu." Fantastik imgeler çöküyormuş üzerine "arkadan", duvar kâğıdı desenine bakmak zorunda kalmamak için yüzükoyun yatmayı denediğinde.

Bunları, biz aşağıda, misafir salonunda otururken söyledi. Hiç kimse yoktu orada. Hancı kadın köye gitmişti, bira imalathanesinden bira sipariş etmek için. Dün, bu gece, birası bitmişti, çünkü doludizgin bir yeme içme faslı yaşanmıştı, kasalarını, raflarını, sandıklarını sonuna kadar tüketmişti. Her şey boşalmıştı. Bir parça ekmek bile kalmamıştı. Gecenin üçüne kadar bütün bina erkeklerin kahkahalarıyla sarsılmıştı. Dışarı çıka-caktıysak, bina kapısının anahtarını sol pencerenin kenarına koymamız gerekiyordu, kirişin arkasına saklayarak. Soğuk artmıştı. Pencereler erken saatlerde saydamsız oluyordu, beyazımsı. Camlarda çiçekler ve yüzler oluşmuştu, ressamın deyişiyle "yıkımların maskeleri". Dışarıya bakılamazdı. Yüzlerce kirli

bardak, sürahi ve şişe, olabildiğince, tezgâhın üstüne sıkıştırılmışlardı. işçilerin unuttuğu birkaç giysi kapıda ve duvarda asılıydı. Perişan. Daha sonra bizim, benim ve ressamın, bu giysileri aradığımızda saptadığımız gibi, buruşturulmuş kâğıt paralar, mendiller, fotoğraflar ve taraklar vardı içlerinde. Neyle giderileceği bilinmeyen içki sofrası kokusu, misafir salonuna sinmişti, bütün binada hapsolmuştu. Soğuktan, hiç kimse hava almaya cesaret edemiyordu. Mutfağa atılan bir bakış, muazzam bir düzensizlikle karşılaşıyordu. Aşağıdaki vadide "atmosferi yiize çarpan" bir patlamayla ansızın pencereler zangırdıyor, duvarlar sarsılıyordu. "Dağda büyük bir delik açıyorlar" dedi ressam. "Bir baraj gölünün yanına bir İkincisi geliyor."

Aşağıda böyle devasa bir inşaat devam ediyormuş, "bunun nasıl mümkün olduğu" bilinmiyormuş. Mühendis ona rakamlar söylemiş. Sayılar. Tarihler. "Muazzam" dedi ressam. "Binin üzerinde işçi, karıncalar gibi dolaşıyor aşağıda." Ama bu iş sayesinde dolaylı olarak on binlerce, hatta yüz binlercesi istihdam ediliyor ve ekmek yiyormuş. "Yatırımlar milyarları buluyor." Devlet, kaynaklarından yararlanmasını, bilimini biraz kullanmasını biliyormuş. Bu durum "şanlı"ymış. Oysa aşağıda "ve yalnızca aşağıda da değil, her şeyi bir kez daha tersyüz edecek bir hareket var." Teknik her saniye kendini aşıyormuş. "Gelin" dedi, "dışarı çıkalım. Belki bir şeyler görürüz."

Evin önüne çıktık. Ama seslenildiğinde daha da büzüşen griden başka bir şey görülmüyordu. "Bugün, sarp geçitteki yerimden, cenaze defnini gözlemleyeceğim" dedi. "Bakkalı gömüyorlar."

Sekizinci Gün

Bugün handan caddeye kadar olan yolu küredim. Hancı kadın beni "sevgili bey" diye adlandırdı ve uzunca bir süre dinlendiğimi görünce, bana iki büyük bardak Slivvovvitz getirdi. "Bu kadar güçlü olduğunuz hiç anlaşılmıyor" dedi. Ben de, bedensel çalışmaya alışkın olduğumu söyledim. Koşullar tekrar tekrar bedensel çalışma yapmamı gerektirmişti. Öğrenciliğimin arasında, delirmemek için tekrar tekrar bedensel çalışma yapmak zorunda kaldığıma ikna oldu. "Yıllardır bu kadar çok yağmamıştı" dedi. Güney yönüne, dağlara işaret ediyordu ama dağlar bulutların arkasında kalmıştı. İçeri girdi ve füme etli ekmekle dışarı çıktı. "Çalışanın

yemesi de gerekir" dedi. Karları kürediğim için sevinçliydi, çünkü kendisi bunu yapamazdı. "Bu rezalet olurdu" dedi. Ressamın handan dışarı çıktığını görünce, beni bıraktı ve ressamın önünden geçerek içeri girdi. Sanki onun yolundan çekilmek istiyormuş gibiydi. Onun gözüne görünmek istemiyordu. Öyle görünüyordu.

Kısa sürede ortaya koyduğum işin inanılmaz olduğunu söyledi ressam. Baştan beri beni penceresinden gözlüyormuş. "Siz bu işe koyulmasaydınız" dedi, "bunları küremek kimsenin aklına gelmezdi". Bu gece bir istisna olarak uyuduğunu söyledi ve arkamda durdu, bu da beni tedirgin etti. "İstisna olarak uyudum. Uyumak benim için, odada bir oraya bir buraya koşturmamak anlamına geliyor, bilesiniz!" Sabah çektiği ağrılardan, akşam ve gece çekeceklerini hesaplayabilirmiş her zaman. "Korkunç bir akşam olacak, korkunç bir gece. Ama artık kesinlikle uzun sürmez." Bir defasında, başkentte, onlarca yıl önce

"I>ir kar küreme ekibine" dahilmiş. "Saat ücreti üç seksen şilin, I»iliyor musunuz, karpit lambasının ışığında." Benim kar küre-vısim ona acı dönemleri anımsatıyormuş. "Diriden çok ölüydüm o zamanlar. Daha o zamandan, çoktan sınırdaydım" dedi.

Ama şimdikiyle kıyaslandığında ne kadar da harika bir zamandı... ölümle sonuçlandırmak için geçirdiğim şimdikiyle." ı >ıuı dinlemiyordum bile. Öğleden sonra bir kafeye gitmek istiyordu. "Siz de gelir misiniz? İstasyona? Yeni haftalık gazeteler var."

Bir zamanlar nasıl, kendisine başka birisi olarak yaklaşma duygusuna sahip olduğunu anlattı kısaca. "Böyle bir duyguyu l>ılir misiniz?" diye sordu. "Kendimle karşılaştığımda, elbette elimi sıkmak istedim, ama o el ansızın benden geri çekildi. Nedenini biliyordum." Son kalan karları da küredim ve sonra küreği eve götürdüm. Ressam dışarıda beni bekliyordu. Geri geldiğimde dedi ki: "Genç insan eline bir kürek alır ve yaşar. Ya y.ışlı insan?"

Yaşamak da ormanda yürümek gibiymiş, insan tekrar tek-ı .11 bir yol tabelası ve bir kerteriz bulurmuş, ta ki ansızın hiçbir ı.inesi, tek bir tanesi bile bulunmaz olurmuş. Orman sonsuzmuş ve açlığın ölümlü bir sonu varmış. Her zaman ara alanlar-d.ın yürünürmüş ve bu ara alanların dışına

asla bakılamazmış. 'I ren de çok dar, duruma göre." Ama şimdi bulunduğu yere)’,ıden, bilmediği, henüz bilmediği yer için yolları göstermeye .ırlık karışmıyormuş. "Ben kendi kavramlarımla çalışıyorum, k.ıolik olandan, tamamen kendimden aldım onları." Onda "bu-ıukluk"un ne anlama geldiğini, "esas olan"ın, "ışık" ve "göl-C,e "ıiin ve "genel olarak yoksulluk"un ne anlama geldiğini bilmek gerekir. Bilinmez. Yine de bunun ne olduğu, nereye gittiği ■ t /ilir. Onun neden mustarip olduğunu. Belki varsayımdan dalı. ı lazla. "Bilmek gerekmez." Bundan da yine o, sanıldığından ı,ırklı bir şey anlamaktadır. "Bilgi bilgiden uzaklaştırır, bilesiniz Üniformalılar onun asabını bozarmış. "Polisten, jandarmadan, askerden, hatta itfaiyeciden bile nefret ederim." Bütün İMinlar onda, sahip olmayı tercih etmediği saplantılı cinsel düşünceler uyandırıyormuş. Onlarla, demiryolu görevlileriyle, savaşımcılarla arası hoş değilmiş. Subaylar onu itiyorlarmış. "Yapay olarak yetiştirdikleri" barbarlık yüzünden de. Ama onu zalimce ittikleri kadar, çekiyorlarmış da. "Evet, beni çekiyorlar. Nedenini zaten söyledim size. Görüntüyü hazırlayan kokuda başarısız kalan sorunlar." Sonra: "Kadınlar böylesi çekicilik durumlarına açık olduğum bir yaşta, kendileri için böyle uygun bağlantılarla, var olmayışlarıyla çektiler beni daha çok: yaşlı, daha çok çirkin olan kadınlar." Genel olarak, var olmayan her şey çekermiş onu ezelden beri, çocuksu, ahlaksız bir tutkuyla çekermiş. Ama kendisi asla ve hiçbir konuda berrak olmamış. "Berraklık insanüstü bir şeydir." Kendisi basitliği arıyor ve savunuyor ve ondan tiksiniyor: her zaman basitlikten kurtulmak istemiş. Huzurdan yana oluş nedeni de, huzursuzluktan yana oluş nedeniyle aynı, nedenini de açıklayamıyor. Kararını vermiş: ve her zaman karşıt seçenekten yana da. Ama yine de her zaman kendisi. Görüş açılarını çevreleyen şeyin tam sınırında. "Delilik mi bu?" diye soruyor, bana bir keyfiyeti, sonsuz büyük bir binanın içindeki mekân gibi açıkladıktan sonra. "*Yetersiz*, nereye gitmek istesem, çökmesine neden oluyor." Ayaklarının altındaki zemini ardından getirmek için, yürüyormuş, hareket ediyormuş, nereye olursa olsun, nasıl olursa olsun: "Ama ayaklarımın altındaki zemini ardımdan getirmiyorum." Bir doğa yasasıymış bu... Uyumak ve düşünmek ve bunların arasında yer alan, bunların arasına sıkıştırılan, bunların arasında yol alan ne varsa, dikkatini kendinden başka yere dağıtmakmış. Ne var ki, hiçbir yöntemle dikkatini kendinden başka yere dağıtamıyormuş. "Elbette söylediklerimin hepsi ruhsuz, çünkü içten pazarlıklı, sabit; aynı zamanda basit de." Her şeyin gülünç olduğunun görüldüğü yer, pencereden dışarıya ya da kendi

içine bir bakış atıldığında, tekrar tekrar geliyormuş. Nereye bakılırsa bakılsın. "Günün birinde herkes başarır büyük işi: son vermeyi!"

"Yanlarına yaklaşıldığında, tanıdığım herkes birbirine benziyor. İçlerindeki şey de hep aynı görünüyor, kime ait olursa olsun. Hepsinde aynı. Bu tiksindiriyor beni. Uzaklaştığımda, 'çekileyim' dediğimde, her şeyi karanlıklaştıran bir koku kalıyor." İnsanların ilkin isteksiz, sonra savunmasız olduklarını, kalın k.ıfalılığın yönlendirdiği meslek sahipleri, hız kısıtlamaları ve v.ışam süreleri farklı görüş sahipleri olduklarını söyledi. "Kırsal kesimdeki sıradan bir kız gibi, şirket yöneticisi de." I hıyguları ve akılları bloke olmuş, artık bireyler söz konusu ol.unazmış. "En iyi yerlere en akıllıların değil de en başarılı-I.ırıı gelmesi neye yarar? Milyonları ilgilendiren sigortalar v.ıpmış olmaları? Milyonlarca gelecek ümidi? Gelenekler? Kılı kırk yarmalar? Anlamsızlıklar?" Bizi öldüren bir ün gidiyormuş önümüzden.

"Fikirler, daha sonra artık ortadan kaldırılamayan biçimsizli klcre dönüşüyorlar" dedi. Fikirler insanı çoğu zaman yıllar sonra şaşırtıyorlarmış, ama onlara sahip olanı her zaman, er ya ıl.ı geç gülünç kılıyorlarmış. Fikirler, asla terk etmedikleri bir ülkeden geliyorlarmış. Her zaman orada, bu ülkede kalıyorlar-mış, fikir: düşler ülkesinde. "Söndürülen, söndürülebilecek bir likir yoktur. Fikir gerçektir ve öyle kalır." Bu gece ağrı üzerine düşünmüş. "Ağrı diye bir şey yoktur. Zorunlu bir kurun-lu"ymuş. Ağrı ağrı değilmiş, ineğin inek olduğu gibi değilmiş. "Ağrı sözcüğü bir duygunun dikkatini bir duygu üzerine yönlendiriyor. Ağrı bir fazlalıktır. Ama kuruntu gerçekliktir." Buna göre ağrı vardır ve yoktur. "Ama ağrı yoktur" dedi. "Tıpkı mutluluğun olmayışı gibi, mutluluğun yokluğu gibi. Ağrı üzerine bir mimarlık kurmak." Bütün düşünceler, imgeler, ister islemez kimya, fizik, geometri gibi kavramlara benziyorlarmış. "Bir şeyleri bilmek için, bu kavramları bilmek gerekir. Her şeyi bilmek için." Felsefeyle bir adım bile ileri gidilmezmiş. "Hiçbir şey ilerici değildir, ama en az ilerici olan da felsefedir. İlerleme s.ıçmalıktır. Olanaksızdır." Matematikçinin gözlemleri temel oluşturuyormuş. "Ah, evet" dedi, "matematikte her şey bir çoru k oyunudur, çünkü onda her şey *mevcuttur."* Herhangi bir çocuk oyunu yüzünden olduğu gibi, matematik yüzünden de olünebilirmiş. "İnsan birdenbire, sınırı aştığı için, artık şakadan •ınlamaz olduğunda, artık dünyayı anlamadığında, yani artık lıiçbir şeyi anlamadığında. Her şey bir

ağrı tasavvurudur. Bir köpeğin de elbette bir insan gibi ağırlık kuvveti vardır ama yine de yaşamış değildir, anlayınız!" Günün birinde bir eşik aşa-çakmışım, devasa bir parkın içine, hatta sonsuz bir parkın, bu parkın içinde sanatsal fikirler, yan yana sıralanmış olacaklarmış. Parkın doğasında bitkiler ve müzik harika bir biçimde, matematik olarak yer değiştireceklermiş ve bunun, en yüksek duyarlılığa varıncaya dek, kulağa yaran dokunacakmış: ama bu parkın içinde gezinemeyecek, yani ondan yararlanamayacakmışım, çünkü bu park binlerce küçük ve en küçük kare biçimli ve dikdörtgen biçimli ve daire biçimli adacıklardan ve çayır parçalarından oluşacakmış ve bunlar öyle kendi başınalar-mış ki, üzerinde durduğum parçayı terk edemeyecekmişim. "Arada her zaman öyle çok ve öyle derin su vardır ki, bir adadan ötekine ulaşmak olanaksızdır. Benim düşüncemde. Kim bilir nasıl ulaşılmış bulunan, kim bilir nasıl uyanılmış bulunan ve üzerinde kalmaya zorunlu olunan çayır parçasının üstünde" telef olunurmuş, orada açlıktan ve susuzluktan ölünürmüş. "Bütün parkı arşınlayabilme özlemi, insanı öldürür."

Kuru ot yığınının arkasında rastladım ona, bir tahta bankın üstünde büzülüp oturmuştu. Hava kararmıştı ve çamurlu su birikintisinden bu yana doğru geldiğimi işittiğini söyledi. "Sizin yürüyüşünüzü çok iyi tanıyorum." Onun gibi insanlar, çoğunlukla gözlerini kapamış olanlar -"bu da ölüme bir hazırlık"-, inanılmaz iyi eğitimli bir kulağa sahiplermiş. "Siz çok uzaktaydınız, daha o zamandan sizi işittim. Yavaş yavaş benim hoşnutsuzluğumun içine doğru geliyordunuz. Hiç de genç bir insan gibi yürümediğinizi biliyor musunuz?" Ona burada, kuru ot yığınının arkasında rastlamak, mutlaka tuhaf geliyormuş bana. Bana sürekli tuhaflıklar yaratıyormuş. "Doğru değil mi, ne yapıyorsam, hepsi de bir tuhaflık, değil mi? Ayakta duramadığım için oturdum buraya. Sizin kompres öneriniz." - Bana öyle geliyor ki, bu sözcüğü’[1]' telaffuz etmekten hoşlanıyordu, ve birkaç defa kısa aralıklarla, bir tilki ininden dışarı bakar gibi telaffuz etti bu sözcüğü-, "sizin kompres öneriniz kötü bir öneriydi. Benim şişim hâlâ duruyor. Ben haklıydım, 'korkunç' olan söz konusu. Neredeyse hiç yürüyemiyorum artık. Bunun 'za-

* *Umschlagvorschlag:* Sözcüğün seslendirilişine vurgu yapılıyor, "kompres önerisi" anlamında. (Ed.n.)

ı .ı ı sız bir şey' olduğuna ilişkin görüşünüzü, şimdiden gözden geçirdiniz mi?" Yeniden beyni ile ayağı arasında "adeta felsefi olarak" yayılan hastalığı üzerine uzun bir konuşmaya kaptırdı kendini. Aslında burada "kutsal bir bilim" kamtlıyormuş kendini.

Karaçam ormanının içinden, sonra da çamurlu su birikintisine doğru yürümüş -"burada yürünebilecek iki yol var zaten: birisi ya da diğeri"- aslında aşağıya, istasyona da yürümek is-U'iniş, kendini gazetelerle örtmek için ve "yolculuk dünyasından ürkmek için. Gazeteler, sahip olduğum biricik değişiklik. İnsanların benim için artık olmadıkları, doğanın asla olmadığı şey, şimdi benim için gazeteler: değişiklik, aşmak." Gazetelerde, kuramlarından birçoğunun kanıtlandığını görüyormuş. Gazeteler aslında dünyaymışlar, her şeymişler, sayfalarını çevirdiği her sayıda evren ve dünya varmış. "Dünya dünya değil, o değil." Günbegün, gazete aracılığıyla, kendi kendisiyle tartışın,ıya zorlanıyormuş. "Gazeteler, birçoklarında yol açtıkları fenalığa uygun olarak, insanlığın biricik büyük avutucularıdır, hiç de nedensiz yere değil ve tam bir haklılıkla." Gazeteler onun için, erkek ve kız kardeşinin ve babasının ve annesinin as-l.ı olamadığı şeylermiş. "Dünyanın benim için asla olamadığı .şey. Çoğu zaman yalnızca gazetem vardı, günler boyunca, haf-l.ılar boyunca, yıllar boyunca, her şeyin hâlâ yerinde durduğunu bana söyleyen, her şeyin, bilesiniz, etrafımdaki ve içimdeki, öldüğüne inanmış olduğum her şeyin."

Bayırda, ıhlamur ağacının altında, telgraf tellerinin vızırtısı-nın en güçlü olduğu yerde, büyük elektrik direğinden birkaç adım ötede, midesi bulanmış ve hemen geri dönmüş. "Bunun nedeni ayak." Ayağını, bir çeki yük gibi çekmek zorunda kalmış. "Beni koparıp alıyormuş duygusuna kapıldım." İlkin, kestirme yoldan hana gelmeyi denemiş, ama sonra, söylediği gibi, çöküp kalmış. Son gücüyle kuru ot yığınına sığınmış, orada rüzgârdan ila korunabilmeyi ummuş. "Sırtımı sıcağa vermiştim, kuru otla-ı a, görünüz!" Kız kardeşi hakkındaki düşüncelerine -"çok hazin bir düşünce"- sonra benim yaklaşıyor oluşum - "bu tekrar tekrar ufalanan gürültü" sızmış. "Geldiğiniz benim için çok iyi oldu. Tesadüf mü, yoksa beni arayıp buldunuz mu?" Tesadüf olduğunu söyledim. "Ben oturur oturmaz, ayak ağnsı kesildi. Daha çok yukarıya, daha çok beynin yakınına kaydı."

Sürekli ayak ağrılarından yakınıyor, "özellikle kafadaki ağrı azaldığında ortaya çıkıyor, şiddetleniyor, inatçılaşıyor". Ayağını yukarıda tutmak, akşamları altına bir yastık koymak tavsiyemi uygulamış, ama "gördüğünüz gibi, bir yararı yok. Tam tersine. Şiş daha da büyüdü. Sanki, bedenimde bulunan her şeyi emiyormuş gibi. Her zaman, beynimle ilgili olarak hissettiğim, emilme duygusunun aynısı bu". Gerçekten de şiş şimdi daha büyüktü. Çünkü hep yürüyordu. Belki de son gördüğüm-dekinin iki katıydı. Ama rengi yoktu. Bilek kemiği artık görünmüyordu. "En iyisi, böyle bir ayakla yürümemek" dedim, ona. "Böyle korkunç bir hastalığa karşı, böyle basit davranılabilece-ğine mi inanıyorsunuz?" "Birkaç gün içinde kesinlikle geçer" dedim. "Kaybolur." - "Burada, kolumda da, görünüz, şişkinlik belirtileri var" dedi. Onkolunda sözde bir şişkinliğin kendini belli ettiği bir yer gösterdi, ama ben bir şey görmedim. Gösterdiği yeri tuttum ve bir anormallik algılayamadım. "Kendini belli edeni fark etmeniz gerekir. Siz hastalıklardan anlamıyorsunuz." Kafasında "tarif edilmez dalavereler" dönüyor. Başka her insan gibi onda da bulunan imgeler, birdenbire tersyüz oluyorlar, parçalanıyorlarmış, "lime lime oluyorlar, bilesiniz. Ama ben, kendimdeki her şeyin hastalıklı olduğunu kabullendim. Hastalığa yakalandığını. Benim hastalığım, sanırım, bulaşıcı değil. Daha bu hastalığı ilk keşfettiğimde, iyileştirilemez olduğu duygusuna kapılmıştım zaten. İyileştirilemez" diye yineledi ve sonra sustu. Her zamanki gibi art arda yürüyorduk, ben önden, o benim arkamdan, önce köye doğru, sonra hana doğru. "İflah olmaz bir hastalığı, hasta hemen anlar. Ama çoğu zaman bilgisini kendine saklar. İyileşebilir bir hastalıktan başka türlü ortaya çıkar bu hastalık." Kanında o kadar çok zehir varmış ki "bu zehirle koskoca semtler yok edilebilir"miş. Bu zehirler her zaman derinin altında bir yerde, nerde yer bulurlarsa orada, toplanıyorlarmış. "Ayağımdaki şiş bu yüzden" dedi. "Nasıl ki büyük nehirlerde gemi kadavraları yatıyorsa, benim atardamarlarımın ve toplardamarlarımın kıyılarında da zehirli maddeler toplanıyor. Ancak ölüm olabilir, bütün ağrıların sonu. (Mum her şeyden kurtulmak anlamına geliyor; özellikle kendi kendimden." Onunla, ölümü arasında yanıtlanmamış bir soru kalmamış artık. "Ölümümle yaptığım anlaşma, iki taraf için de olabildiğince avantajlı ve mükemmel."

Köydeki insanlara kalsa, bütün yaşamlarını yiyip içerek tüketeceklermiş. Ve çeneleri insanı endişelendirmeliymiş, daha şimdiden korkutucu ölçüde yiyecek ve içecek geçiyormuş ağızlarından. Hancı kadın işkembe çorbasını

ve paçayı ve bira kupalarını salıyormuş boğazlarına, tıpkı güvenilmeyen bir şeyin üstüne köpeklerin salınması gibi. Hancı kadın öksürüyor. Ressam, mühendisin ve hayvan gömücünün kendilerini kaptırdıkları yemek ve içmekten tiksiniyor. Şarkı söylemiş olanlar, şimdi yaygara yapıyorlar. Mühendis kilise karşıtı bir şeyler söylüyor, hayvan gömücü, köydeki bazı insanların parçalayıp yedikleri, hastalıklı bir öküzden söz ediyor. Elverişsiz koşullar hayvan C.omücüyü dün de yine sarp geçitten aşağıya ve gölgedeki tarata ve telef olmuş bir köpeğin yanına sürüklemiş. Birçok kişinin, hayvanını kendi gömmesi olanaksızmış. Ona bahşiş veriyorlar ve ona soruyorlarmış. Şunun ya da bunun nereden geldiğini. Nereden içeri girildiğini, orada durumun nasıl olduğunu. Ne-ıeden dışarı çıkılacağını da kesinlikle bilmiyorlarmış. "Evet, mistik", hayvan gömücünün verebileceği biricik yanıt buymuş, "mistik". Ve aynı zamanda "mistik olan", zaten enikonu sarhoş olan mühendis de: "Skolastikler!" diyor ve önündeki kemiğe haşini çeviriyor. Hancı kadın bira taşımakla başa çıkamıyor, mertçe savaşıyor, gittiği yerde, masanın altından tekmeler savuruyor, fark edilmiyor, kimileri bunu yanlış anlıyor. Böyle bir tekmenin belli bir zamanda onun yatağına gelme daveti olarak belirlendiği kişiler bunu kastedildiği gibi anlıyorlar. Hancı kailin terliyor ve çenesi jandarmanın önüne sürdüğü sosisler gibi parlıyor, jandarma duvara geri dönüyor ve karnına bir bakış atıyor. "Hayır, hayır!" diyor mühendis, "bu fikir değil!" Granite, isteksiz insanlara nasıl davranılacağını biliyormuş. "Ama ben vurmam!" diyor, "Buna gerek duymam. Hayır, hayır!" Sonra misafir odasında bir uğultu kopuyor, artık hiçbir sözcük anlaşılmıyor. Hancı kadının kızları, bir erkeğin dizinden bir diğe-rininkine geçiyorlar. "Kötü bir koku" diyor ressam, ama belli ki ayağa kalkamayacak kadar zayıf. "Ben sadece içkimi bitirmek istiyorum" diyor. "Çoğu zaman beklenmedik bir biçimde - bir bayram çıkagelir!" diyor mühendis. Durumu iyi olanlara, durumu daha az iyi olanlar öfke duyarlar, diyor, ve kimin durumunun daha iyi kimin daha az iyi olması gerektiğini kimse bilemez. Ama cennette, "son ukalaya yer vardır". - "Aa, evet" diyor hayvan gömücü, "cennette her zaman oturacak birkaç yer vardır". Bazen, altında atı olmadığı halde ata biner gibi yoluna devam etmek isteyen bir biniciye benzediğini söylüyor, sıcaktan adeta patlayacak gibi olan mühendis, "böyle havada asılı kalıp, bir süre ileri gidilebilir. Havada düşünmeye başlanırsa, yere düşülür ve her şey ters gitmiştir". Tabaklar toplandıktan sonra, bir şarkı söylemeye başlıyorlar. 'Zu Mantua in Banden...', öyle ki misafir odasının duvarları sarsılıyor. Ressam

uğultunun ortasından geçerek odasına gidiyor. Ama sessizliğin çökmesi sabahın ikisini buluyor. Öncesinde hâlâ fazlasıyla şamata ve insan pisliği ve hepsindeki büyük ıssızlık duyuluyor.

Dokuzuncu Gün

"Sarhoşları duydunuz mu? Geceyarısında da duydunuz mu onları?" dedi. "Bütün gece uyanıktım ben. Volta atıp durdum. Hatta pencereyi açtım ve içeriye havanın girmesini sağladım, bu korkunç soğuk havanın. Ama bir yararı dokunmadı. Şikâyet etmeyi düşündüm. Ama bu da anlamsız. Her yerde yalnızca anlayışsızlığa çarpıyor insan. Beni en çok öfkelendiren şey, kapıların sürekli çarpılması. Bu korkunç kapı çarpmaları. Sanki sürekli kafama vuruluyormuş gibi! Bir evde sürekli kapıların çarpılmasından daha korkunç bir şey olamaz, insanlar tamamen düşüncesizce çarpıyorlar kapıları. Değersiz insanların bir özelliği bu. Tamamen alışkanlıktan kapıyı çarpanlar bir insanı öldürebilirler de. Birisi kapıyı çarptığında günüm berbat olur. Ama burada kapıları sürekli çarpıyorlar. Düşünsenize, sürekli kapıların çarpıldığı bir evde yaşamak zorundasınız! Kapıları alışkanlıkla çarpanların yaşadığı bir evde! Orada hiçbir çareniz yoktur...." Diyor ki: "Şu küçük ayakkabılara bakın, şu minik ayakkabılara!" ve bastonunu ayakkabılarından birinin üstüne koyuyor. Onun ayakkabılarına bakıyorum. "Kafam öyle şişti ki, ayakkabılarımı göremiyorum. Ayakkabılarım olağanüstü küçük ve bacaklarım çok ince. Olağanüstü küçük, olağanüstü minik ayakkabılar! Ama kafamı düşünecek olursam, bu bacaklar neye katlanmak zorundalar. Korkunç kabarık bir böcek)>,ibi görünüyorum! Kafam öyle ağır ki, bir düzine güçlü kuvvetli adam bile yerinden kaldıramaz onu., ve bacaklarım, bu minik bacaklar, bunu beceriyorlar. Akşamları artık hep ayaklarımı yıkıyorum. Bana iyi geliyor. Kafam bir şeyi görmüyor. Her şey gri. Ve sarı. Sonra bu renkler iç içe geçiyor ve ben ağrıdan başka bir şey görmüyorum."

Başını bir ağaca çarptığında, sanki şişmiş bir el gibi oluyormuş. "Duyuyor musunuz? Kafama sanki bir hızar yerleştirilmiş. Bu hızar öyle gürültü yapıyor ki, geberebilirdim bu yüzden! Devasa tahtalar sürekli kafamın bir köşesinde sıkışıp kalıyorlar, tam neresinde olduğunu söyleyemem: çok derinde, çok arkada... sonra yine beni güçsüz kılan şelale. Sesinizi çok uzaktan, bir duvarın ötesinden gelirmiş gibi duyuyorum. Elbette, yanımda yürüdüğünüzü biliyorum. Ama sanki, yanımda, benden çok ötede yürüyormuşsunuz gibi. Sizi duyuyorum. Siz de benim gibi karın üstünde adım atıyorsunuz. Karın üstünde adım atışlarınızı duyuyorum. Beni de çekiyorsunuz beraberim/de. Beni yürümeye zorluyorsunuz. Zorlama bu,

evet... Gençlik aslında her zaman sancısızdır" dedi sonra. Kilise ile köy ara-
■anda bir yerdeydik. Kimi zaman ne kilise ne köy görünüyordu, devasa sis kütleleri vadiye uzanmıştı. "Gençlik dert nedir bilmez. Baskı diye bir şeyi hiç bilmez. Umutsuzluğu hiç bilmez. Ama benim söylediğim yanlış. Gençlikte her şey daha da kötüdür. Gençlik daha çok baskı altındadır. Daha umutsuzdur. Dalı, ı sancılıdır. Hakikatte gençliğe ulaşılamaz. Hiç kimse varamaz oraya. Gerçek gençliğe. Gerçek çocukluğa. Hiç kimse varamaz oraya. Doğru mu bu? Paltomu fırçalamam gerektiğine inanıyor musunuz?" diye sordu. "Çok alçak sesle konuşuyorlar, b.ına öyle geliyor. Burada bataklık bir arazideyiz, bilmelisiniz.

Yazın olsaydı çoktan dibe batmıştık. Ama sıcak mevsimde ölümcül olan, insanı içine çeken, şimdi donmuş." Kuru ot yığınına geldik ve dün oturduğu tahta banka oturduk. Dedi ki: "Belki doğam gereği, ideal olarak tanımlanacak biriyim." O dinlendikten sonra, ayağa kalktık ve bir süre geldiğimiz yoldan geriye yürüdük, sonra hana daha çabuk varabilmek için saptık. "Yeniden hana vardığımızda, kendinize bir şey seçebilirsiniz. Herhangi bir şey. Bir nesne. Size bugün hediye vermek istiyorum. Benim odamda bir şey seçin kendinize. Biliyor musunuz, siz bana saldırmıyorsunuz. Ötekilerin hepsi de bana saldırıyorlar."

"Ne diyor insanlar benim hakkımda?" diye sordu. "Budala mı diyorlar? Ne diyor insanlar?" Yanıt almak istiyordu. "Tedirgin ediyorum, mesele bu. Kafam onları hep tedirgin etti. Şimdi, bu hastalıklı durumda, daha önce örtülmüş olan özellikler de gün ışığına çıkıyor. Başına kadar gömülmemiş olanlar. Doğrudur: böyle bir hastalıkta hiçbir şey gizlenemez. Hiçbir şey. Bakın, ben böyle bir insanım, kötü birisi değil! Dolak giyen biri olarak, bu insanlar için gülünçten de öteyim. Ve bastonum onlar için süslü bir baston olduğundan. Çok derin bu." Sonra: "Bir yandan yalnız olmak istemiyorum, öte yandan hepsini iğrenç buluyorum. Çünkü her şeyi iğrenç buluyorum. Bu nefret ve bu olanaksızlık dışarıdan onlara ve bana, benim içime nüfuz ediyor. İlişki yok. Hayır. Birlikte oturmak mı? Hayır. Mühendisle mi? Hayvan gömücüyle mi? Hancı kadınla mı? Papazla mı? Onlardan biriyle mi? Hayır. Bir zamanlar mümkündü bu. Şimdi çok uzağım bundan. Ama elbette tekrar tekrar deniyorum. Yok olmamak için. Belki de yok olmak istediğim için." Dedi ki, kendisinde varolan bir doğabilimci tarafı kaybolmuş. "Ama ben son derece yeteneksizim, çok yeteneksizim." Birçok

insandaki olağanüstülüğün yalnızca bir puan değeri varmış. "Ama ben hiç kimseyim."

Günlerdir handa yeni müşteri yok. Yalnızca ressam ve ben. Yemek saatleri arasında sanki bir uçurum sessizliği var. "Mezarımız" dedi ressam bugün bir defa. Bastonunu, görmediğim bir şeye doğru kaldırdı ve yineledi: "Mezarımız." Sonra hanın etrafında dolaştı ve ağaç gölgelerinin karanlığında kayboldu. İlk defa, bir nedenden ötürü yalnız olmak istiyordu. Böylece, odama çekilme fırsatı buldum. İlkönce eve, her şeyi bildiren bir mektup yazmayı düşündüm: görevimi, kaldığım yeri, ressamla yaşadıklarımı. Ayrıntıları kafamda biraraya getirdim. Ama sonra, üç dört cümle yazdıktan sonra, kâğıdı sobaya attım. Henry Inmes'imi okudum ve aşağıdan aldığım bir bardak birayı içtim. 'Hekim insanlığın yardımcısıdır' geldi aklıma, bende her zaman en büyük fikir uyuşmazlıklarını doğurmuş olan bu özdeyiş. İnsanlığın yardımcısı... diye düşündüm. Yardım etmek ve insanlar, bu sözcükler birbirlerinden ne kadar da uzak. Herhangi birine yardım edebilmiş olduğumu düşünemem. Hekim olduğumda... Hekim? Ben ve hekim? Bütün bunlar bana sanki bir düşten uyanmışım gibi geliyor, şimdi de, neden giydiğimi bilmediğim bu beyaz önlükle başa çıkmak gerekiyor. 'İnsanlığın yardımcısı' beynimi iptal etti ve uzun bir süre sonra ilk kez baş ağrılarına neden oldu. Her şey anlaşılmaz geliyor bana.

Böylece, bu düşüncelerle, Henry James'imde ilerlemem de mümkün olmadı. Kitabı kapattım ve ceketimi giydim, sobaya daha büyük bir odun parçası attım ve handan ayrılıp köy yönünde yürüdüm. Mezarlığa varmam on beş dakikayı bulmamıştı, hayvan gömücünün orada olduğunu tahmin ediyordum. Onunla konuşmayı, ondan öykülerinden birini koparmayı çok isterdim. Ama hayvan gömücü mezarlıkta değildi. Yerli birkaç kadın, şapele kâğıt çiçek demetleri taşıyorlardı. Saat kulesi tıngırdıyordu, ve aynı anda kilisenin çatısından bir buz parçası kopup ayaklarımın önüne düştü. Dehşet içinde donakaldım. Bir adım daha atsaydım... bir defasında, yaklaşık on beş yıl ön-ee, devasa bir buz sarkıtının yanıma düştüğünü, kolumu sıyırdığını ve sadece yarattığı rüzgârın bile beni yere devirmeye yettiğini anımsadım. O zamanlar geceler boyunca heyecandan uyuyamamıştım ve bu olaydan haftalar sonra bile yatağımı ıs-l.ıtınıştım. Hayvan gömücüye rastlamamış olmanın hayal kırıklığı içinde, çocuk mezarları boyunca volta atıp durdum. Ama çok geçmeden bu yürüyüşümü aptalca buldum, ve daha fazla

dayanamadım ve köy meydanındaki en yakın meyhaneye yürüdüm. Bir köşeye oturdum, oradan karşı köşede kâğıt oynayan köyün delikanlılarını çok iyi gözlemleyebiliyordum; birkaç bardak bira içtim ve ancak iyice sarhoş olduktan sonra kalktım. Birkaç kez çukurlara düştüm, sonra yine doğruldum, anlamsızca güldüm ve hana bir türlü ulaşamadım.

Misafir odasında, mühendis santral inşaatının şimdiye kadar yapılmış bu türden en büyük proje olduğunu söyledi. Daha şimdiden her gün bütün dünyadan uzmanlar, inşaat hakkında bir fikir edinmek için buraya geliyorlarmış. "Bizim devletimiz, böyle bir projenin altından kalkabilir mi?" diye sordu ressam. "Evet, tabii" dedi mühendis, "devlet zengindir. Yeter ki parasını böyle büyük ve böyle yararlı ve bütün dünyanın hayranlık duyduğu projelere yatırsın. Ama devlet parasının çoğunu israf ediyor!" Her yıl milyarlar iz bırakmadan ortadan kayboluyor. Bu paraların nerede aranması gerektiği bilmiyormuş, elbette bakanların villalarında, ve bakanların fabrikalarında ve hepsi de çok kötü yönetilen devlet işletmelerinde, öyle ki buralara para yatırmanın bir anlamı yokmuş. Bütün bu işletmeler büyük zararlarla çalışıyorlarmış, bu zararların yeniden halkın servetiyle karşılanması gerekiyormuş. "Ama çoğu gösteriş için işletiliyor" dedi mühendis. Ressam da dedi ki: "Hiçbir ülkede bakanların emrinde, bizde olduğu gibi yirmi otomobil yok, yoksa nereye varırdı o ülkeler?" - "Bizim vardığımız yere" dedi hayvan gömücü. "Evet" dedi ressam, "biz iflas ettik". - "İflas" dedi hayvan gömücü.

Kendi hesabından herkese bir litre şarap ısmarlayan mühendis, sonra dedi ki: "Bu santral Avrupa'nın bütün ülkelerine elektrik verecek. Sıradan bir insan, bu santral gibi bir inşaatı kafasında canlandıramaz bile. Ben bile yalnızca ana hatlarıyla biliyorum ve bütünün yalnızca küçük bölümleri hakkında bildim var. Herkesin dar sınırlar içindeki kendi görev alanı var. Asıl sanat bu santrali tasarlayan bilim adamlarının projesinde. Ben yalnızca uygulamayla ve üstelik küçük bir bölümün uygulanmasıyla görevlendirildim. Bir metreküpün maliyetinin, bir köy kadar tuttuğu düşünülürse, üstelik küçük bir köy de değil, buraya nasıl bir yatırım yapılması gerektiği hakkında bir fikir edinilebilir. Ama sonra bu da düşünülemez." Ressam diyor ki: "Ama manzara çirkinleşecek bununla. Böyle santraller ne kadar çok ortaya çıkarsa, gerekli olduklarını da tartışmak istemiyorum, müthiş yararlı olduklarını, inşa edebileceğimiz en

iyi şeyler olduklarını gerçekte tartışmak istemiyorum, ama böyle santraller ne kadar çok yapılırsa geriye de o kadar az güzel manzara kalıyor. Evet, bu vadi zaten çirkin, bundan daha da çirkinleştirilemez, doğa onu zaten baştan çirkin yapmış, burada bir çirkinlik daha olmuş ya da olmamış, göze batmıyor, ama güzel yörelerde, ve bizim ülkemizin büyük bir bölümü güzel yörelerden oluşuyor, bu güzel yörelerde santral inşaatları en Büyük yıkımlara yol açıyor. Şimdiden ülkenin yarısı santrallerle çirkinleştirildi. Çiçekli çayırların ve harika tarla kültürlerinin ve en iyi ormanların olduğu yerde şimdi sadece beton yığınları görülebiliyor. Ülkenin tümü çok geçmeden santral inşaatlarıyla kaplanacak, ve yakın bir gelecekte, santral tesislerinden ya da en azından devasa telgraf direklerinden tedirgin olunmayan bir yer kalmayacak." - "Evet" diyor hayvan gömücü, "doğru bu".

"Büyük nehirler de çirkinleştiriliyor" dedi ressam, "çünkü en giizol aktıkları yerde ve en güzel yörelerde durduruluyorlar ve akışları çirkin santrallerle kesiliyor. Yeni mimari hoşuma gitmiyor değil, tam tersine, ama bir santral inşaatı her zaman için çirkindir. Ülkemizde böyle binlerce santral var." Mühendis diyor ki: "Elimizin altındaki enerjiden niye yararlanmayalım? Büliin ülkelerde, olabildiğince çok sayıda santral inşa ediliyor.

I lektrik en değerli şey." Üstelik, santraller, hiç de ressamın söylediği kadar çirkin değilmişler. Olabildiğince sade bir biçimde mşa edildikleri için, çoğu kez, sanki hep oradaymışlar gibi manzaraya da uyum sağlıyorlarmış. "Birçok yerde, manzaraya idece olumlu katkıda bulunan baraj gölleri oluşuyor" diyor mühendis. "Çirkin köyler bir gecede suyun altında kalıyorlar, bataklıklar ve çorak, yararsız topraklar." Ressam diyor ki: Ama barajlar hep çöküyor ve sular verimli sakin ovalara sökün ediyor, ve yüzlerce insan ölüyor, tekrar tekrar okuduğumuz gibi." - "Evet" dedi mühendis, "doğru bu". - "İnsanlar, l>oyle sürekli bir tehlikeyle nasıl başa çıkacaklarını bilmiyorlar. Çiinkü böyle bir baraj çökmesi karşısında insan çaresizdir, değil mi mühendis bey?" - "Evet, buna karşı çaresizdir." Ama baraj çökmeleri çok ender görülüyormuş. Hem sonra, çoğu zaman insanın havsalasının almayacağı doğal etkilerden kaynak-lanıyorlarmış. "Evet, işte!" dedi ressam, "İşte!" Mühendis diyor ki: "Baraj çökmeleri öyle ender ki, verdikleri zararlar, yani insanlara demek istiyorum, çoğu zaman o kadar küçük ki, hesaba bile katılmıyor..." - "Yaa, hesaba bile katılmıyor mu?"

diyor ressam, "demek hesaba bile katılmıyor?" - "Hayır" diyor mühendis, "gerçekten hesaba katılmıyor. Santrallerin olağanüstü yararı düşünüldüğünde, hayır." - "Ah, santrallerin olağanüstü yararı! Yüz binlerce ölü insanın, tek bir ölü insanla aynı şey olduğunu mu düşünüyorsunuz?" - "Niye ki?" diye soruyor mühendis. "Ah" diyor ressam, "görüyor musunuz: niyey-miş?" Sonra mühendis diyor ki: "İnsanların ölecek olması tehlikesi her yerde var. Her yerde insanlar ölüyor. Santraller yüzünden ölenlerin sayısı çok az. İşçiler, evet. Ama işçiler her yerde ölüyor, her şantiyede. Ülkemiz, inşa ettiği santralleri inşa etmemiş olsaydı, hangi koşulda olursa olsun, yoksul bir ülke olurdu." Ama böylelikle, bütün kötü koşullara karşın, yine de zengin bir ülke olduğunu öne sürebilirmiş. "Ne kadar çok santral olursa, ülkemiz de o kadar mutlu olacaktır." Bu konuda hepsi hemfikirdi. Bir tek ressam sustu ve sadece şunları söyledi: "Evet, santraller."

"Mühendis darboğazdaydı" dedi ressam, "darboğaza gittiğini bilseydim, onun peşine takılırdım. J.'ye kadar beni arabasına alırdı. En son on yıl önce gitmiştim darboğaza. Oradaki şelalenin gök gürlemesi gibi gürüldediğini bilmelisiniz. Şimdi mühendis yarı yarıya donmuştur boğazda. Bana soracak olsaydı, darboğaza gidildiğinde ne giymek gerektiğini söylerdim ona! -'Bir yaşantıdır dar boğaza gitmek!' derdim ona ve sonra da o 'Ama yabandomuzları!' derdi - 'yabandomuzları mı?' diye sorardım, 'yabandomuzları mı? Yabandomuzları masalına inan-mıyorsunuzdur herhalde' diyorum. 'Masal mı?' diye soruyor. 'Evet, masal!' Şu yabandomuzları hikâyesi düpedüz bir masal. Hayvan gömücü, darboğaza giden herkese orada insanlara saldıran yabandomuzları olduğunu anlatıyor, bilesiniz! Şu yaban-domuzları hikâyesi kesinlikle bir masal! 'Bir masal!' diyorum ve mühendis diyor ki: 'Sesini duydum onların!' - 'Neyin sesini duydunuz? Yabandomuzlarının mı?' diyorum. 'Evet, yabando-muzlarımn.' - 'Yabandomuzlarının mı? Darboğazda yabando-muzlarınm sesini duyduysanız, asla bir yabandomuzunu duy-mamışsınızdır' dedim, 'çünkü darboğazda yabandomuzları yok. Yabandomuzları yok!' dedim kesin olarak ve mühendis: V<ıni, kasabın bana yalan söylediğine mi inanıyorsunuz?' -1-vet, hayvan gömücü size yalan söylemiş' diyorum, 'hayvan gömücü, darboğaza giden herkese yalan söylüyor'. - 'Ama on-l.ır gerçekten yabandomuzlarıydı!' dedi mühendis, bana inanmamıştı. 'Peki o zaman yabandomuzu olsunlar' diyorum. 'Yaba ndomuzlarını geyiklerden ve tilkilerden ayırt edemeyen, ancak bir aptaldır. Bunlar geyikler ve tilkilerdi.'

- 'Hayır, yaban-domuzlarıydı' dedi mühendis. Bunun üzerine arkamı döndüm ve çekip gittim. Bilesiniz" dedi ressam, "bu yörede yüzyıllardır yabandomuzu yok. Burada yaylada yok, yalnızca ovada var; orada da inanılmaz ölçüde zarar veriyorlar, cesetleri yiyorlar ve evlerin kapılarını itekleyerek açıp, yataklarındaki insanları hayrete düşürüyorlar. Ama burada yabandomuzları yok. 'Kürk şapka' derdim mühendise, 'giymelisiniz, kürk şapka ve ayaklarınızı dolakla sarmalısınız'. Evet, böyle yapmalıydı, bunu anladı. Yabandomuzları masalına inanıyordu."

Küçük gölün önünden yürüyorduk. Ressam dedi ki: "Burada insanlar ortadan kayboluyorlar, bir daha da ortaya çıkmıyorlar; bulunamıyorlar. Size burada kaybolan insanlara dair birçok olay anlatabilirdim. En son olarak da kasabın yardımcısı kadın kayboldu. İz bırakmadan. O akşam yatağında görülmüştü. Sabahleyin ortadan kayboldu. Sonsuza dek. Böyle bir şeyin mümkün olması" dedi ressam, "tekinsizliği kanıtlıyor değil mi? Yoksa bir insanın kaybolması tekinsiz değil midir? İz bırakmadan? Geride bir sandık elbise, bir çift ayakkabı ve bir dua kitabının dışında hiçbir şey bırakmadan? Ve on yıl sonra bile ondan haber alınamaması?"

Aşağıda, misafir odasında oturuyorum, çünkü insanlar ısıtıyor beni. Yukarısı, odam, soğuk, ateş söndü ve bir kez daha yakmak istemiyorum. Sıcak bir odada uyuyamam. İyi, küçük bir demir soba var odamda. Çabucak akkor halinde ısınıyor, ama çabucak da buz gibi oluyor. Oda da hep soba gibi. Aşağıda içki içip kâğıt oynadıklarında ben de onlara katılıyorum. Ressamın artık geri gelmeyeceğinden emin olunca, onların yanma oturuyorum. Onlarla birlikte oynadığımı görürse, hoşuna gitmeyecektir. Yoksa ona söylesem mi? Neden söylemiyorum ki ona? Onun beni baskı altında tutmasına izin vermemeliyim. Ama bazen kendisi de oturuyor ve mühendise santral inşaatıyla ilgili bir şeyler soruyor, ya da hayvan gömücüye savaş öykülerinden bir ayrıntıyı soruyor. "Poltavva'da mıydı?" diye soruyor, hayvan gömücüyü sınamak için. Hayvan gömücü buna "Hayır, Odessa'da" diye yanıt verirse ve ressamın anımsadığı gibi haftalar önce de "Odessa'da" dediyse, şu ya da bu öyküde, şu ya da bu bağlamda, o zaman ressam öykünün gerçeğe dayandığını anlıyor. Tuzak soruları bunlar, ressamın sormaktan hoşlandıkları. Hayvan gömücü "Evet, Poltavva'da" demiş olsaydı, anlattığı öykünün gerçeğe dayanmadığının bir kanıtı olurdu

bu. Ya da ressam diyor ki: "Bu kız bu adama sonunda sadık kaldı, değil mi?"

Çoğu zaman ressama mutfaktan bira ısıtıcısını getirmem gerekiyor. Ama ısıtıcıyı her defasında o kadar uzun süre bardağın içinde bırakıyor ki, bira artık içilemez hale geliyor, sonra da diyor ki: "İnsan bunu içemez!" ve kenara itiyor. Tekrar tekrar bir bardak bira söylüyor ve bir yudum bile içmiyor. Ressam gittiğinde, birayı mühendis içiyor ya da hayvan gömücü, ya da ressamın yanında oturan başka kim oturuyorduysa o. Kimi zaman gezintiye çıktığında da Pascal'mı yanına alıyor ve ansızın cebinden çıkartıp bir sayfayı açıyor ve diyor ki: "Bu büyük bir düşünce!", sanki bir bölümü okuyormuş gibi yapıyor, sonra bana bakıyor ve sonra kitabı yeniden cebine sokuyor. "Blaise Pascal, **1623** doğumlu, en büyük!" diyor sonra. Yatağa girmem saat ikiyi bulabiliyor. Geç saatlere kadar oturanlar mühendis, hayvan gömücü, hancı kadın ve ben oluyoruz. Çok geçmeden kâğıtlar masaya konuluyor, çok geçmeden de ellerimizde oluyorlar. Oyunun çetelesini hancı kadın tutuyor. Duvarda saat tik-tak ediyor. Dışarıda dünya soğuktan büzüşüyor. "Altı ay öncesine kadar bir köpeğim vardı, bir kurt köpeği" diyor hancı katlın, pencereye doğru baktıktan sonra. Ve korkunun dışında bir şey görmedikten sonra. Işık zayıf, ve zamana karşı gidildiğinde, gözler ağrıyor. Yukarıda, benim odamda, sonra öyle yalnız hissediyorum ki kendimi, nedenini bilemiyorum. Soğuktan, saatlerce ısınamıyorum. "Orada, ağacın önünde duruyorum" diyorum, "ama bilmiyorum nedir, bir ağaç. Nedir bu? Ve bir insan da duruyor orada, bilmiyorum ne olduğunu. Hiçbir şey bilmiyorum. Çok geçmeden yukarıdayım, ve çok geçmeden soğuk ve sonra yine karanlık. Siz biliyor musunuz?" "Ben mi?" iliyor hayvan gömücü, "Niye ben?" - "Yukarıyı görüyorsunuz, siyah olan yeri, bunlar bulutlar, değil mi? Sonra sımsıcak ısıtılmış bir eve geliyorsunuz. Orada insanlar oturuyor. Mezarda da bazıları var. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?" "Hayır, inşa niar" diyor. "Evet, insanlar." Ve ansızın soğuk, donuyorum, hemen eve gitmem gerekiyor, ressam beni bekliyor. Ona hemen ılonme sözü verdim, köyden ona ayakkabı bağcığı almamı istedi. Kunduracıya gittim ve ayakkabı bağcıkları aldım. Sonra yine dışarı çıktım ve köy meydanına yöneldim. Evet, işte böyle, dedim kendime. Hemen sonra: "Ayakkabı bağcıkları." Sonra bir adımda mezarlığa gidiyorum, hayvan gömücüye bir şeyler •.ormak için. Yukarıya nasıl vardığımı

bilmiyorum artık, ne sormak istediğimi. Tam da onu birkaç dakika önce, hayalimde otururken gördüğüm yerde oturuyor, *düşümde* de denilebilir.

Ialimin ettiğim şeyler var üstünde. Mezardan çıkıyor, ve ben, ıessam için aldığım bağcıkları cebime sokuyorum. "Size bir şey ■■ormak istemiştim, ama şimdi ne soracağımı bilmiyorum" diyorum. "Unuttum." - "Bana bir şey mi soracaktınız?" diyor ve yeniden mezar çukuruna giriyor. Artık sadece kafasını görüyo-ı um ve bir adım daha atıp sırtını görüyorum. "Bir mezar" diyo-ıım. "Niye bir mezar?" diyor. "Bir mezar bu değil mi, yoksa ne? Derin bir mezar." - "Evet, bir mezar" diyor. "Neden?" -biliyor musunuz, neden? Bir mezar neden bu kadar derindir" diyorum. İnsanlar bir süre dünyada dolaşıyorlar, sanki dünyada dolaşılabilirmiş gibi geliyor onlara -kim söylüyor bunu?-, ■onra böyle bir mezara düşüyorlar, insanları dünyada, ya da adı her neyse orada, dolaştırıp sonra da bir mezara, kendi mezarlarına gömdürmek kimin aklına gelmiş? "Yaşlı bir ağaç bu" diyorum hayvan gömücüye. O da: "Evet, yaşlı bir ağaç bu." Bir süre sonra aynı şeyi bir insan için söylüyorum, aynı şeyi söylediğimi bilmeden, diyorum ki: "Yaşlı biri bu değil mi?" - "Evet" diyor hayvan gömücü, "yaşlı biri bu!" Ve sonra: "Papazın evi nasıl? Soğuk mu?" - "Evet" diyor, "çok soğuk, *adamakıllı* soğuk". Ben diyorum ki: "Şehirde ne var? Çok insan var, değil mi?" - "Evet, çok insan var" diyor. "Yarın hava nasıl olacak? Umut edilebilir mi?" - "Umut mu? Evet" diyor, "umut edilebilir." - "Peki, cenaze ertesi gün gömülecekse, mezarın neden bugünden kazılması gerekiyor?" - "Neden? Ertesi gün cenaze gömülecek" diyor. "Ertesi gün, öğleden sonra." - "Evet, ertesi gün öğleden sonra." - "Aşağısı soğuk olmalı" diyorum. Hayvan gömücü: "Soğuk. Evet, aşağıda soğuk olmalı" diyor. Ne biliriz ki? Yolunun benimle aynı mı olduğunu sordum hayvan gömücüye. Evet, yolu aynıymış. Sırt çantasında ne olabilir, diye düşünüyorum. Kestirme yoldan köye yürüyoruz. Daha sağlam ayakkabılarım olsaydı! Hayvan gömücü diyor ki: "Savaşta burada suç eksik olmadı. Savaştan sonra bile, eve döndüğümde, insanlar bir bisiklet ya da bir lokma ekmek uğruna can alıyorlardı. Bir düşünün: Fransızlar cezaevinden mahkûmları serbest bırakmışlardı, ve mahkûmlar bütün ülkeye yayıldılar, ve her yerde bir yorgan ya da yaşlı bir at yüzünden cinayetler işlendi. Sonra da intikam eylemleri!" dedi hayvan gömücü. "Ressam size bunlardan hiç söz etmedi mi? Kendisi savaş döneminde ve savaştan sonra kız kardeşiyle birlikte Weng'deydi. O zamanlar köylüler ona iyi davranmamışlardı." Ressam zaman zaman hanın

çatı katında uyumak zorunda kalmış, "çünkü bütün odalar askerlerle doluydu". Ayrıca hancı kadını da tutuklamışlar ve duvara dayamışlar ve kurşuna dizmek istemişler; "nedeni bilinmiyor. Ama son anda ona ateş etmekten vazgeçtiler". Selüloz fabrikası savaş döneminde "yalnızca mühimmat için çalıştı". Uçaklar fabrikayı bombalamaya çalışmışlar, ama dağların doruklarında parçalanmışlar ya da tekrar tekrar, bir şey göremedikleri için, geri dönmek zorunda kalmışlar. Savaştan evine dönen biri olarak haftalarca kuru ot yığınlarının içinde saklanmak zorunda kalmış. "Günlerce buğday tarlalarında uyudum. Buğday o zamanlar yüksekti. Taze, körpe pancarlar ve buğday yedim" dedi. "Vadi çok sessizdi." Zaman zaman kurşun sesleri geliyormuş. Tren yok. Hiçbir şey yok. "Köprülerin hepsi suya gömülmüştü." Rayların üstünde, bombaların kopardığı kaya l>.ırçaları duruyormuş. "Evlerin önüne nöbetçiler dikilmişti." Nöbetçiler günün birinde çekildiğinde, buğday tarlasında aya-g.ı kalkmış ve köye gitmiş. Kendine eski bir pantolon ve eski bir ceket bulmuş, üniformasını çıkartmış ve bu eski pantolonu ve bu eski ceketi giymiş. Sonra kendini, her gelen adamın sevinçle karşılandığı belediye başkanlığına bildirmiş. Bir mezarcıya ihtiyaçları varmış. "Hemen iş bulmuştum."

Bir hafta sonra hayvan gömücü olmuş, karaçam ormanında kurşunlanmış iki yüz at bulduklarında, günlerdir korkunç bir koku saçıyorlarmış, ama bu kokunun nerden geldiği açıkça bili nmiyormuş, rüzgâr ters yönden esiyormuş, yoksa kokuya dayanamazlarmış. "Gece gündüz çalışmak zorunda kaldım. Vurulmuş askerleri ve vurulmuş atları birbirlerinden ayırmak ıçiıı. Atları öylece ateşe verdik. Büyük bir ateş" dedi hayvan gö-nuicü. "Askerleri toplu halde gömdük. Bu atların üstünde kim bilir nereden gelmiş olan yüz genç insan. Nerden geldikleri ve onları kimin vurduğu bilinmiyor. Fransız makineli tüfekleri olduğu tahmin ediliyor... Evet, bu tahmin ediliyor." Köy meydanında ondan ayrıldığımda, dedi ki: "Her şeye ceset kokusu sinmiş!" Ve ben postaneye gittim.

Onuncu Gün

Bugün ilk kez rüyamda Strauch'u gördüm; bu rüyadan .onra, ya da belki daha rüyayı görürken, uzun süredir hiçbir ı uya görmediğim geldi aklıma, en azından ben son zamanlarda gördüğüm hiçbir rüyayı anımsayamıyorum, ama kesinlikle bir yanılgıya dayanıyor bu, "dikkati ölümden başka yöne

çeken yanılgılardan" birine, çünkü "rüya görmeyen insan" yoktur, geceler rüyalardır, rüyalardan başka bir şey değildirler, ama görülemezler, algılansalar bile, bu algılama bilinçli olanın devre dışı bırakılmasıyla gerçekleşse bile; demek ki ilk kez rüyamda

Strauch'u gördüm. Büyükşehirlerdeki kliniklerden birindey-dim, şimdiye kadar gördüğüm ve içine girdiğim bütün kliniklerin toplamından oluşan bir binada, ve doktorluk payesine çoktan erişmiştim, bu büyük kliniğin içinde yürürken dört bir yandan bana söylendiği gibi "saygın bir doktor"dum, hatta "ünlü bir doktor"dum, bir "uzman" deniliyordu dört bir yandan uzman sözcüğünün her bir yandan, geldiğini duyuyordum, bütün yönlerden, her şey "uzman" sözcüğü altında sarsılıyordu ve arada "tıp uzmanı" da deniliyordu, eziyet verici bir bu-kavram-yoluyla-yol almaktı bu, koştum, ama koşamıyor-dum çünkü "bir uzman mekânlarda koşmaz" diye düşündüm, kendime hâkim oldum, ama hüküm altındaydım: devasa hasta odalarından geçtim, hasta sürüleri beni bekliyordu oralarda, bana doğru eğiliyorlardı, tuhaf bir biçimde başlarını tamamen yere eğiyorlardı, bu yüzden yüzlerini göremedim, yalnızca uzun, zayıf ve şişman, semiz sırtlar gördüm, bu sırtları gördüm ve bu insanların ayaklarını gördüm, tuhaf bir biçimde hepsinin adını biliyordum, birini çağırıyordum, ve bu çağrılanların hasta sıraları yığınından çıkıp bana hastalık öykülerini anlatmaları eziyet vericiydi, yalnızca birazcık değişen korkunç yüz ifadeleri; arkamda bir dizi doktor duruyordu, asistan da aralarınday-dı, bir sürü kafa, uzman görünüşlü, benim verdiğim sınavlarımı üstlenmişler, daha benim sınavlarımı üstlenecekler, arkamda dayanılmaz biçimde kaskatı kesilmiş bir doktorlar sürüsü olarak sıralanmışlardı, sanki "tıbbi anonimliğe mahkûm" olmuşlardı, hepsi bana tepki gösteriyorlardı, benim dile getirdiğim görüntüsünü veren her şeye; diyordum ki: "elbette yaşamı yasaklayan dizilişler var!" (bu cümleyi çok iyi anımsayabiliyorum); bu cümleye şöyle tepki verdiler: benim bu cümleme isyan eder görünen hastaların her türlü düşünme yeteneğini yok saydılar, onları basitçe ezdiler; kendini ezdirmeyen hastaları, kendilerinden *uzaklaştırdılar*, görünmez kıldılar, bana görünmez kıldılar; doktorlar bunun üzerine büyük bir kahkaha kopardılar. Dedim ki: "Yaşam, tekil yaşamı yasaklar!", bunun üzerine hastaları, bu ikinci cümlem hakkında konuşacak olurlarsa ağır cezalar vermekle tehdit ettiler; doktorlar ise kahkahalarını artırdılar; bu kahkahalar dayanılmaz olduğunda başka bir odaya kaçtım, tamamen boş bir odaya, doktorların beni tamamen yalnız

bıraktığı bir yere. Ama doktorların, arkamdan kapanan kapıda durduklarını hissediyordum. Ansızın odanın ortasında bir ameliyat masası gördüm, ilkin boştu; sonra Stra-ıich'un ameliyat masasına bağlanmış olduğunu gördüm. Ansızın önümde havada asılı duran, tutmam için hazır bekleyen araçlar takımını gördüm. Strauch ameliyat masasına bağlanmış, kıpırtısız yatıyordu, masa sürekli dönüyordu. Korkunç olan, ameliyat masasının *sürekli* hareket halinde olmasıydı; masaya doğru yaklaştığımda, hareket ediyordu, ve bu ameliyat masasında çalışamayacağımı gördüm. "Hayır!" diye bağırdım, i)ışarıda, tehditkâr duran doktorlar, kahkahalarını kestiler. Bağırdılar "Ameliyat yapın!" Ameliyat yapın!" ve güldüler. Doktorların kahkahaları arasında, asistanın ikide bir söylediklerini duyuyordum: "Kessenize! Niye bekliyorsunuz? Kessenize! Kes-melisiniz! Başlayın! Kesmeniz gerektiğini görmüyor musunuz? Krkek kardeşime *her şeyi* borçlusunuz!" Bunun üzerine ameliyata başladım; ne ameliyatı olduğunu artık bilemiyorum, bir dizi ameliyatı eşzamanlı olarak yapıyordum: bir dalak-böbrek-akciğer-kalp-beyin-ameliyatı; ve bütün bunlar sürekli hareket halindeki, ve üstelik düzensiz bir hareket içindeki ameliyat masasında yapılıyordu. Ansızın, içinde, zannettiğim gibi, son derççe titiz ameliyatlar yaptığım bedeni tamamen doğradığımı gördüm. Beden artık bir beden olmaktan çıkmıştı. Uygun bir hiçimde, kusursuz, ama tamamen delice doğradığım ve şimdi viıie kusursuz ama çılgınca diktiğim et gibiydi. *En katı yöntemini* olan bu ameliyatlar sırasında, dışarıda bekleyen ve ameliyathanede yaptığım her şeyi izliyor görünen doktorların kahkahaları yığılıyordu üstüme, vurduğum her bıçak darbesine kahkahalarla kustukları uzmanca bilgiçlik salgılarıyla eşlik ediyorlardı. Sonunda ameliyatın *bittiğini ve başarılı geçtiğini* söylediler, oysa ben her şeyi "yarmış, kesmiş ve yarmış ve tamamen yanlış dikmiş olduğumu" sanıyordum. Hepsi ameliyathaneye doluştular ve büyük bir başarı, tıbbi ameliyat alanında en büyük başarıyı gösterdiğimi haykırdılar, sevinç çığlıkları attılar ve sonunda beni havaya kaldırdılar ve hepsi elimi sıkmak, elimi öpmek istiyorlardı, müthiş bir sevince kapılmışlardı; onlar beni yukarı kaldırınca, ameliyat örtüsünden aşağıya baktığımda, tamamen kesilmiş etlerden oluşan bir yığın gördüm, elektrik darbeleriyle hareket ediyor gibiydi, seğiriyor gibiydi, tamamen parçalanmış bir yığın etten kasılmalarla kan boşalıyordu, sürekli kan boşalıyordu, olağanüstü miktarda kan ve yavaş yavaş her şey kana boğulmuştu, her şey, doktorlar, her şey; asistanın seslenişleri de, kardeşinin dehşet verici kanamasında boğulan bu müthiş cümleler de: "Korkma,

operasyon başarılı oldu! Ben senin kardeşinim, senin kardeşin! Korkma, operasyon başarılı oldu..." Uyandığımda pencereyi açmak ve başımı dışarı uzatmak zorunda kalmıştım. Boğuluyorum hissine kapılmıştım. Ama dışarıda ay vardı ve yıldızlar bana can simidi gibi gelmişti. Bu rüyadaki doktorların, ki bir kısmını tanıyordum, ama yine hiç tanımıyordum, basitçe ortaya çıktığı gibi, sesleri çocuk sesleriydi. Bu doktorların, on dokuz ile yetmiş yaşları arasındaki erkeklerin, çoğu göbekli ve yuvarlak, şişmiş tıpçı kafalarıyla, üç ya da dört ya da ön üç ya da on dört yaşındaki çocuklar gibi bağırdıklarını ve güldüklerini bir düşünün!

Düşkünler Evinde

"Sizi bir gün düşkünler evine götürmek istiyorum" dedi ressam. "Belki sizin gibi henüz deneyimsiz bir insanın - haklıyım değil mi?" - dedi, "en ezici insan zavallılıklarına, yalnızca kendi kendine mızıldanan yaşlılık yeteneksizliğinin biraraya toplanmasına bir bakış atması iyi olur. Başımı ellerimin arasına alıp da, 'Ah bunu yapmamalıydım, bu insanı buraya getirmemeliydim, bu hidrosefaliyle, bu ayyaş suratıyla, bu şişmiş sigara tiryakisi bacağıyla, bu emekliler Katolikliğinin aptallığıyla karşılaşmasına yol açmamalıydım' diyeceğim kadar dehşete kapılacağınızı sanmıyorum. Yaşlılık daha fazla pisboğazdır" dedi ressam, "yaşlı adamlar şeytanların sofrasına abonedirler, yaşlı kadınlar cennetin memelerini sağarlar! Hepsi de korunmasızdır! Bu koku" dedi ressam, "düşkünler evine girdiğinizde, bilemezsiniz, bunlar elma mı yoksa çürümüş bakkal göğüsleri mi? En iyisi soluğunuzu tutmak istersiniz" dedi ressam, “haddini aşan her şeyin karşısında, soluğunuzu tutmak! Ama göğsünüz çürüme kokusuyla dolmuştur bile. Ansızın soluk bile alamazsınız, bu pislik artık solunamaz, yaşlılık, muazzam gereksizliğin kokusu, bu melankolik boğuk irin kokusu. Evet evet" dedi ressam, "sizi de alacağım yanıma. Sizi oraya götüreceğim. Başhemşirenin karşısında reverans yapacaksınız. Oykü-cıiğünüzü anlatacaksınız, yaşamöykücüğünüzü, ve siz de kafanıza yiyeceksiniz bir tane. Sizi parçalayacaklar! Yaşlılar gençlerin leş kargalarıdırlar. Yaşlılık leş kargalığıdır. Yaşlılık gençliği yiyip bitirir" dedi. "Bir defasında düşkünler evine gidiyorum ve oturuyorum" dedi ressam, "ve bana ekmek ve süt getiriyorlar, şnaps içmemi de istiyorlar, ama ben şnaps istemiyorum, diyorum, hayır, hayır, şnaps istemiyorum, diyorum, hiçbir surette şnaps istemiyorum, ve karşı koyuyorum, yine de bir kadeh dolduruyorlar benim

için, sonra içmiyorum, hayır, diyorum, içmem, ve başhemşire şnapsı şişeye geri döküyor, ve para istediğini biliyorum, buradakilerin hepsi para istiyorlar, bütün köy para istiyor benden, bütün insanlar, hepsi bir şeyler istiyorlar, hepsi beni aptal zannediyor, aslında herkes beni aptal zannediyor, temelsizce aptal, çünkü hepsini besledim ben, yıllarca besledim, tavsiyelerle, önerilerle, karinelerle, yardımlarla, çarelerle, parayla, evet, parayla da, çok para döktüm, bu bok çukuruna döktüm... işte oraya geliyorum", dedi ressam, "şnapsı geri çeviriyorum ve bu dilenciliği duyuyorum, bir destek çıkmak gerektiğini duyuyorum, 'çok küçük bir destek', bu 'bey' beni 'çok takdir edecek' böylece (hangi bey?), ve ben bütün bunları duyuyorum ve başhemşireye bakıyorum ve, ayaklarıyla dikiş makinesinin pedalına bastığını görüyorum, makinenin pedalına basıyor ve iğnenin altındaki yıpranmış bir erkek gömleğini göğsüne doğru çekiyor, sonra da bir ceketi, yüzüne bakıyorum, geniş, sünger gibi yüzüne, kabarık ellerine, büyük kirli tırnaklarına, kepinin altına bakıyorum, kar beyazı kepinin altına, düşünüyorum ki: Ah, demek düşkünler evinde akşam böyle, her zaman aynı akşam, yüz yıldır ve beş yüz yıldır hep aynı akşam, bu akşam, biraraya dikiliyor ve birarada höpürdetiliyor ve bi-rarada yeniliyor ve birarada dua ediliyor ve birarada yalan söyleniyor ve birarada uyanılıyor ve birarada kokuluyor; işte bu akşam o akşam, diye düşünüyorum, kimsenin değiştirmeyi düşünmediği ve kimseyi düşünmediği, dünyadan dışlanmış nahoşluğun akşamı bu. Bilmelisiniz" dedi ressam, "orada bir saat oturuyorum ve, yaşlı bir adam için, bir fıçıcı için, bilmelisiniz, bir para yardımı yapmaya hazır olduğumu bildiriyorum, yaşlı bir fıçıcı için, beyaz saçlı, deri pantolonlu ve bir Hubertus ceketli, keten gömlekli, kafasında kürk şapkalı, başhemşireye Severin takvimini almaya hazır olduğumu bildiriyorum, ruhban kalın kafalılığının bu tiksindirici ürünlerinden birini, ve o sırada, duvara bitişik bankın üstünde bir adamın yattığını fark ediyorum, tamamen kıpırtısız, bilmelisiniz, göğsünde Severin takvimiyle; adam başhemşirenin arkasında yatıyor, ve düşünüyorum ki bu adam ölü, gerçekten, ölmüş bu adam, oyalıyorum kendimi, soruyorum kendime, bu adam ölmüş olmalı, ölü bir adam böyle görünür, yaşlı ve ölü, düşünüyorum, nasıl oldu da bu adamı şimdiye kadar göremedim diye, bu adamı görmedim diye, uzanmış yatıyor, sert, ince, sonsuzluğa uzanmış gibi bacaklarıyla. Ama ölü bir adam burada yatamaz! Burada değil! Şimdi değil! Karanlıkta bu adamı şimdiye kadar fark etmedim, çünkü başhemşire dikkatimi kendi üstüne çekti, Severin takvimi lakırdısıyla. 'Bizim Severin takvimimiz' dedi

bütün zaman boyunca, 'bizim Severin takvimimiz, Kongo'daki yoksullara yardım ediyor, Kongo'daki yoksullara...' Bir saattir bunu dinliyorum, diye düşünüyorum ve ayağa fırlamak istiyorum, ölüye doğru, ama adamın hareket ettiğini görüyorum, bankın üstündeki adam birdenbire hareket ediyor ve karnının üstünde duran Severin takvimini yukarıya, çenesine kadar çekiyor, okuyabilmek için. Evet, demek ki adam ölü değil! Ama hâlâ, diye düşünüyorum, bir ölü gibi bakıyor, ölüler böyle bakarlar, bu adam bir ölü! Kollarını nasıl hareket ettirdiğini görüyorum, takvimin sayfalarını nasıl çevirdiğini, hırsla çeviriyor bu takvimin sayfalarını, ama bedeni tamamen kıpırtısız, yeniden düşünüyorum ki: evet, bir ölü! Ama sonra bir soluk alış duyuyorum, bu 'ölünün' ilk soluk alışı. Dehşete kapılıyorum, her şeyden önce kendimden dehşete kapılıyorum, bu adamı şimdiye kadar fark etmediğim için. Başhemşire, odasında bir adam da bulunduğuna dair tek kelime söylemedi. Karanlıkta onu göremedim.

Birdenbire, bir saat sonra, gördüm bedeni, kafayı, belki bacak-l.ırı, çünkü gerçekten, neyle bilmiyorum, birazcık, fark edilmeli cıı, ama adamı görebilmeye yetecek kadar, aydınlık oldu, belki gözlerim karanlığa alışmıştı (gözler görmez, uzunca bir süre görmez gözler, bilmelisiniz, ansızın görürler). Ansızın gördü gözlerim adamı, gözlerim bu ölüyü gördü. Bir parça tahta gibi duruyordu orada. Ve soluyordu bu bir parça tahta, bu tahta parçası soluyordu ve takviminin yapraklarını çeviriyordu. Şimdi dedim ki başhemşireye: 'Orada birisi yatıyor!' Ama başhemşire hiç tepki vermedi. Daha önce söktüğü bir kolu dikiyordu. 'Orada bir insan yatıyor!' dedim, daha belirgin. Bana bakmadan yanıt verdi: 'Bir insan, evet.' Bunu söyleyişi korkunçtu. 'Bir çocuk gibi yatıyor' demek istedim, ama dedim ki: 'Bir köpek gibi yatıyor arkanızdaki bu insan. Ne işi var burada?' Böyle bir insan duyamaz, diye düşündüm hemen, ve dolayısıyla onun hakkında rahatça konuşabilirdim başhemşireyle. 'Severin takvimini okuyor' dedim, 'karanlık olmasına karşın, handiyse karanlık'. - 'Evet' dedi başhemşire, 'Severin takvimini okuyoı'. (iiilmek zorundaydım. Gülüyordum şimdi, kahkahalar atıyordum, her şeyden önce, bu adamı ölü zannettiğim aklıma geldi-gi için, evvelden beri ölü zannettiğim için. 'Bu adamı ölü zannettim de' dedim. Kahkaha atmaktan, ayağa kalktım. İleri geri yürümek zorunda kaldım. 'Ölü zannettim!' diye bağırdım 'ölü zannettim!' Sonra ansızın dehşete kapıldım, anlıyor musunuz, kirli bir su birikintisinin yüzeyindeymiş gibi, karanlıkta yatan bu yüz karşısında. 'Bu adam karanlıkta okuyor' dedim. Başhemşire

dedi ki: 'O her şeyi biliyor, takvimdeki her şeyi biliyor. **11**er şeyi ezberledi.' Başını yamadan kaldırmıyor ve dikiş makinesinin pedalına basıyordu. 'Yanımda olmadığı zaman korku-vor' dedi, 'sonra bağırıyor ve bütün evi ayağa kaldırıyor. Onu buraya aldığımda, her şey sakinleşiyor, kendisi de sakinleşiyor. Zaten fazla vakti kalmadı, sonunda göçecek.' - 'Sonunda göçerek' demişti. Yaşlılar için bir de birkaç metre flanel gömlek kumaşının parasını da vermemi istiyordu, ama, bunu düşüneceğim dedim, bunun üzerinde düşüneceğim. Beni bir de birkaç metre flanel gömlek kumaşı için rahatsız etmesini bir münasebetsizlik olarak algıladım. Sonra, makinesinin başında kıpırdamadan, bilmelisiniz, çocukluk yaşamını anlatmaya başladı. Bunu dinlemekten hep hoşlanırım. Babası bir traktörün altında ezilmiş, bilmelisiniz, kardeşi, avcı yamağı, başına bir kurşun sıkmış, dünyadan bıktığı için. Sıradanlıktan. Bu kadın, vücudunda dolanan su toplanmasından mustarip bir tip" dedi ressam. "Ama size en önemlisini söylemeliyim: orada oturuyordum ve tam ayrılmak üzereydim ki korkunç bir gürültü birdenbire yerimden sıçrattı beni. Yaşlı adam banktan aşağıya düşmüştü - ve ölmüştü. Başhemşire onun gözlerini kapattı ve benden onu yeniden banka yatırmak için yardım istedi. Titreyerek yaptım bunu. Şimdi ölünün havasını soluyorum, diye düşündüm ve oradan ayrıldım. Yol boyunca, ciğerlerim ölü havasıyla dolu, duygusu içindeydim. Yanılmamıştım, baştan beri yanılmamıştım: adam ölüydü, adam baştan beri ölüydü. Belki gördüğüm hareketleri, benim sonradan eklediğim fantastik düşüncelerdi, o hep ölüydü, evvelden beri ölüydü, başhemşire onun ceketini dikerken, onun gömleğini, çünkü onun ceketiydi ve onun gömleğiydi, iğnenin altında ileri geri çektiği, yüzünde kızgın bir ifadeyle, yüzünde dayanılmaz kızgın bir ifadeyle. Ve adam zaten, ben içeri girmeden çok önce, ölüydü. Kesinlikle böyle kabul edilebilir bu." Ressam bir adım geri attı ve bastonuyla karın üstünde bir şey çizdi. Çok geçmeden bunun, düşkünler evi başhemşiresinin odasının bir durum krokisi olduğunu anladım. "Ölünün yattığı bank, şurada duruyordu, elimi uzatsam dokunacak kadar yakında olduğu halde, bir saat boyunca görmemiştim onu, dikiş makinesi şuradaydı, başhemşire şuradaydı kutu şurada duruyor, bilmelisiniz, şurada başhemşirenin yatağı, burada komodini; buraya oturmuştum, bakın; şurada kapıdan içeri girdim ve başhemşireyi selamladım, ona doğru yürüdüm ve o da hemen dikkatimi bağış vermeye, Severin takvimine çekmeye başladı. Bağışı yapacağımı ve takvimi satın alacağımı biliyordum, ama her şeyi uzun süreye yaydım. Onunla odasında yalnız olduğumu sanıyordum, her zaman onunla odasında

yalnız olduğum gibi, kimin aklına gelirdi ki başhemşirenin odasında bir insanın daha bulunduğu, ama yine de tuhaf bir duygu içindeydim, tarif edemeyeceğim bir duygu. Sonra ortalık aydınlandı, ansızın yaşlı adamın hatlarını gör-ılıim. Başhemşireye 'bir köpek gibi' de demiştim. Hatta başhemşire ʳ*bır* köpek gibi' diye yinelemişti. Adamın tamamen sağır oluşu, kahkahalar atmama neden olmuştu. Burada, bakın" ıledi ressam ve bank ile dikiş makinesi arasına bir daire çizdi, "burada, bu noktada yatıyordu ölü, biz onu kaldırdığımızda. Bütün bunlar tuhaftan da öte ve üstelik iyi betimlenmiş değil, hiç değil; ama bu olayı size, böyle yetersiz bir biçimde de olsa, dünyanın gizemli önceden kestirilemezliği hakkında bir fikir versin diye anlattım sadece. Önümüzdeki günlerden birinde", ıledi ressam "düşkünler evine gidelim. Genç bir insan, acı çekmenin, ve can çekişmenin ne demek olduğunu, canlı canlı çürümenin ne demek olduğunu görmeli." Hızla eve doğru yürüdük. Ressam ansızın benden koşarak uzaklaştı. Tekinsiz bir yaşlı hızıyla. Arkasından seslendim: "Beklesenize!" Ama o duymuyordu. Sayısız çukurluklardan birinde gözden kayboldu.

Onbirinci Gün

Hancı kadın gibi insanlara, saygı ya da hürmet gibi kavramlar yabancıymış. Hancı kadın, hedef alınmak istemediği için gidiyormuş kiliseye. Çünkü, kiliseye gitmek gerektiği için mutlaka kiliseye gitmek isteyen insanların arasında, batıp gidermiş. Kırsal kesim insanlarının arasında boğulmak, acınası bir boğulmakmış. Kurbanın nasıl debelendiğini ve dalgaların onu nasıl yuttuğunu, sanki dünyanın en doğal şeyiymiş gibi seyrederlermiş: kötü bir insanın, kendilerinden olmayan birinin basitçe batıp gidişini. Onların lafını dinlememiş, onlara ikna olmamış birinin. En başından itibaren onlara yabancı görünmüş ve bu yüzden yaşamlarında yer almaya layık olmayan birinin: "Hancı kadın bir yabancı" dedi ressam. Hancı kadın onların hepsine yabancıymış, çünkü babası başka bir yöreden geliyormuş, başka bir vadiden, Tirol'e yakın bir yerden. Hancı kadın ı;ibi birini haşere diye tanımlarlarmış. Köylüler. Ve köylüler aslında şimdiden çok geriletilmiş olmalarına karşın, burada hâlâ hâkim durumdaymışlar. Proletaryanın, daha üç dört yıl önce uygulanması olanaksız görünen hakları elde ediyor olmasına karşın. Proletarya: otuz yıl içinde vadinin içine sürüklenmiş olan ne varsa, selüloz fabrikasının, demiryolunun yuttuğu gibi, şimdi bir de santral tarafından yutulacakmış. "Hâlâ İsa'nın bedeninin kutsal ekmeğe

dönüşmesi alayları düzenleniyor" dedi ressam, "ve İsa'nın göğe yükselişi alayları, ama daha nereye kadar? Katolikliğin işi bitti. En azından burada. Komünizm çok ilerliyor. Birkaç yıl sonra burada komünizmden başka bir şey kalmaz. Sonra köylülük bir rüya olur. Artık bir yere vardırmaz." Dedi ki: "Ama hancı kadın hâlâ köylülere muhtaç olduğu için gidiyor kiliseye. Komünistlerin toplantılarına da gidiyor, buna da mecbur çünkü." Hancı kadın olmasaymış, han çoktan el değiştirirmiş, çünkü "kocası ayyaşın teki, kadın onu engellemediğinde, kaldırabileceğinden fazlasını içiyor". Her zaman ayyaş bir halde, "sürekli su bırakan marazlı bir kurbağa" gibi yaşıyormuş, "ara sıra yabanice sağına soluna çarparmış". Bahçede çoğu kez kollarını uzatmış, ağzı açık ve gözleri devrik bir halde yatıyormuş, ölü gibi, ve yalnızca şnaps ve bira püskürtürmüş. Çoğu zaman, evine gitmek için, yürümek yerine, arabacıyı çağırırmış. Her şeyi kadının birarada tuttuğunu, her şeyin ona bağlı olduğunu ve hancının tutunduğu ipi, zalimce ve hiç acımadan basitçe kesmenin onun elinde olduğunu bildiği için, kovmuyormuş onu. Tam tersine, kadın her istediğini yapabilirmiş. Ama bina adama aitmiş, bu durum kadını en gaddar niyetinden alıkoyuyormuş: adamı sonsuza dek kapının önüne koymaktan. Adam budalanın teki olmadığı için, mülkiyeti kadının üstüne geçirmeyi her zaman ustalıkla reddetmiş, kadın çoğu zaman ısrarla bunu yapmasını istese de, hancı notere gidip arsada, çukurda ve handa yatan servetinin bir bölümünü bile onun üstüne yapmayı reddetmiş. Herhalde bu yüzden adam her zaman kadının sırtında. "Kaç defa gölgedeki taraftan buraya sürüklediler onu" dedi ressam, "borç parayla içiyordu orada". Üç haftada bir, borçlarını ödemek için içtiği bütün meyhanecileri dolaşıyorlarmış. Hancı kadın, meyhanecilere, yani rakiplerine, bundan sonra adama içki vermemeleri için yalvarı-yormuş. Ama onu hiç umursamamışlar. Her meyhaneci, bir diğerini zaman içinde yok ettiğine sevinirmiş. Hatta hancıyı içmeye teşvik ediyorlarmış. Ve hapisten çıktığında, yine bu min-v.ıl üzere devam edecekmiş. Hancı kadın, adamın borçlarını öderken, onunla birlikte yiyip içmiş, "ve başka işlerde de çok cömert davranmış" kadınların haberini alıyormuş sık sık; ama luına alışkınmış, acısını da çıkartıyormuş. Öldüğünde, cenaze borçlarından başka bir şey bırakmayan bir yol bakıcısının kızıymış. On dört yaşındayken, bir çiftlikte ahır hizmetçisi olmuş. 11er zaman iyi bir eleman olmuş ve hancı da zaten bunu duyup onu hana almış.

Ressam Strauch, her şeyi sıvılaştıranlardan. Bunların dokundukları her şey erir. Karakter, en sağlam olanı. "Beni görmek mümkün değildir, çünkü hiçbir şey görülemez" dedi ressam ve: "Binyılları harekete geçiren ilkeler" dedi. Ayrıca: "Her etkinlik bir başkasını gerektiriyor, bir tarz bir diğerini, bir anlam bir başkasını, derin anlam, anlamsızlık ve tersi ve hepsi bi-rarada." Ressama göre kahvaltı "çok fazla seremoni. Kaşığı elime aldığımda, bütün gülünçlük dile geliyor. Bütün anlamsızlık. Şeker parçası bana karşı suikast. Ekmek. Süt. Bir felaket. Böyle başlıyor gün, kalleş tatlılıkla". Kendisine çok alçak gelen sandalyeye oturuyor. Ama yine de benden uzun kalıyor. Bana, aşağıya doğru bakıyor, bakışları deliyor beni, "içinde nankörlüğün doğmasına izin vermek" diyor, bir şeyi ancak bu şey korkunç bir şey olarak kesinleştiğinde dikkate almak. Gerçekler üst üste yığılıyor, korkunç olan da; ve çok geçmeden kişi, kendini bir baş boyu yükselten masayı ileri itmeye çalışan küçük bir cücedir." Akıl o kadar büyükmüş ki "ancak yeniden başarısız" olabilirmiş. "Benim bu iki düşüncem, köpekler gibi yan yana yürüyüp her şeye havlıyorlar." Daha basit sezgi olanağı uğruna, cesur yıkım. Kaya duvarlarının nasıl sarsıldığını fısıldıyor ve dinliyor. "Kendi uçurumunun derinliğinin yükümlülüğü vardır" diyor. Kendi içine büzülüyor ve onu yine kendinden dışarı çıkartmak ancak zorbalıkla, basitçe ayağa kalkarak mümkün olabilir. "Burası, içerisi çok korkunç!" gibi bir anlatımla. Yaşam boyu süren bir haksızlık gibi, kendi kendinin hükmü altına giriyor, kendi yıkım aygıtının.

"Hemen hemen sadece uygunsuzluklar var" diyor, "ama ortadan kaldırılamazlar. Muhalefet, genel muhalefet, gençliğin bir özelliği, gevşiyor. Güçler azalıyor. Her şey, sahip olunan zamanı geride bırakmaya yoğunlaşıyor... Bunun zekâ düzeyleriyle bir ilgisi yok. Genelde düşük düzeydeki insanlar çevreyle diğerlerinden daha iyi başa çıkıyorlar. Zamanla fark ediyor insan: dünya ve çevre uygunsuzluklardır, felaket orantısızlıklardır. Genelde böyle bir şeyi görmeyenler, aptallar, enderdirler. Birlikte yaşanan insanlar? Meslek tanımları, başka bir şey değil. Saat kaç? Dört buçuk mu? Yatağa gitmeden önce hava almak da kutsal bir yanılgı. Akıllıca bir dikkat çekme: 'hancı kadının tombul, yuvarlak yüzü, mühendise çarpıp geri fırlayan.' Evet, mühendis" diyor. "Biliyor musunuz, don bütün erkekleri çirkinleştiriyor. Don ve kadınlar erkekleri bitiriyorlar. Sabah planlarının başında oturuyor ve delirmiyor. Şimdi herkes etrafında oturuyor. Etrafında oturan bütün bu adamlara para ödenmesi gerekiyor: soğuğun

ansızın bastırması yüz binlere mal oluyor! Havanın iyileşeceği de yok! Bana gelince, ben bu soğuk, ısırıcı kış günlerine sempati duyuyorum."

Hanı, Kârnten eyaletinin bir dağ köyüyle ve sadece tek bir kez operada sahneye çıkmış, "doğuştan bir yetenek, ama çok tehlikeli" olarak tanımladığı bir dansçı kadınla ilişkilendirişi çok öğretici. Bir defasında, bir cennet elması hırsızı olduğunu öne sürerek kafasına vurmuş bir manavı, Üçüncü Napoleon'la ilişkilendirişi. Bana öyle geliyor ki, ressam, bir yandan hâlâ, ölümünü gördüğü oduncudan söz ederken, yağışlı havalarda beklenmedik bir biçimde öldürülen dört yüz dağlı insanın büyük trajedisini düşünüyor. Ve sonra hep kendisini düşünüyor. Bir rüzgâr onu duvara yapıştırmış, o sırada sözde ünlü bir akrobat gelmiş aklına. "İki at sırtı arasında, müthiş bir hızla dört takla atıyordu." Ressam "Londra" dediğinde Budapeşte'nin dış mahallelerindeki meydanlar geliyor gözünün önüne. Aşağı Tuna bölgelerini hiç zorlanmadan yukarı Ren'e ekliyor. Bir deltayı bir başkasıyla değiştiriyor. "Hakikatte, benim renk duyumdur bu" diyor. "Belirli koku karışımları bunda bir rol oynuyor." Onun, otuz yaşında biri olarak, genişlemiş meydanlardan yürüyüşünü ve kendi cansız, megaloman başkentine lanet okuyuşunu, gözümde çok iyi canlandırabiliyorum. Taşraya ait olana ve heveskâr olana, "tamamen büyük" olana, dokunulmaza. Şe-

Iıir horgörüsü aptallığa dayanmıyor, kendisi de bir büyükşehir-li. Kendinden millerce uzaklaştıktan sonra, yitirdiği bir düşüncenin uzun bir süre sonra yeniden kendine geri döndüğünü görüyor. "Ölümün tadı bal gibi" diye duyumsamış sık sık. Kâğıt üreticilerinin fabrikasyon yöntemleri hakkında ağzı laf yaparken, elleriyle ceketinin ceplerini karıştırıyor. Bedeninin istediğinden daha hızlı geçiyormuş imgeleri gözünün önünden. "Bü-lıin caddeler benim beynime açılıyor" diyor. Yaklaşımlardan ve .1 ulamlardan oluşan muazzam bir sistemi, düzenlemeye çalıştığı bir düşünce fabrikasına dönüştürüyor: tarihin muazzam k.ıotik yönünü. "Onlarca yıldır en yoğun dikkatlilikten mustaribim, biliyor musunuz, ne demektir bu?" Bir trajediden söz et-l iğinde, yüzü bu trajediden muaf kalıyor. Ne zamandı bu? "Korkum için bir nota sistemi buldum" diyor. Aynı zamanda olduğu üç kişiden, şurada ya da burada, ne zaman ve nerede hangisi olduğunu bilmiyor. "Pusuya yatmak demek, kötü bir şey yapmak istemek anlamına gelmez." Hastalıklı bir biçimde her şey korkunç olandan etkilenmiş ve "masum olanın da yıkıcı görevleri vardır, değil mi?"

Sarp geçitten geçmiş. İlkin zorlukla -"harap olmuş bütün güçlerimi toplayarak"- derin karın içinden yukarı çıkabilmiş. "Dallar yabanıl hayvanlar gibi sıçrıyorlardı yüzüme, bilesiniz!" Ama sonra, koşar adım bile yürüyebilmiş, adeta bir hastalık gibi. "Kendimi adeta durduramıyordum. Kafam bütün dizginleri ele almıştı, Bilesiniz!" Karanlık onu sarp geçidin içine çekmiş. "Dümdüz de yürüyebilirdim, kuru ot yığınına ve sonra daha ileriye. Ama yok, sarp geçide yürüdüm. Sarp geçit, tam da, önceki gün kiliseye gidenlerin oradan geldiklerini gördüğüm yerde başlıyor. Daha önce hiç karşılaşmadığım türden insanlardı bunlar, bana öyle geliyor ki gölgedeki taraftan, binlerce yıl geride kalmış bir çağın insanları, iriyarı insanlardı, sanki her şeyi çiğneyip geçecekmiş gibi yürüyorlardı. Kendilerine çok küçük ve sefil görünen bir dünyayı çiğneyip geçeceklermiş gibi. Geyikleri aklıma getirdiler, öyle devasa, asil çıkıverdiler karşıma. Sarp geçidin içine koştum, orada aklıma başka fikirler gelir diye düşündüğüm için" dedi ressam. "Sarp geçidin yardımını alarak başka düşüncelere varmak mümkün göründü bana. Her şeyi başka bir yöne kaydırmak istedim, bütün gün boyunca çocukluğumun kesitleri gibi hüzünlü olan, artık onlardan dışarıya çıkılamayacağı için ulaşılamaz olan her şeyi." Ama hayal kırıklığına uğramış. Ansızın bastıran kar yağışı onu sarp geçidin ortasında yakalamış. Bunun üzerine bir ağaç kütüğünün üstüne oturmuş -"tamamen çürümüş küçük bir ağaç kütüğünün üstüne, ancak orada yer bulabildim"-, kar yağışının bitmesini beklemek için. "Ama kar yağışının bitmesi nasıl beklenebilir? Niye?" Bir anda, kar yağışının bitmesini beklemenin anlamsızlığına inanıp yerinden fırlamış ve sarp geçitten geriye sürünmüş. "Dört ayağım üstünde, sürekli karanlıkta gezen yabanıl bir hayvan gibi, zifiri karanlıkta." Sarp geçitten dışarıya nispeten çabuk çıkmayı başarmış. "Çocukluğumdan beri, sarp geçitlerin tasavvuru ürkütür beni" dedi. "Ağaç kütüğünün üstünde otururken, uyuyakalacağım, öleceğim duygusuna kapıldım, bilesiniz." Bu duyguda kendini iyi hissetmiş. Duygu ona hâkim olmuş ve kendisi de duygunun artmasını desteklemiş. "Şehvet" dedi. "Müthiş bir çaba gösterdikten sonra uykuya dalmak gibi, tıpkı içinden koşarak geçilen büyükşehirlerin, insanın önünden geriye, yırtıcı hayvanların pençelerinin de kafeslerine çekilmeleri gibi." Nasıl ki uyuyakalmış biri toparlanırsa, tamamen bir hayvan gibi, o da toparlanmış. Sonra, birdenbire kar yağışının bitmesini beklemenin anlamsızlığı kafasına dank etmiş. Sonra kalkmış ve yola koyulmuş, önce hızlı adımlarla, daha sonra yavaş yavaş, hep daha yukarı, karı göğsüyle küreyerek. "Benim mezarım olacaktı" dedi.

Ceketini misafir salonunda unuttuğunu düşündü ve bir kez daha yukarıdan aşağıya indi. Onun aşağıya inişini gördüm, ama gece için vedalaştıktan sonra neden yeniden göründüğünü bir nedenden ötürü soramadım ona. 'Bir şeye mi ihtiyacınız var? Bir şey mi arıyorsunuz? Ne arıyorsunuz?' diye sorabilirdim. Merdiveni çoktan inmişti. "Ceketim misafir odasında asılı olmalı" dedi. Misafir odasına gittim ve ceketini aradım, ama bulamadım. Hancı kadına ve ötekilere sordum, ama kimsenin onun ceketinden haberi yoktu. Ressam kapıda durdu ve beni gözlemledi. Ceketi orada ve şurada aramam için beni teşvik ediyormuş duygusuna kapılmıştım; beni yere eğdiriyor, soba ile duvar arasında yukarı kaldırıyor, bütün misafir salonunun iyice görülebildiği büyük kirişin üstüne. Ceketini görmedim. Misafir salonu lebaleb doluydu. Şimdi birkaç kişi de ceketi arıyordu. Bir sürü yeni yüz gördüm. Santral inşaatının bütün ekibi buraya toplanmış görünüyordu: binlercesi! Sanki bir sis denizinin üstünde yüzüyordum. Çürümüş çalılığın içinden, tek lek insanlar bana bakıyorlarmış gibi geldi. Balta girmemiş orman gibi. Duvarları aradım, ama ceketi bulamadım. Özenli davranmak istedim ve döşemeyi bir kez daha aradım. Ceket yere düşmüş olabilirdi. Duvarlara asılmış bir sürü işçi önlüğünün altlarını da kontrol ettim. Ressamın ceketinden eser yoktu. Yeniden, ressamı bulacağımı tahmin ettiğim koridora gittiğimde, ressam ortadan kaybolmuştu. Odasına mı çıktı? diye düşündüm. Ama: bu kadar çabuk çıkamaz yukarı. "Bay Strauch!" diye bağırdım. Yanıt yok. O sırada, evin kapısının sadece örtülmüş olduğunu gördüm. Ressam dışarıda, bankın üstünde otu-myordu. "Soğuğu görmezden geliyorum" dedi ve şimdi birdenbire üzerinde olan ceketinin içine iyice büzüldü. "Ceketim nereden mi çıktı?" Yürüyüşten döndüğünde binanın kapısına .ısmış, ve unutmuş. "Şimdi bütün bu süre boyunca ceketimi mi .ıradınız?" İnsan bir şeyi düşüncesizce bir yere asıyor ya da bı-ı.ıkıyormuş, unutuyormuş ve bu yüzden korkunç durumlara giriyormuş. "Günün birinde her şey sadece siyah olursa ne olur diye düşünüyorum" dedi. "Artık siyahtan başka hiçbir renk olmazsa." Sonra, yükseklerde yıldızların uzun süredir böyle harika bir Samanyolu oluşturmadıklarını anlattı.

Onikinci Gün

Sabah erkenden, ayağındaki şişliğin indiği haberiyle sürpriz y.ıplı bana. "Artık görülmüyor" dedi, "başka bir yerde yeniden m laya çıkmak için, geri çekildi. Göreceksiniz." Kapının eşiğinde durduğu için, içeriye girmesini

istedim. "Yaşlı bir adamın, odanızı zehirlemesinin sizce bir sakıncası yoksa" dedi. Odamdan geçerek pencereye kadar geldi ve dışarıya baktı. "Siz de benimle aynı manzaraya bakıyorsunuz: zifiri karanlığa!" dedi. "Kederlendirmiyor mu bu manzara sizi? Bütün bu günlerde? Sizin gibiler yıllar, onyıllar boyunca kederin kıyısından yürürler. Ansızın içine düşerler. Tepetaklak." Yatağıma oturdu. "Hukukçular insanlık tarihinde karışıklık çıkarıyorlar" dedi. "Hukukçu, şeytanın bir aletidir. Genelde şeytani bir aptaldır, çok daha aptalların aptallıklarını hesaba katar ve hesabı hep kabarır." Ceplerinde yine bir şey aradı. "Suçu hukuk üretiyor, hakikat bu. Hukuk olmasaydı, suç da olmazdı. Bunu biliyor muydunuz? Ne kadar anlaşılmazsa da, o kadar gerçek." Bastonunu, koltuğun arkasına astığım ceketime dayadı, ceketimi bastonun ucuna taktı ve yukarı kaldırdı. "Gençlik bir ziynettir" dedi, "her zaman daha çok bir ziynettir ve her durumda ve her zaman hep ferahlatır." Ceketimi yeniden yerine bıraktı. "Gençliğin idealleri yoktur: daha sonradan yerleşen mazoşist düşünceleri de yoktur henüz. Ama yine de ölümcüldür." Genç olmanın nasıl bir şey olduğunu hâlâ gözünde canlandırabiliyormuş. "İnsan bunu sonradan hep daha iyi canlandırabiliyor" dedi. "Artık her şey küstahlık olmadığında, artık böyle karışık, bu kadar artkafalı olmadığında. Her şey, ışığın sınırındaki gölgeleriniz gibi berrak olduğunda, sert, suskun." Birçok hatayı, sırf genç olduğu için yapmış. "Gençlik bir hatadır." Yaşlılığın hatası ise, gençliğin hatalarını görmekmiş. "Genç bir insan, gençliğinin ortasında, genç olmaktan çıkabilir" dedi ve sonra: "İsa Mesih'e inanıyor musunuz?", sanki sorduğu şey 'Yarın havanın daha soğuk olacağına inanıyor musunuz?' sorusuyla eşdeğerliymiş gibi. Aşağıya, istasyona bir gezinti yapma niyetinde olduğunu söyledi. "Önce gölgedeki tarafa. Sonra gazetelere. Sonra kafeye. Bir düşüneyim: papazın evine bir ziyarette bulunamaz mıyız? Düşkünler evine? Hayır, bu olmaz. Her halükârda siz de geleceksiniz. Değil mi?"

Evimden söz ettiğimde uzun uzun dinledi beni. Arkadaşlarımla dağlara, göle, şehirlere gezintiler yapıyor, Noel'de de ev-dekilerin hepsine, anneme ve babama ve kardeşlerime, İn-cil'den bölümler okuyor oluşum onu hüzünlendirmiş gibiydi. Bahçemizde kendi diktiğimiz ağaçların oluşu, içine ilk değerli şeylerimizi, mumlar ve çocuk giysileri koyduğumuz dolaplar, soğuk ve hepimizin aynı mutlulukla bildiğimiz bir kış mevsiminin çam kozalakları. Hep mektuplar yazıyor oluşumuz ve birbirimiz için endişeleniyor oluşumuz. Kapıları bize her zaman açık olan evlerin varlığını

bilişimiz. Ormanlar, kıyılar, kızak kayılan yokuşlar, yalnızca bizim için. Sıcak odalarda bizim ıgn yapılmış yataklar, kitaplar, hava karardığında bizi saatlerce birarada tutan müziği sevişimiz. Fırtınaların birdenbire sonsuzluk için düşünülmüş ve yapılmış ve herkes tarafından sevilmiş olan her şeyi yıkması. Bütün bunları, sözümü bir defa bile kesmeden dinledi, çok fazla güvenliğin ve biraradalığın ve yalnızlığın olduğu yanlış yollarda, yukarıya ve aşağıya yürümekten söz edişimi, özgüven eksikliğinden, fazla güvenden, çok istemekten ve ayrım yapmaktan, ansızın kalakalmaktan ve geriye dönmekten de, korkudan ve suçlamadan, aşktan ve eziyetten, yanılgıdan ve doğallıktan, bulutların yükselişinden ve yoğun kar yağışının karanlıklaştırdığı şehirden ve insanların birbirini karşılıklı yeniledikleri kırsal alandan, kibirli günlerin ardından kederin gelişinden ve ırmakların çekilişinden, yaşamın yavaş yavaş unutulmasından ve sonra kaybedilmiş olanın yeniden bulunmasından, ani sessizliğin ve heyecanın yer değiştirmesinden, bir mütevazılığı bir gaddarlığı gerektirmesinden - birbirine uymayan her şeyden, insanın insanı görmezden gelişinden, kendini kendinde tammayışından, suskunluğa ve hüznün konuşma tarzlarına kapılışından, yararsız gecelerin uykusuz geçişinden ve binlerce önemli günün uyuklayarak geçişinden. Bü-hin bunlar onu derinden hüzünlendirdi, yine de onda hiçbir burukluk yoktu. "Dinliyorum" dedi, kendime ve böyle suskun kalan ona hep "işte böyle!" dediğim bu sabah saatlerinden son-ıa "kendi yaşamımı dinliyorum. Onu görüyorum, ve başka türlü değil de böyle olduğunu biliyorum. Açıkça görüyorum bunu ünümde. Benimkinden farklı olan kendi yaşamınızda benim yaşamımı gösteriyorsunuz bana". Ve bir süre sonra: "Elbette her şey yanlış koşullar altında görülüyor."

Evimdeki odamı betimlemeye çalıştım. Adım adım, odamdaki her şeyi görmeye, duvarlar boyunca, ileri ve geri, günün

belirli saatlerinde dışarıdan içeriye sızan, nüfuz eden seslere de dikkat kesilmeye zorladım kendimi. Anahtarın bir damlataş mağarasına girer gibi girdiği derin anahtar deliğiyle kapıdan başladım, sonra tekrar geriye, dışarıya, eklem yerlerinden yukarıya, her zaman tozun biriktiği, rutubetlendiği, kuruduğu, sonunda katı bir kütle oluşturup, sinek pislikleriyle daha bir pekiştiği köşeye. Sonra daha ileriye, yukarıya doğru, ansızın aşağıya, döşemeye, halıya, süslemelerden, Arap tarzı kule penceresi bölümlerinden, çiçek yapraklarından, merdiven parçalarından geçerek

tapmağa ve denize bakışlar, aşırı sıcaktan kıpırtısız. Anahtar deliğinden sandığın içine, tıkıştırılmış yazlık giysilerin kokusundan ölecek gibi olarak, karanlıktan ve sersemleşmekten bir çıkış arayarak, dışarıya ve pencere kenarı üzerine ve bahçenin üstüne. Sonra güzel şehir görüntüsü, sonbaharda, yabanıl kahverengi tonlarında. Gezginlerin bir nehir vadisine geri döndükleri dağ parçası. Altın yaldızlı çerçeve boyunca, kesilmiş bir kalp kasından bir diğerine. Büyükbabanın, büyükannenin resmi. Erkek kardeşin mektubu, bir av sahnesinin üçte birini örtüyor, avcı bir gayda üflüyor ve böylelikle çok sayıda küçük figürü dansa çağırıyor. Flachgau'daki eski bir şatoyu gösteren bakır gravür. Sonra masa ve yatak ve koltuk, döşeme tahtaları, duvar çatlakları. Ve her şey her şeyle bağlantılı. Örneğin bakır gravür şatoyla, şato gölle, göl tepelerle, tepe dağlarla, dağlar ardındaki denizle, deniz insanlarla, insanların giysileri bir yaz akşamıyla, üzerinde kayığımızın yüzdüğü nehrin üstündeki havayla, geceyarısından sonra uzun uzun. Ya da büyükbabanın fotoğrafı bir birahanedeki salonla, bir müntehirle, bir turna balığını kamış oltasının ucundan alan bir balıkçıyla. Dedim ki: "Her nesneden, her şeyden her şeye varılabilir. Bu her şeyin bir kanıtı olsa gerek?" Ama ressam bana yanıt vermedi. Ansızın beni hiç dinlemediğini, düşündüğüm ve dile getirmeye çalıştığım hiçbir şeyin onu hiç ilgilendirmediğini fark ettim, çünkü dedi ki: "Yemekleri misafir odasında yemek zorunda olmam büyük bir dezavantaj. Hancı kadının yemeği odama getirmemesi. Yemeği odama getirebilirdi. Yukarıya bir çocuk gönderebilirdi. Misafir odasında oturmak benim için bir işkence. Ama ben de, beni tedirgin eden şeyi arıyorum. Terleme" dedi, "midemi bulandırıyor. İşçilerin terlemesi her zaman midemi bulandırmıştır. Ve beni her zaman çekmiştir. Evet, doğru bu. İrken geldiğimde yemek hazır değildir, geç gelirim kalmamıştır. Sanki yemek yerken hepsinin hortumları ve pençeleri var" dedi. "Aşağıdaki hanlar çok daha büyük paralar kazanıyorlar, olağanüstü büyük paralar kazanıyor bu hanlar. Aşağıda istenmeyen yukarıya geliyor. Aşağıda gırtlağına kadar borca batmış olanlar, aşağıda ortalıkta görünmek istemeyenler. Herhangi bir nedenle. Aşağıda devasa kazanlarda pişiriliyor yemekler. Hepsi de ucuz katı ve sıvı yağlarla pişiriyorlar. Hancı kadın öyle değil! Kendisi de, söylediğim gibi, pislik içinde ve size daha önce ima ettiğim gibi, at ve köpek etiyle yemek yaptığı halde. İnsan topluluklarından her zaman nefret etmişimdir."

"Öğleden önce, tam ayakkabılarımı silmek üzereydim ayakkabıları düzgün silmiyorlar, her zaman bir bezle üstünden geçmek gerekiyor-, hancı kadının büyük kızına nasıl vurduğunu gözlemledim. Ansızın bu kötü muameleyi duydum. Kızının başına sert bir cisimle vurmuş olmalı, çünkü sonra çocuğu kafası kanlar içinde aşağıya yürürken gördüm. Kestane ağacının altına çöktü. İki eliyle kafasını tuttu. Herhalde geceya-ı ısı aşağıda, demiryolcuların arasındaydı. Daha sonra, odamda daha fazla dayanamadığını için aşağıya indiğimde, evden dışarıya, karın üstündeki kan izlerini keşfettim. Sözcük parçaları pencereye vuruyordu. Çoktan postane yoluna koyulmuşlardı, ama ben her şeye tanık olmuştum. Pencereye fırlamıştım. Tamamen pis bir sahneydi. Herhalde çocuk geceyi bariyer bekçisinin oğluyla geçirmişti. 'Orospu!' dediğini duyuyorum, 'Orospu!' Herhalde hancı kadın benim çoktan gittiğimi düşünüyordu, yoksa kendini böyle koy vermezdi, böyle zavallı bir tarzda. Kız acıdan kestane ağacının altına iki büklüm çökmüştü. Daha on dördünde bile değil. Dikkatinizi çekmiş olmalı, bariyer bekçisinin oğlu, iriyarı genç bir insan. Selüloz fabrikasında çalışı-vor. Ancak hancı kadın olmadığı zamanlarda geliyor hana. Şu sıralar günlerdir görmüyorum onu. Bir ara, hayvan gömücü mühendisle birlikte şarkı söylediğinde, buradaydı: güçlü kuvvetli, esmer. Mutlaka görmüşsünüzdür onu. Öğleyin, kızın evden çıkıp gittiği konuşuluyordu. Sevgilisiyle bir trendeymiş. Bunun bende korkunç bir etkisi oldu, özellikle kızın çaresizliği beni dehşete düşürdü. Hancı kadın ocak demiriyle vurdu. Ocak demiriyle, bilesiniz. Bir mezbaha kasabı gibi saldırdı kızın üstüne."

Aşağıda, şantiyede mavi işçi tulumuyla büyük köprülerin üstünden geçtiğim dönemi anımsadım. Hava temizdi ve gürültü henüz başlamamıştı. Sabah dağların üstünden aşağıya, insanların bütün günlüğüne vedalaştıkları evlerin içine geliyordu. Çabucak kahvelerini içiyor ve çoğu kez ekmeklerini caddede yiyorlardı, karılarının üstüne bir şeyler sürdüğü ekmeklerini, ya da hiçbir şey yemiyorlar ve şantiyede boş mideyle işe başlıyorlardı. İlk kürek hamlesi, mide bulantısını anında unutturuyordu. Yirmi yaşımda ötekilerden daha güçlüydüm ve aslında hiç 'yorgun' değildim. Büyük bir beton makinesi ve üzerinde 'Zvvettler-Bau A.G.' yazısı bulunan bir ekskavatör, hepimizin, oyukta duran bizlerin üstünde yükseliyordu. Soğuk sonbahar günlerindeydik, ama kısa süre içinde donumuza kadar soyunmuştuk. Öğlenleri caddeden geçip lokantanın bahçesine yollanıyorduk. O zamanlar,

bir süre boyunca yaşamımı değiştirmeyi aklımdan bile geçirmediğim geldi aklıma. Yaşamımı böyle sürdürmek, doğal görünmüştü bana. Ailemde böyle, yüksek inşaatlarda başlayıp, cadde çukurlarında biten erkeklerden söz edildiğini çok duymuştum. Bunlar en kötüleri de değillerdi. Haftalarca bu işte kendimi o kadar iyi hissettim ki, öğrenimimi unuttum. Ama sınavları verdim. Uykudaymış gibi. Bilmiyorum, neden. Elbette şansım vardı. Şantiyelerde çalışmayan dünya deli görünüyordu gözüme ve bir oyukta durmayan insanlara acıyarak bakıyordum. Akşamlar o kadar uzamıyordu, yatmaya hazırdım, kendimi yatağa atmayı makul buluyordum, iş kıyafetimi bile toplamıyordum, sırt çantamda bırakıyordum ve sabahın dört buçuğuna kadar derin bir uyku çekiyordum. Akşamlar lokantanın bahçesindeki çalılıkların içinden, nehrin kokusuyla birlikte gelirdi. O zaman iki ya da üç kişi birlikte bir bira içerdik, dört beş bardak da olurdu, ve az ama öz konuşulurdu. Daha sonra hiç kimseyle, inşaattakilerle olduğu kadar ğiizel konuşamadım. Nerden geldiklerini söylemezlerdi, ne y.ıpmayı tasarladıklarını da. Herhalde yapmayı tasarladıkları hir şey de yoktu. Ne yapmayı tasarlayacaklardı ki? Benim yapmayı tasarladığım bir şey mi vardı? Elbette, bazen genç bir kadının ismi telaffuz ediliyordu, şimdi bir çocuğu varmış ve yalnız yaşıyormuş, ya da bir erkek kardeşin, ve ara sıra, insanların uyandıkları, tekrar uyudukları bir yer, mutfağın içine bakıyordum ve avlulara, garajlara ve hendeklere, demiryolu bekçisi lojmanlarına.

Sonra bir demir şirketinde yardımcı şoför oldum ve her şey daha da sessizleşti. Büyük köprünün üstünde iki ya da üç kişi durduğumuzda ve aşağıya büyük, geniş nehre ve suya baktığımızda, ülkeleri, kıtaları düşünmüyordum. Gemiler aşağıya, Karadeniz'e gidiyorlardı, demir kapıdan, başkentlerden geçerek, ve ben mutluydum. Ama bozulmuştum bir kere ve tam ikna olmadığım bir şeyi kafaya koymuştum, ve maaşımı aldım ve, aylardan Ekim olunca, tekrar okuldaki sırama oturdum. Aslında sonrasında mutsuzdum, ama zaman içinde mutsuzluğum şan-liyede de eksik olmayacaktı. Kim bilir?

Basit insanların beni her zaman çektiğini söyledim bugün ıcssama. içinde birisinin duruyor olması gereken bir çukurun ıislünde küçük kazmaların yukarı aşağı sallanırken görüldüğü yerlerin. Yalnızca dışarı atılan toprak yığınlarının görüldüğü serlerin. Kimin tarafından? Bunu bilemeyiz. Aşağıda santral şantiyesinde saat dokuza doğru duruyorlar ve sigaralarını yakıyorlar

ve bir şişe birayı içip bitiriyorlar ve parmaklarıyla, tatile kaç gün kaldığını işaret ediyorlar. Tatilde ne yapacaklar ki? Çekip gidecekler mi? Çekip gidebilmek için para da varken! Ama nereye? Üstelik çok zahmetli değil mi? Burada kalıyorlar ve akşamları daha uzun süre kâğıt oynuyorlar, çünkü sabah kalkmaları gerekmiyor, sinemaya gidiyorlar ve bir yıldır ertelenen bir mektubu yazıyorlar, bir erkek kardeşe, bir kız kardeşe, annelerine. Azgın nehrin üzerinde bir köprü parçasını yerleştirmek istediklerinde dengede duruyorlar, ve birer numaradır bu sergiledikleri, hayat memat numaraları. Altı buçuktan dört buçuğa kakır. Dokuz saat, çünkü bir saat yemek ve uzanmak için. Kimi /aman yüksek sesle çağırıyorlar birbirlerini, bir yerden bir yere, sanki çekilmesi gereken bir halat değil de dünyanın en önemli şeyi söz konusuymuş gibi. Ama yıpranmış sesler, bu seslenenler. Vinç bir yukarı bir aşağı sallanıyor ve halatlarının ucundaki çene toprağın derinliklerini ısırıyor. Sonra büyük lokmaları adamların arasına tükürüyor. Hava basınçlı matkap yirmi yıl önce belki delirtmişti onları, en azından birini ya da diğerini, ama şimdi hiçbirini delirtmiyor. Kamyonlar tren istasyonundan doğru geliyorlar ve bazen görünüp sonra yeniden gözden kayboluyorlar ve uçurumun çok yanına yaklaşıyorlar ve adamlar tarafından doldurulmaları gerekiyor. Aynı ipi hep daha çok doluyorlar boyunlarına. Birçokları yüklemek ve boşaltmaktan, lastik çizmelerle suya girip büyük kazıklar çakmaktan başka bir şey yapmamıştır. Onların buna alışkın oldukları, asla yüklemek ve boşaltmak zorunda olmayan, asla lastik çizmelerle suya girmeyen ve büyük kazıklar çakmayanların bir bahanesidir; kıyıdan gelen emir üzerine, çekiçler inmeye başlar. Toprak yığınının üstüne çıkıp birini ya da bir başkasını seçip, tek bir söz söylemeden ve onun tek bir söz söylemesine gerek kalmadan ona soru sorabilirsiniz. Oraya doğru baktığınızda, görülmemeye dikkat etmelisiniz, yoksa herhangi bir şey hakkında düşüncelere kapıldığınız kuşkusunu doğurursunuz, aslında bütün bir zaman boyunca düşüncelere kapılınması gereken şey hakkında. Bu adamlar aslında neyin içine girmiş oluyorlar, güneş çıktığında dört bir yerde serilen ve dallara ve biraraya çatıştırılmış kürek saplarına asılan bu mavi tulumların içine girdiklerinde? Çoğu zaman vadide çekiç ve matkap sesinden başka bir şey duyulmaz. Sonra içine santrali yaptıkları dağdan yine büyük bir kütleyi dinamitleyip parçalarlar ve hava basıncı sarp kayalıkları tokatlar.

Bugün darboğazdan aşağıya düşmüş iki kişiyi, kızaklarla çıkarttılar dışarıya. Hafta sonunu yukarıdaki yayla kulübelerinden birinde geçirmek isteyen iki yabancı. Ama daha buzula bile varamamış ve aşağı düşmüşlerdi. Bir mucize gibi, nerdeyse hiç yaralanmadan, bütün bir gece boyunca devrilmiş bir çam ağacının dallarının altında sıcak tutabilmişler kendilerini. Yine de ertesi gün öylesine zayıf düşmüşlerdi ki, içlerinden yalnızca birisi - iki üniversiteli bunlar- yardım istemek için vadiye sürüne-rok inebilmişti. İlkin, yukarıda, bacağından yaralanmış olan ve sırf bu yüzden yürüyemeyen öğrenciye yardım etmeyi reddettikleri söylenen adamlar, sonunda yine de yukarı çıktıklarında öğrenciyi bilincini yitirmiş, yarısı bir derenin içinde uzanmış buldular. Kurtarıcıların öğrencinin dereye düşmesinden kısa bir süre sonra gelmiş olmaları hayatını kurtarmıştı. Öğrencilerin, birçok kişinin canını almış bir uçurumdan aşağıya düşmeyi, böyle sağ salim atlatmış olmaları da bir mucizeydi.

İki öğrencinin darboğazdan yukarı çekilişlerini gören mühendis, yerlilerin onların yüzüne karşı küfrettiklerini söylüyor, çünkü bilgisizce ve üstelik donanımları da yetersiz olduğu için aşağıya düşen ya da yolunu kaybeden ve sürekli telaşa yol açan dağcılarla uğraşmak zorunda kalıyorlarmış. Onları yukarıda bırakmak lazım, diyorlarmış. Nasıl oluyormuş da üstelik kendi erkekleri, "şehirden gelen palavracılar" için yaşamlarını tehlikeye atıyorlarmış? Nasıl oluyormuş da, her hava koşulunda yukarı tırmanıyor, üstelik bir de soğuktan donuyor, fırtınada kayalardan aşağıya düşmekten kendilerini koruyamıyorlar-ıııış? Çünkü şehirliler, dağda ansızın patlak veren bir fırtınanın korkunçluğundan habersizmişler. Fırtınanın ağaçları yerinden söktüğü, bütün dağ silsilesinin yüzüne çarpıp onları titrettiği r.ıicünden habersizmişler. Çığ düşmesinden. Dondan. Bir dayanak oluşturabilecek her şeyi silen zifiri karanlıktan.

"Her yıl, kaya yarıklarının arasında bir yerde cansız uzanan yüzlercesi" dedi mühendis. "Nereye basıp nereye basmamak gerektiği bilinmiyorsa, darboğaz tehlikelidir" dedi mühendis. Bugün bile darboğazda, ulaşılamaz olduğu için yukarı çıkartılamamış insanlar yatıyormuş paramparça vücutlarıyla.

Şehirlileri böyle kafasızca dağlara çeken şeyin ne olduğu bilinmiyor aslında." Bu iki öğrenci istasyonun yakınındaki bir hana yerleştirilmişler.

Sıcak yataklara kavuşmuşlar ve suçlamaları ılmlemek zorunda kalmışlar. Mühendis, neden oldukları bütün masrafları ödemelerini sağlamış. "Sanki intihar etmek istiyorlardı" dedi, "yukarıdaki kulübede."

Biz de Schvvarzach'ta turistlerin yaşadığı sayısız trajediden, basit ve karmaşık kemik kırılmalarından beyinde felç bulgula-ıııı.ı varıncaya dek ilerleyen, şelalenin altına ya da yukarıdaki yol bakıcısının evine geç yetiştiğimiz, orada onları basitçe yere serip bir yelken beziyle ya da yalnızca bir ambalaj kâğıdıyla ya da çalı çırpıyla örttüğümüz sonra da asistanın onlara bir ölü belgesi düzenlemesini beklediğimiz vakalardan bir destan yazabilirdik. Bu şehirlilerin orada ürettikleri, katıksız kahramanlık numaraları, sonra bir yıl boyunca kuşkulu dostlarını ve tanıdıklarını etkiliyorlar ve sonra yeniden gazeteye çıkıyorlar, iki bin beş yüz üç bin metreliklere tırmanıyorlar. Ne ki bu, dağcılık? Üç yüz metre ya da üç bin metre yukarıda olmanın farkı ne? Fark, birinin diğerinden daha tehlikeli olması; birisi marifet değil ama öbürünün marifet olması bekleniyor. Gencecik insanların hayatlarının ansızın karanlık çöktüğü için söndüğüne sık sık tanık oldum. Biz yine ilkyardım malzemeleriyle orda olmazsak ve papaz yine ortada yoksa ne yapacaklar?

Ya da onları hastaneye getiriyoruz, orada bir delikanlının ya da bir kızın yanında oturuyorum, ömrümün sonuna kadar kıpırdayamayacağından, kaskatı duracağından haberi bile yok, ve birinin elini tutup, ambülansta katıksız bir yalan söylüyorum. Mümkün olduğunca diyorum ki: "İyi olacaksın!" ya da "Bu da geçecek!", ancak akşam yatağıma uzandığımda korkunç geliyor bu söylediklerim. Sonra bana karşı yüzlerce ya da binlerce kat daha yüksek bir sesle "Hayır, hayır!" denildiğini duyuyorum. Mesleği kamyon sürücülüğü olan genç bir adamın ayağını kesmek, ne demek! Ya da gazete satıcısı bir kızın ya da Hindistan seyahatine çıkmayı hayal eden bir öğrencinin! Kayaklarıyla deliler gibi kayıp, bir ağaç dalına hızla çarpmaları sıradan bir olay. Hastanedeki odaların nerdeyse tümü kaza geçirmiş turistlerle dolu. Kendi suçları, demek gerekir, evet, çıkma-salardı yukarıya! Ama yükseklik, kayalıklar çekiyor onları; öğrenciler, derslikler halinde, öğretmenleriyle birlikte dondular. Donmalar gündelik olaylar. Kesmek zorunda kaldığımız bacaklarını nasıl dondurduklarını sorduğumuzda, sırf bir iddia ya da gösteriş uğruna yukarı tırmandıklarını söylüyorlar; sonra yukarıda olanlar olmuş, çoğu zaman daha zirveye çok varken. Bir

defasında, hastaneye bir erkek çocuk getirmişlerdi, bir uçurumun dibinde, üç tane ölü dağkeçisinin yanında dört gün dayanmıştı. Ancak haftalar sonra, onu aşağıya indirmelerinin ardından, hastalandı ve zamanla hafızasını yitirdi.

"Kendimizi geri çekmemiz için belirli bir ismi duymamız yeter. Birisiyle tanıştırılıyoruz ve bu insanla ilgili defteri hemen kapatmış oluyoruz. Sonra, o insan ne söylerse söylesin, bizim onu içine ittiğimiz unutuluştan doğrulamaz bir daha, bir daha çıkamaz dışarıya. Sonra bu insanın bize sunduğu her şeyi, islenmeyen, bize büsbütün iğrenç görünen birinin küstahça kendi ni-sahneye-koyuşu olarak algılarız. Ben de böyle" dedi ressam, "mühendis benimle tanıştırıldığında, hemen ondan tiksinti duydum, ve onu bu tuzaklı kapaktan, unutuluşa ittim. Daha ismini ilk işittiğimde adeta midem bulandı. İsminin tasavvuruyla, kişiliğinin korkunç bir tasavvurunu bir anda ilişkilendir-ılim. Ve onunla yüz yüze geldiğimizde, hayal kırıklığına uğramadım. İnsan hazmettiği, tükürdüğü bir isme ait insanla karşılaştığında asla hayal kırıklığına uğramaz." İnsanları, isimlerini öğrenmeden önce görürsek, sonradan duyduğumuz isim, buna her zaman uyarmış. "İnsanların çoğunu tanımak için, isimlerinden başka bir şeylerini tanımak gerekmez, bilesiniz." İsimlerde, l>ılinmesi gereken her şey içeriliyormuş. Çoğu zaman, bir insanı bir başkasıyla bağ kurmaya cezbeden, isimlermiş. "Bir isme ait olan bir insan, bu ismi asla hayal kırıklığına uğratmaz. İşitil-ıİlklerinde, düşünülebilecek en büyük çirkinlikten daha fazla mide bulantısına yol açan isimler vardır. Örneğin, birisine bir arkadaşı, onun henüz tanımadığı, kendi arkadaşlarından birinin ismini söylediğinde. Bu gözlemi henüz yapmadınız mı? İsimler insanları biçimlendirir."

Niçin burada olduğumu tamamen unutuyorum. Gözlemle-ı imi yapmam gerektiğini. Ansızın aklıma geliyor, belki karamam ormanında, ressamda özellikle tuhaf bir şey dikkatimi çekliğinde, caddenin ortasında, salonda, süt bardağından uzun ıı/un içtiğinde, sağlıklı bir insan gibi, sonra hemen pişman oluyor ama. Kaynağını ressamdan alan fikir silsilelerinin derinliğine saplanıp kaldığımda ansızın geliyor aklıma, kendimden çok ıı/aklarda olduğumda, yabancı düşünce dağlarının üstünde, ».önlüğümden başka bir şeye varmadığımı biliyorum. Böyle

bir şeyi bugünkü mektubumda asistana da ima ettim. Buranın böyle karanlık oluşunu, her zaman karanlık, aydınlık günlerde de karanlık. Bazen söylediğim bir sözcüğün bana ne kadar acı verdiğini. Bana söylenen bir sözcüğün. Bu da olabilir. Köyde yalnız yürüyorum ve insanların görüşlerine bağlı kalıyorum, işte bu. Ve hiçbir şeyin sınırlamadığı, yani hiç olan gökyüzüne. Böylece cehennemdeyim ve aslında susmam gerekir. Ressam her şeyin anlaşılmaz olduğunu, çünkü insani olduğunu söylüyor ve dünya insana aykırıymış yani anlaşılırmış ve her şey derin hüzünlüymüş. Sözcüğü parçalamıyor. Derin hüzünlü diye geçiyor onda, ve böyle, bana söylediği gibi, bütün insanların yüreklerine işlemeliymiş. Güzel olan kendi başına bir tehlikeymiş, zifiri karanlık gibi "arzuların bağımsızlığı". Ya da kuru ot yığınının oraya gidiyorum ve ressamın orada olduğunu ve beni tek bir bakışla bitirdiğini tasavvur ediyorum. Sonra görevimi düşünüyorum. Aslında bir şema yapmalıydım, bir tablo gibi, bu konu için gerekli olduğu gibi, her şeyi düzene sokmalıydım üzerinde, her akşam bir sayıyı yukarıdan aşağıya kaydırmalı, bir başkasını aşağıdan yukarıya, en yukarıda olan en aşağıya ve tersi. Ama belki bunlar görünüşlerdir, hepsi düzenleneme-yecek görünüşlerdir. Neden düzen kurulamaz? Ressamı göz-lemleyişim bağlamında. Onu gözlemliyor muyum ki? Ona yalnızca bakıyor değil miyim? Ona bakarken onu gözlemliyor muyum? Yoksa onu gözlemlerken ona bakıyor muyum? Peki olup biten ne? Asistanın karşısında oldukça çaresiz oturacağım ve hiçbir şey söyleyemeyeceğim. Bir süre sonra Schvvarzach'a geleceğimi ve bütün gözlemlerimi önüne sereceğimi düşünüyor: bakın, böyleyken böyle! Bunu böyle söyledi! Bu gözlemi böyle yaptım, başka türlü değil! Hata payı yok! Hüzün, gözümde canlandırdığım gibi olmadığı için, ama öyle! Anlıyor musunuz bunu? Hayır. Birbiriyle bağlantılı iki üç sözcük söyleme yeteneğine sahip değilim kesinlikle. Berraklık hüküm sürdüğü halde. Hem de nasıl hüküm sürüyor! Sonra her şey sessiz, uygun olan hiçbir şey gerçekleşmiyor. Burada yazdıklarımı okuyacak olsam, her şey nasıl da farklı sergilenecek. Her şey tamamen farklı. Çünkü yazılı olan doğru değil. Yazılı olan hiçbir şey doğru değil. Kendi başına hiçbir iddiası olamaz. Her şey, son derece net bir konu hakkında bir şeyler biliyor olma görüşüyle, içtenliğiyle saptanmış olsa da, kesinlik iddiası bile olamaz. Her zaman olsa olsa, daha az yanlıştır. Ama yanlıştır. Başkadır. Doğru değildir yani.

Odasının kapısını açtım ve gazetelerine gömülmüş bir halde gördüm onu. Gördüğüm -çünkü yatağının arkasında oturuyordu, manzarasını şimdiye kadar deşifre edemediğim tablonun önünde: büyük siyah lekeler içeren kahverengi bir resim, evler, ama ağaçlar da olabilir- yalnızca gazeteydi, ama gazetenin arkasında o vardı. İçeri girdiğimde, gazeteyi elinden bırakmadan -önüne de bakmadı- ayakta durduğum yerde, koltuğa oturmamı istedi. "İran'daki kraliyet sarayı hakkında ilginç bir yazı okuyorum" dedi. "Bilesiniz, bu insanların, hayal bile edilemeyecek kadar çok parası olmalı. Ayrıca Rus ve Fransız dışişleri bakanlarının buluşması hakkında bir haber okudum. Bu dikkat çekici olmanın da ötesinde bir konu. Politikayla ilgileniyor musunuz?" - "Evet" dedim, genç bir insanın vereceği en doğal yanıtla. "Aslına bakılırsa, ben artık politik dalaverelerle hiç ilgilenmiyorum. Ama öyle bir dönem oldu ki, henüz çok da gerilerde kalmış değil, politika alanından her haberi özlüyordum. Politik olan, insanın öyküsünde biricik ilginç olandır. Herkese /ılıin için bir içerik verir. Elbette! Şimdi kendimi geri çektim,

I«ildiğiniz gibi, ve her şeyi yalnızca öylesine izliyorum. Ama dışişleri bakanları konferansı hakkındaki haberi okumalısınız.

(anınız isterse, ve henüz böyle genç olduğunuza ve aslında he-luı/ her şeye açık olmanız gerektiğine göre, İran'daki kraliyet ■laıavı hakkındaki yazıyı da tavsiye ederim size. Tavuskuşu tahtın öyküsünü biliyorsunuz değil mi?" - "Evet" dedim. "Bu-tada ondan kısaca söz ediliyor." Gazeteler dünyadaki en büyük inin izeymiş, her şeyi biliyorlarmış ve ancak onlar sayesinde ı İn uya ve evren insanlar için gerçekten canlı oluyormuş, her şevin tasavvuru gazete sayesinde ayakta tutuluyormuş. "Son sayıları hâlâ almadınız. Şimdi almak ister misiniz?" Oda nerdey-’»■ karanlıktı ve hava da solunacak gibi değildi. Hemen gitmek inledim. "Elbette, onları okumasını bilmek lazım, gazeteleri" dedi ressam. "Onları yutmamalı ve onları fazla ciddiye almamalı, bir mucize olarak." Şimdiye kadar onu görmüş değildim. "Bütün dünya hakkında böyle küçük bir kâğıdın üzerinden bilgi alınıyor olması" dedi, "ve istenirse, bir adım bile atmadan, mümkünse yatakta yatarak, her şeye katılabiliyor olunması! Bir mucize!" dedi. "Gazetelere atfedilen pislik, insanların pisliğidir, gazetelerin değil, anlayın! Gazeteler insanı olduğu gibi -yani iğrenç- yansıtmakla iyi yapıyorlar." Kimi zaman, yani her zaman ve her yerde, "insanların güzelliği ve büyüklüğü" de gazetelerden

okunabilirmiş. "Dediğim gibi, gazete okumak bir sanattır, bunu başarmak, belki de sanatların en güzelidir, bilesiniz." Şimdi gazeteyi dizlerinin üstüne koydu, ama onu yine de göremedim, çünkü ansızın tamamen karanlık olmuştu.

Bir defasında dört ay boyunca bir el resmi yaptığını söyledi bugün bana. Sonra, dört ay sonra, resmi yakmış. "Kötü bir resim değildi. Ama eli yapamadım. Ayrıca daha sonra çok başka türlü yaptım." Aydınlık mekânlarda çalışmaları gereken öteki ressamların aksine, o yalnızca karartılmış mekânlarda resim ya-pabiliyormuş. "Karanlık olmalı, ondan sonra resim yapabilirim. Ancak zifiri karanlıkta. En küçük bir ışık bile düşmemeli. Ama resim yapmıyorum artık." Bir resmi yapmaya başlamadan önce, günlerce şehirde dolaşmış, bir kafeden bir ötekine, bir mahalleden bir diğerine, çoğu zaman saatlerce hızlı trenle ya da tramvayla gitmiş, otobüslere binmiş, bir son duraktan bir diğerine, pantolon ve gömlekle uzun yürüyüşler yapmış, işçilerin ve pazarcıların arasına karışmış, sonra bir ara bir yerde bir parça etle bir ekmek yemiş, sonra yine bir kafeye oturmuş, yeniden yollara koyulmuş, uzun gri hurdalık parmaklıkları boyunca, viyadüklerden, çocuk parklarından, sütçülerden ve parklardan geçerek. "Genellikle tuvaletin birinde dinleniyordum" dedi, "orada üstümü değiştiriyordum. Günde üç dört kez üstümü değiştiriyordum, evrak çantamda her zaman üç çeşit giysi taşıyordum yanımda, her an üstümü değiştirebileyim diye." Öğleden sonralarının tamamını istasyonlarda oturarak ve insanlara, trenlere bakarak geçirdiği olmuş. "Benim için istasyonlar, eski, çirkin istasyonlar, her zaman büyük bir yaşantı olmuşlardır, daha çocukluğumdan beri." Sonra asansöre bin-ıııiş ve atölyesine çıkmış, doğrudan doğruya karanlığın içine. Resim yaparken, resmini yalnızca kendisi görmüş, çünkü karanlıkmış. Resme başlamadan önce ışığı söndürmüş, kitlenmesi gereken ne kadar yer varsa kitlemiş, gömleğine varıncaya kadar soyunmuş. "Resim kendiliğinden oluştu, sanatım sayesinde" dedi. Günlerce yatağına yatmamış, yalnızca iki büyük kolluğun üzerine uzanmış. Dışarısının karanlık mı aydınlık mı olduğunu hiç bilmemiş, ayın kaçı olduğunu çoktan unutmuş. Sonbahar mı, yoksa ilkbahar mı, yaz mı yoksa kış mı olduğundan haberi olmamış. Resminin bittiğine inanınca perdeleri açmış, öyle keskinmiş ki ışık, gözünü kamaştırmış ve hiçbir şey görememiş. "Ancak yavaş yavaş görmeye başladım, resmin olmadığını" dedi. "Yine sadece bir şeyin başlangıcı olduğunu, bana bir

köpek gibi davrandığını, hiç olduğunu, hiç, hiç, hiç!" Sonra bütün bu resimleri bir duvarın arkasına atmış, arkadaşları -"arkadaşları mı?"- ara sıra gelip bir tanesini alıp gidiyorlarmış, sonra bir sanat tüccarına iletiyor, fotoğrafını çektiriyor, eleştirmesini sağlıyorlarmış. "Benim resimlerime her zaman iyi eleştiriler yapılmıştır, bir tek benim dışımda" dedi. "Aslında kimse eleştirel değil, ve bugün sanatla ilgilenen insanlar, başka hiçbir dönemde olmadığı kadar eleştiriden yoksunlar. Belki de İm eleştirmenlerin eleştiriden yoksunluğu tedirgin etti beni ve İni yüzden iyi bir ressam olmadım?"

"Bilesiniz" dedi ressam, "sanat azgınlığı, bu sanatçı fuhu-•aı, bu genel sanat ve sanatçı tiksindiriciliği, bilin ki beni her zaman itmiştir; bu en aşağılık kendini eğlendirme sektörünün esmese de gürleyen tehditleri ve sonra haset... Haset sanatçıları birarada tutar, haset, hasetten başka bir şey değil, herkes her şeve ve her konuda ve her şeyde haset eder... Bu konuda daha önce de konuşmuştum, demek istiyorum ki: sanatçılar nahoşlu-i;ıın oğulları ve kızlarıdır, cennetteki utanmazlığın, ahlaksızlığın has oğulları ve has kızlarıdırlar, sanatçılar, ressamlar, yazarlar, müzisyenler, bunlar yeryüzünde mastürbasyon yükümlüle-ıulirler, yeryüzünün sevimsiz kasılma merkezleridirler, çıban j ■crifcrileri, cerahatlenme süreci düzenleridirler... Demek istiyo-ı um ki: sanatçılar zamanımızın en büyük kusturucularıdır, her /aman zaten büyük, en büyük kusturucular olmuşlardır... Sanatçılar gülünç olanın, yüzkarasınm yıkıcı bir ordusu değil midirler? Vicdansızlığın cehennemsiliğini her zaman sanatçı düşünceleriyle bağlantılı olarak keşfediyorum... Ama artık sanatçı düşüncesine sahip olmak istemiyorum, böyle doğaya aykırı düşüncelere sahip olmak istemiyorum, sanatçılarla ve sanatla, evet sanatla da, bu büyük ölü doğumla da, ölü doğumların bu en büyüğüyle de bir işim olsun istemiyorum... Anlayınız: bu kötü kokunun yolundan uzaklaşmak istiyorum. Bu pis kokunun yolundan, diyorum her zaman kendime, gizliden gizliye, hep düşündüm, bu her şeyi bozan, her şeyi parçalayan yararsız yalanın yolundan, bu utanmazca acuzeliğin yolundan uzaklaşayım..." Dedi ki: "Sanatçılar, ikiyüzlülüğün tek yumurta ikizleridirler, alçaklığın tek yumurta ikizleri, bu himaye edilmiş istismarın tek yumurta ikizleri, bütün zamanların himaye edilmiş en büyük istismarının. Sanatçılar, onları tanıdığım kadarıyla" dedi, "hepsi de ruhsuz ve büyük konuşmayı seven, ruhsuz ve büyük konuşmayı seven kişilerden başka bir şey değillerdir, hayır..."

Dükkânda, okulun yeniden başladığını anladım ansızın. Karanlık dükkânın tamamı okul çocuklarıyla doluydu, hepsi de defterler ve kitaplar ve kurşunkalemler alıyorlardı, ve büyükler de birinci sınıfa gidenler için kalem ucu ve mürekkep ve resim kâğıdı seçiyorlar, tehdit ediyorlar ve espiri yapıyorlar, gülüyorlar ve avuç dolusu bozuk parayı tezgâhın üstüne atıyorlardı. Siyah elbiseli küçük kız, dükkân sahibesinin kızı, çocukların herhalde bütün bir yarıyıl boyunca biriktirmiş bulundukları bozuk paraları saymakla başa çıkamıyordu. "Bir tane daha kurşunkalem!" - "Bir tane daha kalem ucu!" - "Bu defterden bir tane daha!" - "Hayır, çizgili değil!" - "Hayır, mavi değil, kırmızı!" Bir kurşunkalem istedim ve öne doğru atıldım, ama sonra sıra bana gelene kadar beklemeyi dert edinmedim. Çocukların ve büyüklerin tatlı ve tiksindirici ter kokuları bu dar, küçük, hemen hemen karanlık mekânda nasıl karışıyordu! En arkada, karın görülebildiği bir mazgal. Kurşunkalemimi aldım ve yeniden açık havaya çıktım. Orada, arkasından bir inek derisini sürükleyen hayvan gömücüye rastladım. İnek derisini ona kasabın hediye ettiğini söyledi, evine götürüyormuş, tabaklatacak sonra da yatağının önüne serecekmiş. "Bir inek derisi, özellikle sıcak tutan bir yatak yaygısıdır" dedi. Sabahleyin aşağıdaki şantiyeye gitmiş; mühendisle randevulaşmış, mühendis de ona şantiyeyi gezdirmiş. Birlikte kantine dönmüşler ve orada iyi bir yemek yemişler. "Orada handakinden çok daha ucuz." Ressamın bana tuhaf gelip gelmediğini bilmek istiyormuş. "Hayır" dedim, "o da diğerleri gibi bir insan". Haklı olabilirmişim. Ressam ona deli gibi görünüyormuş, geri döndüğünden beri bir tuhaflık varmış onda. "Sanki Viyana'da başına kötü bir şey gelmiş gibi" dedi hayvan gömücü. "Evet" dedim, "tuhaf olmasına tuhaf, ama olağanüstü tuhaf değil". Ressamı dün kilisede otururken görmüş, "en ön sırada" kafasını sallı-vormuş. Hayvan gömücü ressamı daha iyi gözlemleyebilmek için kendini belli etmemiş. Ressam hızla birkaç adım atarak sunağa varmış ve yumruğunu kutsal emanetler mahfazasına doğru kaldırmış. "Sonra kiliseden dışarı çıktı ve küçük göle doğru indi." Hayvan gömücü dedi ki: "Sarp geçitte de delirmişti."

I layvan gömücüyü, karın üzerinde kan lekeleri, acayip büyük lekeler bırakan inek derisiyle baş başa bıraktım ve fırına girdim, orada yüz şilinlik bir banknot bozdurdum, bununla son)>,ünlerde içtiğim birayı aldım. Dışarıda ressama rastladım, kırmızı sanatçı ceketini giymişti. "Bugün kendimi bir kez daha dehşete düşüreceğim" dedi. "Kendimi ve dünyayı

dehşete düşüreceğim. Bu kırmızı ceketi giydiğimde, kendimi bütün zamanların en büyük kaçığı gibi görüyorum. Ve insanlar, bütün /ainanların en büyük kaçığı olduğuma inanıyorlar. Gelin, hemen öğle yemeğine gidelim."

Akşam hayvan gömücü hancı kadınla birlikte şarkılar söyledi, ressam gittikten sonra. Hayvansı bir pes sesle şu şarkıyı

.oyledi:

"Ağızdan ve kıçtan çeker cehennem ipi, böylece ipi çekilen olur salak ve şişman biri."

Sonra şunu söyledi:

"Sabah, öğlen, akşam...

Gece ne der, karanlık gece, buna?"

Akşam yemeğinde ressam ansızın dedi ki: "Duyunuz. Duyunuz." Sosis yiyenlerin ve bira içenlerin korkunç gürültüsü içinde dedi ki: "Duyunuz, köpekler!" Ben köpekleri duymuyordum. Ama o gevşemedi, ve masamızda oturan ötekiler, mühendis, hayvan gömücü, hancı kadın fark etmeden, jandarma da vardı, ressam dedi ki: "Duyunuz, köpekler! Duyunuz: köpek havlaması." Sonra ayağa kalktı, dışarı çıktı ve odasına gitti. Onu izlediğimde, avluda, durup kaldığım yerde, hanın yarı açık yarı donmuş kapısından, köpeklerin uzun uzun uluduklarını duydum, araya havlamalar karışıyordu. Önümde havlamaları ve ulumaları, arkamda gülmeleri ve kusmaları ve kâğıtların masaya vuruluşunu duyuyordum. Önümde köpekler, arkamda müşteriler. Bugün uyuyamayacağım.

Ondördüncii Gün

O, asistan, ressam Strauch'u gözlemlemek gibi bir görevi zarar görmeden atlatabilmeye kesinlikle uygun olduğumu düşünüyor. Zarar görmeden! "Acı çeken insanları görmek, nasıl zarar verebilir ki?" dedi asistan. Demek ki, kardeşinin acı çektiği, onun için çok açık. *Nasıl* acı çektiği değil, bunu bilmiyor. Çünkü ressamın acıları asistanın hayal gücünü aşıyor. Ressam ne kadar derinden acı çekiyor? Bir insanın ne kadar derinden acı çektiği saptanabilir mi? Ve ne zaman en derinden acı çektiği? Asistan beni, üzerime yönelebilecek etkileri savuşturmaya yetkin olduğum inancıyla gönderdi. Evet, elbette bunu yapmalı, ilişki içinde olunan, ilişki içinde olmak zorunda kalınan insanların şu kötü etkilerini savuşturmalı, bu etkilerin kendine nüfuz etmesine izin vermemeli. Çoğu kez ansızın ne kadar zor-laşabilse de, bu etkilerle başa çıkmalı. İnsan gözlerini açık tutarsa bunu da gözden kaçırmaz, yani tehlikeyi de gözden kaçırmaz ve gerekli donanımla karşılar onu. Elbette, ressamla arkadaşlık ederken, sürekli kötü etkilere maruz kalıyorum. Ama bu etkileri görüyorum, ve kötü etkilerin nerede başladığını, kötü etkilerin nerede iyi olmadıklarını tam olarak ayırt edebiliyorum, çünkü -kötü etkiler iyi olabilirler. Herhalde bu karşılaşma ancak çok ileride üzerimde bir etki gösterecek. Şimdi değil. Nasıl ki çocuklukta aldığım etkiler ancak şimdi etkili oluyorlarsa; nasıl ki sekiz, dokuz yaşlarında yapılan deneyimler, otuz yaşındaki insanı ansızın yeniden biçimlendiriyorlarsa. Nasıl ki derin, asla duru da olmamış bir suda, bir boyar madde yayılıyorsa. Böyle mi bu? Ressam bana ipuçları veriyor, fazlasıyla. Tamamen kendini kapatmış biri değil o. Ona giden bir sürü geçit var, ama yine de arandığı yerde, orada olacağı tahmin edildiği yerde bulunmuyor. "Katı bir vicdanım var" diyor. Bununla ne demek istiyor? "Gerçekliğin asla bir duygudaşlığı yoktur" derken ve bunu tamamen kendi başına, görünüşe bakılırsa, daha önce söylediğiyle daha sonra söylediği arasında bir bağlantı kurmadan söylerken de, ne demek istediğini anlayamıyorum. En iyi fikirler gerçekten de yürüyüş sırasında geliyor aklına. Temiz havada. Handa ya da başka kapalı mekânlarda tamamen kendi içine kapanıyor, ve saatlerce ağzından tek bir sözcük alamadan, saatlerce onunla birlikte oturulabilir. Benim suskunluğum ve hiç kimse konuşmasa bile dinlemeye yatkınlığım, doğuştan geliyor. Bizim evde günlerce hiçbir şey konuşulmadığı olurdu, olsa olsa bir bardak ya da bir kurşunkalem

sorulurdu, bir kitap. Şimdi ressam Strauch'un istediği gibi yavaş yürümek de artık o kadar zor gelmiyor bana; koşmaya, bir izlenimden bir diğerine varmaya alıştım, ve onun gibi sürekli kımıldamadan durmaya, oturmaya, dinlenmeye alışmadım. Benim için ressam, başa çıkmam gereken büyük bir sorun. Bir görev, evet. Ya onun için?

Nasıl bir dil bu, Strauch'un dili? Ne yapacağım onun düşünce kırıntılarını? Gözüme ilkin parça parça, birbiriyle bağlan-lısız görünen şeyin, kendi "gerçek muazzam bağlantıları" var; bunların oluşturduğu bütün, herkesi dehşete düşüren bir söz-rıik nakli dünyaya ve insanlara, "eblehliğe karşı gaddarca bir işlem", onun sözcükleriyle söyleyecek olursam, "yeniden üretilmeye değer, kesintisiz bir killi zemin". *Nasıl* yazmalı? *Ne tür* notlar almalı? Nereye kadar şematik, sistematik olunur? Bu patlamalar bugün kaya gibi düşüyorlar üstüme. Onun söyledikleri, ansızın yeniden kesiliyor, kendini "ve dünyayı uydurduğu" gülünçlük çığlığının patlamasından önce. Bir kalp kasları dilidir Strauch'unki, "beyninkarşınabızatışı", rezilce. Kendini, "kendi çatırdayan altkulakkirişleri" altında ritmik bir biçimde küçük düşürmesi. Kavramları basit, esas olarak daha en başta dikkatimi çektiği, beni "havaya rendelediği" köpek ulumalarıyla uyum içinde. Buna hâlâ dil denilebilir mi? Evet, bu dilin yükseltilmiş zeminidir, dilin cenneti ve cehennemidir, ırmakların, "sınırsızca, utanmazca ümitsizleşmiş bütün beyinlerin dumanlar çıkartan sözcük deliklerinin" isyanıdır bu. Kimi zaman bir şiir söylüyor, sonra onu hemen parçalıyor, bir "santral"de birleştiriyor, "sesini çıkarmayan soyların ıslah edilmesi gereken düşünce dünyasının kışlaya yerleştirilmesinde" diyor. "Dünya bir acemi erler dünyası, onları esas duruşa geçirmeli, onları vurmalı ve onlara vurmayı öğretmeye son vermeli." Sözcükleri, sanki bir bataklıktan söküp çıkarır gibi çıkartıyor kendinden. Sözcükleri söküp çıkartırken, kanayarak söküp çıkartıyor kendini.

Savaş bütün vadide korkunç izler bırakmış. "Bugün bile ince bir iğneyaprak tabakasıyla örtülmüş iskelet kemiklerine ya da bütün iskeletlere rastlanıyor, ikide bir" diyor ressam. Ormanın bölümlerinde, darboğaza doğru ve gölün arkasında olduğu gibi, karaçam ormanında da, terhis edilmiş alaylarca asker, açlıktan ölmüş. "Sonunda donmuşlardı da. İçlerinden bazıları kurtarabildi kendini, ama sadece birkaç tanesi, diğerleri zaten köylere kadar hareket edebilmek için fazla zayıftılar. Bu askerler, öldürmeyi de

düşünmüyorlardı", bu, yani cinayet, "doğudan gelen karanlık unsurlar için" bir zanaat olmuş. Yakındaki cezaevinin mahkûmları da öfkeden kudurmuşlar, ve kaçıp da geri dönmemiş, akıbeti meçhul olanların çoğu, şurada burada, çalılıkların ve kayaların altında bulunmuşlar. "Çoğu zaman, böğürtlen arayan çocuklar ani bir çığlık atarlar ve annelerini kurt pençesi kaplı bir yere çekerler. Sonra orada bir insan bulunur, çıplaktır, giysileri yıllar önce zorla çıkartılmıştır üstünden. Açlık insanları canavara dönüştürür." Savaş sonunda ormanlar savaş aletleriyle dolup taşıyormuş, tanklar, zırhlı keşif araçları, toplar, motosikletler ve otomobiller dört bir yanda, ağaç dallarının arasına dağılmış duruyorlarmış. "Kimilerine dokunulduğunda havaya uçuyorlardı. Çoğu kez tankların içinde, sıkı sıkıya birbirlerine sokulmuş, ciğerleri parçalanmış mürettebatın cesetleri bulunuyordu. Kapakları açan insanlar, korkunç şeyler keşfettiler" dedi. "Zamanla insanlar savaş araçlarını parçalamaya cesaret ettiler ve ölü askerleri de gömmeye başladılar, onları hemen bulundukları yere üstünkörü gömdüler, çünkü mezarlıklarına almak istemiyorlardı onları, kendilerine yabancıydı bu askerler. Dokunulduğunda dağılıyorlardı, zamanın akışı içinde hava parçalamıştı onları. Çocuklar çukurlarda yüksek tesirli tank gülleleri buldular, bu gülleler onları paramparça etti. Ağaçların üstünde, çocuk parçaları, bilesiniz. Hayatlarının en ğüzel çağındaki erkekler, top tekerlekleri altında ezilmiş bir halde bulunabiliyorlardı, sarp geçitte bir grup tahkimatçı, dilleri kesilmiş, penisleri ağızlarına sokulmuş bir halde bulundu. Orada burada, ağaçların üstünde kurşunla parçalanmış üniformalar, su birikintisinden dışarıya bakan, kaskatı kesilmiş eller ve ayaklar. Yerlilerin ormana biraz çekidüzen vermesi yıllar sürdü, bütün ülkede. Önce sadece, tankların içinde buldukları yiyecekleri, işe yarayabilecek her türlü nesneyi, dediğim gibi, söküp kendileri için yeniden diktikleri ve sonra yıllarca giydikleri üniformaları almak için gidiyorlardı; ancak sonra, ölüler için, ölülerden geriye kalanları, artıkları, dediğim gibi, üstünkörü gömmek için gittiler; en sonunda da tırmıklarla ve küreklerle, izleri ortadan kaldırdılar. Ama savaşın izleri henüz ortadan kaldırılmış değil" dedi ressam, "bu savaş hiçbir zaman unutulmayacak. Her zaman insanlar bu savaşa çarpacaklar, nereye giderlerse gitsinler."

"Ressam Strauch bugün bana ne söyledi dersiniz?" Hancı kadın, kapıyı çaldıktan sonra yatağımı yapmak için girdiği odamda, aslında bir soru bile olmayan bu soruyla şaşırttı beni bugün. Bu vesileyle yastığı aldı, birkaç kez

havaya fırlattı ve sonra yine yakaladı. Çarşafı pencereden dışarıya silkeledi. "Ne dersiniz?" dedi, yatağı yaptıktan sonra, bir de lavaboyu silerken, sürahiye, masadaki bardağıma temiz su doldururken. Bana Ressam Strauch'un ona "yatakta yatarak, saat dokuz olmasına karşın, hâlâ üstünü bile giymemişken" söylediklerinin ne olduğunu eninde sonunda söylemek için, yaptığı her işi ağırdan alıyordu. "Dedi ki, bir gün beni, yatakta ölü yatarak şaşırtacakmış." Hancı kadın bunun üzerine gülmüş ve ressamın şaka yaptığını sanmış. Ama sonra ciddi olduğunu yüzünden okumuş. "Biliyor musunuz, evimde istemem böyle bir şeyi, bir ölüyü" dedi. Sonra odamdan çıktı, ama hemen yeniden içeri geldi ve dedi ki: "Pencereyi kapatmayı unuttum." Pencereyi kapattı ve sonra kapının eşiğinde, benden bir açıklama beklermiş gibi durdu. "Bir insanın içine böyle korku salmak komik değil mi?" dedi. "Ressam bu defa gerçekten çok tuhaf. Nesi var ki? Bir şey biliyor musunuz?" Bir şey bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum ben. Sorunları var ressamın, ama ne gibi sorunlar, bilmiyorum. "Sanki bambaşka biri olmuştu" dedi hancı kadın. "Ama hasta bile olması üzerdi beni" dedi. Sonra odamı kesin olarak terk etti, aşağıda binanın girişinde kızlarından birine seslendiğini duydum. Daha sonra aşağıya indiğimde, bir gezinti yapmak üzere sadece binanın çevresinde, çünkü daha önce temiz havada dolaşmazsam bir an bile uyuyamayacağım duygusuna kapılmıştım, ve birdenbire çok yorgun olduğum için, bir saatliğine uzanmak ve sonra ressam beni çağırırsa yeniden zinde olmak istiyordum, neyse, aşağıya indiğimde mutfağa gittim, mutlaka bir bardak su içmem gerektiği, mutfağın tulumbasındaki suyun daha taze olduğu bahanesiyle, ve hancı kadın oradaydı, sadece bir etek vardı üstünde ve benim geldiğimi duyunca çabucak iç gömleğini giydi, ve dedim ki kendime bir bardak su doldururken tulumbadan, normalde bir mutfakta değil, köylü evlerinin dışında bulunan emmebasma tulumbalardandı, dedim ki, "İntihardan mı söz etti?" - "İntihardan mı?" dedi hancı kadın. "Hayır, intihardan değil. Bu daha da kötü olurdu. O yalnızca, onu sabahın birinde yatağında ölü bulacağımı söyledi. Belki de kalp krizi geçireceğini hissediyordu. Eskiden de hep kalp krizinden korkmuştu." - "Kalp krizinden mi korkmuştu?" - "Benim evimde intihar etmeyecektir herhalde? Sanırım, yalnızca bir şakaydı bu" dedi kadın, ve anladım ki, ressam kesinlikle bir şaka yapmamış, benim için artık sıradan olan sözlerinden birini söylemişti, suyu içtim ve dolaşmaya çıktım.

Kiliseye giden yokuşu çıkarken hep duruyor ve yaşlı bir adam olduğuna, benim rahatça önden gidebileceğime dikkatimi çekiyordu. "Benim için fark etmez. Tam tersine." Bunu dört, beş defa söyledikten sonra, sonuncusu sert bir emir tonunday-dı, hemen hemen yokuşun ortasında, iki tarla arasındaki sınırı oluşturan en büyük ağaç kütüğünün orada, geride bıraktım onu ve yürüyebildiğimce hızlı çıktım yukarı. Ansızın özgür olmanın tadını çıkardım. Tasması çözülmüş bir köpek gibi. Yukarıda öyle bir yerde durdum ki, o beni göremiyordu, ama ben onun yavaş yavaş yukarı çıkmaya çabalamasını çok iyi görebiliyordum. Bana öyle geliyordu ki, önceki günden daha sık aralıklarla mola veriyordu; oysa o gün de aynı gezintiyi yapmıştık ve sonunda bana şu soruyu sormuştu: "Ne biçim insanlar bunlar? Kendi içimde, bir yere koyamıyorum onları. Söyler misiniz, siz ne düşünüyorsunuz? Benimle karşılaşmak ve sürekli benimle birlikte olmak nerden geldi aklınıza! Benimle dolaşmak! Hiç olmazsa birazcık dinlenebildiniz mi? Gerçi, en gizemli şey gerilimdir. Çok doğal ve son derece basit yapılı birisi olmanıza karşın, gizemli geliyorsunuz bana!" - Tıpkı şimdi onu gözlemlediğim kadarıyla, diye düşündüm, küçük bir esintinin onu yere devirmeye yeteceği gibi. Ayakta durduğunda, bastonuyla karın üstünde işaretler çiziyordu, ondan öğrendiğime göre, bir Kızılderili öğretisinden alınma, benim için anlaşılmaz olan işaretlerdi bunlar. Bu işaretlerin bazıları hayvanlan anımsatıyorlar bana, örneğin bir ineği, bir domuzu, diğerleri de tapmak biçimlerini, nehir akışlarını. Daireler. Başka geometrik biçimler. Buraya varıncaya kadar kendi kendine konuştuğunu düşündüm. Yaşlı bir generalin kendi kendine konuşması, ona göre sonsuza dek var olan bir orduya hitap etmesi gibi. Sanki üzerindeki her şeyin en küçük ve en ince ayrıntısına kadar kendisine bağlı olduğu bir kurmay haritasının üzerine eğilmiş gibi de görünüyordu. Yabancı dillerde de konuşuyordu, Asyalı sözcükler ve sözcük öbekleri öylesine havada uçuşuyordu. Odak noktasını onun oluşturduğu görüntü, yıllar önce Viyana Sanat Tarihi Mü-zesi'nde gördüğüm bir tabloyu anımsattı bana; hangi salonda asılı durduğu bile hâlâ aklımda: Baba Brueghel'in bir nehir manzarası, insanlar, kendilerine bahşedilecek eğlenceyi ölümden istemeye çalışırlar, ama bu resmin anlatıyor göründüğüne göre, bunun bedelini cehennemde sonsuz eziyetlerle ödemek zorundadırlar. Ağaç kütüğünün ve dallarının, ressamın giydiği cekete geçmiş olan siyah rengi, pantolonunun ve çoraplarının siyahına geçmiş olan renk, dağ doruklarının siyah rengiyle buluşuyordu. Ressam benden sadece birkaç adım uzaklıkta, doğrudan

doğruya kilisenin kapısına giden son kademelerden bi-rindeyken, ondan korkmuştum. Arkamdan üstüme doğru geleceğini ve bastonuyla kafama vuracağını canlandırmıştım gözümde. Yüzünü gördüğümde, bu görüntü kaybolmuştu. Yüzündeki ifade böyle bir eylemi dışlamadığı halde. "İsterseniz, kiliseye gidelim" dedi. Ve hemen yeniden: "Hayır, siz yalnız gidin. Ben dışarıda sizi bekliyorum." Kiliseye girdim ve sunağı iyi görebileceğim bir sıraya oturdum. Sıranın üstünde, yanımda duran bir dua kitabını elime aldım. Sayfalarını çevirdim. Bir mezmur buldum. Mezmuru okudum: 'Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor: lavabis me, et süper nivem dealbabor. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Gloria Patri!' Ve sonra: 'Me expectaverunt peccatores, ut perde-rent me: testimonia tua, Domine intellexi: omnis consummatio-nis vidi finem: latum mandatum tuum nimis. Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Gloria Patri.' Hepsini bir defa daha okudum. İkinci defa. Üçüncü defa. Ama artık dayanamaz olmuştum, kendimi burada düşünemiyordum bile, ayağa kalkıp kiliseden dışarı çıkmak zorunda kaldım. Yumuşak halı üzerinden çıkışa doğru yürürken, inanılmaz çirkinlikte melek yüzleri gördüm, onlara ne kadar yakınlaşırsam, yüz hatları da o kadar çirkinleşiyordu. Dışarıya çıktığımda, ressam ortada yoktu. Aradan geçen süre içinde, kilisenin arka tarafına inşa edilmiş cenaze şapeline gitmişti. Oradan, derin karın içinde durarak seslendi bana: "Olduğunuz yerde kalın, yoksa dehşete kapılırsınız!" Neden dehşete kapılmam gerektiğini bilmiyordum. Sonra, şapelde zaman zaman ölülerin teşhir edildiği geldi aklıma. "Şapel'de bir ölü yatıyor" dedi ve kafasını pencere kenarına kadar kaldırdı, bu yüzden şapkası ensesine kaydı. Geri geldiğinde dedi ki: "Makyaj yapılmış bir ceset. Cesetlere çoğu /aman en korkunç biçimde makyaj yapıyorlar." Neden şapele gittiğini soruyormuş kendine. "Meraktan değil" dedi. Çok geç döndük hana, saat bir sularında.

Ressam Strauch, cerrah Strauch'tan daha ufak tefek. Ressam Strauch, çekiç ve keski ile, bıçak, testere, kerpeten ve bisturiyle düzeltilmeyecek vakalardan biri. Bu durumda, yüksek bilimin düşünce tarzı, uykusuz geçen sayısız gecenin sezgileri girmeli devreye. Çünkü bedeli onyıllarca ölüme taksit taksit ödenen, ödemesi nerdeyse bitmiş, bedeli ödenmiş bir hata söz konusu burada. Öyle mi? Bir gelişme olmayan bütün gelişmenin bir sonucu, tözün bir sonucu söz konusu. Hareket olmayan bir hareketin. Çıkış noktası olmayan bir çıkış noktasının. Olamayan. İflah olmaz bir hastalığın sonucu.

Sürekli tehlike kokusu alıyor. Kendini sürekli tehdit altında hissetmesi anlaşılır bir durum. Sürekli pusuda duruyor, ona öyle geliyor ki, dünya da sürekli onun için pusuda. Peki organizması ne durumda? Karşıtlık ne durumda? Tin ve beden? Az beden çok tin mi? Ruhsuz beden mi? Ne peki? Üst yüzeyin altında? Üst yüzeyin üstünde? Ve alt yüzeyin üstünde? Böyle ürkek bir yazgı, tükenip giden, nedir bu? Elbette, hâlâ hiç bilinmeyen hastalıklar da var. Her /aman vardılar, her zaman var olacaklar. Bir tanesi, akşamdan sabaha iyileştirilebilir, bir diğeri akşamdan sabaha iyileştirilemez. Bir tane daha eksik, her zaman bir tane daha fazladır. Nereden? Neyle? Nedenler işaretler mi?

Ressam dedi ki: "Papaz ağır hasta bir adam. Dün, hana gelmeden önce onunla konuştum. Benden yine bir miktar para istedi. Düşkünler evi için. Papaz odası için, bilesiniz. Kilise hakkında ne düşündüğümü çok iyi biliyor. Karda bir saat dolaşmayı seviyor. Yazın küçük gölünün başında oturuyor ve iki hafta I'oyunca tek bir balık bile tutamıyor. Kilise din adamlarına iyi bakmıyor. Kırsal alandaki kilise, yerel şiir sanatı gibi bir şey. Papazın ağaçların tepesinde, ve mahzende ve patates tarlasında görüldüğü oluyor. Çocuklarla dolaşırken. Kahkahasının şeytani bir ritmi var. Her türlü protokolden korkuyor, en çok da piskopostan korkuyor. Şiirsel bir durum bu, bilesiniz. Birdenbire bir adamın ağladığını duyarsanız, papazdır o. Ayrıca, mükemmel bir kütüphanesi var. Vaaz veremiyor. O kadar korkak ki, bir kuş bile olağanüstü korkutabilir onu. Ama gerektiğinde, gece-yarısı, zifiri karanlıkta, elinde sadece bir ışıkla ve yanında çömezleri olmadan da, ölüm döşeğindeki birinin yanına gidebilir. Çoğu zaman, yukarıda, kayalıkların ve buzulun ötesindeki ücra köy evlerine."

"Bu devasa odun kütleleri" dedi ressam, "yukarıda ne kadar çok değerli odun telef oluyor. Bu binlerce ve on binlerce dal. Selüloz fabrikası yutuyor onları. Vadinin içinde ne varsa, ancak selüloz fabrikası kullanabilir. Bütün bu yöre" dedi ressam, "eskiden son derece yabanıl, harika bir botanik yapılanmadan başka bir şey değildi.... Gelin" dedi, "size, burada özellikle yaygın olan birkaç ağaç türü göstereceğim... İşte burada ladinimiz var, picea excelsa, ilk sırada yer alıyor, sonra sarıçam, karaçam, köknar. Tek tük fıstıkçamjarı. Gelin, size bazı ayrıntıları açıklayacağım, angiospermae denilen yapraklı ağaçlar ve gymnospermae denilen iğneyapraklı ağaçlara ilişkin..."

En başında bir şeymiş, ama çok geçmeden, olabildiğince çabuk acı geliştirmeyi hedefliyormuş, birbirlerine önce birdenbire ya da yavaş yavaş, ama sonra apansız yakınlaşmış olan iki genç insanın ilişkisi, ressama göre. "Henüz bir şey olmadığı sürece, güzel ve değerlidir" dedi. Gençlik "dünyayı bir anlığına ışığın ardına götürme becerisini" gösteriyormuş ve her şey günlerce ve gecelerce mutluluk görüntüsüne bürünüyormuş. Ve benim aklıma S. geldi, ona hemen bir mektup yazmak istedim ve o anda yeniden vazgeçtim ve onu değil, başka bir şeyi düşünmeyi denedim, ama başaramadım, köyden dışarıya çıkana kadar, bütün yol boyunca başaramadım, karaçam ormanında da, sarp geçitte de, handa da; dedim ki kendime: neydi bu .ıslında? Çoktan geçmemiş miydi? Nasıl başlamıştı? Ve nasıl ve neden birdenbire sona ermişti? Önceleri onsuz bir gün bile, sonra nerdeyse bir gece bile geçmezken sonra her şey yeniden parçalara ayrılmıştı, her zaman parçalara ayrıldığı gibi, iki insandan iki yöne doğru, çok uzağa doğru çekilmişti. Nereye uzağa? Çoğu zaman gece uyanır ve bundan dehşete kapılırdım. Ve herhangi bir yabanıllıkta bir nehir akışında, bir ateşte sona eren bir izin peşine düşerdim. Sık sık sorup durdum kendime, nedir bu, insanı, iki genç insanı mutsuz kılan durumlara sokan şey diye. Benim gibi bir genç insanı! Evet! Geçti! Bir geliş ve bir sorgulama ve bir araştırmaydı bu, bu kadar acımasızcaydı: son. Bir kez daha yazsam, yeniden başlayacağına inanabilir. Ama yeniden başlayamaz, artık başlamamalı. "Bir yalandır o" dedi ressam. Ne demek istediğini biliyorum: bir yalandır o, bir başka yalana dayanan ve bir üçüncüsüne sığınan: bir başka insanın ortasında. Benim ise aklıma haftalarca gelmemişti o. Sanki bir dükkândan çıkar gibi uzaklaşmıştım ondan, bir daha kesinlikle içeriye adımımı atmama kararıyla. Güzel. Ressam dedi ki: "Sonra bir nehrin birbirinden ayırdığı iki dağ gibi olunur." Ansızın fark ettim ki, şarkı söylemeye başlamıştım, mısır tarlasına kadar şarkının tamamını söylemiştim. Şarkı söyleyerek düşüncelerimi örtmek istiyordum. Ne var ki düşünceler, gitmeleri islendiğinde gitmezler, tatlı dille uzaklaştırılamazlar. Tam tersine: iyice yerleşip otururlar ve, sonsuz derecede suçlama ve öfke üretmeye başlarlar. Düşüncelere kapılan, kendini parçalayan bu sürece kadar vardırırsa işi, yürürken güçsüz düşebilir, nereye giderse gitsin, nereye sığınırsa sığınsın. Ressam dedi kı: "En güzel çiçekler en önce koparılırlar; akıllı bahçıvanla-11ıı elinden ne gelir?" Sonra beni daha da karanlık düşüncele-ıın içine çekti, sonunda bu düşünceler, kafamı içine soktuğum ilmeğin daralmasıyla, bana ne kadar delice görünse de, /orla çekip

kurtardılar beni ondan. Hiçbir şey söylemeden uzaklaştım ve kuru ot yığınının önünde onu bekledim. Özür diledim. Buna hiçbir tepki göstermedi.

Karaçam ormanı ile kuru ot yığını arasında, kasabın kayıp İMI yük köpeğinin bulunduğu söylenen yerde, "patikada uyuyakalmış, donmuş", ressam yine, orada duran, şurada burada gruplar oluşturan ama çoğu zaman tek başlarına ve kendi başlarına kalmış olan değişik ağaçlara çekiyor dikkatimi. "Burada, görünüz" dedi, "bu ladin, picea excelsa, kızılçam denilen, yanlış olarak köknar diye de bilinen ladinin seçkin kız kardeşidir. Beyaz çam..." Çite basıyor ve diyor ki: "Burada, görünüz, meşe... Bu meşe, saplı meşe... Meşe ağacının gelişmesi çoğu zaman iki yüzyılı aşabilir. İsmi de eski Hint dilindeki igya sözcüğünden gelir, hürmet gibi bir anlamı var.* Ama burada dişbudaklar ve kızılağaçlar da görüyorsunuz" dedi, "hatta akçaağaçlar. Aşağıda da, görünüz, buraya geldiğiniz gün size sözünü ettiğim porsukağacı duruyor. Kadim zamanlardan kalma, görkemli bir örnek..." Karaçam ormanı boyunca yürürken, sanki kendi izlerimin, henüz dün bıraktığım izlerin üstünden yürüyormuşum gibi geldi bana, dedi ki: "Burada şu anda şeytani bir sessizlik var karşımızda. Bilimin henüz pek ele almadığı bir fenomen bu." Gerçekten de çok sessizdi ortalık, aşağıdan iş gürültüsü gelmiyordu. Hiç. "Dünya hâlâ bu sessizliği son derece ilkel, romantik bir biçimde canlandırıyor gözünde. Bu sessizliği yaşamım boyunca, bitkin düşmüş doğanın bir hastalığı olarak duyumsadım, maneviyatın korkunç açılmış uçurumları olarak. Bu sessizlik doğa için bir vahşettir."

Her şeyi yaşayarak öğrenmek elbette mümkün değil ama sanırım, mektup almamak ressamı çok üzüyor. "Kimse nerede olduğumu bilmediği için, kimse de bana mektup yazamaz. Bana birilerinin mektup yazmasını da istemiyorum zaten" dedi. "Ben kimseye yazmıyorum, bu yüzden kimse de nerede olduğumu bilmiyor. Sanırım bundan sonra asla mektup yazmayacağım." İçinde bulunduğu durumda, zaten yazamaz da. Oturup da, kendisi için notlar almak istediğinde, yıllar önce başladığı bir "anlatı defterine", -"kendimi geri çekmeye başladığım anda"- baş ağrıları öylesine artıyor ki, yarıda bırakmak, bir düşünceyi tam ortasında bölmek, defteri kapatmak ve uzanmak zorunda kalıyor. Gerçekten de artık hiç kimseye mektup yazmak istemiyor. Ona göre her şeyi geride kalmış, o kadar uzakta

ki, artık öne çıkar* Meşe: Almancası *dic Eiclıt'* (Çev.n.) inak istemiyor, "hiçbir insanı, hiçbir şeyi". Kendini şimdi çoğu zaman suyun altında sürükleniyormuş gibi görüyor, sonra yeniden donmuş bir halde dünyaya, hiçbir şeyle bağlantısı olmadığı yere çıkıyor. "Ağzını bile açmak mümkün olmadığı için, bağıramıyor insan." Zaman böyle geçip gidiyormuş ve böyle geçmek bilmiyormuş: "Sanki zaman durmuş gibi." Bilmiyorum "sona ermesi gerektiği için" nasıl sona erecek? En kötü şey ansızın gerçek olabilir, deneyimimden biliyorum bunu. Mucizelere inanmıyorum, hiç olmazsa şu an inanmıyorum. Kendini öldüreceğini düşünebilirim. Ama bunu yapması için daha uzun süre geçmesi gerektiğini de. Belki de ilkbaharı bekleyecektir, sonra yazı ve sonra kışı ve sonra belirli bir süre daha. Bir şey her zaman onu başka bir şeyi yapmaktan alıkoyacaktır. Ama bu durum onyıllarca süremez. Onda süremez. Yıllarca da süremez, çünkü ölümcül hasta ve çok geçmeden kendiliğinden ölecek. Kendi bilinçaltında çalışıyor, üstünde her şey devre dışı bırakılmış olsa da. Büyükbabasının bir erkek kardeşi intihar etmiş: bir avcı yamağı. Söylendiğine göre "insanların sefaletine daha fazla dayanamadığı" için. ()ııu ormanda bulmuşlar. Ağzına bir kurşun sıkmış. Araştırılarak olunursa, her insanda aynı nedenlere varılır. Ama asistanın dediği gibi, erkek kardeşi daha en başından itibaren "intihara vaIkındı". Birdenbire yeniden "tamamen tasavvursuz" olan has-l,ılıktan söz etmeye başlıyor. Geceleyin hastalığının köklerine katlar iniyormuş, ama belirleyici anda her şey yeniden kayboluyor-ımış. Yalnızca ağrı kalıyormuş, "doruk noktasını aşmanın mümkün olmadığı bir ağrı... İlkönce" dedi ressam, "başımın bir tedavisinin, bir yöntemin, var olduğu yalanını söylediler bana. Ama birdenbire doktorların içyüzünü gördüm: hiçbir şey bilmiyorlar, ve hiçbir şey de ortaya koymuyorlar! Her türlü yöntemi reddet-11m. Doktorlar, katıksız numaracı bunlar, bilesiniz! Zanaatçılar, i'vel! Elbette, doktorlar birdenbire söyleyemezler hastalarının yü-/ıııe, şimdiden ölmüş olduklarını... tıbbın sadece, fiziğin ve psi-.cnin bir tür yüzeysel yatıştırılması olduğunu..." Dedi ki: "Başımı daha yukarı mı koyayım? Başımı daha yukarıya koydum, ve başımı daha aşağıya indirdim. Ağrı, istediği zaman geliyor ve hastalık ne isterse onu yapıyor, henüz hakkında o kadar az şey bilmiyor ki... ağrı en yüksek doruklarının küçücük ve en küçük ayrıntılardaki gidip gelişlerine kadar izlenebiliyor, bilmelisiniz, bu ağrı yapılanmasının tamamı! Neyse, hastalıktan konuşmayalım: hastalık insanın iyi dilini de kötü dilini de çözüyor... Ötekinin de kendisi gibi acı çekip çekmediğini bilmek istiyor kişi... merhamet edilsin diye de konuşulur. Tıp

alanında en felaket getirici kötü durumlardan konuşuluyor: felaket getirici durumlardan, doktorların zayıflıklarından, çok şaşırtıcı ameliyatlardan, plastik cerrahiden, beklenmedik olaylardan vesaire...

"Duruma göre, aşağıdaki pastaneye de gidilebilir" dedi. "Ama, pastacının verem olduğunu biliyor musunuz? Buradaki insanların hepsi, bu bulaşıcı hastalıkla iç içeler. Pastacının kızı da verem, bunun selüloz fabrikasının atık sularıyla bir ilişkisi varmış gibi görünüyor, lokomotiflerin onyıllarca püskürttükleri dumanla, insanların yedikleri kötü yemeklerle. Hemen hemen hepsinin ciğerleri yıpranmış, pneu ve pneumoperitoneum gündelik şeyler. Verem göğüslerinde, kafalarında, kollarında ve bacaklarında. Hepsinde de, veremin neden olduğu herhangi bir yumru var. Bu vadi verem vakalarıyla ünlü. Burada her türlü verem biçimi bulunuyor: deri veremi, beyin veremi, bağırsak veremi. Birkaç saat içinde ölüme götüren sayısız menenjit vakası, işçiler veremi kazmak zorunda oldukları pislikten, köylüler de köpeklerden ve kirlenmiş sütten alıyorlar. İnsanların büyük bir bölümü gemi azıya almış olan vereme yakalanmış. Ayrıca" dedi ressam, "yeni ilaçların etkisi, streptomisin'in etkisi örneğin, tamamen sıfır. Hayvan gömücünün verem olduğunu biliyor muydunuz? Hana kadının verem olduğunu? Çocuklarının şimdiden üç kez sanatoryumlarda yattıklarını? Verem hiç de yok olmaya yüz tutmuş bir hastalık değil. İyileştirilebileceği söyleniyor. Ama bunu ilaç endüstrisi söylüyor. Gerçekte ise verem bugün de her zamanki gibi iyileştirilemez. Aşı yaptıran insanlar bile vereme yakalandılar. Genellikle, durumları kendilerine hiçbir hastalık yakıştırılmayacak kadar iyi görünenler en ağır verem hastasıdırlar. Pembe yüzler, yıpranmış ciğerleri perdeliyor. Başından bir koterizasyon, bir diyafram ezilmesi geçmiş insanlara adım başı rastlanıyor. Ama çoğunun yaşamı başarısız bir plastik cerrahi ameliyatı yüzünden mahvolmuş." Pastaneye gitmedik. Hemen eve döndük.

Köpek Havlamaları

"Diyebilirdim ki, yüksekte" dedi ressam, "derinlerde, sırayla çok yukarıda, çok aşağıda, dört bir yanda, duyunuz, kar örtüsünün üstünden kafaya hitap ediyor, durmaksızın havanın demirinde kırılıyor, havanın demirinde, bilmelisiniz, orada yırtılıyor, ve onu solumak gerek, kulak kanallarında solumak gerek, deli-rinceye kadar, insanı parçalayıp yırtıncaya kadar,

insanın kulak kepçelerini beynini ve ağzını, ağzını ve beynini, bilmelisiniz, öl-dürünceye dek vurmalı, yok etme isteğinin sınırsız naifliğiyle öl-dürünceye dek vurmalı. Duyunuz, olduğunuz yerde durunuz ve duyunuz: bu havlama! Dışarıda bırakılamaz, ancak püskürtülebi-lir, onu püskürtmek mümkün, insan beyniyle havlamaya karşı, ulumaya karşı, korkunç ulumaya karşı çıkabilir, onu yenebilir, ama sonra bir o kadar daha korkunç bir şekilde yine oradadır, teni ezer, ruhu ve teni ezer, kurtçuklar gibi yerleşmiştir, mekânlarda, bilmelisiniz, her yere yerleşmiştir, tarihin düşünülemez yağına, evrenin, critilemez buzulların oyuklarına... Anlamsızdır" dedi ressam, "köpek havlamasının içine gizlenmek, insan sonunda keşfedilecektir, ve sonra bir de korku ısıracaktır onu... Evet, korkuyorum, *bu* korku var bende, her yerde duyuyorum: *bu* korku ve yeniden *bu* korku, ve *bu* korkuyu duyuyorum, ve beni yalnızca bu hayalet gibi korku travması parçalayacak, beni çıldırtacak, sadece hastalığım değil, anlıyor musunuz, hayır, hayır, hayır, tek başına hastalık değil, *bu* hastalık ve *bu* korku travması... Duyunuz!... havlama nasıl da düzenler kuruyor, nasıl yer açıyor kendine, duyunuz, bu köpeksi kırbaç şaklamaları, bu köpeklerin üstünlüğü, köpeklerin aşırı ümitsizliği, cehennemsi bir özgürlük-süzlük, intikamını alıyor, onu uyduran umarsızlardan intikamını alması gerekiyor, benden intikamını alması gerekiyor, sizden, evet, sizden de, bütün sınırsız görünüşlerden, bütün sınırsız korkunçlardan, uçurumda sona ermiş görünüşlerden, insan kuyruklarından, cennet ve cehennem kuyruklarından, dorukların cehennem kuyruklarından ve uçurumların cennet kuyruklarından, bütün trajedi yaşayanların ıslahevinde yaşanmış felaketinden... Duyunuz, bu trajedi sahibini, duyunuz: yanıtlamayı reddeden yılan dillerinin bu inatçı sülalesini, duyunuz: bu davetsiz gelen utanmaz parlamento ikiyüzlülüğünü... İşte köpekler, işte köpek havlaması, işte ölüm, her türlü yabanileşmeleriyle ölüm, bütün zaaflarda ölüm, alışkanlıktan cinayet işleyen biri gibi kokan ölüm, her türlü ümitsizliğin bu meşakkat aracı, ölüm, korkunç sonsuzluğun mikrop taşıyıcısı, tarihin ölümü, parasızlığın ölümü, ölüm, duyunuz, benim istemediğim, hiç kimsenin istemediği, hiç kimsenin artık istemediği, işte burada, ölüm, bu köpek havlaması, duyunuz, söz dinlemez akıl boğulması, bütün küstahlıkların tanıklığı reddedişi, duyunuz, belleğin bütün yumuşak bölümlerinin beton kaldırım üstündeki bu delice şaklayışı, büyük yüce insan deliliğinin beton kaldırımı üstünde... Duyunuz, benim köpek havlaması üzerine görüşlerimi, duyunuz onları... Cehennem havası düşüncesini burada araştırmayı

deniyorum, jeolojik çağların aşındırmasını, kambriyenin, silüryenin, karboniferin, permiyenin ve triya-sın, juranın, korkunç tersiyerin ve kuvarternerin, korkunç anlamsız bir karşı koyuş altında hâlâ derinlerden yükselen büyük aluvi-yumun*... Duyunuz, bu havlamanın içine yürüyorum, içine yürüyorum ve dişlerini kırıyorum, ona akıldışılığımm fırtına edasıyla egemen oluyorum, düşünce süreçlerini unutturuyorum ona, ya-lan-propaganda düzenlemelerini... Duyunuz, ayakta durun ve köpek dillerinin terleyen, alık ter yükünü duyunuz, köpekleri duyunuz, duyunuz, duyunuz..." Darboğazın içine bakılabilen yerde duruyorduk. "Kurtlara" dedi ressam, "buradan diklemesine bütün kurtların bilimine bakıyorsunuz". Enikonu bitkindi. Köpekleri duyuyordum. Ulumaları ve havlamaları duyuyordum. Kendim de bitkin düşmüştüm. Ressamın patlamasının ortasında yere serilmiştim, sanki bir taşocağı yüzünden yere serilmiş gibiydi bedenim; "onu ezilmiş bir halde buldum caddenin üstünde, önümde, altımda" demişti ressam. Ressamın "balgamını" hemen yorumladım. Gafil avlanmıştım, yapmam gereken tek şey duyma makinemin düğmesine basmaktı ve balgam üzerime geldi. Ama bitkindim. Tamamen bitkindim. "Duyunuz" dedi ressam, "bu *kıyamet* havlamasıdır. Açıkça kıyametin ta kendisidir, bu havlama. Nasıl bir sertlikle çarpıyor insanların yüzüne, düşüncelerin yüzüne, aklın yüzüne, her türlü gülünçlüğe karşı." Dedi ki: "Korkuyorum.

* *Alluviıııır.* Holosen. Yaklaşık 11.700 yıl önccsiyle başlayan ve günümüze kadar uzanan süreyi kapsayan, Dünya'nın jeolojik tarihinin son evresi. Pleyistosen'in *(Dilıvium/"buzul* çağı") sona ermesi, büyük buzulların erimesi ve bütün dünyada deniz seviyesinin yükselmesiyle oluşan önemli iklim değişikliklerinin yaşandığı evre. (Ed.n.)

Celiniz. Gidelim. Hana gidelim. Bu havlamayı daha fazla duya-mam." Köpekler daha önce hiç böyle bütün gün ve üstelik önceki gece boyunca kesintisiz havlamamışlardı. "Bu havlama bize neyi bildirebilir ki" dedi ressam, "zaten her şeyi biliyor, zaten her şeyi tanıyoruz, gerçek *kıyamet* dışında". *Kıyamet* sözcüğünü paha biçilmez bir lezzet gibi "dil organının" üstüne yayıyordu ve "biricik bir haz işlemi" gibi *kıyamet* sözcüğünü "dil organı"na yaydı. Son-ıa sesimiz kesildi. Sarp geçitte dedi ki: "Kahpe! Görmüyor musunuz, yukarıda ne yazıyor, çok yukanda, iltifat ederek, feleklerin anası diye tanımladığımız yerde: orda: kahpe, yazıyor!"

Kendi deyişiyle "uyumak için değil, yalnızca korkunçluğun bütün sessizliği içinde kendi kendime ulumak, kendi içime ulumak için" odasına çekilmeden önce dedi ki: "Nasıl her şeyin unu-Iak olduğunu, nasıl her şeyin çözüldüğünü, bütün ipuçlarının nasıl ortadan kalktığını, katı olan her şeyin nasıl buharlaştığını, orta-ıla artık hiçbir şeyin olmadığını, ortada artık kesinlikle hiçbir şevin olmadığını görünüz, bütün dinlerden ve karşı-dinlerden ve bütün tanrı görüşlerinin uzatılmış gülünçlüklerinden hiçbir şey olmadığını, kesinlikle hiçbir şey, görünüz, inancın da inançsızlığın da artık olmadığını, bilimin, günümüz biliminin, atılan ilk taş* gibi, binlerce yıllık mevzu, her şeyin havaya fırlatıldığını, havaya uçurulduğunu ve havaya üflendiğini, şimdi her şeyin hava olduğunu... Duyunuz: artık her şey havadır, bütün kavramlar havadır, bütün ipuçları havadır, her şey artık havadır..." Ve dedi ki: 'Donmuş hava, her şey artık donmuş havadır..."

Onbeşinci Gün

"Çürük" dedi ressam, "kırsal alanda, özellikle burada her şey çürük. Kırsal alan insanlarının daha değerli olduklarını kabul etmek büyük bir yanılgıdır: kırsal alan insanları! Kırsal alan insanları, günümüzün altinsanlarıdır! Altinsanlar! Genel olarak kırsal alanın kendisi şehirden daha bozulmuş, daha düşkünleşmiş, çok daha düşkünleşmiştir! Son savaş kırsal alandaki insanları harap etti! Maddi manevi harap etti! Fazladan bir döküntü-• **1**11r, bu kırsal alan nüfusu! Hem söyleyin bana, kırsal alan in' idinizde kim günahsızsa, ilk taşı o atsın!" Yıihanna 8:7, *Incil.* (Ed.n.) sanları, köylüler ne zaman bu denli muhteşem olmuşlardır ki? Böyle dokunulmaz mıydı, kırsal alan nüfusu? Miras, toprak neydi ki her zaman? Hayır, asla döküntünün ötesinde bir şey değildi! Döküntü, diyorum size. Duyunuz: Döküntü! Kırsal alan insanları belki daha çekingendirler, ama kırsal alan insanlarının dibe vurmuş, ciddiyetsiz, sefil yanı da budur zaten! Tek yanlılığın ve alçaklığın kendini hep haklı görme tavrı içinde, aptalca bir evlilik ilişkisine girdikleri, her şeyi yıkıp yok ettikleri bu son derece basit, acımasız düşünce dünyası!... Kırsal alan nüfusundan bir şey çıkmaz. Bu köyler, bu laubali kalın kafalılık! Bu kırsal alan cemaatçiliği, evet, kalın kafalılık! Duyunuz beni: tam da kırsal alan vebasından söz ediyorum! Kırsal alan beni kısaca tiksindiriyor! Köylülük vesaire için yapacak başka bir şeyim yok, hiçbir zaman da olmadı. Siz farklı düşünüyor olabilirsiniz. Gelecek açısından kırsal alan nüfusu bana bir anlam ifade etmiyor. Genel olarak kırsal alan nüfusu! Kırsal

alan artık bir kaynak bölgesi değil; gaddarlık ve eblehlik için, ahlaksızlık ve megalomani için, yalan yere yemin ve öldürücü darbe için, sistematik olarak yok olup gitmek için bir hazine sadece. Artık bir huzur tekeli bile değil! Gördüğüm gibi, bizde kırsal alanda özellikle kırsal alanda her şeyin yolunda olduğunu ve bundan bir ders çıkarılabileceğini ve belki orada felsefi bir durum bile olduğunu ve orada durumun şehirlerden birazcık bile daha iyi olduğunu kabul etmek kadar büyük bir yanılgı yoktur! Evet, tam tersine!

"Dışarıda, dünyanın birbirine girdiği yerde, orada esenlik var. Ama burada hiçbir esenlik yok. Bu vadiden içeriye esenlik giremez. Bu vadi dar ve kirli ve çirkin gelir ona. Sarp kayalıklar kapatır yolunu. Esenlik zifiri gecede çabucak kaybeder yolunu. Esenlik ancak yaylanın kenarlarına kadar gelebilir. Ama burası zifiri karanlık. Burada iş ve yoksulluk var, başka bir şey yok. Burada asmak ve nehre atlamak var. Sendika türlü türlü şeyler söylüyor. Partiler türlü türlü şeyler söylüyorlar. Ve bir şey değişmiyor. Bu adamlar kırk yaşında harap olmuş oluyorlar. Bitmiş. Bir süre daha görülüyorlar ortalıkta, evet, sonra, kayalıklardan aşağıya kendilerini bırakıverdikleri haberi geliyor. Ambarlarda asıyorlar kendilerini, santral kulübelerinde, selüloz çamaşırhanesinde. Bu düşünce çoğu kez tavırları bozuyor, bilesiniz. Elektrik hatları hepsini delirtiyor, ve nehrin suyu boğazlanmış hayvanlar gibi böğürüyor."

Bir şantiyede işi ilerletmenin, kış aylarında doğallıkla çok zor olduğunu söylüyor mühendis. Aşağıda misafir salonunda oturuyoruz ve ressam mühendisin söylediğiyle son derece ilgiliymiş gibi yapıyor. Başı müthiş ağrıyor, ama bunu fark ettirmiyor, hepimiz gibi şarap içiyor ve zaman zaman, ceketinin cebine soktuğu Pascal'ın hâlâ yerinde durup durmadığına bakmak ister gibi bir el hareketi yapıyor.

"Don beklenen zamanlarda, hiçbir betonlama çalışması yapılamaz" diyor mühendis. "Ama yapılacak başka işler vardır: şu sırada bir köprü ayağını yapıyoruz. Bu da tehlikesiz değil."

Ressam diyor ki: "Nehrin üstü çok soğuk değil mi, ben baktığımda donuyorum da, insan bütün gün üstünde durup emirler yağdırmak zorunda kaldığında kim bilir nasıldır?" "Soğuk değil" diyor mühendis, "önemli olan, insanın başının dönmemesi. İnsanın başı dönüyorsa, daha farkına bile

varmadan, tepesi üstü suya düşer". - "Sanıyorum ki su derindir" diyor ressam. "Bu noktada derin değil" diyor mühendis, "ama akıntı var. İnsan iyi bir yüzücü olsa ve insanlarımızın tümü gibi güçlü kuvvetli olsa bile, sudan çıkabilmek zordur, çünkü su insanı alıp götürür, göz açıp kapayıncaya kadar eski şeddin orada bulur kendini ve orada ölmesi kaçınılmazdır". - "Ah, evet" dedi ressam, "bir de şu eski set var. Santral inşaatı tamamlanınca eski set yıkılmayacak mı?" - "Evet" diyor mühendis, "o zaman gereksizleşecek." - "Elbette" diyor ressam. "Şimdi kaç insan var emrinizde?" diye soruyor. "İki yüz" diye yanıtlıyor mühendis, "ama aslında daha azlar, bir bölümü hep tatil gününü kullanıyor, bir bölümü de hasta oluyor. Yine de ortalama yüz seksen kişi". - "Yüz seksen kişi!" diyor ressam, "bayağı insan varmış". - "Her şeyden önce, onların en iyi nasıl istihdam edileceklerini bilmek gerekir. En uygun zamanda en uygun işe vermek gerektiğini. Elbette bu insanın kafasını çatlatıyor. Ama bunu geceleri yapıyorum. Ertesi gün neler yapılacağı, gece aklıma eliyor." - "Aklınıza gelenleri yazıyor musunuz bir yere?" diye soruyor ressam. "Hayır, yazmıyorum" diyor mühendis, "hepsini aklımda tutuyorum. Arabama oturup yola çıktığımda, gece aklıma gelenlere bir düzen veriyorum. Çoğu kez, handa gece yemeği yiyenlere de, talimatlarımı iletme görevi veriyorum. Böylece, şantiyede oraya buraya koşmaktan kurtuluyorum. Bir işçi grubunun yanından bir diğerinin yanına varmak, adamı enikonu yoruyor. İşçi grupları birbirlerinden çok uzakta çalışıyorlar. Örneğin bir grup köprüde çalışıyor, yükleme boşaltma yapan bir başka grup onlardan birkaç yüz metre uzakta, caddede çalışıyor, bir üçüncü grup da şelalenin aşağısında çalışıyor". Ressam diyor ki: "Peki, öğlen yemeklerini nerede yiyorsunuz?" - "Kantinde. Hepsi öğlen yemeklerini orada yiyor. Tatil gününü kullanan birkaçı ise dağa çıkıyorlar, yemeklerin daha iyi olduğu handa yiyorlar." - "Herhalde kantin buradan daha ucuzdur değil mi?" diyor ressam. "Daha ucuz ama bu kadar iyi değil." - "Ya Noel'de ne oldu, hepsi evlerine mi gittiler?" - "Çok azı evlerine gitti. Zaten çoğunun kimsesi yok. Kantinde bir Noel kutlaması yapıldı. Ben de oradaydım." - "Peki, şirket yönetimi bir Noel ikramiyesi veriyor mu?" - "Evet" dedi mühendis. "Bu Noel ikramiyesi, makul bir meblağ mı?" Nispeten yüksek olduğunu söylüyor mühendis, "inşaat şirketleri Noel ikramiyelerinde cimri davranmazlar". Nihayetinde işçiler de iyi para kazanıyorlarmış. Aşağıdaki şantiyede bir vasıfsız işçi üç bin şilin alıyormuş. "Bir Lise öğretmeni bu kadar kazanıyor" diyor ressam. "Elbette aşağıdaki bir vasıfsız işçinin yaptığı işle bir lise öğretmeninin işi kıyaslanamaz." -

"Elbette kıyaslanamaz." Hayvan gömücü diyor ki: "Üstelik fazla mesaiye de kalıyorlar ve genellikle dört bini hatta daha fazlasını buluyorlar." - "İyi" diyor mühendis, "ama bu yüzden de mahvoluyorlar." Akciğerlerinden hastalandıkları ve çoğu zaman ansızın çöküp haftalarca hasta barakalarında yattıkları da bir sır değil. "Fazla mesainin aşırıya vardırılmasından, şirket yönetimi de pek memnun değil. Sonra haftalarca, aylarca hastalık parası ödemek zorunda kalınıyor." Ama, aşağıda yapılan işe "kesinlikle fazla para ödenmiyor"muş. Ayrıca işçilerin de çok paraya ihtiyaçları varmış, çünkü iyi beslenmeleri gerekiyormuş; işten sonra ümitsizliğe kapılmamak için, içmeleri de gerekiyormuş. "Durumları en iyi olanlar, bekârlar. Genellikle genç ve güçlü kuvvetli oluyorlar ve biraz para biriktirebiliyorlar. Genellikle, birkaç yıl çalıştıktan, pislik içinde durduktan sonra, başka bir işe, mümkünse anladıkları bir işe başlıyorlar." Ayrıca kendisi de çok erkenden pisliğin içine girmiş. Gençliğinde, öğrenimini sürdürebilmek için şantiyelerde vasıfsız işçi olarak çalışmak zorunda kalmış; dolayısıyla, suyun içinde ve çukurun içinde durup, bir günde sekiz metreküp toprak çıkartamadığı için işten koyulacağından ve gitmek zorunda kalacağından korkmak bana nasıl yabancı değilse, ona da yabancı değil. "Bana bunların hiçbirisi yabancı değil, ve ben bütün bu işlerden anlıyorum ve bunu hissediyorlar, benim onlarla ilişkimi bu oluşturuyor, iyi bir ilişki bu." Şantiyedeki başka hiçbir mühendisle, onunla anlaştıkları kadar iyi anlaşmıyorlarmış. Şirket yönetiminde onlar için bir şeyler kabul ettirmesi söz konusu olduğunda da ona güveniyorlarmış. "Havalar ısınmaya başladığında" diyor "çok ilerliyoruz". - "O zaman çok iyi para alıyorsunuz" diyor ressam. "Bildiğim kadarıyla, ülkede en iyi para alanlar, inşaat mühendisleri." - "Evet" diyor mühendis, "bu doğru, ama Hindistan'a da gidebilirdim, omda daha çok kazanırdım. Ama çok cazip bir teklif aldığım halde, Hindistan'a gitmedim."

Birdenbire başkentin hareketliliğini düşündüm, saat on iki ile bir buçuk arasında, rütbe ve itibar sahibi kim varsa, Gra-ben'in üstünden geçer ve Kârntner Strafie'de yüzlerce metre uzunluktaki bir vitrindeymiş gibi sergiler kendini orada, büyük tüccarların cephesinden bakılacak olursa, fabrikatör karısının, avukat karısının cephesinden ve yüzlerce başka cepheden, örneğin muhasebe bürosu şefinin cephesinden ya da kabzımalın, kendisi de orada olmak için Naschmarkt'ten oraya doğru bir gezinti yapan karısının cephesinden. Kolumun altında defterle-ıım ve kitaplarımla bu kalabalığa

karışmamı ve ikide bir bitmek üzere olan ya da yeni başlayan bir konuşmayı işitiyor oluşumu düşünüyorum; salt küfürler ya da hoşnutsuzluk sözleri ile çarpıyor kulağıma. O zaman yeniden, yakındaki dağlardan ve tepelerden doğrudan doğruya caddelere inmiş gibi ansızın gelen temiz havada oluyorum, ve yemek saatinde nereye gideceğimi bilemiyorum. Arkadaşların hepsi gitti, bir eve girip ortadan kayboldular, öğle sofrası kurulmuş bir katta, şimdi kızlarla ve erkek kardeşleriyle ve taşralı teyzeleriyle buluştular, ve sen yalnızsın. Hangisinin, meraklıların ve kendini bir şey zannedenlerin konuşma seline tamamen teslim olmanın mı yoksa başkentteki birbirinden güzel sayısız parktan birine oturmanın mı daha iyi olduğunu enine boyuna düşünüp, İkincisine teslim olmaya karar veriyorum ve şimdiden Albrechts rampasından sapıp, sabah akşam kuşların ötüşüp çocukların yakalamaca oynadıkları yeşil bölgeye doğru yürümeye başladım bile. Şurada sekreterler üzerine tereyağı sürülmüş ekmeklerini yiyorlar, diğer tarafta sütçü kadınlar mola veriyorlar, ve bazen gücü başka bir şeye yetmeyen felsefe doktoru da, büyük taştan bir ayağın üstüne ya da bir merdiven sahanlığına oturarak, sabahleyin kendisi için özenle paketlenmiş, üzerine bir şeyler sürülü ekmeğini yiyor. Burası yasemin ve pişmiş yumurta kokuyor ve kimi zaman arada, sayısız sokak çöpçüsünden birinin parkın bir ucundan diğer ucuna sürüklediği yaprakların hışırtısı gelip geçiyor. Saate bir bakınca, bir sonraki derse kadar iki saat vaktim olduğunu anlıyorum. Kitaplar, tuhaf patetik Eski Yunan tarzı Musalar tapınağına çıkan o merdivenin en üst basamağına bırakılmışlar, ve çok geçmeden beden son demlerini yaşıyor görünen güneşe uzanıyor. Çok geçmeden Ekim ayı geçecek ve ağaçlarda tek bir yaprak, parkta da tek bir insan kalmayacak. Çok geçmeden ilk kar taneleri omuzlarıma düşecek, ve sandaletlerin yerini ayakkabılar alacak. Ne var ki Kârntner Strafie'de kış mevsiminde de yaşam öyle dolu dolu yaşanıyor ki, insana eksi otuz derecede de sıcak basıyor. Ve Graben, Noel zamanı ışıl ışıl parlıyor ve insanlar birbirlerini itip kakarak, dünyada olduklarına seviniyorlar. Kimi zaman, ansızın bütün insanların ortasında yapayalnız olunduğunda donuyor insan, ama sonra güvenli yatağını düşünüyor ve üzülmeyi bırakıyor.

Bugün pencerenin başında otururken, geleceğimi düşünmem gerektiği düşüncesine kapıldım. En azından yakın geleceğimi. Schvvarzach'taki tıp stajı bittiğinde ne yapacağımı. Sınavlara nasıl gireceğim? Sınavlara girecek kadar çok şey bildiğim duygusu içinde değilim. Ama burada sınavlara

hazırlanamazdım ki. Buna zamanım yoktu. Çünkü tamamen ressamın etkisi altındayım, onunla birlikte yürümem gerekiyor, ve hiç gerekmiyor, onunla birlikte yürümekten başka bir şey yapamam: her zaman beni davet etmeyecek olsaydı bile, onunla giderdim. Hep aynı gezintiler. Gezinti değil bunlar. Karda, rüzgârda ve ormanda, soğukta yürüyüşler. Kimi zaman yalnızım. Öğlen yemeğinden sonra, ressam yatağına uzanmak için odasına çekildiğinde -"ama orada uyuduğumu sanmayın!"-, sonra, beni ansızın eve gönderdiğinde, önceki gün yaptığı gibi. Böyle zamanlarda bana bakıyor, bastonunu bana dayıyor ve diyor ki: "Hana geri dönün. Şimdi yalnız kalmam gerekiyor." Sonra ondan ayrılıyorum, ama yine ona gidiyorum, sadece onunla meşgul düşünceler içinde.

Eve yazmam gerekirdi, hiç olmazsa buradaki adresimi vermeliydim ki, sonunda, on dört gün boyunca benden hiçbir haber alamadıktan sonra -ama mutlaka hakkımda hastaneden bilgi almışlardır-, ne olduğunu öğrensinler. Ama bir insanı gözlemlemek için burada olduğumu yazsaydım, bu durum on-l.ıra tuhaf gelebilirdi. Bir insanı gözlemlemek, bunu anlamazlardı, çünkü bir insanı gözlemlemenin nasıl bir şey olduğunu gözlerinde canlandıramazlar, ve bunu kendim de bilmiyorum. Asistanın erkek kardeşini mi? Evet, niye ki? Ağır hasta olduğu için mi? Ölümcül bir hastalıktan mustarip olduğu için mi? Nasıl bir şey olduğu bile bilinmeyen bir hastalıktan? Bir beyin hastalığı mı? Kafasından mı rahatsız? Hiç normal olmayan bir insan mı söz konusu? Ve seni bu adam için mi görevlendirdiler? Asistanın emriyle mi? Ve başhekimin oluruyla mı? Saygın bir hekimin? Böyle bir tehlikeye? Genç bir insanı? Daha kendi yolunu bile çizememiş birini? Karmakarışık düşüncelere sahip bu ressama? Her şeyi karmakarışık olan bu adama? Hiçbir şeyi normal olmayan bu adama? Bu durumun oğlumuzda ve erkek kardeşimizde ve yeğenimizde korkunç bir yansıması olabilir! İşle böyle, onlara yazmayayım daha iyi. Nihayetinde, on dört t'.ın dediğin nedir ki? Çoğu zaman, on dört günden daha uzun .melerde benden haber almadıkları da oldu. Aylar boyunca. Ansızın ortaya çıkmama, sonra çekip gitmeme ve benden ses seda çıkmamasına alıştılar. Üstelik, hastanede olduğumu tahmin ediyorlarsa, orada rahatımın yerinde olduğunu bildiklerinden, ben onlara yazmadıkça, akıllarına olağandışı bir şey de gelmeyecektir. Geleceğim bir ormandaki bir dere gibi, hakkında çok sayıda kusursuz betimlemelerden başka bir şey bilinmeyen; oysa orman sonsuzdur ve öyle karanlıktır ki, ister istemez, hemen karanlıkla iç içe geçen ve bir

daha da dışına çıkmayan çocuksu bir orman tasarımı gelir akla. Gelecek çok uzaktadır. Ama yine de kapının önündedir. Bu kapıdan geçmek mi? Nasıl? Karanlığın içine ve hatta altına götüren bu kapıdan geçerken, nasıl donanılmış olmalı? Eve geleceğim ve kendimi odama kapatacağım ve kendimi derimle ve ciğerimle ve dalağımla ve 'işitme alıştırmalarıyla' baş başa bırakacağım. Soğuk, acımasız bir inceleme olacak bu. Pencereler kapanmış olacak, belki dışarıda kar da yağıyor olacak, her şeyi görmezden gelmek zorunda kalacağım, yemek saatlerinde ortalıkta görünmeyeceğim, kahvaltı için bile aşağıya, ötekilerin yanına inmeyeceğim; onlar sesleniyorlar, ben ses vermiyorum. Sonra bir akşam ormanda bir gezinti ve yeniden geriye, dere boyunca, değirmenin önünden geçerek, geniş bir manzaranın göründüğü bankın üstüne oturmak. Sonra yolculuğa başlamak. Sonra yeniden yatılı okulun yurt odasında olmak, ışıktan ve güneşten eser bulunmayan yerde. Kendime bir şeyler pişiriyorum, saate bakıyorum, uzanıyorum ve uyuyamıyorum, caddeye iniyorum ve geri dönüyorum ve yeniden kitapları karıştırıyorum. Peki tıp stajı? Ne getirecek bana? Schvvarzach için ne kadar zamanım olacak? Ya asistan beğenmezse? Ah, keşke görevi ona değil de başkalarına verseydim, diye düşünürse? Sonra, her yıl olduğu gibi yine yüz elli şilin alacak mıyım? Şimdi bir süreliğine uzaktayken? Başhemşire bunu biliyor mu? Evet, elbette, yemek dağıtıldığında ben olmuyorum, her defasında fark ediyor bunu. Şimdi doktorlar odasındaki hortlaklar atmosferini düşünüyorum. Yıllardan beri çalışmayan bir radyo duruyor orada. Bir saat tik tak ediyor, ama yanlış. Vazolarda çoktan kurumuş, kurutulmuş çiçekler. Uzun masanın üstüne gri bir muşamba serilmiş ve masanın tahta yüzeyine çivilenmiş. Duvarda, bunaltıcı derecede akademik bir ressamın yaptığı köy manzaralı resimler asılı. Önceki yüzyıldan kalma, kapakları onyıllarca açılmamış kitaplar. Şurada, bir sıra masanın başında başhekimi, asistanı, asistanın asistanını, kırık-çıkık cerrahını, çocuk bölümündeki kadın doktoru görüyorum. Benim tarafımda da diğer iki stajyer, Yunan doktor, yeni intern. Hiç konuşmadan yemek yiyorlar, kimi zaman da muşambanın üstünde açık yaralı bir alt kol kırığını, embriyonun konumunu çiziyorlar, sonra hepsi gittikten sonra, yemek görevlisi hemşire bunları siliyor. Uzun koridorlar boyunca yürüyorum, ansızın bütün kapıların kapandığı ve insanın buraya nasıl girdiğini bilemediği alt katta yine yolumu şaşırıyorum, kapıyı vuruyorum, ve gece boyunca bu mekânda, bütün bu kapıların ardında kapalı kalacağıma şimdiden inanıyorum. Adımlar duyuyorum ve kapıyı yumrukluyorum, kapı

açılıyor ve hemşire karşımda durup diyor ki: "Doktor bey, nasıl girdiniz buraya?" Ve bu 'doktor bey', nasıl geliyor kulağa? Nasıl? Sonra ikisi de aynı hastalığa yakalanmış ve buna ikisi de farklı tepkiler veren iki insanı kıyaslamaya çalışıyorum. Sonra biri ölüyor, diğeri sanki hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam ediyor. Oysa ikisi de aynı hastalığa yakalanmıştı. Koltz'un, beyin hastalıklarını açıklayan kitabını okuyorum, hemen hemen karanlık bir ortamda, ama ressamın, bir beyin hastalığı olan hastalığı yoksa ne?-, Koltz'un bu kitabında gösterilmemiş. Üstelik bu, önde gelen bilim adamlarından birinin, en yeni kitabı. Amerika'dan yeni gelmiş.

Sonra kiliseye yürüyorum, yalnızca birkaç adım, çünkü kilise hastanenin hemen yanına yapılmış ya da hastane kilisenin yanına, bilmiyorum, ikisi de sayısız kuşaklar kadar eski, aynı kalın duvarları var, aynı soğukluğu yayıyorlar. Sonra köprünün üstünden yürüyorum ve kahvehaneye oturup gazete okuyorum. Daha sonra, geceyarısı, uyandırılacağım, çünkü hastaneye bir "Size göre, Doktor bey" getirilmiş olacak. "Bir boyun omuru kırığı, belden aşağısı felç olmuş biri." Üstüme beyaz önlüğümü geçiriyorum ve beni sarsarak uyandırmış bulunan hemşirenin peşinden, aşağıya, uzun koridorlar boyunca ameliyat salonuna gidiyorum, asistan çoktan orada hazır bekliyor, birkaç el küçük iş daha, sonra ilk neşteri vuruyor. "Nerdeyse hiç ışık yok" diyor ve ameliyat başlıyor. Belki de sabaha kadar sürüyor, kahvaltıda doktorlar odasına gitmek için hiç zaman yok. Şurada bir başı daha yukarı kaldırmak, orada bir bacağı alçıya almak, birine bir ağrı kesici iğne yapmak, birine kan nakli yapmak. Rahibe hemşireler inanılmaz işler başarıyorlar. Gece on birden önce yatmıyorlar ve daha sabahın beşinde kiliseden geliyorlar, dört buçukta orada söyledikleri ilahiler duyuluyor. Dört bir yanda, kanatlı keplerin büyük beyaz laleleri, umutsuzluğun her şeyi kararttığı, her şeyin ıssız ve boş ve insan düşmanı olduğu yerde açıyorlar. Geceleri, birdenbire ölenlerin akrabaları, asansör ile banyo arasında duruyorlar ve erkek kardeşlerinin ya da kız kardeşlerinin artakalan pılı pırtılarını ellerinde tutuyorlar. Hemen mezarlık idaresine gönderiliyorlar. Ve genç hastabakıcı kadınların kahkahaları her türlü kederi dağıtıyor. Benim geleceğim neye benzeyecek? Beni neler bekliyor orada? Yarın! Ertesi gün! Gelebilecek olan hiçbir şeyi düşünmek istemiyorum. Gelecek olan. Gelecek, bu da ne? Hiçbir şey düşünmek istemiyorum!

Asistana yazdığım bir mektubu hemen postaneye götürdüm. Orada postane müdiresi hayvan gömücünün bir akrabası, sırtı bana dönük oturuyor ve önündeki bir deftere bir şeyler kaydediyordu. "Ressam" dedi ve bir mektubu alıp damgaladı, "ressam çok uzun süredir gelmiyor". Daha önce ressama hemen hemen her gün dağlar kadar mektup gelirmiş, postacı sürükleye sürükleye taşımak zorunda kalırmış. Ve şimdi hiç gel-miyormuş. Ressamın burada olduğu uzun haftalar boyunca tek bir mektup bile gelmemiş. "Kötü görünüyor" dedi kadın. -"Evet" dedim, "hasta da". - "Hasta mı?" dedi kadın. Hastalığının ne olduğunu sordu. "Bilmiyorum, hastalığının ne olduğunu." - "Ağır bir hastalık mı?" - "Evet" diyorum, "ağır bir hastalık". - "Ama niye mektup gelmiyor ona?" Bunun hastalıkla bir ilgisi yok. Kadın sanki şunu demeye getiriyor: bir insan hastaysa, sağlıklı olduğu zamankinden daha fazla mektuba ihtiyacı vardır. Sağlıklı bir insanın neye ihtiyacı vardır ki, diye sorarmış gibi görünüyordu kadın. Elbette, ressama hiç mektup gelmemesi dikkatimi çekiyor. Ama postane müdiresi ile lafı uzatmak istemedim ve dışarı çıktım.

Postanenin önünde düşündüm ki: Ressama ne olduğunu bilmemesi, ev sahibesi için korkunç bir şey olmalı. Nerede olduğunu bilmemesi. Sonra hemen köy meydanından geçtim. Mezarlık yokuşunu çıktım. Orada hayvan gömücü, karnına kadar toprağın içindeydi. Postaneden geliyorum, dedim. Bugün tuhaf bir sessizlik olduğunu, bunun sebeplerinin ne olduğunu sordum. "Hiç bu kadar sessiz olmamıştı" dedim. "Evet" dedi hayvan gömücü, "çok sessiz. Yaprak kıpırdamıyor" - "Hayır" dedim. Sonra aklıma geldi: "Hancı... nasıl oldu da şu cinayete bulaştı? Şu talihsiz olaya" dedim "Şu cinayete mi?" dedi hayvan gömücü. "Evet, şu cinayete. Nasıl bir adamdı?" - "Nasıl bir adam mı?"

Birkaç hafta boyunca handa yemek yemiş, ama her akşam hır çıkarmış ve çoğu zaman gecenin üçünde bir şeyler içmek istemiş. Bir defasında hancı içki vermeyi reddetmiş. Bunun üzerine işçi yumruk atmış. Hancı da ona bira bardağını fırlatmış. "Zaten hep böyle olur" dedi hayvan gömücü. "Her zaman beraber ayağa kalkarlar ve sonra genellikle yine birarada otururlar ve sıkı içerler ve iyi dost olurlar. *Bu defa* işler ters gitti" dedi. "Ama önceleri, işin içinde kimsenin olmadığına inanılıyordu öyle mi?" - "Evet" dedi hayvan gömücü, "önceleri öyleydi". -"Peki bu olay nasıl oldu?" - "Evet" dedi hayvan gömücü, "olay nasıl oldu?"

Küreği tekrar eline aldı ve çalışmaya devam etti. Ben çocuk mezarlarının yanına gittim ve fotoğraftan kopyalanmış yüzlere baktım. Süt yüzleri diye düşündüm. Buğulu yüzler. Geri döndüğümde, hayvan gömücüyü yine rahatsız ettim, ve o da kazmayı bıraktı. "Bugün böyle sessiz olması tuhaf değil mi?" dedim. "Evet" dedi, "genellikle öyle sessiz olur ki, insan kendi nabız atışından başka bir şeyi duymaz". Papazın evine indim ve karaçam ormanına doğru köyden uzaklaştım.

Hiçbir nesne, hiçbir şey sessiz değilmiş. Her şey sürekli kendi ağrılarını dile getirirmiş. "Dağlar, bakın, son derece büyük ağrıların, son derece büyük tanıklarıdır" dedi ressam. Dağa doğru yürüdü: "İnsanlar hep derler ki: dağın bir ucu göklerde. Hiçbir zaman demezler ki: dağın bir ucu cehennemde. Neden?" Dedi ki: "Her şey cehennemdir. Gökyüzü ve yeryüzü ve yeryüzü ve gökyüzü cehennemdir. Anlıyor musunuz? Aşağısı ve yukarısı cehennemdir burada! Elbette bir ucu hiçbir yerde değildir. Anlıyor musunuz? Uç yok." Ansızın kopan sıcak rüzgâr, gölgedeki tarafta, başka zaman algılanamayan ayrıntıları belirginleştirdi. "Görüyor musunuz?" dedi ressam, "her şey yalnızca gölgeden ibaret. İşte, ceylanlar! Görünüz!" Beni kendine doğru çekti. "Görünüz!" dedi. Ama ben bir şey görmedim. "Bu dağ, ezelden beri devasa bir katafalk tasavvuru uyandırmıştır bende. Görünüz!" Gerçekten de dağda, devasa bir katafalkın hatları vardı. "Yazın burada saatlerce oturur ve her şeyi incelerim" dedi ressam. "Kavrayışlar? Hayır. Yalnızca her şeye bakarım. Beni öldürmesin diye." Şimdi önden yürüyordu. "Ölüm, kendisiyle meşgul olunmasını istemez" dedi. "Gelin, önden yürüyün. Bu yüzden bütün zamanım boyunca ölümle meşgul oluyorum!" Üşümüyor muymuşum? Donmuyor muy-muşum? Donmuyordum. "Sıcak rüzgârda her şey anlamsız görünür. Söylenen her şey saçmalıktır. Dinler, her şeyin saçmalık olduğu konusunda insanları yanıltıyorlar, bilesiniz. Hıristiyanlık saçmalıktır. Evet. Hıristiyanlık olarak. Dua âlemi, bunlar her şeyi yanlış yansıtan durumlardır. Her şeyi hiçleştiren. Özellikle dua dünyaları! Doğru bu." Ama insan yanlış yaşamayı ve yanlış izlenimler altında yaşamayı seviyormuş, "kafasını yere bastıran izlenimler altında. Ansızın yanlış olan her şeyden vazgeçme çıkagelir. Ahlaksızlıktan, terbiyeden, zayıflıktan, zayıflığın tersinden vazgeçme, her şeyden vazgeçme. Sonra her şey berraktır. Yaşamımda öyle karanlık olaylar var ki, zamanla artık söyleyecek sözü olmama durumuna getiriyorlar beni ve

içimde yer almış ve hâlâ yer alan ve asla yer almayacak olan şey, bu olaylarda yok oluyor ve ansızın ölüp gidecek.

"Genellikle hakikate, bu hakikat tasavvuruna, susarak da olsa yakınlaşmayı denedim. Hiçbir şey yapmayarak. Başaramadım bunu. Bu denemenin ötesine geçemedim. Her zaman büyük bir okyanus duruyordu arada, denildiği gibi, hakikatin yüreği ile kendi yüreğimi birleştirme yeteneksizliğimin okyanusu. Hakikatle uyum içinde olmayı başaramadığım gibi, ölümümden başka hiçbir şeyi de başaramadım yaşamımda. Asla ölmek istemedim, ve hiçbir şeyi de böyle gaddarca elde etmeye çalışmadım. içimdeki çevrenin ve çevre yoluyla benim ölmeme, ve her şeyin, sanki hiç olmamışçasına sona ermesine. Gecenin kendisi, gece tasavvurundan daha karanlıktır ve gündüz karanlık, dayanılmaz bir arabölgedir yalnızca." Eve gitmek istiyordu. Sarp geçitten geçerek gittik.

"Jandarmanın da hancı kadınla mahrem ilişkileri var" dedi ressam. "Gözlemlerde bulundum. Benim tasarımıma uyuyorlar. Kalkıyorum ve pencereye gidiyorum ve jandarmayı görüyorum. Aşağıda, beni uyandırmış olan bir konuşma duyuyorum. Hancı kadın ile jandarma arasında geçen bir konuşma. İlkönce jandarmanın görev başında olduğunu sanmıştım. Hana kadın belki herhangi bir mesele yüzünden buraya çağırmıştı onu. Ama jandarmanın kılığından, gece hancı kadınla beraber olduğunu anladım. Üniformasındaki düğmelerin hepsi ilikli değildi. Köye doğru, tüfek omuzda gidiyordu. Bir defasında, jandarma ile hancı kadın arasında büyük bir gerilim ilişkisi bulunduğunu fark etmiştim. Yanılmamışım. Jandarmanın düzensiz kılığı ve bütün davranışları, bu gece onunla hancı kadın arasında bir şeyler geçliğini kanıtlıyor. Ben en küçük bir seste bile uyanıyorum. Bu yüzden herkesten daha fazla şey görüyorum. Aslında hoş bir durum değil bu. Kuşkum doğrulandı: hayvan gömücünün yokluğunda, iandarma onun yerine geçiyor. Ne çeşit insanların buluşuyor ve bira raya geliyor oluşları dikkat çekici. Birbirlerini itmeleri gereklimi düşünülen insanlar, hayır, çekiyorlar birbirlerini. Jandarma henüz çok genç. Sizden daha genç." Hanın önüne vardığımızda, dedi ki ressam: "Sizi odama çağırmayı düşünmüştüm, ama şim-• **1**1 bundan vazgeçmek istiyorum. Bu meseleyi yarına erteleme-mı/i istiyorum." Kapıyı açtı ve beni bastonuyla misafir salonuna illi, bir sürü insan vardı içerde. Saat on iki olmuştu bile.

"Duvarların içi boş. Usulca bir tıklatma bile bir alarm gibi ıı ınellere kadar yayılıyor" dedi ressam. Yüz metre öteden bir Jeıe aktığı için, han binası daima tekdüze, ve tekdüze olduğu 11,1li daha da tehlikeli bir sarsıntıya maruz kalıyormuş. "Odamın ■•i\ ası ufalanıyor" dedi ressam. "Odamdaki gül deseninde, aşağıdan yukarıya ve çok yukarıdan çok derinlere uzanan çatlaklar var. Büyük ıslak lekeler. İnsan elini koyduğunda, eli donuyor. Sonbaharda inek çanları, han binasını yıkıcı etki yapıyor olmalılar. Örneğin, aşağıda mutfakta birbirine çarpan su küplerinin sesi bir gök gürlemesi gibi duyuluyor. Binanın içinde yuvarlanan bira fıçılarından hiç söz etmiyorum. Üstelik, ahşap kurdu gece gündüz iş başında. Ama bütün bunları seviyorum. Beni ürkütmüyor. Tam tersine. Çoğu zaman, evimde olduğumu sanıyorum."

Ressama göre her şey dehşet verici. "Zaman zaman, duvarda yeni yollar tamamlanmış oluyor ve ahşap tozu aşağıya yağıyor" diyor ressam. "Sıcaklık arttığında, pencere tahtaları, döşeme tahtaları çatırdıyor, adeta soluk alıp veriyorlar." Aşağıda mahzende, depremden kalma bir çatlak varmış. Saatler ve tablolar duvara sıkı sıkıya çakılıymış. Lambalar patlamış, döşeme tahtalarının yeniden döşenmesi gerekmiş. Doğramacılar ve duvarcılar binada dört beş gün çalışmışlar. Söylendiğine göre, Weng köyü güneyden, Alpler'in kuzey tepelerine dek uzanan bir fay hattının doğu ucunda yer alıyormuş. Papaz evinin bodrumunda ortadan ikiye ayrılmış bir kaya parçası görülebilirmiş. "Bir deprem anında böyle bir güç ortaya çıkar" diyor ressam. Kayalar parçalanmışlar, ama papaz evinde deprem yüzünden tek bir çatlak bile oluşmamış. O günden beri, papaz evindeki 'deprem kayası' hakkında çeşitli öyküler dolaşıyor-muş ortalıkta. "Her yerin kendi mucizesi vardır. Bir gün çatı katında, tamamen birbirlerinin üzerine kapanmış, kurumuş karatavuklar bulduğumu biliyor musunuz? Bir karatavuk çifti. Taş kesilmiş. Sanki şakımaları hâlâ havadaymış gibi." Yaz mevsimi "sıcak ve endişeyle dolu"ymuş. Kış mevsimi "soğuk ve tekinsiz". Bir gün bir mürver çalısı, binanın arka duvarını ansızın çatlatmış. "Sarsa sarsa, geceleyin. Sanki bir el her şeyi bir avuç öteye itmiş gibi... Hemen oraya gittim, Ekim sonuydu, bütün ilkbahar ve yaz boyunca havada dolaşan kuş seslerinin havada dondukları duygusuna kapıldım. Sanki çözülmeyi bekliyorlardı. İlk sıcak günleri... Derine işleyen gölgeler" salı-yormuş han binası çoğu zaman. Hanın içinde yer aldığı çukurluk da, yeraltında su ya da maden damarı arayanlar için zengin bir kaynakmış.

Ressamın VVeng'de bulunmasının birçok nedeni var. Kötücül bir yönden esen ani bir rüzgâr, buraya düşmesi için yeterli olabilirmiş. Ama han onu zaten hep hayal kırıklığına uğratmış. Ressamın dediği gibi "bu han en iddiasız misafiri bile hayal kırıklığına uğratır". Burası, "varoluşun kendi içine büzülebilece-ği" bir köşeymiş. Çoğu zaman, burasının Venedik'te San Mic-hele'deki gibi bir mezarlık olduğu duygusuna kapılıyormuş, ölülerin "üst üste yığıldıkları... İnsanların mezarlıklarda ikamet ettikleri dikkatinizi çekmedi mi? Büyük şehirlerin büyük mezarlıklar olduğu? Küçük şehirlerin küçük mezarlıklar olduğu? Köyler de daha küçük mezarlıklar? Yatağın bir tabut olduğu? Giysilerin kefen olduğu? Her şeyin ölüme ön alıştırmalar olduğu? Bütün varoluşun bir tabuta konulma ve gömülme provası olduğu." Hanı bu ölümcül yere inşa etme düşüncesinin ardındaki saik açıklanamazmış. "Hiçbir zaman bir şey olmamış olan yere." Hancının babası bu arsayı, bu çukurluğu aslında hediye almış. Bir bahiste kazanmış onu. Hangi konuda bir bahis olduğu artık unutulmuş. Demiryolu inşaatından artakalmış traversler hanın inşaatında kullanılmış. Eski, inşaat sahibinin tozlarını güç bela silkelediği tuğlalar. "Selüloz fabrikasının depolarından çaldıkları çimento." Hanın inşaatını dört yılda bitirmişler. İnşaat sahibi, inşaatın bitmesinden üç gün sonra ölmüş. "Hep böyle olmaz mı, insanlar evleri bittiğinde ölürler. Ya da daha bitmeden önce. Ama hep zirvedeyken ya da çok yaklaşmışken?" I Iancı kadın traverslerin bedelini on yıl boyunca ödeyememiş. "Devlete yapılan ödemeler zamana bırakılabilir" dedi ressam. "Duvarlar öyle ki, bütün düşünceler işitiliyor." Vicdan azabı. Aşağıdan yukarıya, ve yukarıdan aşağıya. "Hancı kadın ara sıra geçiyor ve büyük taslardan coşkuyla sular dökerek pisliği akılıyor. Paskalya'daki ve Noel'deki hayvan kesme günlerinin arlıklarını da... On beş yılda bir badana yapılıyor... Duvar desenleri, bir odadan bir diğerine geçiyorlar." Elektrik de, son savaşın hemen öncesinde getirilebilmiş ancak.

"Burada oluşumun bir nedeni de, köyün üstünde sürekli asılı olan mezbaha kokusudur." Bu koku içinde gidip geliyormuş, onu boğacakmışçasına sımsıkı bağlanmış pantolon kemeriyle. "Yöntemlerim zaman zaman kafamda gelişiyor." Eziyetin binlerce işareti varmış, daha uyandığında bile binlerce dayanıl-mazlık. "Verimsiz, rutubetli bir zeminin üstünde duruyor han... Akla gelebilecek ne kadar hastalık varsa, sürekli bu zeminden yükseliyor. Böyle sağlıklı kalınamaz, burada kötürüm, maddi ve manevi kötürüm olmamak için çalışarak."

Ayrıca ara sıra yine vekil öğretmenlik yapmış. Değişik ilköğretim okullarında ders vermiş. "Daha çok bana karşı komplolar kuruldu." Bilindiği gibi, müthiş bir öğretmen açığı hüküm sürdüğünden, ara sıra bir vekil öğretmenlik işi bulması her zaman mümkün olabilmiş. Kendisini bir kez olsun "en küçük bir" sınavdan bile geçirmemelerine şaşırıyormuş. İlk kez, bir vekil öğretmenlik kadrosu için başvurduktan hemen sonra, işe alınmış. "Aç kaldığım için, şansımı her gün önünden geçtiğim okulda bir deneyeyim dedim. Beni, hakkımda en küçük bir bilgi bile edinmeden, hemen alıkoymak ve bir sınıfa göndermek istediler. Ama, dedim, vekil öğretmen olarak işe alınmak için bir dilekçe bile vermemiştim henüz. Bunun üzerine beni bıraktılar. Anlıyor musunuz bunu? O zaman muazzam sayıda öğrenci vardı ve öğretmen namına hiç kimse yoktu. Çok az öğretmen vardı. Vekil öğretmen olarak işe alınma dilekçesini, hemen belediyedeki, eğitim müdürlüğündeki ilgili memura verdim. Dilekçe hemen, daha ben oradayken işleme alındı. Memur dilekçeyi en yukarıya, en üst rütbeli, belirleyici merciye götürmeden önce, daha birçok başka memurun önüne koymak zorundaydı. Bu sonuncusu onun en üst amiriydi ve dilekçeyi hemen onaylamıştı. Aynı gün yeniden okula başvurdum ve işe alındım. Bana, okulun bodrum katına kurulmuş ve ışığın sürekli açık tutulması gereken bir derslik verdiler. Bir yılda defalarca okul değiştirdiğim oldu. Arada yine serbest yaşıyordum. Yaşayabildiğim kadar. Sanata gönül vermiş insanların arasına karışmak zorunda kalmadığım sürece. Sanata gönül vermiş insanların arasına karışmadan önce yeniden okula gidiyordum. Bazen olağanüstü yüksek mevkilerdeki insanlarla olağanüstü ilişkileri olan erkek kardeşimin tavsiyesi gerekiyordu. Kendisinden hiç yardım istemediğim halde, bana yararı dokunuyordu. Vekil öğretmenlik yaptığımdan ona asla söz etmedim. Ama, bilindiği gibi, her şey ortalıkta konuşulur... Ortalıkta konuşulmadan, kamuya mal olmadan bir iş yapılamaz. Ortalıkta konuşulmasından korkulan şeyler de, özellikle de onlar, ortalıkta konuşulurlar." Gerçekte çocuklarla hiç anlaşamazmış, en küçük bir şeyi bile öğretme yeteneğinden tamamen yoksunmuş. "Ne var ki, okul yetkilileri bunlardan hiçbirini sormadılar bana. Bana hiçbir soru sormadılar. Bana yalnızca, okulda kalırsam onlardan alacağım parayı beğenip beğenmediğimi sordular. Çocuklar bana hükmediyorlardı... Asıl trajedi, çocukların bana ilk andan itibaren hükmediyor oluşlarıydı. Benden korktukları halde. Elbette bu, öğretmenlerle öğrenciler arasında iyi bir ilişki değildir" dedi. "Çocuklar canavardır... Canavarlar gibi güçlü ve

gaddardırlar." Ancak, daha en başından, hiç sağı solu belli olmayan birisi olduğunu birkaç kez gösterdiği için başa çıkabilmiş çocuklarla. "Dövdüm de onları... Ama çok üzüldüm. Öyle acı verdi ki bu bana, kendimden korktum." Dersten eve dönüş yolları, "ıstırap taşlarıyla döşeli"ymiş. Yine de, vekil öğretmenlik yapmak, onun için en iyisiymiş. Ressamlığın üzerinden bir dolambaçlı yoldan geçerek ayakta kalmamak. "Her zaman bü-lün sanata gönül vermiş insanlardan nefret ettim." Ama çevreye yönelik suçlamaları her zaman kendi kendisine yönelik suçlamalara dönüşüyormuş. "İnsanın kendisi suçludur. İnsan, suçu kendisinde olan şeyden ötürü acı çeker. Buna bir son verebilir. İnsan son vermez, acı çekmesi gerekir. Korkunç acı çeker. Acılar son vererek kesilirler" dedi ressam. "Okuldaki dersleri elliye kadar sayamayan, doğru düzgün en fazla üç cümle konuşup yazabilen biri de verebilirdi. 'Evden babamla çıkıyorum ve valnız dönüyorum' ya da: 'Annem bana iyi davranıyor[7] ya da (îündüz aydınlıktır, ama gece karanlıktık gibi cümleleri, hep l’ascal'ımdan bakıp okuyordum. Pascal'ı biliyorsunuz! Daha o zamanlar, Pascal'dan başka bir şey okumazdım!" Tuhaf olan, lıer zaman çok eski, yıkılmak üzere, genellikle yarısı kapalı okul binalarında ders vermiş olmasıymış. "Konuşma tarzım bile, ilgili insanları ve mercileri, beni aralarına almaktan, benimle muhatap olmaktan alıkoymuştur." Ancak vekil öğretmenliği de abartmamak gerekirmiş. Aslında onun için "sabırla katlandığım bir işkenceydi, çünkü başka her şey daha da kötü olabilirdi". Anne-babalardan okul müdürüne sık sık şikâyetler geliyormuş. "Akla gelebilecek her konuda şikâyet ediyorlardı insanlar. Ve müdüriyetin, benim yerimi değiştirmekten başka seçeneği kalmıyordu. Yerimin değiştirilmesini istemekten. Sonra yerim değiştiriliyordu." İki yıl sonra yine "birçok zayıflık nöbetinden" çok iyi tanıdığı bir okula geri geldiği oluyordu. "Ama benden aslında sadece hasta öğretmenlerin vekil öğretmeni olarak yararlanıyorlardı."

"Vekil öğretmenlerin hiçbir hakkı yok" dedi ressam. "Normal öğretmenlerin kazandığının yalnızca üçte birini kazanıyorlar." Bir vekil öğretmenler sendikası da varmış. Ama kendisi bu sendikaya hiçbir zaman üye olmamış, çünkü yaşamında hiçbir zaman ne bir örgütlenmeye, ne bir derneğe, bir topluluğa, bir toplantıya katılmış. "Bu benim için öyle itici bir şey olurdu ki, artık o andan itibaren ben, ben olmazdım" dedi ressam. Vekil öğretmenler sendikası, onu üye olmaya zorlamış sürekli. "Oysa sadece ara sıra vekil öğretmenlik yapıyordum... Düşünsenize, bir defasında caddede

pusu kurdular bana. Tehdit ettiler beni." Ama onun gerçekte, sahip olduğu bir ilkeyi savunması söz konusu olduğunda, ne kadar güçlü olduğunu bilmiyorlardı. "Vekil öğretmenler sendikasından başka bir de yalnızca vekil öğretmenlerin inisiyatifine dayanan 'Vekil Öğretmenler Birliği' var. Her Cumartesi öğleden sonra toplanıyorlar. Sözde kararlar alıyorlar. Ne kararlan? Bilmiyorum, ne kararları. Sendikaya nasıl karşı koyacaklarına dair. Kendi sendikaları çerçevesinde, başka sendikalara karşı. Okuldaki yüksek amirlere karşı. Devlete karşı. Düşmanlarına karşı. Yollarına taş koyanlara karşı." Söylendiğine göre, vekil öğretmenlerin dul kadınlarının ve öksüz çocuklarının desteklendiği bir 'Vekil Öğretmenler Vakfı' da varmış. "Böyle bir desteğe itirazım yok... Ama bu derneğin, Tanrı bilir nasıl bir desteği de olsa, oraya asla üye olmazdım..." Daha posta kutusundan 'Hilfslehrer' gazetesinin görünmesi bile tiksinti uyandınyormuş onda. "Ayda iki defa gönderiyorlar bu gazeteyi. İstesen de istemesen de. Ama ben hiç para ödemedim bunun için. Sipariş de etmedim zaten. Hiç de okumadım."

Öğrencilerine -"hepsinin yüzleri hep aynıydı"- her defasında 'yeni geçici personel' olarak takdim edilmiş. "Psikolojik açıdan yüzüme atılmış bir tokattı bu..." Öğrencilere her zaman ilk söylediği cümle şu olmuş: "Hava girsin içeri! Pencereleri açın! Her yeri açın ve içeriyi havalandırın! Dersliklere temiz hava gerekir! Açın! Açın!" Sonra öğrencilere isimlerini söyletmiş. Bir ismi an-layamayınca, bir kez daha "tane tane" söyletmiş ve tahtaya yazdırmış. "Öğrencilerimin çoğu, daha isimlerini bile yazamı-yorlardı." Hep birinci yarıyıllarda, birinci sınıflara ders vermiş. "Yalnızca bir defasında, ikinci sınıftı. Ama beni hasta etti." Okula yeni başlamış çocuklara öğretmen olarak verilmesi, okul yetkililerinin sorumsuzluğuymuş çünkü, "insanın ilk öğretmeni, belirleyici olan öğretmendir". Gerçekte ise dersliklerden ve bu dersliklerdeki öğretmenlerden daha çok nefret ettiği bir şey olmamış yaşamında... "İnsanın tam da, tüylerini diken diken eden şeyi yapması gerekiyor, tam da hep nefret ettiği şeyin kendisi olması gerekiyor." Vekil öğretmenliği sırasında, en katlanılır saatlerini, öğrencilerini bir parka götürdüğü zamanlarda geçirmiş. "Yönetmeliğe göre, öğrencilerle haftada bir kere parka gitmek ve onlara orada yetişen her şeyi, çiçekleri, ağaçları, çalıları... açıklamak, onlara çiçeklerin ve ağaçların ve çalıların geldikleri ülkeleri zorla ezberletmek zorunluluğu vardır. Onlara asla tek bir çiçeğin ya da tek bir ağacın adını bile söylemedim. Geldikleri ülkenin de adını anmadım. Hiçbir çiçeğin, hiçbir ağacın. Çünkü bitkiler söz konusu olunca,

genel olarak doğa söz konusu olunca, çocukların aydınlatılmasına karşıyım. Doğa hakkında ne kadar çok şey bilinirse, o kadar az şey bilinmiş olur, insanın gözünde değeri o kadar azalmış olur. Bana çiçeklerin adlarıyla, ağaçların adlarıyla ve çiçeklerin ve ağaçların geldikleri ülkelerin adlarıyla gelen ve böylelikle huzursuzluk yaratmaya çalışan öğrenme hırslılarının ağızlarını kapattım."

1 lep bir banka oturmuş ve Pascal'ına gömülmüş ve öğrencileri ne isterlerse yapmaları için serbest bırakmış. "Sadece, birisi yaralanmasın diye dikkat etmem gerekiyordu." Yaz ayları onun için en dayanılmaz olanlarıymış. "Yüzme havuzuna da severek gidiyordum, öğrencilerimle... O zamanlar bol bol Maupassant ve Poe ve Stifter okuyordum. Öğrencilerim çok gürültü yaptığında, ters ters bakarak susturuyordum onları. Ceza vermekle tehdit ediyordum. Ama çoğuna, bakışım yeterli oluyordu. Dediğim gibi, bana hükmettikleri halde, korkuyorlardı benden. Çoğu şımartılmıştı ve ben, alıştırıldıkları şeyleri uzaklaştırıyordum onlardan. Ama benim bir okulda her defasında bulunduğum kadar kısa bir süre içinde, çok fazla şey yapılamaz... Genel olarak bütün eğitim sisteminin değiştirilmesi gerekiyor. Altüst edilmesi. Eğitimle ilgili her şeyin bizim ülkemizde, dünyanın başka hiçbir yerinde olmadığı kadar eskimiş olduğunu biliyor muydunuz? Kendi başına bir skandal bu! Okul binaları dışarıdan nasıl harap, sefil, bakımsız görünüyorlarsa, eğitim sistemimizin derinlikleri de öyle görünüyor. Bu eğitim sisteminden ne doğacağı, insanı endişelendir-meli!" Ressamın yüzünden, değişik makamlara ikide bir gelen ebeveyn şikâyetleri genellikle, onun "bir ilaç gibi öğrencilerine vermekle" suçlandığı "yakışıksız görüşler"e ilişkinmiş. "Burada 'yakışıksız'dan ahlaksızca bir şey kastedilmiyor. Bu insanlar, kendilerine yakışmayan her şeyi 'yakışıksız' buluyorlarmış. Öğrencileri fazla aydınlatmakla suçlanmış ressam. "Sonra yine, öğrencileri çok az aydınlattığım suçlamasını yönelttiler." Okul çocuklarının yaptıkları şakalara asla karşı olmamış. "Yine de bana çok az şaka yaptılar." İlköğretimin birinci sınıfında öğrenciler genel olarak öğretmenlerinden daha korkak oluyorlarmış. "Büyük bir öğrenci yüzdesi, sınıfta değil korkunun içinde oturuyor... Okul binaları büyük korku binalarıdır. Bir yetişkin olarak benim için bile okul binaları büyük korku binalarıydı. Okul binası korkusu, genel olarak okul korkusu gibi, korkuların en korkuncudur. İnsanların çoğu bu korkudan ölür. Çocukluklarında değilse, daha sonra. Altmışında bile, okul korkusundan ölünebilir." Vekil

öğretmenlik için başvurduğunda, artık başa çıkamadığı yalnızlığından kurtulacağını düşünmüş. "Ama öğrencilerimin arasında daha da yalnızdım... Bir defasında, intihar düşünceleri, dersin ortasında ansızın çıkageldiler. Hangi sınıfta ve hangi koşullarda olduğunu, bugün bile çok iyi biliyorum. Bu öğrencileri çok iyi anımsıyorum. Bir vekil öğretmen olarak, her halükârda, her ayın on beşinde bana ödenen meblağın avantajına sahiptim... Ama elbette, vekil öğretmen olarak yaşamak, korkunç bir şeydir."

Hancı kadın şimdi, ressamın ayağındaki şişliğe melhemli yakı sarıyor. Buna izin vermesine ikna ettim ressamı. "Olabildiğince sıcak, yarım santimetre kalınlığında sürün" dedim hancı kadına. "Bu işten anlar gibi bir haliniz var" dedi hancı kadın. Ressam sadece dalga geçti. Sargıları sırf benim ısrarımdan kurtulmak için yaptırıyormuş. "İlk defa, böyle genç bir insanın dediğini yapıyorum ve böyle saçma bir şeyi kabul ediyorum." Bu sırada güldü. İlk defa güldüğünü gördüm. Yıllarca gülmemiş biri gibi. Onyıllarca. Asla gülmek için bir nedeni olmamış biri gibi. Şimdi, gülerek bütün bu yılların acısını çıkarıyor, diye düşündüm. Gülmek onu zorluyordu. Alışkın değildi buna, başka insanların belden aşağılarına neşter vurulmasına alışkın olmayışları ğibi. "Ne yapıyorsunuz bana?" Yatağının başında duruyorum ve hancı kadının siyahımsı kahverengi yakı melhemini bir bez parçasına sürmesini seyrediyorum. Acemilik çekmiyor. Ressamın bacağını kaldırıyor ve bez parçasını üstüne yapıştırıyor. Ayağı sarıyor. "Çok sıkı değil" diyorum. "Bu bir komedi değil mi?" diyor ressam. Hancı kadın diyor ki: "Şimdi böyle yatmalısınız, Bay Strauch!"

Ressam, hancı kadına, yemekte ne olduğunu soruyor. "Bunu yiyemem ki!" diyor, hancı kadının verdiği yanıt üzerine. Ressamın odasına bakıyorum. Öyle karanlık ki, hemen hemen hiçbir şey görünmüyor. Hancı kadın gittikten sonra, ressam çok gürültülü soluk alıp veriyor. Odası benimkinden büyük. Çok daha loş. Çektiği perdeler yüzünden böyle. Ben daha ilk günden kaldırtmıştım perdeleri. "Benim perdelerim her zaman çekilidir... Hoşunuza giderse, kitabımı alabilirsiniz. Benim Pas-eal'ımı alın!" Hâlâ Henry James'imi okuduğumu söylüyorum. "I laa, evet, sizin Henry James'iniz." Tabuta konulmuş gibi yatıyor ressam. "Şiirle ilgilenir misiniz?" diye soruyor bana. "Aslında ilgilenmem" diyorum. "Uydurulmuş herhangi bir şeyle ilgilenmem" diyor. Bu sırada bir saat tik tak ediyor. Gözlerimle saati arıyorum, ama bulamıyorum. Ressamın sandığında tik lak ediyor

olmalı. Çamaşır masası kokusu. Soba kor gibi, ama oda sıcak değil. "Hep donuyorum" diyor ressam. Ağrıyı katlanılmaz hale sokan nedir? Ağrı değilse, nedir ağrı? Ortam öyle sessiz ki, ressamın soluğu nerdeyse odayı dağıtacak. Karanlıkta duran ve karanlıktan çıkmayan sararmış yüzüne karşı "iyi geceler" dedim ve çıktım.

Onaltıncı Gün

Strauch'un bu gece bir rüya gördüğünü mutlaka kaydetmeliyim. "Bir rüya" dedi, "bugüne kadar gördüğüm rüyalarla hiçbir ortak yanı olmayan bir rüya. Söylemeliyim size, bu aşırı mutsuzluğun, sona ermişliğin, artık baskın hale gelen bir sona ermişliğin rüyasıydı. Bir renk gördüm rüyamda, yine de bu rüya öteki rüyalarımdan farklı değil, bilmelisiniz ki benim rüyalarımın hepsi de bir renkle başlar, kabul etmem gerektiği gibi, temel bir renkle, üç dört -dört diyebilir miyim?- temel renkten biriyle; sonra bu rüya hızla belirli bir hedefe, bütün renklerin birbirleriyle ara orantılarına, bütün renklerin aynı öneme sahip oldukları bir duruma doğru gelişti, henüz her şey sessizdi, renklerin karanlığının içine kadar, karanlığın olduğu gibi ışığın da içine kadar, sessizce, gürültüsüzce, sonra birdenbire, yükselerek, bir gürültüye, tek başına çizgisel bir gürültüye dönüştü, sonra gürültüler renklerin kaybolduğu ölçüde bir şey kazandılar, bu rüya birdenbire, temelde onu diğer rüyalardan ayıran özellikti bu, artık tamamen sesten ibaretti, müzik diyemeyeceğim, bu durumda isabetsiz olur, tamamen itici, yanıltıcı bir sesti bu, görünüşe bakılırsa bir başı ve bir sonu da yoktu, ortadaydı ve tekinsizce kendini göstermeye çalışan cehennemsi bir şeydi, başka türlü ifade edemiyorum, dile getirmeyi başaramıyorum, bilmelisiniz, nrtbelleğin sancıları hakkında bile dile getirme zorluğu çekiyorum, bir ses, sonra müthiş bir gürültü, sonra öyle müthiş bir gürültü ki, artık hiçbir şey duyamadım: sonsuz bir mekân, sayısız sonsuz mekândan biri olan bu mekânda (hep beni çökertmeye kasteden bir tasavvur bu!). Beyaz ve siyahın aynı ölçüde vahşice çarpıtıldıkları, dalgasını geçen ilahi bir güç tarafından çarpıtıldıkları bu mekânda iki polis böğürü-vorlardı, bir dayanak noktası bulamadan sendeliyorlardı, birdenbire sendeleyenlerin sayısı üçe çıktı, sendeliyorlardı, havada süzülüyorlardı diyemem, sendeliyorlardı, her şeyi kapsayan, hayali, ulanmaz bir sahnenin pençelerindeymiş gibi, utanmaz, hayali, lu'r şeyi kapsayan bir sonsuzluk sahnesinin pençelerinde..."

Akşama doğru kar fırtınası başladı, kar dalgalarının pencereye çarptığını gördüm. Karın yağacağı belli olunca önce pen-ıvre kararmıştı, sonra birdenbire kar fırtınası başlayıp da bütün şiddetiyle hanın üzerine sökün edince, pencere tamamen aydınlandı, her taraf beyaza kesildi. Gazetede, bir şeyler isteyen insanları, bir şeyler bilen insanları, ne bir şey isteyen ne de

bir şey bilen insanları, batık kentleri, artık uzakta olmayan gökcisimlerini okudum.

Hancı kadın evdeydi, ev ödevlerini yapan iki kızı da mut-Iakta oturuyordu.

Hayvan gömücü turunu atıyor, diye düşündüm, mühendis komutlar yağdırıyor, nehir suyunun üstünde.

Papaz, papazevinde, kasap, mezbahanın karanlığında otu-ı ııvor.

Kunduracı, parmağıyla bir dikişin üstünden geçiyor.

Öğretmen perdeleri çekiyor ve korkuyor.

Hepsi korkuyorlar. Schvvarzach'ı düşündüm.

Bir anda yine ameliyathanedeyim, ölü kafaları kaldırıyo-nmı. Asansörle, iki koltuk değneği almak için bodrum katına miyor, sonra yine yukarıya, koltuk değneğine ihtiyaç duyan bi-ı mm olduğu üçüncü kata çıkıyorum.

Annemi düşünüyorum. Niye yazmıyor, diye soracaktır Irııdi kendine. Hepsi soracaklardır, niye yazmıyor, diye. Kendim de bilmiyorum yanıtını. Kimseye yazamam. Asistana bile!

Yeniden pencereden dışarıya bakıyorum ve bir şey göremi-\ m um.

Öylesine şiddetli bir kar fırtınası var.

Sonra binanın girişinde sesler duyuyorum, üstlerindeki km silkeleyen ilk işçiler, çizmelerini yere vuruyorlar, bina ■hıı siliyor.

Akşam yemeğine aşağıya inmek için henüz çok erken oysa.

Bu seslerden, onları çıkartan insanları tasavvur edebilirim, yüzlerini görür gibi oluyorum, kimileri benim için karanlıkta kalıyorlar, bir insana dönüşmüyorlar.

Henry James okuyorum ve ne okuduğumun farkında olmuyorum: bir tabutun peşinden giden kadınlar var aklımda, bir tren, bir şehir, yıkılmış,

İngiltere'de bir yerde. İçeri girenlerin çıkardığı gürültü, yavaş yavaş bina girişinden, misafir salonuna uzanıyor. Şimdi her şey daha da boğuk. Kapı açılıyor, yeniden kapanıyor. Sonra, sanki bir fıçı yuvarlanıyormuş gibi. Bir iki adam, mutfakta ellerini yüzlerini yıkarken gülüyorlar, hancı kadın orada onlara her zaman bir testi su uzatır ve bir havlu verir. Kar fırtınası dinmiyor. Ayağa kalkıyorum ve aşağıya iniyorum.

Binanın girişinde ressama rastlıyorum. Tam köyü ardında bıraktığı sırada yakalamış kar fırtınası onu. Ansızın hiçbir şey göremez olmuş, kar fırtınası onu paçavralara sarar gibi sarmış, "Kar paçavralarına!... Kar fırtınası sırasında böyle düşüncelere kapıldım, düşünceler değil, düşüncelere açılan geçitler, gizemli, aslında bana kapalı olan bir manzaraya açılan geçitler... Daha çok kapalı kapılar, bilesiniz... Kapıları çaldım, bağırdım ve sonunda kollarım ve bacaklarımla vurdum. Bu imgeler ve bunlarla ilgili olgular ve bu terkedilmişlik..."

Çok heyecanlıydı. Dedi ki: "Yakışıksız, bilesiniz. Bunu kendime açıklayamam, hakikati, hakikate yatkınlık o kadar zordur ki, insani araçlarla görülmez hakikat... her şey parçalar, imalar halinde kalır, bütün düşünce tek bir deneyimlenmemiş berraklıktan oluşur... hiçbir şey için. Bu dehşet malzeme! Bu dehşet orantılar! Bu insana yakışmayan yönlenme... insanların bütün sefilliği, her zaman aydınlatıcı bir kavram olarak görünmüştür bana! Bir kar fırtınası mutlak bir ölüm olayıdır... ama nedir bir kar fırtınası? Nasıl gerçekleşir? Bu mucizenin gerçekleştiği yere isyan... yaptığım bütün bu betimleme, korkudan, olağandışı bir gösteri karşısında duyulan çocukça bir korkudan başka bir şey değil..." Mühendis ressamı yolda yatarken bulmuş ve arabasına almış ve getirmiş. "Mühendis olmasaydı bu kar fırtınasında ölüp gitmiştim" dedi ressam.

Jandarma, erkekliğin ansızın bütün organizmayı ele geçirdiği ve gençliğin elin altından kayıp gidercesine uzaklaştığı noktaya varmış. "Şu güzel yüz" dedi ressam, "daha ne kadar böyle güzel olacak? Bütün yaşamın bütün büyük çirkinleştirmesinden muaf mı kalacak? Hayır. Herhangi bir hayvansı unsur bir gecede böyle bir yüzün üstünden geçer ve üzerinde izlerini bırakır: önce belli belirsiz, sonra kesinkes, hep daha acımasızca. Sonunda yüzümüzü bu yüzden çeviririz, çünkü ona daha fazla dayanamayız, ve yeni, henüz çirkinleşmemiş, güzel bir yüz arayışına gireriz. Bu yüze de, bir

öncekinin yaşadığı gelişime kurban oluncaya dek hayran kalırız. Bütün yüzlerle ilişkimiz böyledir. Ayrıca jandarma, sizde de keşfettiğim birçok belirti gösteriyor. Ama bu elbette onun gençliğidir, genel olarak gençlik". Sonra: "Sizin yaşınızdayken çok şey görmüştüm ve daha o zamandan kendimi az ya da çok yeniden her şeyden geri çekmiştim. Yirmi üç yaşımdayken aslında zaten bitmiştim. Sizin için yabancı bir duygudur bu, düşünebiliyorum bunu. Siz kendinizi hiçbir şeyden geri çekmediniz ki, hiçbir şeyden nihai olarak çekmediniz. Jandarma da çekmedi. Böyle bir dizilimden söz ediyorum şu anda, böyle bir kısıttan, belirli uçarılıklar için böyle bir engelden... daha önce sözünü ettiğim bir zaman diliminden... her şeyin birbirinden uzaklaştığı, bilesiniz, sesin ansızın sarhoşlaştığı ve sidiğin pantolonları yumuşattığı, insanın artık onu istemediği... Ayrıca jandarma da tıpkı sizin gibi suskun. Ve hep öyleydi. Nasıl jandarma olunur? Bir jandarmanın ne olduğunu bilmeyerek mi? Nasıl polis olunur? Böyle itici bir şey nasıl olunur? Üniformalı? Nasıl? Basitçe üniformanın içine girerek mi? İtici olanın içine girerek mi? Belki önceleri istemeye istemeye, ama sonra alışkanlıkla, kendi arzusuyla, sonunda da sıradanlık duygusuyla, aidiyet duygusuyla mı? Neye? Ayrıca h.ındaki insanlar jandarma için zehirdirler. Ama kendisi çoktan zehirlenmiş. Kitap okumayı bırakmış, jandarmalığa ait olmayan her şeyi bırakmış. Pis karakterler, başkalarını da kendi pisliklerinin içine çekmeye çalışırlar sürekli, bu yüzden pistirler zaten; er ya da geç başarırlar bunu, gördüğümüz gibi, korkunç bir netlikle. Eskiden, daha önceki yıl, hatta bu yıl, haftalar önce, lıpkı sizinle yürüdüğüm gibi jandarmayla yürüdüm kendi yollarımda, ama şimdi o kendini tamamen geri çekti, hana da çok ender uğruyor, geceleri, evet, ve biliyorum, hangi maksatla, ama ancak gizli köşelerden ansızın çıkınca görülebiliyor, ancak birisini korkuttuktan sonra görebiliyor insan onu. Sanırım, çoktandır kayıp biri o."

Belleğin ölçüsüz neşeden kedere nasıl çark ettiğini, sabahın nasıl öğlene, öğlenin ikindiye ve ikindinin akşama, ışığın nasıl karanlığa dönüştüğünü açıklıyor bana. Çekip gitmenin nasıl eve dönüş olduğunu. İhmalden ve yeteneksizlikten nasıl eziyetin, burukluğun hatta ümitsizliğin doğduğunu. "Tehlikeli olan nedir ki?" diye soruyor. Sömürmek mi? Neyi sömürmek? Erkek, kendi başına çok mutluyken, onunla birlikte çok mutluyken, gelecekteki hamileliğin bir taş gibi ağır sefil duygusuna düşen kadınları gözetler. Kadının sesi ansızın yorgun ve kalbi bitap düşmüştür, huzur

istemektedir. Karakter sağlamlığı ancak şimdi, artık hiçbir şeyin olmadığı yerde kaybolur. İsteksizlik müthiş acı verir. Uyurgezer güvenliği hasede dönüşür, açık düşmanlığa, yaşatmaya ve öldürmeye. Dağın zirvesine ferah bir gönülle yapılan çıkış, vadideki handa ağır bir bedensel yaralanmayla sona erer. Yerinde kullanıldığında, bütün dinleyicileri büyüleyen bir deyim, birdenbire bir anlaşmazlığa yol açar. Düşünen ve insanlara egemen olan mekanizmadır o. Hayranlık suçlamaya dönüşür, karakter çabucak ve dolaysızca karaktersizliğe. Rüyalar hemen rüyaların yok edilmesi olurlar, dizeler, nerede olursa olsun öldürmeye yarayan kazıklara dönüşürler. Ahlakın nasıl yasa, masumiyetin nasıl yalana dönüştüğünü biliyor ressam. Milyonlarca algı merkezine sıradan içgüdünün nüfuz edişini ve her şeyi alt edişini. "Her şeyin bir anda deyim yerindeyse büzüştüğü, bir anda her şeyin öldüğü an hakkında bir şey bilinmiyor." Havayı açıklıyor bana, bir rengi solduran, başka bir rengi dayanılmaz ölçüde yoğunlaştıran. Ansızın her şeye karışan gölgeleri. "Büyük anne-babamda" dedi ressam, "mutluluğun gidip geldiği ve saatlerce kaldığına, unutulmasın ki çağrılmadan, şaşırılabilirdı, hiçbir geçiş yaşanmadan birdenbire ölümcül bir ruh halinin egemen oluşuna, bu ruh halinin her şeyi buz gibi dondurmasına, sonunda unutturmasına: ormandaki gezintiyi, gölün üstünde buz pateniyle kaymayı, yüksek sesle okumayı, cam gibi berrak suyu. Bir el giriyor araya ve karşı konulmuyor." Genel olarak da suçun ve talihsizliklerin büyük mutluluğun ardından geldiğini. "Dağlan yerinden oynatacak kadar güzel olabilen düşünce yoksunluğunun ardından. Bir ağacı ansızın yere seren rüzgârla kıyaslanabilir. Kestirmeden giden denizle. Anlaşılmaz bir biçimde hepsi kalıcı bir mutluluk istiyorlar" dedi ressam. "Oysa ki her şeyin yalnızca süresi kısıtlı bir değeri var." Pazar günlerinin cezbedici süslemeleri, ımsızm çirkinliklere dönüşüyormuş, insanların hayvanlara dönüşmesi ve bunun tersi gibi, insanın başına bir lanet gelmesi gibi. Mavi siyah, siyah mavi oluyormuş. Yukarısı aşağısı oluyormuş. Tıpkı bir caddenin başka bir caddeye dönüşmesi gibi, nerede olduğu tam olarak bilinmeden. "İnsan belirleyici ânı hiçbir zaman bilemiyor." Her şey, doğaları gereği her zaman aynı çoklukta ya da aynı azlıkta suya yazgılı nehirler gibi ■i kıçıymış.

Kar fırtınası sırasında komşu beldede bir yangın çıkmış, büyük bir çiftliği kül etmiş. Yangın yeri VVeng'den sekiz ya da dokuz kilometre uzakta. Birçokları, kar fırtınası bütün şiddetiyle sürerken, oraya koşturdular, yangınlar bütün insanları çeker.

I i er şeyi olduğu gibi bırakırlar ve kafalarında bir tek yangın fe-

I.ıketi olur. Ressam, onunla binanın girişinde karşılaştığımda, dedi ki bana: "Hayvan gömücüyü gördünüz mü, nasıl içeri koştuğunu? Yangın elektrik tesisatından çıkan bir kıvılcımla -.iline almış." 'Sahne almış' dedi ressam. "Hayvan gömücünün

II,1 beri nasıl verdiğini gözlemlediniz mi? Yunan dramalarmda ■Iı inin sahneye telaşla girmesi gibi telaşla girdi içeri. Halk bu-Iur" dedi, "kışkırtılacak bir durum olduğunda, birbirini karşılıklı kışkırtmasıyla, tahakküm edişi ve tahakküm edilişiyle.

I I ayvan gömücü ve hancı kadın halkın içinde yayılan çayır \.ingini için iyi birer örnektirler, çok iyi örnekler. Bakın" dedi lesvim, "bir yanda habergetirici, diğer yanda haberalıcı, şaşıran v ı sansasyondan hoşlanan mizaç. Hayvan gömücünün söyledi. ı .ıncak hancı kadın sayesinde anlam kazanıyor. Sonra hancı 1 a. ;m hayvan gömücünün rolünü devralıyor, yine başkaları bu rolü sırayla devralıyorlar, yine başkaları, bütün bir halk, haberi üstleniyor..." Yangın yüzlerce domuzun canına mal olmuş. Yüzlerini mendillerle örten adamlar, panik içindeki domuzları kurtarmaya çalışmışlar, ama domuzlar yeniden ateşin içine koşturmuşlar, inekler de, ördekler de, bütün kanatlı hayvanlar yangında telef olmuş. Hepsi alevler içinde yanmış ya da boğulmuş. İtfaiyeciler tamamen çaresiz kalmışlar, çünkü bütün kuyular donmuş, derelerin hiçbirinde su yokmuş... Fırtına saniyeler içinde büyük bir şiddetle devasa alevler doğurmuş, bir anda uçları bulutlara kadar varan alevler. Muazzam bir kızıllık oluşmuş gökte, herkesin gözlemlediği. Elbette, handan bakılınca hiçbir şey görülmemiş. Buradan hiçbir şey görülmez. Çukurluktan bakınca dışardaki bir şey görülmez. "Korkunç bir yangın! Weng itfaiyesi harekete geçti, duymadınız mı?" Duymamıştım. "Handaki kimse duymadı. Handan içeriye hiçbir şey sızmıyor, her şey hanın üstünden geçip gidiyor. Kuru ahşap, ot, düşünsenize, dev gibi harman yeri kor halinde bir küpe dönüşmüştü artık, sonunda da sarsıla sarsıla dağıldı. Hortumlar susuz, itfaiye şefleri tamamen çaresizce duruyorlar orada, ekipler hortumları açmışlardı ama sonra su gelmedi... Nereden gelecekti ki? İnsanlar bir şey yapamadıkları için, akla hayale sığmayan bir durum. Çatının çökmesi, muazzam bir sahne! Üstelik bir kar fırtınası sırasında! Böyle bir olaya tanık olmuştum bir kere, bir Bavyera köyünde, caddeye

çıkmıştım ve kar yüzünden hiçbir şey göremiyordum, boğulmamaya dikkat ediyordum, ansızın başımın üstünde kıvılcımlar uçuşmaya başladı, gitgide çoğaldılar, birdenbire beyaz kar tanelerinin yanına bir o kadar da kızıl tane eklenmişti; o zaman kızıl tanelerin geldiklerini tahmin ettiğim yöne doğru koşturdum, koşturdum ve koşturdum... Sol tarafta, yukarılarda, bir tepede, kar perdesinin ardında, yanan bir çatı gördüm. Bütün ufuk alevler içindeydi. Bu yanan ufkun içine doğru koştum. Belki kurtarma düşüncesi de vardı kafamda, ama kulaklarımı uğuldatan ve tabanlarımı yakan bir gösteriydi bu! Saptayabildiğim kadarıyla, yangını ilk keşfeden bendim. Yüksek ısı dalgaları çarpıyordu yüzüme. Yangından henüz birkaç yüz adım uzaktayken şangırtı, inleme ve parçalanma sesleri duydum ve sonunda çığlıklar da geldi, ,insizin dehşete kapılmış insanlar koşturmaya başladılar orta^ lıkta, ateşin *dışına,* ateşin *içine.* Gözünüzde canlandırmalısınız, ıvku saatini çoktan geçmişti, insanlar yataklarındaydılar, oldukları halleriyle, gecelikleriyle, karın içinde koşuşturuyorlardı, karın içine düşen meşaleler, bilesiniz, ve ansızın çatı çöktü! ()nce doğruluyormuş gibi göründü, sonra korkunç bir çatırtıyla çöktü. Üstüne üstlük, dışarıya çıkamayan hayvanların böğürtüsü, çünkü sonunda, yukarıdan gelen büyük basınç yüzünden, kapılar sıkışmıştı. Bütün bunlar çok kısa bir süre içinde olmuştu, hepsi hepsi yirmi dakikayı bile bulmamıştı, itfaiyeciler gerçi ,ılevlerin içine dalmayı göze aldılar, insanları dışarı çıkarttılar, .ima sonra yarı ölü ya da çoktan ölmüş bir halde yere serildi insanlar. Sadece tesadüfen, eve dönüş yolunda oyalandığım için görmüştüm bu olayı, bilesiniz, o zamanlar oturduğum evden hiçbir şey görülemezdi, çünkü o ev de han gibi bir çukurluğun içindeydi. Sonradan, ev sahibinin ve karısının alevlerin içinde boğuldukları ortaya çıktı. Orada hizmet gören başka üç dört kişi de öyle. Hizmetlilerden birkaçı yanık yaralarıyla hastaneye götürülmüştü ve orada aylarca, bir tanesi de, öğrendiğime göre, yıllarca kalmıştı. Bu yaşam elbette mahvolmuştu. Hayvan gömücünün içeri hızla girdiğini görünce, asla unutamayacağım bu yangın geldi aklıma. O zaman da, bugünkü gibi, kundaklamadan söz edilmişti. Bugün de, o zamanki gibi, yoksul insanlar sırt çantalarıyla yangın yerinde, çantalarını domuz parçalarıyla, inek parçalarıyla, kümes hayvanlarının artıklarıyla doldurmak için. Olay yerinde ve anında zorunlu kesimler gerçekleştirmişlerdi. Yangında telef olmuş hayvanları herkes sahiplenebilir, bilesiniz. İnsanlar ellerine ne geçirdilerse sahiplendiler. Sadece bir yangının çıkmasını bekleyen insanlar vardır, sonra, olabildiğince çok şeyi evlerine götürebilmek için, bazen de arabayla hemen

oraya sökün ederler. Kasap aletleriyle, satırlar ve bıçaklarla harekete geçer, her şeyi doğrarlar. Olağanüstü bir gösteridir \ angın! Yangın korkunç bir gösteridir!" Saat on sularında, hâlâ misafir salonunda oturuyordum, çünkü hayvan gömücü anlatmaya doyamıyordu, elinde papaz hatta as olduğu için yapabileceği piştileri sürekli görmezden geliyor, sözü tekrar tekrar vangına getiriyordu, o sırada bir dans partisinden dönen mühendis içeri girdi ve yangının bir kundaklama sonucu çıktığını bildirdi. Olay yerinde sorgulamalar da başlamıştı. Bir grup polis ve mahkeme görevlisi gece gündüz devam etmek üzere iş başındaydılar. Henüz dünden itibaren geçerlilik kazanan yüksek meblağda bir sigorta tazminatı, ev sahibinin çiftliği bizzat tutuşturduğunun apaçık bir kanıtıydı.

Onyedinci Gün

Kundaklamaymış. Ama herkesin düşündüğü gibi, çiftçinin kendisi değil, sigorta tazminatının henüz geçerlilik kazanmadığını zanneden ve bu yüzden efendisinden intikam almak isteyen bir hizmetçi ateşe vermiş çiftlik evini. Nedeni de biliniyor, hizmetçi ile çiftçi arasında var olduğu söylenen ve çiftçinin bu arada ölen karısının da öğrendiği bir "ilişki"den söz ediliyor. Dolayısıyla, çiftçiye yüksek bir meblağ ödenecekmiş. Deniliyor ki, parayı Tirol bölgesindeki bir vadide yer alan bir fabrikaya yatırmak ve "çiftçilik"ten artık elini ayağını çekmek istiyormuş. Karısını evin arkasında, devrilen çatı kirişlerinden birinin altında bulmuşlar. Herhalde, öyle tahmin ediliyor ki, çocuğunu almak için eve geri koşmuş, ama çocuğu ondan daha hızlı davrandığından zaten odada değilmiş; sonra kadın alevlere yakalanmadan, evden dışarıya koşarken, çatı kirişi kafasına düşmüş. O karanlıkta birkaç kez, fark etmeden kadının üstünden geçmişler, evin içinde, yıkıntıların arasında olduğu, kömürleşmiş, içinden boynuzların ve ayakların uzandığı, dökme demir gibi donuk görünen ve şimdi anımsadığım gibi, hanın çevresinden bile duyulabilen korkunç bir koku yayan kahverengimsi siyah bir yığına dönüşmüş hayvanların arasında olduğu sanılıyormuş. Jandarmamız insanları, tek amaçları yağma yapmak olan yabancıları, tüfeğinin dipçiğiyle geri püskürtmek zorunda kalmış, hatta kendisini dinlemeyen bazılarının kafalarına da vurmak zorunda kalmış. Bir doktor gelmiş, ama geç kalmış. Traktörü kurtarabilmişler, çiftçi onunla çıkmış yanan evden dışarıya. Hancı kadın, çiftçi kadının cenazesine gidiyor, bu insanları tanıyor o. "Büyük bir çiftlikti" dedi hancı kadın. Çocuklu-gunda

orada çalışmış, kız kardeşiyle birlikte. "Bir yaz boyunca." Yangını çıkartan uşağı şimdi her yerde arıyorlarmış. Jandarma görevi gereği, bilgi toplamak amacıyla, sabahın erken bir saatinde hana da gelmiş. Ancak, hancı kadının söylediğine göre, aranan kişiye ait olduğu söylenen tarife uygun bir adam, handan içeri adımını bile atmamış. Kundakçı Karnten'den, ıancı kadının dediği gibi "bütün kopukların geldiği yerden" geliyormuş, çiftliğe sonbaharın sonuna doğru gelmiş. Memleketinde olduğu tahmin ediliyor ama öteki ihtimaller de göz ardı edilmiyormuş. İzin gününü kullanmış ve evden çıkmadan önce Pazar kıyafetini giymiş. Daha sonra, yangın sırasında, küçük bavulunu da almış olduğu, çiftçinin dikkatini çekmiş. Bu gibi insanlar, genellikle suç işledikten sonra akrabalarının ya da tanıdıklarının evine giderler ve orada yakalanırlar. Onu nerede yakalayacaklar, yakalayabilecekler mi, göreceğiz. Böyleleri hep birkaç gün, çoğu kez de birkaç saat içinde bulunur. Çok uzaklara gidemezler, çünkü olanakları yoktur. Cesaretleri de. Genellikle bir samanlıkta ya da bir yol bakıcısının evinde saklanırlar ve orada açlıktan ölmek üzereyken bulunurlar. Çiftlik evi bir gün önce yakılmış olsaymış, çiftçi tek kuruş bile alamayacakmış. Ama şimdi büyük bir meblağ alıyormuş. Kundakçı bir günlük bir yanılgıya düşmüş. "Bilesiniz" dedi ressam, "bu ülkenin tümü, görüldüğü gibi, suçlularla dolu. Katillerle ve kundakçılarla."

"Etkileyici" dedi ressam, "bir gün bugün. Havada yanık kokusu var. Oraya gidip olay yerine bakmak ister miydiniz? **15**onim canım istemiyor. Bir kızak olsaydı, ama kızak yok. Çok zahmetli." Düşkünler evinin mutfağında yemek yemiş, başhemşireyle ve mutfaktaki kadınlarla muhabbet etmiş. "Patates kabuklarından çorba yapıyorlar" dedi. Çingeneler köyden geçmişler ve düşkünler evinde onlara sıcak yemek verilmiş. "Tenteli bir at arabasıyla. Aşağıdaki istasyonun orda konaklayan gruba dahiller. Hırvatistan'dan gelmişler. Başhemşire hepsine ekmek ve bir parça et verdi. Çingeneler, kendi kendini kusturmuş bir dünyanın artıklarıdır. Şarkı söylemek istediler ama başhemşire müzikten hoşlanmıyor; bu yüzden şarkı söylemediler, ekmekleri arabalarına yığdılar ve yola koyuldular..." Dedi ki: "Sonra köyden geçtim. Ama, öğretmenin dediği gibi, saçma bir hava var. Şimdi her yerde, yeni doğmuş bebekler ölüyor. Zorunlu kesimler gündelik olay. Kasabın sürekli emir yağdırdığını duydum. Tahta ayakkabılarını kan kovasına vurduğunu. Danadan çektiği bağırsaklar parıldıyordu. Bu sıcak, tatlı koku! Danayı hâlâ yere yatırıyorlar, artık her yerde yapıldığı gibi

vurmaktan kaçınıyorlar. Biri kulaklarından ve kuyruğundan tutuyor, diğeri tokmakla kafasına vuruyor. Ölümcül darbe almış bir hayvanın, mezbaha zeminine düşerken çıkarttığı gürültüyü biliyorsunuzdur herhalde. Dağlar ansızın öyle yakınlaşıyor ki, beynini çarpacağını sanıyor insan. Bütün köyde kıl demetleri var yerlerde, deri parçaları. Bunları ortadan kaldırmaları, kan birikintilerini karla örtmeleri gerekir diyorum, ama bunu düşünmüyorlar bile. Kırsal alanda her zaman bütün yollar kan doludur. Kasaptan içeri girdim ve mezbahanın dışındaki kıl demetlerini çırağına süpürttürmesini, kan birikintilerinin üzerini örttürmesini söyledim, çırak hepsini süpürüp örtmeden önce de gitmedim. Kasap diyor ki, yarın komşu beldede, çiftçinin ölen karısı için büyük bir yemek düzenlenecekmiş, bu yüzden ona da siparişler vermişler. Bu yüzden bugün erken saatte, taze kesim yapmış. Akşama teslim etmesi gerekiyormuş." Bir kızak dolusu eti O. belediye binasına götüreceklermiş.

Darboğazın ansızın açıldığı noktaya geldik. Strauch mutlaka bu dolambaçlı yoldan geçmek istiyordu. Henry James'im-den bir cümle söyledim, ve ressam bu cümleyi harika bir biçimde yorumladı, bu anlaşılmaz, benim için anlaşılmaz olan cümleyi, bütün bir gece bana huzur vermemiş olan cümleyi (söylemem gerekir ki, hayatım boyunca huzurum böyle kaçmış değildir, odamdan çıkmış, misafir salonuna inmiş ve binadan dışarıya, soğuk havaya, "mezar soğuğuna" çıkmıştım, sarp geçide doğru koştum, ceketimi geceliğimin üzerine giymiştim, pantolonumu ayağıma geçirmiştim, sonra "karanlığın bilinçsizliğine" dek koştum; ama kendimi kendime açıklayamam, betimle-yemem bu konuda, hiçbir konuda yazamam) - ressam bu Henry James cümlesini yorumladığında ve darboğazın açıldığı ıokta, darboğazın yoğun kar yağışı almış girişi önümüzde uzandığında, ressam durdu ve iki adım gerisinde kalmamı em-ıelti. Arkasına dönmedi ama birdenbire benimle konuşmaya kışladı. "Bakınız" dedi, "bu ağaç sahne alıyor ve, ona söylemeyi emrettiğim şeyi söylüyor, günün birinde emrettiğim şeyi, bir dizeyi, anlaşılmaz, dünyayı tepetaklak eden bir dizeyi, tanrı karşıtı denilen bir dizeyi, anlayınız! Bu ağaç sahne alıyor, sol taraftan, bulut ise sağ taraftan sahne alıyor, daha da yumuşak sesiyle bulut. Kendimi bu ikindi tiyatrosunun, bu tragedyanın yaratıcısı olarak görüyorum! Bu komedyanın! Duyunuz: müzik doğru zamanda başladı. Müzik benim sözcüklerimin ve bütün sözcüklerin arasındaki farkta düzenlenmiştir. Duyunuz, bütün enstrümanlar mükemmelleştiriyor müziği, tragedya,

komedya, luilün enstrümanlar, bütün sesler, bütün tiz sesler, bütün pes ■-esler, müzik *çifte ölüm zemininin* yegâne hükümdarıdır, çifte eziyetin yegâne hükümdarı, çifte tahammülün yegâne hükümdarı... Müzik, duyunuz... dil müzikle örtüşüyor, artık dilin müziğin altyapısını oluşturacak gücü yok, özellikle *müziğin üstüne* geçmesi gerekiyor, dil biricik zayıflıktır, doğanın dili ve *doğanın kanililiğinin dili,* veda etmenin karanlığının dili gibi... Duyunuz: l'en bu müziğin içinde *idim,* ben bu müziğin içind*eyiıu,* ben bu dildeyim, ben ikindinin bu sakin şiirindeyim... *Tiyatromu* görüyor musunuz? Korkaklık tiyatrosunu görüyor musunuz? Tanrının muhtaç oluşunun tiyatrosunu. Hangi Tanrının?" Döndü ve dedi ki: "Tanrı biricik büyük bir sıkılganlıktır. Yıldızların muazzam bir sıkılganlığı! Ama" dedi, işaretparmağını ağzına götüre-ıek: "Bu konuda susmalıyız.-Sözün sonunu ağacın söylemesini, derenin söylemesini istiyorum, sözün sonunu gökyüzünün ■•oylemesini istiyorum, cehennemin kendi büyük yangınlarının 1111arlılığına egemen olmasını, sonuna dek egemen olmasını isliyorum, bu büyük yangınları istiyorum, bilmelisiniz, bu gölgeleri istiyorum, bu gölgelerin öldürmesini... her şeyi ve herkesi • *'hliırmesiıu...* Bu tragedyaya, bu komedyaya, acıyorum bu tragedyaya, bu komedyaya *acımıyorum,* yalnız başıma uydurduğum bu komedyatragedyaya, yalnız başıma uydurduğum bu gölgelere, bu gölgelerin ıstıraplarına, bu gölge ıstıraplarına, bu ■•onsuz kedere..." Dedi ki: "Böyle bir oyun, gülünçlüğün bir ürünüdür, tanrısal gülünçlüğün, böyle bir oyun, bakın, bilmelisiniz ki, kahkahadan başka bir şey değildir... Ve duyunuz" dedi ressam, "dünya kendi karanlığından havaya yükseliyor, hava gibi, suyun havayla, havanın göklerle ilişkisi gibi... Evet" dedi Strauch, "şimdi el çırpıyorum, basitçe ellerimi çırpıyorum, ellerimi çırpıyorum ve başımla evrenin en önemli yerine çarpıyorum, ve bütün bunlar yalnızca bir hayaletti, yalnızca hayaletin bir hortlağı, bir hayalethortlak, anlayın, bir hayalethortlaktan başka bir şey değil." Köye yürüdük. Dedi ki: "Kimi zaman bitkinlik, kendi içine dağılmış bir tiyatro gibi geliyor kafama, sonsuz müzikal-şeytani bir şey gibi, ve parçalıyor beni. Kendim olma yeteneksizliği yoluyla parçalıyor beni, en küçük, en tahammüllü dinginliği yoluyla belleğimin, en çok ihmal edilmiş kalbimin." Dedi ki: "Benim için, basitçe ağaç demek, orman, kaya, hava, toprak demek yeterdi; ama sizin için, çevre için, yetmiyor... İnsan kendine birdenbire bir travma yaratıyor, bir tiyatro oyunu, bir komedya, bir komedyanın apandisi... Kimi zaman doğa da sıkıyor insanın boynunu, *basitliği olmayan doğa,* sonra görüyor insan: korkunç doğanın bu sonsuz

karmaşıklığını. Sonra, sonunda, yine de her şey anlaşılmaz, her zamankinden daha anlaşılmazdır! Sadece: 'İşte ağaç sahne alıyor...' demeliydim, bu kadar. Gelin, gidelim, artık korkmak istemiyoruz."

"Ormana yapılan müdahaleler, doğanın dengesini mahvediyor" dedi, karaçam ormanının kenarında durduğumuzda, nehre, iahit'e diklemesine düşülebilen yerde. "Bu insani müdahaleler daha yüzyıllarca aşırı kullanım karakterini sürdürürlerse, o zaman dünyada artık, her yerde gördüğümüz bu korkunç can çekişen orman görüntüleri kalacak sadece." Dedi ki: "Bu manzara, ne zaman baksam, daha da çirkinleşiyor. Çirkin ve tehdit ediyor ve kötü anı kırıntılarıyla dolu, insanları ezen bir manzara. Karanlıklarıyla, vahşi hayvan sürüleriyle, aşağıdaki, işçilerin kışkırtıldığı, biraraya toplanmış belasıyla. Kesintisiz kötü sarp geçitler, orada çatlaklar, lekeler, yolunmuş fundalıklar, parçalanmış ağaç dalları. Hepsi düşmanca tavır. Ve acımasızca. Ayrıca burada her şeye her zaman selüloz kokusu sinmiştir. Kuşlar yaz aylarında tamamen çaresizce dört bir yana uçuşurlar, üstüne bir de kayaların karanlığı eklenir, insan hep bo-bulacağını zanneder. Hiçbir yerde bu kadar aşırı soğuk yoktur, sıcak hiçbir yerde bu kadar dayanılmaz değildir. Bütün bunların ölüm olduğu düşüncesi, bilesiniz, bu yeis, bu muazzam genellik... hiç kuşkusuz ölüm sonsuzdur, en başarılı andır ölüm.. Umut ölüme bağlanabilir ancak, geleceğe." Sonra: "Ölümü vanlış anlayan yığın nedir? Ona anlamsızca düşman olan yığın nedir? Yığın her zaman vardır, ve kendi içine doğru devindirir kendini, kendi yasak bölgelerine doğru..." Karaçam ormanına girdi ve benim önden yürümemi söyledi. "Polislerin yüksek atların üzerinde insanları kovaladıklarını ve yığını şiddetle bastırdıklarını çok gördüm: bu sürekli yinelenen bir tablo: kalın sopalarla ve tüfeklerin dipçikleriyle savunmasız kafalara vurmaları. Yığının bir kitle halinde biraraya toplanışı, önce yılgıya sonra birdenbire şiddete kaynaklık edişi. Henüz polisler taralından egemen olunmuşken, ansızın polislere egemen olması, .ima sonra yine bu yığın haline bastırılması, anlayınız... Bu yığın bir fenomendir, yığınınsanlarıfenomeni, beni hep meşgul etmiştir. Yığından, insana hastalıklı bir düşkünlük bulaşır, ona dahil olmak isteme, ona dahil olmak zorunda olma düşkünlüğü, bilesiniz... Ona dahil olmanın tiksintisi, ona dahil olmamanın benzer tiksintisi. Bu tiksintilerin kâh biri, kâh diğeri... Ama insanlar hep yığındırlar, kitledirler. Her birey kitledir, yığındır, çok yukarılarda sarp kayalıklar arasında kalmış ve hiçbir zaman bu sarp kayalıklardan dışarıya çıkmamış, hep yukarıda

kalmış biri de... Ancak, bu yığminsanı, bu yığınkitleinsanı, bilesiniz... Tekinsizdir, yığının içinde olmak! Yığının içinde olduğunu bilmek!" Dedi ki: "Büzüştü atış alanına gider miyiz? Buradaki insanların üç tutkusu var: Büzüştü atıcılık ve orospular ve kâğıt oynamak. Dün bu oyunun ne anlama geldiğini anladınız mı? Dondular. Daha kalın bir atkı sarınmanız gerekirdi. Doğru ıl üzgün kalın bir yün atkınız yok mu?" Bir çalı yığınını ezerek s ol açtı ve bana arkasından gitmemi işaret etti. "Bakın!" dedi ve çalıyı yukarıya kaldırdı. Orada birbirlerine sokulmuş dört beş geyik donmuşlardı, gözleri cam gibiydi. "Hava bugünkü gibi soğuk olduğunda, daima ölümcül olan böylesi sığınakla-ıı, burada dört bir yanda bulabilirsiniz" dedi ressam. Benim ,ı kİ ima, ilkbahar geldiğinde, büyük ormanlarda, çok sayıda geyiği üst üste yığıp sürükleyerek götürüşüm, sonra erkek kardeşimle birlikte gömüşümüz geldi. Çoğu kez tilkilerin saldırısına uğramış ve artık bir baş ve bir iskeletten ibaret kalmışlardı.

Bugün yine hancıdan mektup geldi. Herhalde bu mektupla, hancı kadının hayvan gömücünün, sevgilisinin zorlamasıyla ona gönderdiği parayı aldığını bildiriyor, diye düşündüm. Sonra bütün gün bu mektupla dolaştım ve onu açıp okursam ne olur, diye düşündüm. Ancak, bu bir suçtu. Bu yüzden vazgeçtim. Hancının yazısı, onun kişiliği ve yaşamı hakkında bir sürü düşünceye yol açtı bende. Bu insanda olup biten her şeyin, hep yeni baştan, talihsiz bir şey olduğunu hissettim. Kederin ve çaresizliğin hep daha derinlerine sürüklendiğini düşünebiliyorum, tıpkı içinde baygın birinin yattığı bir kayığın, akıntıyla uçuruma sürüklenmesi gibi... Hayvan gömücünün neden hancıdan yana çıktığını, istediği parayı ona göndermesi için hancı kadını neden açıkça zorladığını, hancı kadın sevgilisi olduğu halde, bildiğim gibi her zaman hancıdan yana çıktığını ilkönce-leri açıklayamamıştım kendime... Şimdi anlatamasam da çok iyi biliyorum nedenini. Cezaevlerindeki mahkûmların durumlarının ne kadar iyi olduğunu hep duyuyorum, ama büyük bir tekinsizlik hissetmeyecekleri ve bundan korkunç acı çekmeyecekleri kadar da iyi olamaz durumları, nerede ve hangi nedenle ve hangi koşullarla hapsedilmiş olurlarsa olsun... Bu yazıda bütün bu mutsuzluk görülebiliyor, insan bunu hemen anlıyor... Bu yazıyı tekrar tekrar okudum ve samanlığın etrafında dolanıp durdum. Hancının yine bir isteği mi var? diye düşündüm. Kadına yazacak neyi var? Kadının kendisi hakkında ne düşündüğünden, ona nasıl karşı çıktığından, ona karşı sürekli tavrından haberi yok kesinlikle, bilgisi dahilinde zina işlemesini saymazsak.

Hayvan gömücünün varlığından da haberi yok. Korkunç bir yazgı. Heyecanlanarak mezarlığa gidiyorum, hancının vurduğu işçinin mezarını bulmak için. İleri geri yürüyorum, sonra karla kaplı bir tepeciğin önünde duruyorum, toprağa bir haç sokulmuş. Ama bir isim yazmıyor. Hiçbir şey. Bu olmalı, diye düşünüyorum. Orada duruyorum, ve ağlayabilirdim. Evet, ağladım. Ağladım ben! Sonra hızla kiliseye gittim, ama kilisenin içindeki soğuk ve oradaki anlamsız huzur yüzünden huzur bulamadım ve yeniden mezarlığa gittim. Dört bir yanda çatılar. Bacası tüten evler. Kendimi çok perişan hissettim. O sırada hayvan gömücüye rastladım, sivri uçlu kazması ve küreğiyle papa/evinden bu tarafa doğru geliyordu, mezarlıkların arasından geçerek yanıma geldi. Görünüşe bakılırsa beni görmüştü. Burada ne arıyordum; bu zamanda mezarlıkta bir insana rastlamak sıradışı bir olaydı. Bir şey aramıyordum, dedim. Hiçbir şey. İyi-ee tedirgin olmuştum. Bu mezar tepeciğinin gerçekten işçinin mezarı mı olduğunu da soramadım ona. "Hayır" dedim, "gerçekten bir şey aramıyorum." Kesinlikle çok şaşırmış görünmü-şiimdür ona. Şaşırmıştım da. Sonra elimde mektupla hana gittim ve mektubu hancı kadına verdim.

Hancı kadını mutfakta yiyecekleri hazırlarken gördüm, iç-vağı ve sosis ve elma ve kahve, hepsi bir yığın halinde, mutfak masasının üstünde. Ara sıra ocağa ve misafir salonuna ve ikide bir yemek odasına gidiyordu, çünkü aklına hep, mutfak masasının üstünde duran yiyeceklere ekleyebileceği bir şeyler geliyordu. Mavi bir kesekâğıdı dolusu kesme şeker. Benim için özel olarak ocağa koyduğu sıcak suyu beklediğim için mutfakta duruyordum. Sonra bir süreliğine yatak odasına çekildi, geri döndüğünde kocasının sıcak tutan bir çift yün çorabı vardı elinde, yiyeceklerin yanma onu da koydu. "Suyunuz birazdan ısınır" dedi. Sonra hazırladığı yığını büyük bir kutuya yerleştirmesini seyrettim. "Hayvan gömücüyü görmediniz mi?" diye sordu. "I layır" dedim. "Gelip bu eşyaları postaneye taşıyacağını söylemişti." Kutuyu büyük bir ambalaj kâğıdıyla sardı ve kalın bir iple sıkı sıkıya bağladı, eski bir çamaşır ipiyle. "Bugünden postaya verilmiş olmalı bu" dedi. "Acil bir şey." Ocakta, büyük tencereler içinde, henüz pişmemiş öğlen yemeği vardı. Büyük bir kepçeyle önce bir tencereyi, sonra bir diğerini karıştırıyordu. Ocağa büyük odunlar atıyordu. "Şimdi postaya verilirse" dedi hancı kadın, "posta kızağı bunu da alabilir". Bu paket çok pahalı tutar mıydı? "Hayır" dedim, "bu çok tutmaz". Postacı Kadın eskiden arkadaşıymış, yıllarca handa yemek yemiş.

Ama kocalarımız aramızı açtı" dedi. Postacı kadın, postacıdan

boşanmış ve beş yıl önce, selüloz fabrikasından bir işçiyle evlenmiş. "Bu evlilik yürümez" dedi. "Ben olsam asla o adamla evlenmezdim!" Bu sırada hayvan gömücü girdi içeriye, sırtında sırt çantasıyla. Paketi hazır etmiş olması iyiydi, çünkü hayvan gömücü hemen postaneye gidiyordu. "Daha fazlasını göndere-mem" dedi kadın. Adam, paketin bu kadar büyük olması karşısında çok şaşırmıştı. "Daha küçük bir kutum yoktu" dedi hancı kadın. "Sıcak tutan çoraplarını da koydum içine." Yemek odasına gitti ve içyağı getirdi; içyağını kesip bir parça ekmeğin üstüne sürdü. Bana dedi ki: "Suyunuz ısınmıştır artık." Suyu tamamen unutmuştum. Güğümü ocaktan aldım ve odama gittim. Hancının, herhalde yeni bir yiyecek paketi istemek için yazdığını düşündüm. Bir de sıcak tutan çoraplar için. Ve paketin gönderilmesine karar verilmeden önce hancı kadınla hayvan gömücü arasında yine bir tartışma geçmişti kesinlikle. Hayvan gömücüye paket çok ağır gelmişti.

Onsekizinci Giin

"Ayakkabılarımın burnunda birer delik açabilirdim, anlıyor musunuz? Yapabilirdim bunu. Ama yapmak istemiyorum. Bunu yapacak gücüm var. Yine de ayakkabılarımın burnunda delik açmıyorum. Sadece anlamsızca yere kuvvet israfı olurdu bunu yapmak." Yürümeye devam ettik. Diyor ki: "Bütün dünya anlamsızca kuvvet israfından ibarettir. Şimdi sonu bekliyorum, bilesiniz! Sizin de sonunuzu beklemeniz gibi. Herkesin kendi sonunu beklemesi gibi. Ancak siz beklediğinizi bilmiyorsunuz, benim hep beklediğim şeyi beklediğinizi: sonu!" Ansızın kilise sahmnın içine doğru *konuşmak* zorunda olan bir kilise şarkıcısına benzetiyorum ressamı. "Sonum doğuruyor beni! Beni ve kişiliğimi! Yalnızca benimle var olan her şeyi!" Her bir cümle, kilisenin duvarlarına çarpıp geri gelircesine yankılanıyor. "Gaddarca olan bu işte!" Sonra: "Müphem, her şey müphem! Ancak, kendimi her defasında net bir biçimde dile getirme niyetim yok. Net olan nedir? Zor olduğunu düşünebilirim, bütün bu bağlantılardan, savsaklamalardan, savsaklama günahlarından, üst üste yığmalardan, yükümlülüklerden, suçlandırma kararlarından... Hayır, bunu istemiyorum! Artık hiçbir şey istemiyorum. Hiç. Ve hiç kimseden!... Şimdi içinde bulunduğum gibi bir durumu, kimse gözünde canlandıramaz. Elbette, hiçbir

şey de bilmiyorum. Doğru. Sizi rahatsız ediyorum... sizin yaşamınızda da hiçbir şey kolay değil, biliyorum, ama her şey benim yaşamımdakinden çok daha kolay. Öncelikle" dedi ressam, "sizin her türlü olanağınız var. Ne de olsa birçok şey karşısında heyecan duyuyorsunuz. En sıradan şeyler karşısında! Her yerde geliştirildiği görülen bir dizi çok güzel yetenek de geliştiriyorsunuz, az çok becerikli, çoğu zaman gaddar, ama sonra yine dansa kaldırılmayan bir kız gibi ürkek. İnsan şunu va da bunu yapabilir ve kafası olası bütün planlarla, bütün yönlerle doludur. Her bakımdan, her şeyi yapmaya hakkı olduğuna ve yapabileceğine inanır! Bir sirkin içinde bulunduğuna ve yetenekli olduğu için, gerektiğinde sirktekilere ait bütün rolleri üstlenebileceğine inanır: bütün numaraları, en zorlarını bile, sihirbazlık numaralarını da, en sıradanlarını da. Hiç tereddüt etmeden ip cambazlığı yapabileceğine dair kendine güvenir, uzunca bir süre uçurumun üstünde ilerleyebileceğine, çok yukarıda, havanın çok hafif olduğu seviyede... ata binebileceğine, başını yırtıcı bir hayvanın tıslayan ağzından içeri sokabile-eeğine... sıçrayabileceğine... komiklikler yapabileceğine... bütün bunları yapabileceğine güvenir, ve bütün bunların üstelik müdürü olduğu görüşündedir ve buna derinden inanmıştır... sirk müdürü: kısa ve iyi, sınırlar yoktur, çünkü hiçbir sınır tanınmı-m :dur. Sınırsızlıktır bu ve yazgısal bilinçaltıdır, genel olarak bellin fenomenlerin bütün yeteneklerine sahip olmak... ta ki r.ı';■ terden bir gün ilk fikir gelene kadar, sonra ikinci bir fikir, bu uçüncüsii, dördüncü bir fikir... Fikir üstüne fikir... sonunda \ ıı/ iikir, bin fikir, binlerce fikir: sonra bunlar ressamlar, gazete-■ ı!ı gardiyanlar ve mahpuslardır, polisler, filozoflardır... mi-ı.ı j, inek, kuyruk, bakan, müdür, anlayınız... ta ki sonunda İm : r şeye inanmayana dek... işte budur... Çünkü ne de olsa in-yalnızca karakter özellikleri vardır ve bir karakteri yoktu sonra bütün bunların bir hiçle sonlanışı gibi, örneğin mes-Irl m/, bir durumla, eğitimsiz, deli, ortada bırakılmış, sonunda eblehlikle uyum içine sokulmuş biri... Ve bütün bunlar daima yalnızca görüşlerdir" dedi ressam, "bütün bunlar en büyük yanılgıdan daha derin değildir, ama daha az derin de değildir."

Varoluş, yüksekten düşen derelere alışkınmış, ama kimi zaman bu olguyu dikkate almazmış ve kendisi de birlikte sürüklenirmiş: "Ama her zaman bir varoluştur" dedi ressam. Yıllar önce kız kardeşiyle bir kere Weng'e gelmişler, "kız kardeşim istemiyordu. Bu yöreden nefret ediyordu. Savaşta." Sonra zamanla bu vadi ikisi için de bir gizli barınak olmuş. "O zamanın

aksine, şimdi tamamen korunmasızım." Kız kardeşinin bir çocuğu, "o zamanlar" bir çeşmeci çırağının inşa ettiği "kilise duvarının ardında", başarılı bir doğumdan kısa bir süre sonra ölmüş. "Neden birdenbire öldüğünü hiç kimse bilmiyor." Kız kardeşi bu gerçeğin, ve çocuğa karşı hiçbir itirazı olmadığı için - "bunu mutlu bir rastlantı olarak algılamıştı, pek dert edinme-mişti, deyim yerindeyse bir gecede ve hiç yoktan, anlıyor musunuz, umuda kapılmıştı- üstesinden gelememişti. Hamileliğinden sonra, daha önce sahip olmadığı kadar sevimli yüz hat-larıyla görünmüştü bana. Ansızın kız kardeşimde, her zaman geri planda tutulmuş yabanıllık gibi bir şey öne çıkmıştı. Yemek yerken. Ona yürüyüş yaparken rastladığımda. Karanlıkta herhangi bir zamanda. 'İyi gecelet dediğinde, görülüyordu bu. Çocuğunun babası daha sonra, erken gelişmiş biri olduğu için, ağır hapis cezasına mahkûm oldu. Çok sayıda ırza geçme suçuna karıştığından, sonunda paçayı kurtaramamıştı. GoldeggTiy-di. O zamanlar daha on altısında bile değildi. Ama güçlü kuvvetliydi, buradaki bütün delikanlılar gibi. Dağın ötesinden gelirler ve her şeyi kırıp dökerler. Sıcak bir ilkbahar günüydü. Kız kardeşim, sık sık yaptığı gibi, mezarlıktan geçiyordu. Savaşın sesleri kaya duvarlarının ardından duyuluyordu. Islahevi oğlanı içine çekti, Garsten cezaevindeki tutukluların tahta ayakkabılarının takırtısı bir marş müziği gibiydi. Oğlanın bir resmi var bende. Zaman içinde onun hakkında bir sürü ayrıntı öğrendi, başka beş çocuk daha peydahlattığını da: şimdi hepsi bir yerlerde koşturuyorlardır, köylülerin arasında. İşçi barakalarında. Kim bilir. Doğa zaman zaman, nasıl biraraya geldiklerini, aniden birbirlerine ait olduklarını bilemeyen iki insan arasında güçlerini ölçmekten başka bir şey istemez: apansız, hava koşullarının uygun kıldığı kaba bir şiddettir bu, kendi amaçlan uğruna aklı ve maneviyatı ve bütün düşünceleri devre dışı bırakan. Çoğu kez yalnızca hayvanca bir keskin görüşlülüktür, iğne gibi batan."

Bir kez daha vekil öğretmenliğine getirdi sözü. "Bütün yaşamım boyunca, öğretmenlerden nefret ettiğim kadar hiç kimseden nefret etmedim. Öğretmenler bana her zaman 'hazırol'un ve donuna kadar disiplin altına alınmış bir aptallığın timsali olarak görünmüşlerdir. Üstelik bir de büyük iddiaları olan, kamuya zararlı bir gülünçlüğün timsali. Çünkü öğretmenlerin, bilmelisiniz ki, öteki bütün iddiaların ötesinde büyük iddiaları vardır. Öğretmenlik varoluşundan öylesine nefret ediyordum ki, öğretmen olan ve benimle çok kısa bir yol arkadaşlığı yapan insanları,

ortada bırakıverdim. Bir günde aniden vekil öğretmen oluvermiştim. Ve kendi inisiyatifimle! Düşünmelisiniz: o zamanlar burama kadar gelmiş olan şey neydi? Ama bu utançtan kurtuldum yine. Öğretmen bütün bir kuşağın sözcüsüdür. (lorünüz: en büyük mutluluk öğretmenlerden kaynaklanır. Savaş ve haksızlık. Elbette, düzenli maaş almadığım için, düzenli bir öğretmen de değildim. Tam anlamıyla bir öğretmen değil. Yalnızca ara sıra vekil öğretmendim. Bu korkunçluktan da çekimi kendimi." Birdenbire vekil öğretmen olmuştu, başkalarının, vıllar önce kendisinin de, vasıfsız işçi oluşu gibi. Vekil öğretmenlikle vasıfsız işçilik arasında bir fark da görmüyor. Aradaki lai k: vasıfsız işçi genel olarak her zaman temiz havadadır, vekil öğretmen ise her zaman pis havadadır. Vekil öğretmen sayıların ve rakamların, vasıfsız işçi ise, çimento karıştırılsın diye su kovalarının ve çimento torbalarının hamallığını yapar. Vekil öğ-ı el men, vekil öğretmenlik kürsüsünden aşağıya düşmemek için ılıkkatli olmalıdır, vasıfsız işçi de üçüncü ya da dördüncü katlan caddeye düşmemek için. "Vekil öğretmen öyle zavallıdır ki, kadrolu öğretmenler, önlerinden vekil öğretmen geçtiğinde, bakmamak için başlarını çevirirler. Koridorda dururlar ve arka-■ l.ı kavuşturdukları kollarıyla birbirlerine öyle sokulurlar ki, vekil öğretmene aralarında yer kalmaz. Vekil öğretmen bir şey soracak olduğunda, müdüre gitmesi gerekir, çünkü kadrolu öğretmenler ona yanıt vermezler. 'Şimdi ben gidince' derler kadrolu öğretmenler, ayrıldıkları öğrencilerine, 'yerime bir vekil öğretmen gelecek.' 'Yerime bir öğretmen gelecek...' demezler. Böylece vekil öğretmenin bütün işini berbat ederler. Örneğin bir vekil öğretmenin beyaz öğretmen önlüğü giymesi yasaktır. Bir vekil öğretmen, olsa olsa bir kolluk takabilir. Elbette ben asla bir öğretmen önlüğü giymedim. Kolluk bile takmadım... Vekil öğretmenler kıdem zammı da almazlar." Teneffüslerde nereye gideceğini bilemezmiş, çünkü kadrolu öğretmenler onu "ke-serler"miş. "Vekil öğretmenler sendikası vekil öğretmenlerin maruz kaldıkları bütün bu durumlara karşı girişimde bulunmak istiyor. Ama sendika, hantal yöntemleriyle, ne kadar sahneye çıkarsa, vekil öğretmenlerin durumu da o kadar kötüleşiyor. Çünkü kadrolu öğretmenlerin sendikası çok daha büyük bir güç."

Bugün dördüncü kez yazdım asistana, daha önceki üç mektubuma yanıt almadığım halde. Ressam Strauch ile cerrah Strauch arasında bir kıyaslama yaptım. İkisi, maddi ve manevi açıdan tamamen birbirine zıt dünya görüşlerine sahipler. Birbirine zıt dünyalar. Asistanın kardeşiyle benim

farklı olduğumuz gibi farklılar. Başka türlüler, bir ve aynı kumaştan değiller. Cerrah, başarılı bir insan olabilir. Ümitsizlik nedir bilmez ya da basitçe yanına yaklaştırmaz. Henüz acı vermeyen bir dereceye kadar. Elbette kardeşinin yaşamı hakkında endişeleniyor. Ama sadece vicdan azabından ötürü. Üstüne *titremiyor.*

Onu tamamen, gece gündüz meşgul eden bir faaliyet, ona şimdiden yerel bir ün de kazandıran cerrahlık, temelde bir meslek sahibi olmayan ve hemen her zaman kendi kendileriyle meşgul olan insanların yapabildikleri ve yapmak istedikleri gibi, daha derin düşünmesine izin vermiyor. Ameliyathanede düşünülmez, yalnızca iş görülür. Sonra yemek yenir, sonra uyunur, en fazla arada bir kez oyalanılır. Hemen hemen hiç eğlence yok. Hemen hemen hiç değişiklik yok. Geçici hevesler yok. Melankoli de yok. Azap veren anılar yok. Kadınlar yok. Spor toto. Aşağıdaki avluda, artık gizlenemeyen yağlanma belirtilerine karşı tenis. Mektup yazmak yok. Örneğin 'Sünnet Derisinin İç Yüzeyinde Oluşan Doku Zedelenmesi Belirtilerinin Birleştirilmesi Üzerine' ya da 'Amerika'da Kanser Araştırmaları' başlıklı kitaplar gibi, uzmanlık alanına ilişkin kitaplar dışında bir şey okunmuyor. Kıskananlardan, taklit edenlerden ve hayranlık duyanlardan uzak duruluyor. Kanser, verem, kas kaybı, kramplar, amboliler, iltihaplanmalar hakkında tartışılıyor. Şarap içiliyor. Rahibe hemşirelerle fısıldaşılıyor. Ameliyat hemşirelerine ve stajyerlere emirler veriliyor, ameliyat sırasında ansızın ölenler dikiliyor, dışarıya taşınıyor, "ellerden temizleniyor."

Ölümcül olmayan bir şeyin ölümcül olduğuna rastlanıyor bazen. Sanıldığından daha sık rastlanıyor. Hastane duvarlarının dışında. Yıkıcı sonuçlan olabilecek hiçbir şey giremiyor içeri. O, asistan, nasıl konuşulacağını biliyor: başhekimle, onunla bununla, hastalarla. 'Sen' sözü kolaylıkla çıkabiliyor dudaklarından, ama pek bir önem taşımıyor. Ellerinin hafif oluşu övülüyor. Ameliyata katılanlar tarafından da. Dikmekten çok kesmekte becerikli olduğu. Cesareti. Başkalarının zaman yitirdiği sırada karar verme gücü. Birisi öldüyse, nedeni onu artık ilgilendirmiyor. Bir av yandaşı, arabölgenin, sanatın düşmanı. Kardeşinin yaptığı, onu her zaman dehşete düşürmüş. Akademik unsur onun içinde daha da gelişmiş. Estetikten nefret ediyor. Rüyalardan da. Hiç acı çekmemiş gibi görünüyor. Atletik bir a/amet gözlemlenebilir onda, hastaneden dışarıya çıktığında.

Pazarlan kiliseye gidiyor. Yazılı olandan fazlasına inanmaktan sakınıyor. Komünistler geliyor ona, çünkü komünizmle hiç alay clmedi. Her doktorun zamanla yapmak isteyeceği 'gösteriş ameliyatları' yaptığı söyleniyor. Tedavide atacağı adımı bilen biri olduğu konuşuluyor kulaktan kulağa. Ameliyat sırasında aletleri manyetik olarak kendine çekiyor. Başhekim onun nez-ıluıde çoktan istifa etti. Bana iltifat ediyor. Hangi konuda? Yine de, neşteri kullanışı son derece sanatkârane görünüyor. Yalnız-• a sanatsal değil. Hasta öykülerini, gecenin ikisinde bile ışığın \ andığı odasına getiriyor. Yedide kalkmış oluyor. Sesleri duyuluyor. Koridordaki adımları. Hatta şöyle sözler söylediği bile duyuluyor: "Fantezinin fantastik yanını açığa çıkarmak..." -"Sebepsiz çığlıklar" ya da "tekrar tekrar gelen uysallık". Hayalperest değil. Oyunbozan değil, çünkü oyuna katılan biri değil. Bir dağ silsilesi mi? Benim için, evet. Henüz hiçbir insanın görmediği, hiçbir insanın yaşamadığı yerler. Açıkça ortada duran arka planlar. Cerrah, yetenekli olan. Ressam, erkek kardeşi, yeteneksiz olan, diye düşünüyorum.

Şapkasını çıkarttığında, başında bir yara bulunduğunu keşfettim. Gece yolunu şaşırmış ve bir direğe çarpmıştı. "Nereye gittiğimi bilmeden, yerde süründüm. Ayağa kalkmak istediğimde, başımı tahta direğe çarptım." Geride bıraktığı gecenin nasıl geçtiğini gözümde canlandıramıyordum. "Tamamen delirmiş" olma korkusu, onu odasından dışarıya fırlatmıştı, "umutsuzca gece üç ile dört arasında". Eğreti giyinmiş, önce merdivenden aşağıya inmiş, sonra mutfağa, sonra misafir salonuna gidip içecek bir şeyler aramıştı. "Ama hancı kadın her şeyi kilitlemişti." Bira şişeleri ve şarap şişeleri ortadan kaybolduğu için, hancı kadın uzun süredir her şeyi kilitliyordu. Hatta misafirler bir defasında fıçıyı bile açmışlar ve yarısını boşaltmışlardı. "Hiçbir şey bulamadım. Mutfakta da yoktu, misafir odasında da" dedi ressam. Bodrumda olduğunu düşünmüş ama oraya giderken, hancı kadının bodrumu her zaman kilitlediği gelmiş aklına. "Bildiğiniz gibi, bodrumun anahtarını hep yanında taşıyor." Sonra geri dönmüş ve ansızın yönünü şaşırmış. "Işığı açmaya cesaret edemedim. Işığı açarsam, herkesi uyandırırım. Işığı açmadım... Herhalde birkaç kez daire çizerek süründüm." Kafasındaki yara çok çabuk büyümüş. Ansızın elinde sıcak kan varmış ve elbiseleri de kana bulanmış. "Döşeme de... Sabahleyin ilkönce ben indim aşağıya, beş sularında, dört bir yanda bıraktığım kan lekelerini sildim. Kapılara bile bulaşmıştı. Duvarlara da." Birinci kattaki odasına nasıl döndüğünü kendisi de hatırlamıyor artık. "Yukarıya varır varmaz yatağa

attım kendimi. Ne şanslıyım ki saat beşten önce uyandım da her şeyi yoluna koyabildim. Düşünsenize, hancı kadın bana ait kan lekelerini bir görseydi!... Ancak bundan sonra yukarı çıktım, yıkanmak için. Elbiselerimle, olduğum gibi yatağa girdiğim için -soyunacak gücüm yoktu-, yatağa da kan bulaştır-mıştım. Ama bu olağandışı bir şey değil. Yaraya soğuk suyla kompres yaptım, iyi geldi. Sonra ayaklarımı da küvete soktum. Ağrılar azaldı. Artık o kadar yanmıyordu." Bu gece, "dehşet verici bir şeyden" saklanmak zorunda olduğu duygusuna kapılmış hep. Pencereye gitmiş, perdeleri açmış ve dışarıya bakmış. "Sanki suyu donmuş bir akvaryumun içindeymiş gibiydim. Bu akvaryumun içindeki her şey donmuştu. Ağaç dalları. Çalılar. Her şey. Beyazımsı bir buz halinde donmuştu, öyle saydamdı ki, sarp kayalıkların oraya kadar görebiliyordum. En küçük bir sarsıntıda, örneğin bir soluk alındığını işittiğimde, yeryüzünün donmasıyla oluşmuş bu devasa buz kütlesinde binlerce ve onbinlerce çatlak ortaya çıkıyordu." Bu görüntü karşısında donup kalmış. "Yüzümü çevirmek zorunda kaldım, o kadar büyüleyiciydi... Lavaboya döndüm, havlumu suya daldırdım ve kafamı havluyla sardım. Pencereye döndüğümde, görüntü kaybolmuştu. Buz yoktu. Katılık yoktu. Ansızın her şey deviniyor, yaşıyordu. Bu durum daha da tekinsizdi." Sonra yatağa oturmuş ve dikkatini gördüğü şeylerden uzaklaştırıp çok uzaktaki bir şeyi, "sevimli bir şeyi" düşünmeye çalışmış. "Güzel bir ânı, bir tanecik güzel ânı. Ama bir tane bile bulamadım. Tek bir neşeli figürün geçtiğini görseydim! Ama hiçbir şey, dikkatimi dağıtacak en küçük bir şey bile yoktu. Yalnızca soluk almakla yetindim" dedi ressam.

Sabahleyin başındaki yara iyileşmişti. Kahvaltıya oturduğunda yarasına baktım. Sağlıklı bir insandaki gibi iyileşmişti, ı .örünmez ipliklerle dikilmiş gibi kapanmıştı. Bütün gece kendisi hakkında düşünmüş ve çok çeşitli, "yine de tatmin edici olmayan" sonuçlara varmıştı. İnsan kendine bu kadar çok çeşitli vönlerden bakabilirmiş. Yüzeysel olarak. Çok içerilerden, "çok derinlerden yukarıya". - "Binlerce sivri ve küt köşeden." Görülen, çok perişan bir şeymiş. Aynı zamanda korku uyandırıcıymış. "Bakmaya zorlandığı bütün aynalarda bir solucan gibi kıvrılan insan." Başındaki, şimdi geçmiş olan yara, insan hastalıkları hakkında yeniden düşünmeye sevk etmiş onu. Bedenin insan hastalıkları hakkında ve diğer insan hastalıkları hakkında.

I lastalıklar nereden ortaya çıkıyorlar?" diye sormuş kendine. Ortaya çıkıyorlar mı? Baştan beri orada değiller mi? Baştan

beri orada değillerse, nereden geliyorlar? Belirginleştikleri ne zaman söylenebilir? Görünmez oldukları ne zaman? Ne zaman, nerede? Ansızın ortaya çıktıkları yerde mi? 'Baştan beri' ne demek? Neresidir orası?" Bir süre mısır tarlasında yürümüş. "Başımdaki yaranın elektrik yüklü olduğu duygusuna kapıldım" dedi. "Bütün ağrıların birbirleriyle bağlantısı üzerine düşündüm. Yol boyunca bu düşüncelerle uğraştım. Sonra birdenbire bütün hevesim kaçtı, belki de böyle dehşetli kavrayışlar iradem dışında yerleşebilecekleri için. Giderek daha güçlü olabilecekleri için. Beni ansızın etkisizleştirebilecekleri için. Kendini, bir tünelin içindeymiş gibi, içinde ölünmeyeceği inancıyla bir fikir silsilesine kaptırmanın ne kadar anlamsız olduğunu anladım, içinde boğulunmayacağı inancıyla."

"Sanki her yerde sürekli kapılar açılıyordu" dedi ressam, "insanlar ve insanların görüntüleri, bütün yenilgim dört bir yandan üzerime geliyordu. Üzerime saldıranları sürekli püskürtüyordum. Kendimi, daha güçlü, benzer denemelerin yok ettiği denemelere adadığım zamandan anı kırıntıları. Bugün sık sık ressamlığımı düşündüm. Sergileri gezdim. Katalogları inceledim belleğimde. Arkadaşlarım geldi ziyaretime. Atölye belirdi ansızın. Hayaletçe konuşmalar da. Ansızın: özellikle koltuklarımda oturan kadınları çeken anlamsızlıklar. Karanlıkta uzanmış dar pantolonlu genç erkekler. İtibarı paralarıyla satın almak isteyen ihtiyarlar, sanatı. Dünya basittir. Penceremin, nerden geldiklerini, nereye gitmek istediklerini bilmeyen insanların mide bulantısıyla dolu olduğunu gördüm. Sigara dumanı yükselirken binlerce ideal denemesi penceremin camlarına yapışmıştı. Yıllarca bu akşamlardan tiksindim. Bu sabahlardan. Akşam ile sabah arasında, hareket etmekten aciz bir felsefi ahlaksızlık gibi uzayan bu gecelerden. Bir etin diğerini sürüklemesi gibi. Konuştuğumda, her şey çürümüşüm gibi dağılıyor, toz gibi uçuşuyordu. Asla çıkışamazdım. Gençlik, yaşlılığa karşı isyan etmek için geliyordu. Yaşlılık da gençliğe karşı isyan etmek için. Her şey, geride umutsuzluk bırakan bir hortum gibi geliyordu üzerime. Ansızın, bir önceki yaz yaptığım bir manzaranın ayrıntısını gördüm yeniden: mavinin karşısına yerleşmiş bir yeşil. Şiddetli. Her şey, onyıl-larca süren terbiyeden sonra yeniden vahşileşmiş atlar gibi göründü bana. Sonra itaat etmek istemeyen bir el. Eninde sonunda yaşaması

gerektiği halde yaşamak istemeyen. Her şey çok soyut, anlayınız. Şarap tahayyüllerinden yükselen kahve kokusu ve duygusallıkla. Artık hiçbir şey yapamayan. Uyumaktan bile bıkmış. 'Bir ustalık yapıtı!' diye bağırılıyordu ve saniyelerce sürüyordu. Yine de yalnızca saniyelerce, anlayınız: Bir nehir manzarası, bir yıkım, bir şehitler şehri. Bir şöhret, bir başkasını seriyor, görebileceklerinden daha net gören gözler önüne. Ulaşılamaz olan görülmedik bir biçimde bastı-rılabileceği için, dehşet verici de. Azarlanmış kahramanlık, anlayınız. Ucu ucuna yalan ilişkisine sığmış züppelik. En silik olanı, krallara yaraşır kararlar alabiliyor. Bütün bir sahiplenenler kuşağını toplamıştım etrafıma, korkunç olanı aradığım sırada duygularının çulsuzluğuyla üstüme çullanan üç, dört, beş, altı insanda. Romla dolaşıyorlardı ellerinde, bira kupasıyla dolaşır gibi, çabucak içip bitiriyorlardı. Ün düşüncesiyle, çevrenin maraziliği, ev yüksekliğindeki bahçe duvarlarının ardında ahlaksızca yetiştirilen yabancı bitkilerin büyüklüğü, öyle ki duvarı neyin ve nasıl parçaladığına bakmak gerekiyordu: yıldızlar dünyasında her şeye yeteneği olmak. Ansızın kayboldu gözümden insanlar, sanat kayboldu gözümden, atölyeden, atölye de kayboldu, her şey kayboldu ve heni on beş yirmi adımdan fazla gidemediğim saniyeler için bile olsa, sakin bir yürüyüşte kendimle baş başa bıraktılar.

I)ehşet olmaksızın."

Ondokuzııncu Gün

"Gençliğin özellikleri ve yaşlılığın özellikleri aynı özelliklerdir" dedi ressam, "ama doğurdukları etki tamamen farklıdır.

(lorünüz: gençliğin özellikleri gençliğin kötülüğüne yorulmaz, ama yaşlılığın özellikleri yaşlılığın kötülüğüne yorulur. Genç bir insan yalan söyleyebilir ve onun hayatı mahvedilmez, ama yalan söyleyen yaşlı bir adamın hayatı mahvedilir. Genç bir insan müebbete mahkûm edilmez, ama yaşlı bir insan müebbete mahkûm edilir. Şaşı bakan genç bir insan eğlenceli görünebilir, ama şaşı bakan yaşlı bir insan itici görünür. Genç insan için, bir gün artık şaşı bakmayacağı umudunun hâlâ var olduğu söylenir. Şaşı bakan yaşlı insanlarda, artık şaşı bakmama umudu yoktur. Hayır. Mümkün değil. Çarpık ayaklı genç bir insan bizde tiksinti değil acıma uyandırır, ama çarpık ayaklı yaşlı bir insan bizde sadece tiksinti uyandırır. Kepçe kulaklı genç bir

insan bizi güldürür, kepçe kulaklı yaşlı bir insan bizi utandırır, ve yaşamı boyunca bu çirkin kepçe kulaklarla dolaşmış olan bu insanın ne kadar çirkin olduğunu düşünürüz. Tekerlekli sandalyedeki genç bir insan yüreğimizi sızlatır. Tekerlekli sandalyedeki yaşlı bir insan bizi umutsuzluğa sürükler. Dişleri olmayan genç bir insan bize az ya da çok ilginç görünebilir. Dişleri olmayan yaşlı bir insan ise midemizi bulandırır, kusmamıza neden olur. Gençlik" dedi ressam, "her bakımdan yaşlılıktan avantajlıdır, ne isterse yapabilir. Ahmaklığı bize itici gelmez, utanmazlığına katlanabiliriz. Yaşlılık ise kalın kafalılığı, kafasına darbe almadan sürdüremez; yaşlılığın utanmazlığı da, bildiğimiz gibi, en iğrenilesi şeydir. Genç insanlara denilir ki: geçer bu! Yaşlı insana denilir ki: bu değişmez! Gerçekte ise gençliğin özellikleri ve yaşlılığın özellikleri bir ve aynı şeydir."

Vekil öğretmenlik yaptığı dönemde, yalnızlıktan ve tek ba-şınalıktan kurtulabilmek için, çok etkili olduğu ortaya çıkan bir yöntem geliştirmiş. "Uyku hapları aldım" dedi ve, "aldığım uyku haplarının sayısını yavaş yavaş artırdım. Sonunda beni etkilemez oldular ve ne kadar çok alsam da uyuyamadım. Her defasında, ölecek kadar çok hap yuttum. Her defasında da kusarak çıkarttım onları. Sonra günler boyunca en küçük bir düşünce bile baş vermez oldu, ve büyük dayamlmazlıktaki büyük zaman dilimlerini yaşamak zorunda kalışım da bu düşünce yoksunluğu yüzündendi... Yaşayabileceğinden daha uzun süre yaşamamaya dikkat etmeli" dedi. "Yaşam, insanın ne yaparsa yapsın ve kim olursa olsun yitirdiği bir davadır. Buna daha insan dünyaya gelmeden önce karar verilmiştir. İlk insanın başına da bizim başımıza gelenin aynısı gelmiştir. İsyan etmek daha derin bir ümitsizliğe yol açar" dedi. "Ve artık oyalanma yok. İlk kadından sonra oyalanma yok. Anlıyor musunuz?" Fırtınalar biricik eğlenceymiş ve "yıldırımlar biricik şiir sanatı". Dedi ki: "İnsan hapsedildiği için, tek kişilik bir hücreye hapsedildiği için, giderek daha çok kendine varıyor." İnsanın kendi kendine sorduğu sorular, onu yavaş yavaş öldürüyormuş. "Ama insan /.aten ölüdür, bilesiniz." Artık "vekâlet durumları" yokmuş. Geçmiş binyıllarda parçalanmış organlarıyla yatıyormuş insan hücre zemininde. Toprak yokmuş artık. "Yalan dolan" dedi. Bilgiye sahip olmanın, insanın kendine sorduğu her sorunun sonra beyne önemsizlik şırıngalaması gibi. "Her soru bir yenilgidir". Her soru yerle bir edilmekmiş. Antipatiymiş. Sorularla /aman geçiyormuş ve zaman sorularla geçiyormuş, "o kadar anlamsız ki, her şey sadece harabe... İşte, bakın" dedi ressam, 'aşağısı

tamamen siyah. Bu gece rüyamda gördüm, işçiler yukarı, dağa geldiler ve yöreyi doldurup taşırdılar, hanı, her şeyi. Dinlerce ve on binlerce olup geldiler yukarıya, kendilerine ait olmayan ne varsa ezip geçtiler ya da siyahlıklarının arasında boğulup gitti. Ve şimdi bu sükûnet. Duyunuz!" Kasap bizi selamladı, biz de kasabı selamladık. YVeng'deki evler iç içe itilmiş, sarp kayalıktan kopmuş gibi duruyorlardı. "Eskiden" dedi ressam, "insanların arızalarına karşı hiç anlayışlı değildim. Ağrılar bana genel olarak sıradışı görünüyorlardı, bilesiniz! Ama ansızın sürekli arızalarla yüz yüze geldim". Dedi ki: "Bugün kâğıt oynayacak mısınız? Hayvan gömücü iyi kâğıt oynar. Mühendis ile. Hepsi iyi kâğıt oynarlar. Kâğıt oyununa karşı neden hep an-lıpati duyduğumu bilemiyorum." Dağ vadilerinde, yüksek ı Lığlarda egemen olan kalın kafalılık üzerine bir şeyler mırıldandı. Sonra: "Babamız, cehennemdesin sen, hiçbir isim kut-.anmasın. Hiçbir melekût gelmesin bize. Hiçbir irade gerçekleşmesin. Cehennemde nasılsa, cennette de öyle. Günlük ekmeğimizi esirge bizden. Hiçbir günahımızı bağışlama. Bizim de hiçbir borçluyu bağışlamayışımız gibi. Günaha sok bizi ve hiçbir kötülükten kurtarma. Amin.* Böyle de oluyor" dedi.

■ llnr.ıdn, Hıristiyanların "Vatcr unser" (Paler noslcr) duasının içerik açısından ı. ısviiz edilişi söz konusu. Bkz. *Mattcı'ya göre Incil,* Sure 6, 9-13.(Çev.n.)

Bugün ressamı, ziyarete gittiği papaz evinden almam gerekti. "Kapıyı çalın" diye talimat verdi bana, "sonra bekleyin; ben hemen aşağıya inerim". Papaz evine girmemi söylemedi. Papazı ara sıra ziyaret ediyor, onunla "siyah kedisi hakkında konuşmak için, çünkü onunla başka bir şey hakkında sohbet edilemez. Ama o kadar güzel bir şarap içiyor ki, davetini her defasında kabul ediyorum" dedi ressam. Böylece, mezarlıktan geçerek papaz evine yürüdüm. Mezarlıkta, çocuk mezarlarının üstündeki isimleri okudum: kimi yerlerde anne-babalar ölmüş çocuklarının fotoğrafını mezar taşının üstüne koydurmuşlardı. Ama, üstünde bir isim bulunmayan, orada yatan çocuğa ilişkin hiçbir işaret bulunmayan mezarlar da gördüm sık sık. Çocuk mezarları arasından büyük tezek yığınına giden yolda hiçbir ayak izi bulunmayışına şaşırdım. En azından uzun bir süredir, çocuk mezarlarına tek bir insan bile gelmemişti. Bu yüzden, bizim L.'deki mezarlığımızda, bütün çocuk mezarlarında her zaman duran ve hemen hemen her zaman yanan mumlara da rastlamadım. Papaz evinin çıngırağını çektim ve bekledim. Çok

geçmeden, birinci katta bir pencere açıldı, ve ben bir adım geri attım ve yukarıda pencerenin ardında genç, zayıf bir kadının yüzünü gördüm. Papazın aşçısı, diye düşündüm. Papaz evinde, merdivenden yaklaşan ayak seslerini işittim. Kapının ardında ressam papazla vedalaştı. Yakın zamanda yeniden geleceğini söyledi ve ikindi yemeği için bir kez daha teşekkür etti. Sonra kapı açıldı ve ressam dışarı çıktı. Koluma girdi ve papaz evinin duvarı boyunca aşağıya, dişbudak ağaçlarının olduğu boş araziye itti beni. Papaz ona "devasa kilise aygıtının" içinde olup biten büyük değişikliklerden ve yeni papanın büyük atılı-mından söz etmişti. "Ama elbette" dedi ressam, "kilisenin, nasıl olursa olsun, hiçbir varoluş gerekçesi yok. En azından *kilise olarak* yok." Sonra "korkunç baş ağrılarından" yakındı, "daha ben papaz evine geldiğimde başlamıştı, şimdi hep daha erken başlıyor ve buna karşılık şiddeti daha da artıyor". Papazın aşçısı, baca temizleyicisinin sevgilisiymiş, ama papaza, erkek kardeşine öyle sadıkmış ki, bu kadın olmazsa, papaz asla yaşayamazmış. "Papaz Lungau'dan bir çiftçinin oğlu" dedi ressam, "kesinlikle kendi ayakları üstünde duramıyor". Saflığı hoşuna gidiyormuş, ve kendisi "mutlak iyi bir insan"mış, söylendiği gibi "en basit konularda çaresiz" olsa bile. "Tamamen çuvalla-dığı başpiskopos ziyaretlerini hiç saymıyorum." Şimdi, papaz ressamın kiliseye karşı tavrını biliyormuş. Ve ressamı, kendisinin de tamamen inanmadığı bir şeye çağırmak için hiçbir çaba göstermiyormuş.

Han yolunda, ansızın bir grup santral işçisi çıktı karşımıza. Sessizce yürüyorlardı ve bize selam verdiler, çünkü onlar bize, l>iz onlara aşinaydık. "Bakın" dedi ressam işçiler uzaklaştığın-ıl.ı, "bu insanlar doğru yoldalar, bunlar doğru insanlar". Arka-l.ınndan baktı, mürver çalılarının arasından geçip gözden yitmelerini izledi. "Bakın, orada, karşı yamaçta, gölgedeki tarafta ikinci yeraltı baraj gölü olacak" dedi. "Bütün gölün silueti net olarak fark edilebiliyor. Orada gördüğünüz cadde, enerji bakanlığının eseri, o taraftaki köylüler bu çiftlik evlerinin önünden geçen cadde sayesinde olağanüstü kazançlı çıktılar. Son derece küçük bir katılım bedeli ödediler bu zengin, hali vakti yerinde köylüler. Gülünç bir katılım bedeli, yarısı zaten tarım bakanlığı tarafından ödendi. Eskiden yukarıdaki bu çiftlik evlerine, istasyonun arkasından başlayan daracık, delik deşik bir yük arabası yolu gidiyordu yalnızca. Görüyorsunuz ya: nehir bu noktada durdurulup kullanılıyor, gördüğünüz gibi barajın kısmen nehrin içinde, kısmen de dağın içinde inşa edilmesi gerekiyor. Uç buçuk yıllık inşaat süresince burada on

sekiz adam oldii, vinçler, kaya parçaları yüzünden, kamyonların arka tekerlekleri altında ya da suda boğularak. Düşünülürse, henüz vuksek bir bedel sayılmaz! Bu projenin bütün zorluğu ortada: ınsaala zorluk çıkaran bir yöre, görünüz!" Aşağıda çalışmak ılı'inek zaten gebermek demekmiş. "Pratikte bütün bunlar çok daha korkunç, insanlar yaşamları boyunca yorgunlar ve daha \m e bir şeye yatkın değiller. Daha yüce olan da ne ki! Bu karın-• ı yığını, milyarlık bir proje için muazzam bir pislik taşıyıcıdan İMşk.ı bir şey değil."

"Bunlar gerçekten insan mı diye soruyor insan kendine" dı ıli ressam, "genellikle on ikiye beş kala oradan ağır aksak uzaklaşanlar, bir kulübenin içine çökenler ya da kantine, hana. İşçilerin kendi kokusu var, işyerinin ve selüloz fabrikasının kendi kokusu var; bir koku diğerinin yerini alıyor. Selüloz fabrikasında, bilmeniz gerekir ki, çalışma yöntemleri on-yıllardan beridir hep aynı. İşçi mekânları da değişmedi. Yüksek pencereler, ama bu pencerelerden dışarı bakılmaz, çünkü santimetrelerce kalınlıkta kirle kaplıdırlar. Makine uğultusu içinde kimsenin canı dışarıya bakmak istemez zaten, dışarıda nereye bakacaklardı ki? Siyahlığa. Soğuk siyahlığa. Önce, santral yetkilileri, selüloz fabrikasındaki işçileri kendi amaçları için işe almayı denediler. Bir işe alma kulübesi kurdular, avans verileceğini ilan ettiler. Ancak, işe başvuran pek kimse çıkmadı, çünkü santral inşaatının bir sonu var, bir, iki, üç yıl, selüloz fabrikasının ise sonu yok. En azından önceden görülen bir sonu yok. Sonunda santral inşaatı selüloz fabrikası için daha büyük bir işçi kaynağı olacak. Aşağıdakilerin hemen hepsi komünist. Komünizm burada verimli topraklara düşüyor. Burada, komünizme hiç inanılmayan dağın ortasında. Aşağıda her şey komünistçedir. Bu yöre, komünist faaliyetler için biçilmiş kaftan gibi bir yerdir. Komünizm, belki bilmiyorsunuzdur, bütün dünyadaki insanlığın geçici geleceğidir. Komünizm her şeye egemen olacak, dünyanın en ücra vadisine bile. Komünizme karşı koyan son beynin en kuytu köşelerine bile. Komünizm, pisliğe ve pis kokuya, korkunç kontrastlara kadar yayılan bir şeydir. Komünizm geliyor, oradakilerin hepsi sevinçten takla atabilir! Bunun arkasında Moskova duruyor ve denetliyor, her zaman ve her yerde duruyor ve denetliyor." Dedi ki: "Burası aslında köken olarak kadim Hıristiyan bir vadidir. Ama dürüstçe söyleyin, bugün Katoliklik, Hıristiyanlık nerede kök salmıştır? Nerede?" Şimdi köy meydanının ortasındaydık.

"Hiç gerçekten mutlu oldunuz mu? Mutluluğun ne demek olduğunu anladınız mı? Bir daha kurtulacağınıza asla inanmadığınız bir durumdayken?" Dedi ki: "Soruma bir yanıt istemiyorum."

Bir evin girişinde kunduracıyla sohbet eden hayvan gömü-ı'iiye rastladıktan sonra, papazın evine ve oradan, düşkünler evinin bahçesinden geçerek köy meydanına geri geldik. "Gece, pen-eeremi açışımı duyuyor musunuz?" dedi. "Sık sık kalkıyorum ve penceremi açıyorum. İleri geri, aşağı yukarı yürüyorum. Ama sakinleşemiyorum. Boğulacakmışım gibi geliyor bana: ama içeriye >.oğuk girdiğinde, başım daha da kötüleşiyor. Soğuk hava beni yeniden kendime getirecek sanıyorum, bir saatin kurulunca yeniden çalışmaya başlaması gibi. Oysa bu bir yanılsama yalnızca. Yeniden kendime gelmek için gösterdiğim çabalar ve yaptığım hi İçler, gittikçe zorlaşıyor. Bir saat mekanizması gibi, evet. Bu tamamen basit bir benzetme olsa da, konuşurken sadece tamamen basit benzetmeler kullanmaktan yanayım, tutunmak için tamamen yalın kazıklar... Uykusuzluk nedir bilmiyorsunuzdur herhalde. Her halükârda, uykusuzluktan şikâyetçi değilsiniz. Şimdi her şey eziyet veriyor bana, bakıp da içine atlayamadığı bir ırmağın insana eziyet verişi gibi. İnsanlarla ve geçmişleriyle bağlantılı iğrenç odaklar. Başarılmış hiçbir şey görmüyorum." Sonra, yeniden karaçam ormanına geldiğimizde: "Herkes bekliyor mu?

I lerkes benim gibi, her şeyi değiştiren, parçalayan, her şeye son veren bir şeyi bekliyor mu? Başka bir düzlemde ya da çok aşağılarda devam ettiren?" Bu sırada postacıya rastladık, handan geliyordu ve eliyle kasketine dokunarak bize selam verdi. Konuşmadan. Postacı iyice uzaklaştığında, ressam dedi ki: "Çoğu gibi, o da bu köpek hareketlerini yapıyor, bu köpek pati vuruşlarını. K.ırısından nefret ediyor. Çocuklarından nefret ediyor. İçiyor, kuyruk sallıyor. İnsan insanın ideal cehennemidir. İnsanlar için her şey, oldukları gibi olmanın olgusal bir nedenidir." Kuru ot yığınının önünden geçiyorduk. Sonra çabucak hana vardık.

Gece bir dağ gibi çöküyormuş üstüne, eziyet vermek için oıı.ı, içinde uzun süredir sönmüş olan canlanıyormuş yeniden: ‘..ıv.ış, kıtlık, nefret. Kederi akla geri itmek, sonuçsuz kalıyormuş. Ancak sabahın alacakaranlığında geri çekiliyormuş. Bir ,.ey yapmanın anlamsızlığı, bir imge, bir düşünce, karanlık çöl ımce hücre dünyasına giriyormuş ve sabah olunca kendi

pususuna çekiliyormuş. "Gündüzün başka ağrıları var. Ama dok-lor bir erkek kardeşim var benim" diyor, "siz de biliyorsunuz, ama bunun bir yararı yok. Bir doktorun olduğu yerde, birçok şey mahvolur." Yeniden baş ağrısından söz etti. Çok küçük bir çocukken, bir kez, yalnızca bir kez, baş ağrısı çekmişti, ansızın "ön kafatasımın altında korkunç ağrılar", bir ormanın kenarın-dayken. Sonra bir daha hiç, onlarca yıl hiç başı ağrımamıştı, *bu hastalığın* başlamasına kadar. Ancak, "ailemizden birçok kişi ba-şağrısından ölmüştür, biliyorum bunu. Bu barajları yıkan delilik, sözcükleri söz söylemeden ezen, hiç durmaksızın" dedi. "Çoğu zaman ağrı bir yükümlülüktür de." Ve: "İsteğim dışında da ulaşabiliyor hedefine. Her zaman ulaşıyor." Benimsemek gerekirmiş ağrıyı "nereye götürdüğünü bilmeyen bir köprü hayali gibi." Sonra yeniden, dün yaptığımız kızak gezisinden söz etmeye başladı. İstasyona kadar. One mi arkaya mı oturacağı meselesi, yola çıkışımızı on beş dakika geciktirdi. Bu kızak sefası, çok uzakta kalmış çocukluğumdan kesitler canlandırdı gözümde: kış manzaraları. Kızak izlerini çok iyi anımsıyordum, renklerini, yüksekliklerini ve genişliklerini, onlara bakarken kapıldığım duyguları. Caddenin bütün kıvrımlarını ustalıkla geride bırakmıştım. "Daha yavaş gidin!" dediğini duydum birkaç kez, başını sırtıma yaslamış ve iki koluyla bana sarılmıştı. Aşağıda, istasyonun önünde, terliyordu. Değişik dükkânlara girdik, alışveriş yaptık, tezgâhların ardındaki insanlarla muhabbet ettik. Sonra onun için eczaneye gittim. İstasyonda, kolunun altında bir deste gazeteyle bekledi beni. Belediye başkanı bizi atlı kızağıyla yukarıya, YVeng'e getirdi.

İstasyonda büyük bir huzursuzluğa kapılmıştı, ani bir tiksinti, gördüğüm kadarıyla. "Ne olacaklarını bilmeyen insanlar", dedi. Tren istasyonları "birbirine zincirlenmiş deliliğin merkezleri. Zorbalık buralarda araştırılabilir". Kolunun altındaki yedi sekiz gazeteye ilişkin olarak dedi ki: "Beni her şeyden önce yeni fikirler ilgilendiriyor. Dünyanın soluğunu kesen şey değil, yarın unutulmuş olacaktır bu. Ama yeni fikirler, *yarın gelecek olan*, gelecek." İstasyonun bekleme salonunda, bilet gişesinin önünde böyle yalnız başına dururken, her şeye ölümle sonuçlanan kısa bir çocuk oyunu gözüyle bakan bir insan gibi görünüyordu. Bir yanılsama gözüyle. Sonra, yalnızca sözcük kırıntılarından ve ötelenmiş cümle zincirlerinden ibaret biri haline geldi.

Mühendis, işi vadesinde bitirebilmeleri için yarından itibaren gece boyunca çalışmaları gerektiğini söylüyor. Hemen hemen bütün işçiler gece vardiyasında çalışmak için başvurmuşlar. (iece mesaisine gündüz mesaisinden üç kat fazla ücret ödeniyor-muş, ve bugün inşaat yerini gece aydınlatmak için projektörler yerleştirilmiş. İşletme yönetimi, nehir kıyısında yaşayan insanların, yapacakları gürültüden şikâyetçi olacaklarını da hesaba katıyor elbette. Ama "şikâyetleri reddedilecek, belediye başkanlığıyla şimdiden böyle anlaştık". Elbette vinç geceleri, gündüz yaptığından daha büyük gürültü yapıyor. Geceleri her ses daha şiddetli duyuluyor. Şimdi servis köprüsü için kazıklar çaktıklarından, iyice gürültü oluyormuş. Ama gece çalışmazlarsa, bütün bu işler bir yıl daha uzun sürermiş. Bu durum, işletme yönetimi için ulanç verici bir durum olur ve santral inşaatına katılan firmalar açısından paha biçilmez bir finansal kayba yol açarmış. Sendikanın gece vardiyasına karşı çıkmaması şaşırtıcıymış. Mühendis, sendikanın santral inşaatında ihale almış firmalardan birisinin ortağı olduğu için sesini çıkartmadığını düşünüyor. Sendika bırakın Cuma öğleden sonralarını ve Cumartesi günlerini, Pazar günleri ve tatil günleri çalışılmasına da sesini çıkartmıyormuş. ".Şimdi mola vermeden çalışılacak" dedi mühendis.

"Uzun süredir uyku uyuyamıyorum. En fazla biraz istirahat ediyorum, o kadar." İşletme yönetimindeki bölümler arasında hep tartışmalar oluyormuş. Siparişlerin verileceği firmalar konusunda büyük bir anlaşmazlık hüküm sürüyormuş. Burada da her şey politik bakış açılarına göre işliyormuş. Çoğu /aman düşük kaliteli malzeme sipariş ediliyormuş, çünkü tedarikçi firma, politik nedenlerden ötürü işletme yönetiminin büyük bir bölümüne, daha iyi kalitede mal sunacak başka bir firmadan daha yakınmış. İşçilerin karıları ve çocukları için daha la/la sayıda baraka yapmanın düşünülmemiş oluşunun da bir dezavantaj oluşturduğunu söyledi mühendis. "Bu yüzden her akşam trenle genellikle altmış yetmiş kilometre uzaktaki evlerine gitmek ve sabahın erken saatlerinde geri gelmek zorundalar." Bu durum erkeklerin çalışma gücünü etkiliyormuş. Şantiye alanında ikamet etmeyenler, gerçekten zayıf düşmüşler. İşletmeye de pahalıya mal oluyorlarmış, çünkü tren biletlerini de işletme yönetimi ödüyormuş. Bu insanlar gece vardiyasında da çalışamıyorlarmış, Pazar günlerinde ve tatil günlerinde de. "Aileleri şantiye alanında olsaydı, geceleri ve Pazar günleri de çalışırlardı." Mühendise kalsaymış, kadınlar ve çocuklar için daha çok sayıda baraka

yaptırırmış. Zararın neresinden dönülse kârmış. Şantiyedeki evli erkeklerle yerli kadınlar ve kızlar arasında daha az ilişki kurulur, daha az patırtı çıkarmış. Çünkü dışarlıklı evli erkeklerin "sırf bir bardak bira içmek için" istasyon restoranına gidip, orada bardakları dörtleyip beşledikleri, sonra eve dönmeyi akıllarından bile geçirmeyip herhangi bir demiryolcu kızına askıntı olup onunla bir kuru ot yığınında ya da kuytuda kalmış bir han odasında gözden kaybolduklarına sık sık rastlanıyormuş. Çoğu kez, üç dört gece, heveslerini alıncaya kadar, evlerine gitmiyorlarmış. Sonra karılarına dönüp, hiçbir şeyden haberi olmayan kadına işletme yönetiminden dert yanı-yorlarmış. "Aileler için barakalar yapılsaydı, bunun önüne geçilirdi" dedi mühendis. "Hiç olmazsa kepazelikler en aza indirgenmiş olurdu." Tamamen kaçınmak mümkün değilmiş, sarhoş taşkınlıkları ilkel koşulların hüküm sürdüğü her yerde ve her zaman varmış. "Çok sayıda işçinin olduğu yerde, çok sayıda da çocuk yapılıyor" diyor mühendis. Hoşlarına giden her kadına ve her kıza bir çocuk yüklüyorlarmış. "Paydos edince ne düşünüyorlar sanıyorsunuz?" Hayvan gömücü sırıtıyor ve yarı dolu bardağını bir dikişte boşaltıyor. "Öyle sahneler yaşandı ki benim büromda, sahneler diyorum size" diyor mühendis, "hiç kimse inanmıyor bana". Kadınların da kocaları hakkında yanlış düşünceleri varmış, bir erkekle basitçe evlenilemezmiş. Bir kadınla evet, ama bir erkekle değil. Gece vardiyası akşam saat altıdan sabah beşe kadar sürüyormuş. Akşam dokuz ve gece iki sularında yemek saatleri varmış. Ama kendisi, mühendis gece gündüz, en azından saatlerce ayakta olmak zorundaymış. "İyi ustabaşılarım ve şeflerim, iyi duvarcılarım ve betoncularım var" diyor, "ama yine de başlarında olmak gerekiyor". Cimri değilmiş. Geçenlerde, işçi karılarından birinin doğum sancıları tutunca, onu arabasıyla alıp hastaneye götürmüş. "Böyle iyilikler yapılınca sempati kazanılıyor" diyor mühendis.

I layvan gömücü, nehirde ne kadar derine sondaj yapmaları gerektiğini soruyor. "Yirmi metre" diye belirtiyor mühendis. *Zorunlu* hale gelen demiryolu raylarını döşeme işini bitirmişler mi? "Evet" diyor mühendis. Yirmi bin metreküp kayayı, dağılan dinamitle koparmak zorunda kalmışlar, demiryolu raylarını döşeyebilmek için. "Keşif bedeline bu dahil değildi" diyor. "Tek başına bu iş birkaç milyona mal oldu." Böyle beklenmedik ek masraflar inşaat işlerinde hep çıkarmış, üstelik yalnızca böyle büyük projelerde değil. "İnşaat işinde genellikle hep iki katını hesaplamak gerekir" diyor mühendis. "Birçokları, yanıldıkları için işi alırlar ve bu yüzden iflas

ederler." Birçok inşaat yanda bırakılmış ve çürümüş. "Bir müteahhitin yedekte en azından keşif bedelinin iki katı kadar parası olması gerekir ki, işi varıda bırakmasın. Ancak ve ancak devlet, neyi isterse onu ve nasıl isterse öyle inşa edebilir, ve inşaatını da tamamlar, çünkü devletin parası vardır ve parasını alır."

Ressamla benim aramda bir alacakaranlık durumu hüküm sıirüyor. Onun söyledikleri çok uzaklara düşen bir yağmuru andırıyor; bulutların yabancı bir toprak parçası üzerinde kümelenip, komşu sınırındaki her şeyi gölgede bırakmalarına benziyor. Diyor ki: "Bir kişinin yakınlığı, onu varlığını hissetmeye-ı ek dereceye kadar tanıma arzusu uyandırıyor insanda. İnsanlarla böyle olmak gerek." Sonra sözü dünkü gezintiye getiriyor, ayın dünyadan, bir insanın aklının yüreğinden uzak olduğu kadar uzak olmadığı gelmiş aklına, dünkü gezintide. "Her zaman kendi kalbinde gezer insan, bu kadar güzeldir başlangıçta ve bu yüzden daha sonra bu kadar dayanılmaz olur ve her şevin üstünde böyle korkunç bir etkisi olur." Başlangıç sonmuş, her şey bu cümleden kaynaklanıyormuş, ve "bir masa aynı zamanda bir penceredir, bir pencere aynı zamanda pencerede du-ıan kadındır, bir dere aynı zamanda yüzeyinde yansıyan dağdır, bir şehir aynı zamanda bu şehrin üzerindeki havadır". Böyle kendi içine dolanmış bir halde "insan yitiktir... Çıkışlar mı?" Vmıt yok. Soluk alıp vermek onda mide bulantısına yol açıyormuş. Diyor ki: "Mutlaka bir sürü fikirle bozuyorsunuzdur huzurunuzu. Görüşlerle." Sonra: "Önce sizi odama çağırmayı düşündüm, orada muhabbet ederdik. Çok yorgunum. Gençlik kafasını içine çeken yaşlılığa karşı saldırgan davranıyor. Onu çoktan içine çekmiş olana. Sürekli, tinsel olan ne varsa nefret eden bireylere maruz kalınıyor. Yaşamım boyunca savunmak zorunda kaldım kendimi. Özellikle de kadınlara karşı. Bu yaptığım, düşüncelerden oluşan devasa bir sahnenin altına çektiğim son çizgidir sadece: kadınlardan koruyun kendinizi, ama özellikle, sizden bir hiç yapmaya hazır olan, içinizdeki kadınsı yönden. Erkeklerin gittiği refah yolu, sıcaklığa ihtiyaç duymaları, süs düşkünlüğü, bunların hepsi kadınlığın temel nitelikleridir, erkek düşmanıdırlar. Kadın ve -genel olarak kadınsılık- erkeği erkek karşıtı duygularına dek alçaltır. Karıları tarafından mahvedilmiş bir dizi seçkin erkek sayabilirdim size. Olağanüstü yeteneklere sahip, en seçkin kişilikler. Kadınsı yön doğası gereği haindir. Altını oyar ve dinamitler. Erkek tini için, genel olarak tin için, erkeksi olan için bir zehirdir. Bir erkeği bileşenlerine ayırma ve bir daha da biraraya getirmeme

söz konusu olduğunda... Bilimsel açıdan bakıldığında kadın erkeğin komik duruma düşürülüşüdür... Düşüncenin can düşmanı... Kocalarına, gazete okumayı bile yasaklarlar... Bakıcılarının düşünmemesi bile yetmez... Kadın bozuşmayla uğraşır ve dostluk kurma yeteneği yoktur... Evlilik ve çocuk yapan kadınlar yalnızca doğurma anında yalancı değildirler... Kadınlar yalnızca yatak içindirler. Kadın oyundan anlamaz. Şeytanın bir aletidir ve insan soyunun trajedisinden suçludur."

Geceleyin, uyuyamadığım için, sürekli kendimi düşünmek zorunda olduğum ve dikkatimi başka bir şeyle dağıtamadığım için, kalktım ve pencereye gittim, dışarıya bakmak için. Ama bir şey göremedim. Odada kalmak, dayanılmaz geldi bana, ve elbiselerimi üstüme geçirip kapıyı ardımda bıraktım ve aşağıya indim. Holde zayıf bir ışık vardı. Binanın önünde, belki biraz da cadde boyunca yürümeyi düşünüyordum. Eskiden, çocukken, sık sık geceyarısı kalkar ve biraz yol yürürdüm, bir patikada, bir orman parçasında, ve korkardım; ama bu durumlara kendim yol açmıştım, bu defa da böyle olsun istiyordum; belki karaçam ormanına? Ama binanın kapısını açmak istediğimde, k,ipinin kapalı olmadığını, sürgünün çekilmediğini gördüm, bu ••ırada misafir salonundan karşı duvara vuran bir ışık da keşfet-lııı; ansızın misafir salonunda ışık yanmıştı, belki de sesim duyulduğu için, ama bu saatte misafir odasında kimin olabileceğini düşünemedim; saatin kaç olduğunu da bilmiyordum gerçi, •una herkesin uyuduğunu tahmin edebileceğim kadar geçti yine de. Önce misafir salonuna gitmek istemedim, sonra cesaretimi toplayıp kapıyı açtım. Orada, bir köşede, içki masasının yanında, oturmayı en çok sevdiğim yerde, hayvan gömücü ile hancı kadının oturduklarını gördüm. Kendilerini bir tartışmaya kaptırmış görünüyorlardı, ama beni yanıltamadılar, gerçekte az oıu'e birlikte olmuşlardı, bunu özellikle ikisinin giysilerinden, •.olgun ve sıkıntılı yüzlerinden anlamıştım. Masada bira bardakları bırakmışlardı, yarı dolu, etrafta ekmek parçaları vardı, hayvan gömücünün ayakkabıları masanın üstündeydi. Ayakkabılarını, banka uzandıkları sırada çıkartmış, diye düşündüm.

I lancı kadının saçları dağınıktı. Bütün bunları bir bakışta gördüm. Hemen dışarı çıkmak istedim, ama hayvan gömücü yanlarına oturmamı istedi. Konuşmaları gereken bir şeyler varmış, handaki koşullar hakkında, diye

yalan söyledi ve bu sırada ayakkabıları masadan aşağıya çekip masanın altına sürdü, han-

II kadın da masaya oturdu ve bira bardaklarından birini alıp iç-ıı Kimi zaman, bütün gece uyanık kalma ihtiyacı duyulduğunu söyledi hayvan gömücü, geceleri, beraber oturulduğunda, harika fikirler geliyormuş akla, geceleri konuşmalar da daha iyi yapılıyormuş. Bir bardak bira ister miymişim? diye sordu. Ma-•aya oturdum. Misafir salonu soğuktu ve birdenbire üşüdüm, hayvan gömücü kalktı ve benim için bir bardak doldurdu. Bardağımı masaya koydu ve yeniden oturdu. Hancı kadın, hanı ■•almayı düşünüyor, dedi hayvan gömücü, ama, ressamdan mutlaka öğrenmiş olacağım gibi, hapishanedeki kocası, buna karşı çıkıyormuş. Hancı kadın, şimdi, özellikle kocası yüzünden, kendisine düşman olunan bu yöreden çekip gitmek isti-vonnuş. Çocuklarının da yüzü gülmüyormuş. Kadına kalsa daha bugün sabahtan gidermiş, hanı hayatında bir daha görmek hık' istemezmiş. Ama, hancının buna karşı çıkması ve her zaman karşı çıkacağı bir yana, "olasılık dışı" dedi hayvan gömü-cü, *böyle bir hanı* satmanın çok zor olması bir yana. Hanın hiç çekici bir yanı yokmuş ve iyi durumda da değilmiş. "Konumdan hiç söz etmiyorum" dedi hayvan gömücü. "Hancı kadın her şeyden önce çocuklarının, burada, VVeng'de çok umutsuz gibi görünen geleceğini düşünüyor. Her şeyden önce, kocasının hapishaneden çıkıp gelmesinden korkuyor; adam yaşam tarzını yarıda bıraktığı, bırakmak zorunda kaldığı yerden devam ettirecektir mutlaka." Birkaç ay içinde serbest kalmayı hesaplayabileceğini yazdı, "iyi hal yüzünden", ve sonra "düzeni kuracakmış" handa. Ailenin üstüne büyük bir felaket çökmüş, hayvan gömücüye göre, hiç kimse diğerini anlamıyormuş. Hancı kadın da, kocasına ihtiyaç duyan bir kadın değilmiş. Ve bu adam yüzünden mahvoluyormuş. Şimdi adama sürekli yiyecek paketi gönderiyor, dedi hayvan gömücü, ve adam buna doğru dürüst teşekkür bile etmiyormuş. "Ama başkaları tarafından kapatılmış ve herkesin önünde suçlu olarak duran bir insana yardım etmek gerek, değil mi?" dedi hayvan gömücü. Evet, dedim, böyle bir insana yardım etmek gerek, ne yapmış olursa olsun, şimdi ortada nasıl duruyorsa dursun, vicdanı nasıl olursa olsun, belirli koşullarda birine ya da bir başkasına ne yapmış olursa olsun. Hapistekilerc her zaman yardım etmeli. Onları parmakla göstermemeli, yardım etmeli. Nasıl yardım edileceği de biliniyormuş her zaman için. Hancı kadın ona sıcak tutan çoraplar da göndermiş. Ama "kocasını tanıdığı kadarıyla, adam tahliye

olduğunda ve geri döndüğünde, korkunç bir şey yapacak. Kadını öldürecek" dedi hayvan gömücü, "üstelik, onu kadının ihbar ettiğini ve hapishaneye ve cezaevine soktuğunu biliyorken". Santral inşaatı bittiğinde ve artık yemek içmek için işçiler gelmediğinde de kapatabilirlermiş hanı, yerliler hana gelmekten kaçınıyorlarmış. Hatta eskiden, yöredeki başka hanlarda olduğu gibi düğün yemekleri ve cenaze yemekleri yapılırmış burada, ama artık hepsi geride kalmış. Tek bir köylü bile gelmiyormuş artık onlara, "böyle şeyleri" pek kaale almadıkları bilinen oğulları da gelmiyormuş. "Santral bittiğinde, handaki işimiz de bitecek" dedi hancı kadın. Hancı ise gitmek istemiyormuş. "Ne de olsa, burası *onun* memleketi" dedi hancı kadın. Kendisi hancılık işini tamamen bırakmak ve hatta belki şehre yerleşmek istiyormuş. Kendine nasıl olsa bir vol açarmış. Aranırsa, her zaman bir iş bulunurmuş. Şimdi herkes için, hiçbir zaman olmadığı kadar çok iş varmış. Vadiye de hiçbir zaman uyum sağlayamamış. İstemeye istemeye ve çocuk bir kere karnına düşmüş olduğu için gelmiş buraya. Bu pek doğru değildi ama inandırıcı görünüyordu ve bütün bunları ilgiyle dinledim. Hayvan gömücü dedi ki: "Bir kadın şehirde, kendisini hiç de zorlamayan kolay bir iş bulabilir. Örneğin bir fabrikada. Şıı aşağıdaki selüloz fabrikası gibi bir yerde, orada da kadınlar I azla zorlanmıyorlar ve iyi para alıyorlar. Böylece çocuklara da İm kılabilir." Ayrıca çocuklar zaten büyümüşler, aslında vartayı allatmışlar, er ya da geç kızlardan biri ya da diğeri evlenecekmiş. Kocasının yokluğunda her şey çok kolaymış. Ve şimdi, hancı kailinin ağzından çıktığında ortamın birdenbire buz kesmesine yol açan cümleye gelmişlerdi: "Artık o hiç olmasaydı." Şimdi hayvan gömücü, lafı, korkunç olandan çevirmeye çalıştı ve dedi ki: "Selüloz fabrikasında bir prim sistemi uygulamaya soktular" -s,ıııki ben bunu hiç duymamışım gibi. Ama onu dinlemediğimi l.ıı k etti. Sonunda dedi ki: "Hancının mizacında bir adamla beraber olmak, bir kadın için çok zordur." Evet, zordur, dedim ben ile. Hancı kadın ayağa kalktı ve mutfağa gitti, kızarttığı ve henüz mi ak olan büyük bir but parçası getirdi. "Şimdi dilimlemek istiyorum bunu" dedi hancı kadın, "bu bir vesile". Sonra but parçasını dilimledi ve istediğimiz kadar almamızı söyledi. "Biberiyeyle çok iyi gidiyor" dedi hancı kadın. Akşam adamakıllı yorulmuş, bulaşıktan sonra oturmuş ve uyuyakalmış, ama çok kısa bir •.me, on ya da on beş dakika, sonra kızları uyandırmış onu, ve unlarla birlikte yaptıkları bir kardan adama bakmak için binanın .li kasına gitmek zorunda kalmış. Kardan adam ürkütmüş onu ve lıemen hana geri dönmüş. "Çocuklar neden ürktüğümü hiç anlamadılar" dedi hancı

kadın, "ama korkunç bir kardan adamdı. itoeuklar ne yaptıklarını bilmiyorlar". Sonra yine birden ortalık hareketlenmiş, birkaç işçi gelmiş, zaten sarhoşlarmış, "içlerine •ir,nıayacak kadar birayı" devirmişlermiş, jandarma çıkagelmiş ve onları kovmuş, ama sonra yenileri gelmiş, geceyarısından ■.mira birkaç yabancı, saat biri bulmuş "sonuncusu gidene kadar". İşte o zaman birdenbire kendini uzun süredir hissetmediği kadar zinde hissetmiş. Sonra ikisi, hayvan gömücü ve o, artık yatağa gitmemeye ve sabaha kadar misafir salonunda oturmaya karar vermişler. "Evet" dedim, "çoğu zaman bütün gece boyunca uyumamak çok değerlidir". Ayağa kalktım, onlar dedikleri gibi sabaha kadar oturacaklarını söylediler, ve odama çıktım ve hemen uyuyakaldım.

Yirminci Gün

Alışkın olduğum gibi, saat altıda kalkıyorum ve sobayı yakıyorum. Odunu ise akşam yatmadan önce temin ediyorum. Hava henüz karanlık, ama yıkanmaya yetecek kadar aydınlık oluyor. Soğuk su beni çok iyi canlandırıyor, bunun ardından her gün hemen bir tur atmayı, köye kadar gidip gelmeyi, ya da kiliseye çıkıp dönmeyi ya da yalnızca karaçam ormanına gitmeyi çok isterdim. Ama handaki herkesi uyandırmış olurdum. Hancı kadın bunu bana yasaklardı. Bu yüzden pencerenin önünde oturuyor ve dışarıya bakıyorum ve ağaç dalından ve kardan ve karda geyiklerin, köpeklerin, tavukların izlerinden başka bir şey görmüyorum ve kitabımı, zihnimi çok iyi dinlendiren Henry James'i okuyorum. Sonra, kahvaltı saatinde, aşağıya misafir odasına iniyorum vc yalnız başına kahvaltı etmesin diye ressamı bekliyorum. Sabahleyin müthiş acıkıyorum. Hancı kadın oradan oraya koşuyor ve çocuklarını aceleyle okula gönderiyor. Çocuklardan sonra, birinci katta kalan mühendis ve hayvan gömücü ayrılıyor handan. Çoğu zaman, daha sekiz olmadan, akşam hiç görmediğim, sabah yeniden ayrılmak üzere hana geceden gelmiş olan müşteriler de görünüyor, handa uykusunu alamamış tüccarlar, avareler, huzursuz birtakım insanlar, çoğunlukla kötü giyimli oluyorlar, ucuz elbise kumaşları içinde, yarım eldivenleri yok, çoğunun çizmeleri bile yok, ama yine de hesabı büyük banknotlarla ödeyip, hiçbir zaman keseme güvenip de söylemeye cesaret edemediğim tuzlama etli ve yumurtalı kahvaltı siparişi veriyorlar kendilerine, hatta sabahın köründe bir bardak şarap da içiyorlar üstüne ve ceplerinden gazeteleri çıkartıp arkalarına yaslanıyorlar ve sanki her şeyden haberleri varmış gibi yapıyorlar. Kimi zaman kadınlar da görüyorum, dün olduğu gibi, köydeki insanların akrabaları, akrabalarının fazla yatağı olmadığı için orada kalamıyorlar, handa kahvaltı etmiyorlar, sabah erkenden, aç karnına handan çıkıp kendilerini bir kahvaltının beklediği köye gidiyorlar.

Kahvaltıdan sonra ressamla köye gidiyorum, biraz alışveriş yapıp meydanda dolaşıyor ve öğleden önce nereye, öğleden sonra nereye gideceğimize karar veriyoruz. "Kiliseye çıkar mıyız?" diyorum, ve ressam diyor ki: "Kiliseye mi? Daha dün oradaydık." Bunun üzerine diyorum ki: "Karaçam ormanına gidelim!" -"Karaçam ormanına mı?" diyor ressam.

"Dün karaçam ormanın-daydık." - "O zaman sarp geçide gidelim. Ya da aşağıya, istasyona kadar inelim!" - "Evet, istasyona inelim" diyor ressam sonra. "Oraya gitmenin bir anlamı olan biricik yer istasyon, çünkü orada gazeteler var. Herhangi bir yere gitmenin herhangi bir anlamı varsa. Anlamı var mı?" Sonra kunduracının vitrininin önünde duruyoruz ve içeriye bakarak: ne kadar ucuz ayakkabılar satıyor, diye düşünüyoruz. "Fazla para da etmezler" diyor ressam. "Baksanıza, deri bile değil!" Sonra belediye binasına gidiyoruz, herkes ressama dostça selam veriyor. "Burada beni herkes tanır" diyor ressam. "Benden hâlâ para almak beklentisi içinde oldukları için hana böyle dostça davranıyorlar. Ama artık benden para alamazlar. Belediye benden para alamaz. Papaz belki, ama belediye alamaz. Artık daha fazla bank bile koymuyor. Eski banklar kırıldı, ama belediye yenilerini koymuyor." Sonra en eski iki binanın arasına geliyoruz, okul binası ile Metzgerhaus'un[1] arasına, ve vadiden aşağıya bakıyoruz: "Görünüz" diyor sonra ressam, "burada büyük çirkinlik duruyor karşınızda. Şu demiryolcu lojmanlarına bakın! Şu santrale bakın! Şu selüloz fabrikasına bakın! Aşağıda ürkmüş böcekler gibi koşuşturup duran şu insanlara bakın! Görünüz, doktorun evi şurada. Mimann evi! Bira imalathanesi. Is-lasyon. Görünüz!" Yorgun. Diyor ki: "Bugün öğlende ne var bili-vor musunuz? Bilmiyor musunuz?" Sonra diyor ki: "On yıl önce fgörmeliydiniz, dağlarda nasıl çevik olduğumu. Şurdan yukarıya!

Oradan yukarıya! Görünüz: beyaz noktanın olduğu yerde, çok yukarıda, orada bir şapel var, eskiden bu şapelin önünden tek başıma Hochkönig'e kadar giderdim, buradan görülemeyen en görkemli dağ kütlesine. Ama güzel, açık havalarda, şnaps imalathanesinin oradan, bu muazzam kalker kayalarının bütün çentikleri görülüyor."

Öğlenleri birlikte yemek yiyoruz. Sonra ressam kısa bir süre uzanıyor ve ben Henry James'i okuyorum. Çoğu zaman, sayfanın sonuna geldiğimde ne okumuş olduğumu bilmiyorum. Sonra bir kez daha baştan alıyorum ve okuduğum şeyin güzel olduğunu keşfediyorum. Mutsuz insanlardan söz ediyor. Kitabı kapatıp pencereye gidiyorum ve notlar alıyorum, aklıma geleni, aklıma geldiği gibi deftere yazıyorum, sonra ressamın alt katta odasından çıktığını ve bana seslendiğini duyuyorum. Aşağıya iniyorum ve çok geçmeden karaçam ormanına, kiliseye doğru yola koyulmuş ya da çoktan sarp geçidie girmiş oluyoruz. Ressam konuşuyor ve ben dinliyorum.

Söylediklerinden çok azını anlıyorum, söylediklerini çoğu kez çok kısık sesle söylüyor, kendi kendisine söylermiş gibi, sonra bana birbiriyle bağlantısız geldiği için yine anlamıyorum, sonra aptal olduğum için yine anlamıyorum. Şöyle bir cümleyi nasıl anlayabilirim ki: "Yeryüzü berrak olabilir, kendimi onun dönme merkezleri arasındaymış gibi hissediyorum, kendime hiç itibar etmeden, anlayınız!" Çoğu kez, söylediği şey kendisini yorduğu için, duruyor. Ara sıra bana bir şeyler soruyor. Örneğin: "Can sıkıntısını nasıl hissediyorsunuz? Devlet hakkında ne düşünüyorsunuz? Aramızdaki fark nedir? Boy farkı mıdır? Daha uzun süre burada kalacak mısınız? Aramızda bir fark var mı? Matematiğin mucizesine inanıyor musunuz? Odanıza çekildiğinizde ne yapıyorsunuz? Anne-babanızın evinin içinde yer aldığı bahçe büyük mü? Orda ne gibi bitkiler yetişiyor? Memleketiniz soğuk mu? Akşamları ne yapılıyor orada? Babanız kitap okur mu? Bana karşı çıkma düşüncesine nasıl varıyorsunuz? Bana karşı çıkmayı aklınızdan bile geçirmediğinizi biliyorum elbette! Bir bardak süte benim ödediğim kadar mı para ödüyorsunuz? Hancı kadının, dün nerede olduğumu size sormamış olması şaşırtmıyor mu sizi? YVeng'e ne kadar sıklıkta geldiğimi düşünü-vorsunuz? Bunu söyleyen, babanız mıydı? Büyük şehri seviyor musunuz? Bu kitabı? Kız kardeşiniz, mi dediniz? Tiyatroya gitmez mi? Yeryüzünün, keşfedilmeden kalacağına inanıyor musunuz? Korkmuyor musunuz? Hayır mı? Evet mi? İnsanlık mı? I 'ikir mi?"

Ölü Oduncunun Öyküsü

Ressam diyor ki: "Bu tüyler ürpertici yaşantı, biliyor musunuz, dün akşam size bundan söz edecektim, ama siz çoktan gitmiştiniz. Ölen adamın öyküsü. Düşünün, kestirmeden gidiyorum. Birazcık yürüyorum. Neşem de pek yerinde. Tahta perdeye tutunuyorum. Ağacın yanına geliyorum, birkaç insan görüyorum, bana doğru dönmüşler, ben onlara doğru döner dönmez görüyorum bu insanları; belki de onlar bana doğru döndükleri için döndüm ben onlara doğru. Ama onları önümden geçerlerken görmeyişim tuhaf geldi bana. Önümden geçmiş olmalıydılar, yoksa döndüğümde onları keşfettiğim yerde bulunamazlardı. Anlıyor musunuz? Önlerinden tamamen düşüncesizce geçmiş olmalıyım, ya da düşüncelerime gömülmüş olmalıyım. Yakmaydılar. Gördüğüm kadarıyla, kırsal alan için iyi donanımlı değildiler. Bu yöre için. Belki de herhangi bir yerden buraya yalnızca bir gezi yapmışlardı. Belki de şehirden geliyorlardı. Ceketleri şehir ceketiydi.

Gördüğüm kadarıyla çok 'kültürlü' davranıyorlardı. Neyse, bu insanlara şaşırdım ve sarp geçitten mi yoksa ı-.uideden mi gitsem, caddeye kadar geri mi yürüsem, diye dü-•aındüm. Hayır, dedim kendi kendime, geri dönmüyorum ve k.ır.ıçam ormanının arkasından nehre inen ilk kestirme yolu kullanıyorum, cesurca yürüyorum ve istasyonun arkasına varıyorum. Kahvehaneye gitmeye niyetlenmiştim. Ama önce, istasyondan gazeteleri alırım diye düşünüyorum. Hava kararıyordu. Köprüden geçiyorum ve uzun çizmeli bu adama rastlıyorum,

I'iliyor musunuz, her yerde zamanla yarışan, parlak uzun çizmeleriyle, başlarında siyah dar deri kasketleriyle, yün eldivenle-nyle ve sürekli korkutucu kırbaç şaklatmalarıyla bu odunculardan biri. Atlı kızağına çam dallan yüklemiş, golf pantolonlu tiplerden biri. Bir hafta, kızaklarını sel suları boyunca aşağıya çekerler bir hafta da tren istasyonuna, ya da hızarcılara, komşularına yukarı çıkarırlar. Ona doğru bakıyorum ve size söylediğim düşünceler geçiyor aklımdan, sonra saati soruyor bana: 'dört buçuk' diyorum. Daha net görüyorum: genç bir yüz, ama şimdiden yıpranmış, solgun, soğuktan çatlamış. Nerden geldiğini, nereye gittiğini soruyor, söylüyor. Gölgedeki taraftan olduğunu söylüyor. 'Ha evet, gölgedeki taraftan' diyorum ve yoluma devam ediyorum. Nasıl ki insan karşılaştığı birini hemen unutursa, onu da hemen unutttum. Bir an önce istasyona varmak istiyorum, bu sırada -köprünün sonuna henüz varmışım- birdenbire bir ses duyuyorum, size tam olarak tarif edemem bu sesi; her halükârda öyle bir ses ki, o sese doğru geri koşuyorum ve orada az önce konuştuğum bu adamı, bu genç oduncuyu, kızağın altında görüyorum: elleriyle son birkaç hareket yapıyor, bacakları katılaşmış bile. Ölmüş. Şimdi demiryolcu lojmanlarından insanlar koşarak geliyorlar, istasyon tarafından, yerleşim alanından yukarıya, çok geçmeden insanla doluyor etrafı. Ona doğru eğiliyorum ve gerçekten öldüğünü saptıyorum. Yüzü şimdiden o rengi almış, sarı, karasarı, ölüm katılığı. Yerde bir kan birikintisi keşfediyorum; insanlar kızağı çekmek istiyorlar, ama onları engelliyorum, çünkü böyle bir durumda hiçbir şeyi değiştirmemek gerekir: 'Çekilin!' diyorum ve bastonumla tehdit ediyorum. Atlar son derece sakindi. Ölünün üstünde bir lamba sallandığı için parıldayan uzun çizmeleri görüyorum. Bilesiniz, bu insanla daha biraz önce konuştum. 'Dört buçukta'... Ve bir doktor geldi. Ölüyü biraz yerleşim alanına doğru taşıdılar ve bir evin duvarının dibine serdiler. Onu evin içine taşıdılar. Sonra, yerleşim alanına

çekmek için atlı kızağın yanına gittiler. Orada uzunca bir süre, gittikçe daha da soğuyan kan birikintisinin yanında durdular. Nehrin üzerinde, biliyorsunuz, köprünün ortasında.. Kolumun altında okuyacak şeylerimle geri döndüğümde, hâlâ kan birikintisinin etrafında duruyorlardı. Adam kayıp düşmüştü ve kızak üstünden geçmiş, göğüs kafesini ezmişti. Bu kokuyu, bu ölü kokusunu bir daha atamadım içimden. Biliyor musunuz, yukarıda karaçam ormanından çıktığımda, yedi ya da sekiz buçuk olmalı, dolunayda, istasyona inmeden önce gördüğüm o insanları yine gördüm. Yine aynı yerde gördüm onları. Beni bekliyormuş gibiydiler. Sanki soğuktan donuyorlardı, onlara doğru baktığımda kendi kendilerine güldüler. Tekinsiz geldi bana. Özellikle bu ölü adam öyküsünden sonra. Bu insanlarla karşılaşmamak için yolumu değiştirip uzatmak zorunda kaldım. Korkunç insanlar, bilesiniz, şehirli kılıklıydılar ve kahkahalarını inatla sürdürüyorlardı."

Hava daha saat üçte kararmaya başlıyor. Önce doğu tarafı kararıyor, karanlık sürekli ilerleyerek sonunda burayı da kaplıyor. Neredeyse kapkara oluyor. Sarp geçitte ressam çoğu zaman zıplamaya başlıyor. Köpeksi özellikler gözlemliyorum onda. Örneğin: bazen kafasını, sahibinin ortada bıraktığı bir köpek gibi çeviriyor. İki defasında, öğleden sonralarını da yalnız geçirdim, köye kadar gittim, sonra istasyona indim, selüloz fabrikasının arazisine. Karanlıkta, kestirme yoldan yukarıya çıkmaya çalıştım ama beceremedim ve yeniden geri dönüp caddeden ilerledim. İlk ışıkları gördüğümde, sonra köye vardığımda mutlu oldum. Hana giden yolda korkmuştum. Neden korktum bilmiyorum, ansızın caddede insanlar belirdi, bana doğru geldiler, ama benimle konuşmadılar. Bundan önceki, yine yalnız geçirdiğim öğleden sonra, ressam odasında kaldığı için -"bir şeyler yazmayı deneyeceğim!"- hancı kadına rastladım. Onunla kuru ot yığınına kadar yürüdüm. Ressam hakkında "eskiden daha şık giyinirdi" dedi. "Sanat ressamı Strauch'ta" dikkatimi tuhaf bir şeylerin çekip çekmediğini sordu. "Hayır" dedim, "tuhaf görünmüyor gözüme. Niye sordunuz?" Bir şey söylemedi ve çiftçi evine doğru yürüdü. Oradan süt alıyordu. Akşam yemeği uzun sürmüyor, her şeyin, çabucak mideye indirilmesi gerekiyor, soğumasın diye. Bir de, mutfakta kirli tabakları ve çatal bıçakları yıkamak için beklediklerinden. Yemek sırasında, bütün gün yaşadığım şeyler geçiyor aklımdan. Asistana ne yazacağımı da düşünüyorum. En zoru da bu.

11er halükârda, istediğimi iyi ifade edebiliyorum, kâğıda döktüklerim, kafamdakilerden bambaşka oluyor. Kâğıt üzerinde her şey ölü gibi. Odama fırlıyorum ve bir şeyler yazıyorum, ama sanki onları yazarken öldürmüşüm gibi geliyor bana. Artık o şeyden eser kalmamış oluyor.

"Ölümcül hastalıklar, taşıyıcılarının, kendilerine teslim olmasına da yol açarlar. Bunu her zaman gözlemledim" diyor ressam "ve bilimsel tıp kitapları kanıtlar bunu. Ölümcül bir hasta, daha doğrusu ölüm hastası ölümcül hastalığına önce şaşkınlıkla, sonra boyun eğerek girer. Ölümcül hastalık kendisine yakalananları, kendi başına bir dünya oldukları yalanına inandırır. Ölümcül hastalar, ölüm hastaları bu yanılsamaya kapılırlar ve o andan itibaren gerçekliğin dünyasında değil, bu yanılsama içinde, ölümcül hastalıklarının içinde, ölümcül hastalıklarının sözde dünyasında yaşarlar". Ölümcül hastalığın sözde dünyası ve gerçekliğin dünyası birbirine en zıt kavramlarmış. Ölümcül bir hasta, gerçekliğin dünyasına, *kendi* gerçekliğine güvenmezmiş, ölümcül hastalığın sözde dünyasına teslim olurmuş. Ölümcül hastalıklar "ritmik dinsel rahatlıklardır, insanlar bu hastalığa, kendilerine yabancı bir bahçeye giriyormuş gibi girerler. Birdenbire -biliyorsunuz, burada uzun süren ölümcül hastalıklar, hani şu alışkanlık-olmuş-ölümcül-hastalık duygusu söz konusu- birdenbire, apansız, *ölümdür bu.* Ölümcül hastalıklar egzotik bir manzaradır. İçsel egoizmin, içeriden bir adımı". Diyor ki: "Burada bağımsız vadiler ve bu vadilerde bey konakları ve şatolar da var. Bu bey konaklarının ve şatoların içine giriliyor ve hemen görülüyor ki: içinde yaşanılan dünyanın burada yeri yok. Burada her şeyin tamamen gerçekdışı olduğunu düşünmelisiniz, *tıpkı en derin gerçeklik gibi,* bilesiniz. Açılan kapıların ardında, pahalı giysiler içinde insanlar oturuyor, taht insanları, sanki hayali bir tablodan kesilmişler de, onlara dokunmak için kendilerine doğru yürüdüğünüzde, canlanıveriyorlar-mış gibi. Onlar sizinle konuştuğunda, daha önce hiçbir ses, hiçbir dil duymamış olduğunuza, konuşan birini dinleme, bir söz söyleme sanatı konusunda her zaman cahil kaldığınıza, sözcüklerden bihaber olduğunuza inanıyorsunuz. Konuşulmuyor da zaten, yalnızca şaşılıyor ve kulak veriliyor: her şeyin birbi-riyle kullanışlı ilişkileri var, yanılgı yok, rastlantı ve kötülük dışarıda bırakılmış. Sadelik, düşünülen şeyin üzerinde berrak bir gökyüzü gibi yükseliyor. Her şey fantezi ürünü olduğu halde, hiçbir şey fantastik değil. Sade bir refah, bir suç izi taşımayan insan sıcaklığı. Kavgadan eser yok. Sürekli ateşkes. Sağduyu ve kavramların erdenliği ve yürek. İyi, sonsuza

dek biçimlenmiş gibi yüzler. Hava da açık düşünülmüş, ve 'Tanrım' diyor işe yararlık. Deyişler yavaş yavaş etkili oluyor, duygular doruk noktasında, sanatkâr edasıyla şaşırmış gibi yapmak. Gücü olmayan yasalar geçerli burada, tin ve karakter insan doğasında güzel bir biçimde birleştirilmiş. Mantık müziğin içine yerleştirilmiş. Yaşlılık yeniden güzelliğe yatkın, gençlik de bir dağ eteği gibi sağlıklı. Hakikat, keşfedilemeyen gibi yatıyor temelde."

Yirnıibirinci Gün

Cümleleri kürek vuruşları gibi, büyük bir akıntı olmasaydı ilerleyecekti. Kimi zaman tutuluyor, birdenbire susuyor, içinde bulunduğu durumun, gerçekten bir sonraki başka bir durumla sonuçlanacağından emin olmak istermiş gibi. "İnsan hiçbir şeyi yönlendiremiyor." Gelecekteki ve çok gerilerde kalmış olan, onda bir kordon gibi iç içe geçiyorlar, çoğu kez tek bir cümlede on defa. Sürekli büyük kayıpları düşünen kişilerden biri o, kesintisiz. Denizi görüyor ve denizde dibe batmış bir taşı, devasa bir kaya parçasını, devasa bir şehrin parçalarını, önceden kestirilmeyen, çok eskilerde kalmış bir öykünün sonunu. Kafası bir ağ örüyor... Yabanıl etin yumrularından başka bir şey olmayan renkler, onu kısmen felsefi bir sarhoşluğa sokuyor... Aşırılıkları vamna ve içine almak, sonra tekrar dışarıya püskürtmek. Tekinsiz sualtı görüntülerinin gerilimleri. "Büzmek" sözcüğünü sık sık kullanıyor. "Hakiki" sözcüğü ve "hakiki olmayan" söz-niğü ve "gerçekdışı". "Başak" sözcüğü duruma göre "bütün bir refah tarihimiz" anlamına bürünüyor. Konuşanlar, gözleri, düşünceyi gerçekleştirenler onlar, hırçınlığı ve huzuru değişmeli olarak başkalarının gözünün önüne serenler, yabancı huzursuzluk için. Ressam, sanırım öyle nevi şahsına münhasır ki, hiçbir zaman hiç kimse anlamıyor onu. Bir model değil. Sürekli kendine bağlı ve her zaman her şeyi kendinden uzaklaştırıyor, her türlü olanağı bıkıncaya kadar değerlendirmiş. Ona bakmak, binyıllara bakmak gibi. "Dağlar, bilesiniz, çoğu zaman, çok uzakları görebilmemizi sağlayan yükselticilerdir." Ya da "barbarca insanca". İnsanların olmadığı yerde insanları tedirgin edebilecek durumda. Öfkelenmenin olmadığı yerde öfkeyi durduracak durumda. "Burada bir hayvan konuşmuyor mu? Bir böcek değil miyim ben?" Her şey çürümenin artışını hedefliyor. Her şey yargıda bulunmaktan hoşlanan bir çocukluğa işaret ediyor, çok geçmeden

incinmiş olan bir çocukluğa, "iğne batırılmış bir sinir merkezine", deliliğin organik açıdan doğurgan bir ikiz anlamlılığına.

Ressama, jandarmayla beraber rastladım. Sarp geçitten gitmeyi hâlâ tercih ettiğimi söylediğimde ve ressamın canı benimle gelmek istediğinde, jandarma ayrıldı. Mısır tarlası içinden, çocukların oynadığı büzüştü atış alanına doğru kendine yol açarak ilerledi. Jandarma ressama, dün gece VVagner hanında yerlilerle panayırcılar arasında kavga çıktığını anlatmış. Panayırcılar çok yiyip içmişler ve sonra hesabı ödemek istememişler, arka kapıdan sıvışmaya çalışmışlar ama bu sırada fark edilip yakalanmışlar. Tesadüfen VVagner hanında bulunan jandarma onları ateşli silahıyla tehdit etmiş, sonra tutuklanmışlar. Panayırcılardan birisi karaçam ormanı yönüne doğru kaçmış ellerinden. Bir tanesi de aşağıda, küçük gölün kenarında yakalanmış. Kavga sırasında köyün delikanlılarından birkaçı başından yaralanmış, jandarma da karnına bir tekme yemiş ve şiddetli ağrılardan yakınıyor. Şimdi panayırcılar belediye nezarethanesindeymişler ve onlara dava açılacakmış. Hesabı ödemeden kaçma ve birden fazla olayda fiziksel yaralama suçlarından. Kunduracı çırağını bu sabah, cenaze sırasında, hastaneye götürmek zorunda kalmışlar. Bir yumruk yiyince, bayılarak yere düşmüş. Yaralılara bakmak için köye gelen doktor, kunduracı çırağında ağır bir beyin sarsıntısı saptamış. Bir kafatası kırığı. Ve omurgada zedelenme. Ancak, felçten söz etmemişler. Gece şarkılı danslı başlamış, dedi ressam. Ansızın misafir salonu dikkati çekecek ölçüde boşalmış ve köyün delikanlıları, "birdenbire neler döndüğünü" anlamak için bakmak gereği duymuşlar. Panayırcıların yolunu kesmek için hanın bütün girişlerine dağılmışlar.

"I’anayırcıların aşağıda, istasyonun orada arabaları var" dedi ressam. Jandarma arabayı mühürlemiş ve el koymuş. Geldikleri yere, Karnten'e gitmek istemişler. Sakat bırakılmış kadınları ve hayvanlan sergiliyorlarmış. Bazı doğumlarda ortaya çıkan altı bacaklı ya da iki kuyruklu inekler. "Bu insanları hep çeker" dedi ressam. "İki burunlu bir kadın, düşünsenize!" Şimdi hayvanları ve kadınları beslemeleri gerekiyormuş, çünkü panayırcılar, kodese tıkıldıkları için, bu işle ilgilene-mezlermiş. Arabanın önünde, kadınlar ve hayvanlar donmasın diye ateş de yakılması gerekiyormuş. Araba sıkı gözetle-niyormuş, çünkü kaçak panayırcıların harekete geçeceklerinden ve onları alıp kaçabileceklerinden korkuluyormuş.

Panayırcılar, VVagner hanına en baştan hesabı ödememe niyetiyle gelmişler. Önce yüksekten atmışlar ve hepsinin ceplerindeki 'büyük meblağlardan' söz etmişler. Köyün delikanlılarından birkaçı, panayırcıların ellerinde banknotlar görür gibi olmuş. Ama jandarmanın gözüne, söylediğine göre, daha en başından, panayırcılara, genel olarak sanatçılara ve bu tip insanlara duyulan sıradan kuşkunun çok ötesinde, kuşkulu görünmüşler. Onları sürekli gözetlemiş, ama şarkı söyledikleri ve dans ettikleri sırada müdahale etmek için bir neden görememiş. Ancak misafir salonundan ayrıldıklarında. "Köyün delikanlılarının bıçaklarını çekmemiş olmaları" dedi jandarma, "büyük bir şans. Yoksa vahşice bir kıyım olurdu". Neyse ki yalnızca kavga etmişler. Bıçaklar konuşunca, sonu genellikle ölümle bitiyormuş. "Köyün delikanlılarından her biri bir defa bir bıçaklama olayına karışmıştır. Bu defa bir mucize gibi bıçağa sarılmadılar. Belki panayırcıların işini bıçağa gerek kalmadan bitireceklerini düşündüler." Başardılar da bunu.

' VVagner hanının sahibi elbette zarar görmüş" dedi ressam. "Panayırcılar hiç çekinmemişler, en iyi yemekleri yiyip, en iyi içkileri içmişler, üstelik herkesi masalarına davet etmişler." VVagner hanının sahibi, zararlarına karşılık "küçük bir teselli" nlmak üzere panayırcıların arabasına el koymak istiyormuş, ama jandarma karakolu, arabanın ona verileceğini tahmin et-miyormuş. Hancı, hayvanları keserse, hesabın kapanacağını düşünüyormuş. Arabayı da saman taşımak için kullanabilirmiş, odun taşımak için değil, çünkü hafif bir arabaymış. Jandarma, arabanın ve içindekilerin devletin malı olacağını söylüyor. Uç tane çirkin kadını ne yapacaklarını düşünüyorlar-mış, herhalde ertesi gün onları memleketlerine, Karnten'e gönderirlermiş. Tam da şimdi, bir sürü cenaze töreninin yapıldığı sırada, bir de bu panayırcılar meselesi girmiş araya. Jandarma, panayırcıların iaşesinin bizim handan temin edileceğini söylüyor. Bağırıp çağırıyorlarmış ve gürültülerinin bütün köyde duyulduğu söyleniyormuş. Çocuklar bununla eğleniyorlar ve köy meydanında panayırcılarla alay ediyorlarmış. "Yarın eyalet tutukevine sevk edilecekler" dedi ressam. Jandarma içlerinden bir tanesine kelepçe takabilmiş, diğerlerini çamaşır ipiyle bağlamak zorunda kalmış. Olay köyde büyük bir sansasyon yaratmış. Bir anda bütün pencereler aydınlanmış ve "insanlar dışarıya baktılar". Aşağıdaki jandarma karakolundan, köye ikinci bir jandarma görevlendirilmiş. "Şimdi hücrenin

önündeki holde iki jandarma uyuyor" dedi ressam, "elbette uyudukları düşünülemez, çünkü kapatılan panayırcılar, sürekli kapıya vuruyorlar."

Sarp geçidin derinliklerinde, geri dönmeye karar verdik. Bütün geceyi ağrılarla geçirdiğini söyledi ressam. "Ne zaman ağrılarımı dindirmeye çalışsam, her şey daha da kötü oluyor. Aslında dayanılmaz diye bir şey yok" dedi, "çünkü dayanılmaz olan, ölüm olmalı, ama ölüm dayanılmaz değil. Anlayınız".

Avarenin Öyküsü

Karaçam ormanında bir avareye rastlamış. Önce bunun, kaçan panayırcılardan biri olduğunu düşünmüş, ama avarenin onlarla bir ilişkisi yokmuş. Hiçbir ilişkisi yokmuş. Ressam dehşete kapılmış, çünkü avareyi görmemiş bile, ayağı ona takılmış. "Sanki caddenin ortasında ölü biri yatıyormuş gibi" diyor ressam. Donmuş biri, diye düşünmüş ve geri kaçmış. Kılığından, buraya yabancı birisi olduğunu anlamış. Nasıl gelmiş buraya? "Şeritli bir pantolon, bilesiniz, sirkteki insanların giydiği cinsten, özellikle sirk yöneticilerinin." Bu insanın ölü olduğunu varsaydığı için, yüzünü görebilmek için bastonuyla onu çevirmeye çalışmış, "çünkü bu insan yüzükoyun yatıyordu. Her zaman hemen yüzü görmek istenir" dedi ressam. Ne var ki, daha bastonuyla onun yanına henüz varmışken, 'ölü' bir çığlık koparmış ve yerinden sıçramış. "Hey" demiş avare, "sadece ölü numarası yaptım, ormanın ortasında, kışın ortasında yolda, üstelik yüzükoyun, ölü gibi uzanmış yatan birini bulan bir insan nasıl tepki verir denemek istedim". Avare bu sözleri söyleyerek ayağa kalkmış ve pantolonunu düzeltmiş. "Benim, kaçan panayırcı olduğumu düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Benim bu panayırcılarla bir ilişkim yok. Bu yüzden korkmanıza hiç gerek yok. İşte elim!" Elini ressama uzatmış ve kendini tanıtmış. "O kadar karmaşık bir isim söyledi ki, artık anımsayamıyorum" dedi ressam. "Sonra, içinde apaçık kaybolduğu ceketini ilikledi. Heybetli, ama düşkün bir görüntü" dedi ressam. "Bir tuzak da olabilirdi, Tanrı bilir, kimin nesiydi bu adam." Böyle şakalar yapılmaz, demiş ressam, ölü numarası yapılmaz, zaten ucuz bir pakaymış bu, yalnızca buluğ çağına ermemiş çocuklar, anne-babalarını korkutmak için yaparlarmış bunu. "Düşünsenize, heyecandan kalp krizi geçirebilirdim!" - "O zaman ben de toz olurdum!" diye yanıt vermiş avare. Kalp krizi herkesin başına gelebilirmiş. "Evet. Elbette." - "Bir yabancıyı

suçlamak kimsenin aklına bile gelmezdi" demiş avare. "Elbette, hayır" demiş ressam. Ayrıca cadde ayak izleriyle doluymuş, bu izleri takip etmeleri hiç de zor olmazmış. "Hayır, elbette olmaz. Para sıkıntınız varsa" demiş ressam, "dikkatinizi çekerim ki, benim de param yok. Ben yoksul bir adamım ve acınacak bir durumdayım." - "Ah" diye yanıtlamış avare, "benim yeterince param Vıir". Ressamın onu bir soyguncu zannetmesine şaşırmış, acaba bunda üstündeki sirk pantolonunun mu rolü varmış? "Yo, hayır" demiş ressam, "kendim de bir sanatçıyım". "İnsanları iyi tanıdıkları zannedilen kişilerin insanları bu kadar az tanımaları ı,ok şaşırtıcı" demiş avare. Ayrıca ressamı antipatik de bulmu-yormuş. "Birisinin yaklaştığını duyunca, caddeye uzandım. Yalnızca bir deneydi." - "Bir deney" diye yinelemiş ressam, "l-vet, bir deney. Ayrıca tam da düşündüğüm gibi sonuçlandı.

Adımlarınızı teker teker izledim. Geyik toynaklarınız varmış gibi yürüyorsunuz" demiş avare. "Sizin yaklaştığınızı duyunca son derece fantastik bir görüntü belirdi gözlerimde. Tamamen fantastik bir görüntü!" Şivesi biraz kuzeyliymiş, Holsteinlı ya da Hamburglu biri olabilirmiş. "Bir geyik nezaket ziyaretinde bulunuyor bana" demiş, ve: "Bunu yalnızca bir şiir olarak anlamalı, başka bir şey olarak değil." Ressam: "Anlıyorum". Avarenin mesleğini öğrenmek istemiş ressam. "Seyyar bir tiyatronun sahibiyim" diye yanıtlamış olmalı. "Üstünüzdeki bu elbiseyle, yergili bir konuşma oyunundan* geliyormuş gibi görünüyorsunuz" demiş ressam. "Pek de haksız sayılmazsınız" demiş avare. "Bu kostümle Frankfurt am Main'da üç yüz kez sahneye çıktım. Daha fazla dayanamayıp kaçıncaya dek. Bir oyunda, üstelik son derece sıkıcı bir oyunda, hani şu Bernhard Shavv oyunlarından birinde, üç yüz kez aynı rolü oynarsanız, delirirsiniz." Kendisi, espri yaparak yaşayabilecek bir adammış kesinlikle. "Aa, evet, bence de. Ben her zaman espri yaparak geçindim."

"Bundan sonra böyle devam edeceğini nasıl düşünebiliyorsunuz? Şimdi, kabul etmem gerekir ki, bir muammasınız, sağda solda sürtüyorsunuz? Nasıl devam edecek bu böyle?" - "Bu soruyu hiçbir zaman sormadım kendime" diye yanıtlamış avare. Kendisi, avare, tiyatro yöneticisi, seyyar denilen bir tiyatronun yöneticisi, çocuk sahibi olmadığı için, hiç de zor değilmiş "günübirlik" yaşamak. Ama bunun 'ifrata düşmek' olacağını da söylemiş ressam. Bu tür (avare gibi) adamların yüzüne yazılıymış:

özgürlük, düşkünlük, espri! "Babamdan öğrendiğim, her zaman herkesin hoşuna giden numaralar var. Örneğin, kafamı yok edebiliyorum. Çok basit bu" demiş avare. "Eğer beyefendi ilgilenirse" bu numarayı hemen gösterebilirmiş, ve ressam numarayla ilgilenmiş, avare de gerçekten kafasını yok etmiş. "Adamın gırtlağından yukarısı yok oldu. Bu söylediğim, gerçektir. Size imkânsız gibi görünebilir, ama şu anda karşınız* *dns Konversationsstiick:* Konuşma Oyunu: Bir hafif oyun ya da hafif güldürü çeşidi; sosyete çevrelerinde oynanan, uzatılmış söyleşi biçiminde süren, zekice diyaloglara dayalı, genellikle kalıplaşmış bir olayı işleyen, yüzeyde oyun kişilerinin yer aldığı oyun. Bernard Shavv, Oscar VVilde, T.S.Eliot bu tür oyunun başlıca yazarları arasındadır. (Ed. n.) ila duruyor oluşum kadar gerçek. Avarenin ortaya çıkışı da... liir düşünsenize, bütün bu sahne, karaçam ormanının ortasında, her seferinde sarp geçide inmek üzere saptığımız yerde..." Sonra avarenin kafası yıldırım hızıyla eski yerinde peydahlanmış. "Kafamı yok etmek, çok basit bir numaradır" demiş avare, "kendi ayaklarınla top oynamak daha zordur". Ressam bu numarayı da görmek istemiş elbette. "Gerçekten de, avarenin bacakları birdenbire havadan indi, ve avare, yerde oturarak, sanki birer topmuş gibi oynadı onlarla. Çocuk oyunu topları." Oyun sırasında "Korkuyorsanız, hemen son vereyim" demiş avare. Ressam da titriyormuş, ama demiş ki "Hayır, hayır, korkmuyorum". Sergilenenler karşısında, denildiği gibi, soluğu kesilmiş. "Daha önce hiç böyle mükemmel numaralar görmemiştim" demiş ressam. "Sıkıldım artık, devam etmeyeceğim" demiş avare ve numaralarını göstermeyi bırakmış. "Kafayla yapılan numarayı da aklım almadı, bacaklarla yapılanı da" dedi ressam, "gözünüzde böyle bir şeyi canlandırabiliyor musunuz? Elbette, hepsinin ardında olduğu gibi, bunun ardında da bir hile var!" Paris, avarenin ayaklarına kapanmış, ve isterse yine ayaklarına kapanabilirmiş, ama Paris'in ayaklarına kapanmasını istemiyormuş. "Canımı sıkıyor." Londra'da Kraliçe'nin, onuruna verdiği bir davete katılmış. Beyefendi isterse, seyyar tiyatrosunun .ıdresini ona verebilirmiş. "Küçük ama değerli" demiş, "ve istenilen her yerde faaliyete geçebilir". Bütün öteki tiyatrolardan daha değerliymiş. Dünyanın en değerli tiyatrosuymuş. Ama günün birinde bütün bu numaralardan bıkmış - "numaralardan hemen bıkılıyor"- ve kendini saf gerçek sanata, numaralara dayanmayan sanata vermiş. Şimdi beyefendi, hangisinin, biraz önce gösterdiği ve hiç kuşkusuz bütün dünyadakilerin en iyilerinden olanlar gibi numaraların mı, yoksa tiyatro oynamanın, liyatro gibi, yani numaraların

olmadığı saf bir sanatı sergilemenin mi, diyelim ki "Kral Lear'ı oynamanın mı" daha zor olduğunu merak edecekmiş. İkisi de aynı zorluktaymış, birisi her zaman diğerinden daha zormuş, ama gerçekten tiyatro oynamak, numaralar göstermekten daha güzelmiş, tiyatro oynamak şahsen onu daha çok tatmin ediyormuş ve bu yüzden seyyar tiyatrosunu, kendi deyişiyle, "yoktan" var etmiş. "Elbette bu da bir hileydi, bir numaraydı" demiş avare. Ayrıca, tiyatro oynamak üstün düşünselliğin alanına yaklaşıyormuş, numaralar yapmak ise düşünselliğin alanına bile yaklaşmıyormuş. Yalnızca bir numaraymış. "Elbette, her zaman yalnızca seyircilere bakar." Dediğine bakılırsa, demiş ki: "Numara seyrettiklerini düşünen seyircileri yine de beni tiyatro oynarken seyreden seyircilerden bin kat daha çok severim." Numaralarını izleyen seyirciler, neye şaşırdıklarını hemen anlarlarmış. Tiyatro gösterimlerinin seyircileri ise bunu hiçbir zaman anlamazlarmış. "Tiyatro seyircileri her zaman hayal kırıklığına uğradı. Numara seyircileri ise hiçbir zaman." Yine de, numara yapmaya daha yatkın olmasına karşın, tiyatro oynamayı tercih edermiş. "Tiyatro seyircileri de numara seyircileri gibi pek az mutluluk veriyorlar" demiş. "Numara seyircileri her zaman, nasılsalar öyleler. Tiyatro seyircileri hiçbir zaman oldukları gibi değiller, yalnızca olmayacakları gibiler, olmak istedikleri gibi, olmadıkları gibiler..." Numara seyircileri, ne kadar aptal olduklarını fark etmeyecek kadar aptal değillermiş ama tiyatro seyircileri her zaman daha aptallarmış. "Oyuncuların çoğu, seyircinin ne kadar aptal olduğunu fark etmeyecek kadar aptaldır. Çünkü genelde oyuncular seyircilerden daha aptaldır, ama seyirci her zaman sonsuz derecede aptaldır." O zaman niye artık numara yapmak istemediğini öğrenmek istemiş ressam. "Numaralar kendi başına tatmin etmiyor" demiş avare, "ama bir tiyatro oyunu kendi başına tatmin edici olabilir". Ayrıca, neden şimdi "numara yapmak" yerine "tiyatro oyunu oynamış olduğunu" kendisi de bilmiyormuş. Duruma göre ya birini ya da diğerini yapıyormuş. "Ama yine numaralarımı yapacağım!" demiş, "ve Paris yine ayaklanma kapanacak!" Sonra ressama istasyona inen en kısa yolu sormuş sözde. "Sarp geçitten gidin" demiş ressam ona. Sonra: "Ancak, numaraların hangi yaştan itibaren artık tatmin etmediklerini bilmek istiyorum" diye sormuş. Avare fazla düşünmeden demiş ki: "Numara yapan herkeste farklıdır bu. Ama genellikle, onlara tam hâkim olmadan önce, artık tatmin etmiyor-lardır." Ressam, avareye, sarp geçide inerken bir süre eşlik etmekten memnunluk duyacağını bildirmiş. "Buraları iyi tanırım" demiş. "Bir su yoluna kayar, bacağınızı kırarsınız. Geli-ıiiz!" Vedalaşmadan önce,

ressam bir de: "Bana yaptığınız bu muziplik neydi?" diye sormuş. "Muziplik mi?" diye yanıt vermiş avare. "Size ölü numarası yapmam mı? Benim bir tutkum-dur bu, ölü numarası yapmak. Bir tutku, başka bir şey değil." Sonra birden ortadan kaybolmuş. "Tıpkı numaralar sergileyen biri gibi seyyardı" dedi ressam. "Bir 'seyyar tiyatro'nun sahibi olduğunu söyleyen bu insan gibi birisine daha önce rastlamamıştım. Yoksa, bu hikâyeyi uydurduğumu mu sanıyorsunuz?" Hu hikâyenin gerçek olduğuna inanıyorum.

Yirmiikinci Gün

Gece, tüyler ürpertici bir keşif yaptım, ressamın yalnızca varsaydığı bir şeyin kanıtını gördüm. Handaki, saatler süren sessizlikten sonra, ansızın penceremin altında hayvan gömücünün sesini duydum. Yanımdaki odaya bir misafir yerleşmişti, ama sabah erkenden ayrılmıştı; hayvan gömücünün hancı kadının yatak odası penceresinde yol açtığı gürültüyü, misafir duyacak ve kalkacak diye düşündüm, çünkü kalktığını duyuyordum, duvarın ardından duyuyordum. Ama sonra yan oda yine sessizleşti. Pencereye gittim ve gerçekten hayvan gömücü-yii gördüm. Hancı kadın ona pencereyi açmış ve onu içeri almıştı. Hayvan gömücünün karların üzerine bıraktığı sırt çantasını, güçlü bir hareketle içeri çekmişti. Adamın sırt çantasında bir leş varmış gibi geldi bana. Sırt çantasında belki bir leş olabileceği düşüncesi huzur bırakmadı bende, ve aşağıya inip hancı kadının oda kapısını dinlemeye karar verdim, hayvan gömü-ı uyle yaptığı konuşmadan, sırt çantasında bir leş bulunduğu tahminimi doğrulayan ya da sırt çantasında bir leş olmadığı açıkça anlaşılacağı için beni rahatlatan bir şeyler duyarım belki ıl iye, düşündüm. Bunu neden bilmek istediğimi, bilmiyorum.

I layvan gömücünün sırt çantasında leş taşıyor olması, olağanüstü bir şey değil, mesleğinin icabı. Pantolonumu ayağıma gelirdim, yeleğimi giydim ve aşağıya indim. Dikkatli olmam gerekiyordu. Ressam uyuyordu. Misafir de uyuyordu. Herkes uyuyordu. Gerçekten, hayvan gömücünün hancı kadınla konuşmasını duyuyordum. Kavşakta durdurulmuş, kendisinin ve hancı kadının eskiden beri çok iyi tanıdığı bir adam tarafından; bu adam ondan, trenle evine, geldiği yere bir ziyaret yapabilmek için bir miktar para istemiş. Adam bütün parasını içkiye yatırmış. Hayvan gömücü karşısına tesadüfen

çıkmış. "Gecenin bir yarısında, öyle mi?" dedi hancı kadın. "Herhalde hancının yanına gitmişti" dedi hayvan gömücü. Kapı açılacak da beni bulacaklar diye korkuyordum. Hancı kadın dedi ki: "Demek yine buralarda dolaşıyor!" Hayvan gömücü de: "Yok, bir daha gelmez" dedi. Ona ödünç verdiği parayı, adam postayla gönderecekmiş. "Göndermez!" dedi hancı kadın. "O göndermez. Ne işi varmış köyde?" Bilinmiyor, dedi hayvan gömücü, erkeklerin aklına, geceyarısında ansızın, bir biçimde eskiye dayanan bağları olan bir yeri ziyaret etmek gelirmiş. "Bütün suç onda" dedi hancı kadın. "Onu katil yapan oydu." Kocasını kastediyordu. "Daha okul zamanında onu kötü yollara sokmuştu. Gözüme görünmesin." Sonra birdenbire, hayvan gömücünün getirmek istediği şeyi getirip getirmediğini sordu. "Evet" dedi beriki ve kapının ardında bir leşin yere serilişini açıkça duydum. "Güzel bir köpekmiş" dedi hancı kadın. İşte o anda kaskatı kesildim. Bunu hemen alacağını söyledi, kadın. Sonra ikisinin de mutfağa gittiklerini duydum. Hemen odama çıktım. Ama uyuyamadım. Şimdi köpek etiyle yemek yaptığını biliyorum, diye düşündüm. Ressam söylemişti zaten. Doğruymuş.

Sabahleyin, köpek leşi meselesinin sadece bir rüyadan ibaret olup olmadığından emin değildim henüz. Yok, hayır, bunları gerçekten algılamıştım. Düşünmek zorunda kalınca tiksiniyordum, ama aynı zamanda, bana hep bir rüya gibi gelen bu öyküden hiç kimseye söz etmemeye karar verdim. Ressamı bundan haberdar etsem, ekmeğine yağ sürmüş olacaktım. Hayvan gömücünün penceremin altında çıkarttığı sesler üzerine kalktığımı ve pencereye gittiğimi de söylemeyecektim ressama; ona bu gece yaşantısının bütün seyrini ve bu sıradaki duygulanımlarımı anlatırsam, onun için birçok şeyin kanıtlanışı anlamına gelirdi bu, yalnızca hancı kadının her zaman köpek ve at eti pişirdiğine ilişkin tahminlerinin değil. Demek ki hayvan gömücü ara sıra leşler getiriyor hana. Muhtemelen, hastalıklı domuzlar da getiriyor. Uzun süredir tiksinmiyorum artık. Yine de hancı kadının et yemeklerine bundan sonra dikkatle bakacağım. Kıymalı yemekleri artık yemeyeceğim, sosisleri, karışık etleri de; tabaktaki büyük et parçalarının domuz mu, sığır mı yoksa dana mı olduğu hemen anlaşılabilir. Yaptığım gözlemi herhangi birine bildirseydim, bir felaket olurdu. Herhalde hancı kadın hayvan gömücünün sırt çantasında getirdiği etleri üç otuz paraya kapatıyordur, belki de, ona beş kuruş bile vermi-yordur, ki bu hemen hemen kesin. Demek ki, aynı zamanda kendisi için düşünülebilecek en ucuz

et tedarikçisi olan bir sevgilisi var. Hancı kadının kasaptan dikkati çekecek kadar az et satın aldığı, ressamın hep dikkatini çekmişti. İşte bilmecenin çözümü bu. Gece yaşadıklarım hakkında, hiçbir koşulda ressamla konuşmayacağım. Geriye baktığımda, bu gece kendimi de çok değişmiş buldum. Hiç şimdiye kadar, kaynaklarını açıkça zararsız olarak sınıflandırabileceğim sesler yüzünden pencereye çıktım mı? Üstümü giyip aşağıya inmiş olmam da! Yatak odasının kapısını dinlemiş olmam da! Yalnızca delilerin alabileceği bir rizikoyu almış olmam da! Gerçekten de, hancı kadının kapısını dinlerken yakalanmaktan korktum. Rüyada böyle bir şeyin mümkün olduğunu, zihinsel açıdan sağlıklı insanlarda da -rüyada her şey mümkündür- biliyorum; ama bu bir rüya değildi. Bütün bir kuşluk vakti heyecan içindeydim ve ressam buna dikkatimi çekti, köye giden yol boyunca ve mezarlıkta, avarenin öyküsü, şu bende de "telaşa yol açan sınırsız eksantriklik-teki olaylar" değildi beni bu kadar dağıtan, bunlar önemsiz şeylerdi - bütün bunlar köpek leşi öyküsüne dayanıyordu. Öğleyin ağzıma bir lokma bile sürmedim. Yalnızca bir bardak bira içtim, ressam hasta olup olmadığımı sordu. "Hayır" dedim, "hasta değilim".

"İnsan dibe dalar, aşağılıkların arasına" dedi ressam, "hep daha derine, onların daha da altına. Söylediğim doğrudur: İnsanların incelmişliği bana hep tiksindirici gelmiştir: onu üzerimden sıyırıp atmalıyım, onunla temas etmemeliyim. Zaman /aman, bütün yaşamım boyunca, aşağılık pis dünyanın dibine daldım. Her zaman kendimi onlara ait hissettim. Her zaman da aşağıda kaldım. Aşağılık dünya, bilmelisiniz ki, aşağılık değildir, pis dünya pis değildir, her halükârda aşağılık dünya öteki dünya kadar aşağılık değildir ve asla onun kadar pis değildir. Yoksulluğa, dışlanmışlığa duyduğum yakınlık buradan kaynaklanıyor, bilmelisiniz. Çünkü yoksul olduğumda, kendime biraz değerli görünen insandım, ve pisliğin içine batmış ve kendim de pis olsam bile... Ama bunu yalnızca kendi kendime söylüyorum..." Dedi ki: "Bir kez daha meyve vermesi beklenen, ve artık meyve vermeyerek hayal kırıklığı yaratan bir ağaç gibi düşünün kendinizi." Hemen hemen bütün yaşamlar böyle bir hayal kırıklığı oluşturuyormuş. "Baktığınızda, artık meyve vermeyen ağaçlar." İnsan soyu verimsiz soymuş, "dünyadaki biricik verimsiz soy. Hiçbir işe yaramaz. İşlenemez. Yenemez. Kendi kendisinden başka hiçbir şeyin hammaddesi değildir." Kendisi bir kötümsermiş, gülünç bir şeymiş bu, daha da dehşet verici bir şeymiş. Ve bu düşüncenin ardında yine gülünçmüş. "Beyin bir şey söylüyor, organizmanın

geri kalanı başka bir şey söylüyor" diyor, "ve her zaman, ne beynin ne de organizmanın geri kalanının söylediği bir şey gerçekleşiyor". Kendinden dışarı çıkarak dünyada dolaşmış ve her şeyden geçerek kendine geri dönmüş. "Bu benim içimde yatıyor, bildiğim gibi, dünyadan daha derinde." Kendini devre dışı bırakma numarasını, çoğu kez göz açıp kapayıncaya kadar başarmış. "Başlangıçta çok fazla hürmet, daha sonra çok fazla nefret ve tiksinti. Önce şehirleri tanıma tutkusu, sonra bütün bu şehirleri yeniden unutabilme tutkusu. İnsanlar sıçanlar gibi, sokak çöpçülerinin kürekleriyle doğranmış. İnsanlarla çok fazla uğraşmak mahvetti beni." Olağandışı ilgiler: "Araştırmalar, araştırma idealleri, dostluk idealleri ve sonra araştırma ideallerinden, araştırmalardan, dostluk ideallerinden, dostluklardan göbek bağının kesilmesi." Yıllar boyunca bütün bunlar "acıyı gözetlemekten" başka bir şey olmamış. Saniye hızındaki hayal kırıklıklarında sonsuza dek. Sürekli bir yanılsama durumunda insan artık yalnızca kendi kendisinin sahnesiymiş.

Eskiden harika sözcükleri top gibi yakalamış, önce 'yaratılış' sözcüğünü, sonra 'kimya' sözcüğünü, 'sonra 'alaycılık', 'içgüdü', 'ressamlık', son olarak da 'cinayet'. İnsanın harabeye dönüşmesi bir çocukluk rüyasıymış. Her şey onun içinde kararlaştırılmış. Babası ve annesi mutsuz, ne yapılacağı kestirilemez, artık telafi edilemez içgüdü eylemlerinin, duygunun, şeytanın kanıtlarıymış. "Sonra kışın acı, kar olur yağar, bilesiniz." Ötücü kuşlar acıyı taşıyanlar. "Zayıflığın, onu koruyan bir yasası yoktur."

Hancı kadın, yangın evini yok ederken çatı kirişinin altında kalan çiftçi kadının cenazesine ne kadar çok kişinin geldiğine şaşırmıştı. Dört bir yandan, en ücra vadilerden akrabaları ve tanıdıkları gelmiş, sırf meraktan gelenler de olmuştu. Cenaze alayı o kadar uzundu k;, mezarlığa sığmamıştı. Birçok kimse, ayin sırasında dışarıda, mezarlık yolunda ve kilisenin önündeki meydanda beklemişti. Hancı kadın yaşamında bu kadar çok çiçek ve çelenk görmemişti. Özellikle dul adamı merak etmişti, ama onunla ancak her şey bittikten sonra yüz yüze gelmiş ve bir zamanlar hizmetinde çalıştığı bu adamla bir çift laf konuşa-bilmişti. "Eskisinden daha gösterişli" demişti. Adamın etrafında bir sürü akrabası olduğundan, hancı kadın geri çekilmek zorunda kalmıştı. Uç handa birden aynı anda yapılan cenaze yemeğine davet edilmişti, tek bir handa bütün davetlilere yer bulunamayacaktı. Yemek, daha önceki cenazelerde olmadığı kadar iyiydi. Mezarın başında bir

cenaze marşı çalan küçük orkestra, hemen sonrasında, "insanlardan kapkara kesilmiş meydanda" eğlendirici müzik parçaları çalmaya başlamış. Mezarlıkta ise insanlar bütün mezarları çiğnemişler, bakabilmek için mezara akın etmişler, ama bir tahtadan başka bir şey görebilen olmamış. "S.'deki mezarlık YVeng'dekinden en azından üç kat büyük" dedi hancı kadın. Elbette Weng'den de birçok insan cenazeye gelmişler, özellikle "para insanları". Hancı kadın, siyah ıleğil de ancak gri bir mantosu olduğu için, önce utanmış, ama sonra bunu tamamen unutmuş. "Siyah giymemiş tek kişi bendim." Tabut mezara indirilirken, top atışları yapılmış, tıpkı yıl-haşındaki gibi. Papaz ve belediye başkanı konuşma yapmışlar, ama hancı kadın tek kelime anlamamış. Kızları kara insanların arasından mezarın yanına ulaşabilmişler, merhumenin akrabalarının arasına karışmışlar, bu da hancı kadının, daha mezarlık-lan ayrılmadan, ters bakışlara maruz kalmasına yol açmış. Yemek sabahın beşine kadar, her şey tamamen yenilip içinceye kadar sürmüş. Hancı kadın ise daha on birde dönüş yoluna koyulmuş. "Ben de sarhoştum" dedi hancı kadın. Hayvan gömücü onu kızağıyla eve getirmiş. Adamın hancı kadını kızaktan indirişini, hancı kadının adamı alıkoymaya çalıştığını, ama adamın gittiğini duymuştum. Hancı kadın, dün akşam istasyona inmiş, herkes gittikten sonra merhumenin tabutunun üstüne atacak bir demet kâğıt çiçek almak için. En çok yemekle ilgilenmiş, hancıların, ağırlıklı olarak *kendi* tariflerine göre pişirdikleriyle. Oradaki papaz dans etmiş ve itici sözler söylemekten de geri kalmamış, hancı kadın bir papazın "ruhani bir beyin" böyle davranabilmesine şaşırmış.

"İnsanlara sopayla yaklaşmalı" dedi Strauch, "infazcının sopasıyla". Daha sağlam ayakkabılar giymemi tavsiye etti bana, beni her gün giydiğim bu ayakkabılarla, bu "lüks nesneler" içinde görmek, onun için dayanılmaz bir durummuş aslında. Daha sağlam ayakkabılarım yok ki benim. Hepi topu iki çift ayakkabım var, bir çift kışlık bot, ki onları giyiyorum, bir çift de bileği aşmayan ve evde bıraktığım yazlık ayakkabı. "Burada her şey ansızın gerçekleşir, bir işaret vermeden," dedi ressam. "Ansızın öyle soğuk olur ki, alın boşluğu donabilir. Burada darbeler birbirini izler." Yakın bir zamanda kar yağacağına inanmıyormuş, ama şiddetli don olacakmış. Donun nasıl yaklaştığını bütün nesnelerde, bütün bitkilerde, her şeyde saptayabiliyormuş. "Korkunç bir don. Ağaçlardan, taşlardan görülüyor. Hayvanlara kulak verildiğinde, duyuluyor." Ve bir gün her şey donacak "ve ölecek. Şu anki haliyle dünya. Hava bile kaskatı kesilecek, havadaki kar

taneleri bile." Yıllar önce bir defasında, zaman zaman kendisini çeken, kendi deyişiyle "berrak kırsal alandaki" Tirol bölgesinde, kaldığı bir handan çıktığında, bastonu donmuş bir domuza saplanmış birdenbire. Domuzu itmek istemiş aslında ama bastonu domuzun içine saplanmış; domuz sanki kardan oluşmuş gibiymiş. Bastonunu geri çektiğinde, domuz çıtırdamış ve onu tiksindirmiş. "Don her şeyi yutuyor" dedi ressam, "ağaçlar, insanlar, hayvanlar ve ağaçlarda, insanlarda ve hayvanlarda ne varsa. En hızlı akan kan bile duruyor. Donmuş bir insanı bir parça bayat ekmek gibi ufalamak mümkündür". Dedi ki: “Taşradaki insanların, hava bu kadar soğuk olsa bile palto giymemeleri dikkatinizi çekti mi? En azından burada, bu yörede giymiyorlar. Düzlükte evet, ama burada değil. Yamaçta, evet, ama dağda değil. Erkekler ceketlerinin yakalarını kaldırıyorlar, kadınlar elbiseleriyle iniyorlar dağdan. Eksi otuz derece soğukta bile." Soğuk, insanları ahırdaki hayvanlar gibi, birbirlerine sıkı sıkı yakınlaştırıyormuş, bir çanağın ya da bir kitabın etrafında. "Soğuk, en duyarlıklı doğa durumudur" dedi ressam. Okullu çocuklar genellikle kayalıkların başladığı yere kadar geliyorlar, sonra donma korkusuyla hemen geri dönüyorlar-mış. Soğuk yüzünden okullar genellikle kapalı kalıyormuş. İnsanlar bir cümleye başlayıp, bitiremeden ölüyorlarmış. Bir imdat çığlığının ortasında. Sonra yıldızlar, gökyüzünün asılı olduğu çiviler gibi yanıp sönüyorlarmış. "Beyinde bir telgraf cihazının takırtıları gibi, akıl çanlarının çalmasını sağlayan bir hava bileşimi."

Daha önce herhangi bir yerimin donup donmadığını öğrenmek istedi. "Donun izlerini taşıyan çok erkek var." - "Hayır" dedim. - "Savaşta, bilmelisiniz ki, erkeklerin bacakları ayak parmaklarına kadar, başları da kulaklarından aşağıya dondu. Hep aynı yere yoğunlaşan düşünceler yoluyla, binlerce yıl uzaktaki bir durum yoluyla ya da hiç olmazsa iyi bir nnı yoluyla insan kendi içinde sıcaklık üretebilir, hatta aşırı sıcaklık, ama nihayetinde yetersiz kalan bir dereceye kadar. Rusların kışın geri çekilmesi sırasında, vatan hasretiyle yanıp lutuşan askerleri, vatan hasretleri bile kurtaramadı." Dedi ki: "Böyle soğuk günlerde yatağımda oturuyorum ve penceremin camındaki, sanat âleminden, bana göründüğü gibi, doğa âleminden, iç dünyanın ümitsizlik âleminden, bir mucize gibi oluşan ve yok olan buz kristallerinden, inandığım gibi yüz binlerce ve milyonlarcası yaşamımızda gizlenmiş olan ve bizim dünyamızın altındaki bir dünyanın, bilmediğimiz bir evrenin işaretlerinden daha fazlasını oluşturan hakikatler bulmaya

çalışıyorum." Sonra küçük gölün ortasından dışarıya uzanan ağaç gövdesinden söz etti. "Hepsi ölü maskesi yaşamı sürüyor. Gerçekten yaşamış olan herkes bu maskeyi bir kere çıkarttı, ama yaşamıyorlar, yalnızca bir ölü maskesi yaşamı, dediğim gibi." Bugün artık gerçek insanlar yaşamıyormuş, yalnızca gerçek insanların ölü maskeleri yaşıyormuş. Her şey bu kadar tüyler ürperticiymiş, çünkü, bizim beyinlerimizden en yakınlarımızın beyinlerine yerleşen "akla yatkın bir kötürümleşme" söz konusuymuş. "Artık gerçek yaşama vâkıf olamayan bir siluet yaşamı. Şehirler, çoktan ölmüşler, dağlar da çoktan ölmüş, büyükbaş hayvanlar, kümes hayvanları, su ve suyun içindeki canlılar bile. Ölü maskelerimizin yansımaları. Bir ölü maskesi" dedi. 'Ölü maskeliler balosu'na inanmadığımı söylediğimde, heyecanlandı. "Evet, gençlik inanmıyor" dedi bunun üzerine. "Bütün dünya bir ölü maskeliler balosundan ibaret." Elbette dünyanın gelişiminin sonucuymuş, dünyanın dışındaki gelişimin de sonucuymuş bu. "Yıldızların etkisi, gökcisimlerini tartışmaya bile gerek yok." Dedi ki: "Size söylediklerim, mantığın altından yansıyan bir yüce tinlilik-tir." Ne demek bu? "Elle tutulur bir şey değil, düşünülür bir şey de değil, görünemez de, alışageldiğimiz anlamda gerçek de değil, kendisiyle 'işlem' yapılacak bir şey değil, Pascal'a göre bile değil, Descartes'a göre değil, insanlar için değil. Domuzlar için değil. Korkunç olan bir kafanın içinde gelişebil-seydi, halimiz ne olurdu?" dedi. "Anlaşılamaz olan yaşamdır. Başka bir şey değil. Kimi zaman insan kılığına bürünür, kuş sürülerinin havada uçup her yeri karanlıklaştırması gibi. Kavranılamaz olan mucizedir. Kavranılamamış dünya mucizeler dünyasıdır, kavranılmış dünya olsa olsa *mucizevi* dünyadır." Bir bilgiye adım atmak, mucizevi olandan bir adım uzaklaşmakmış. "Oysa bilimsel araştırma tam tersini iddia ediyor. Tıpkı her türlü bilimsel araştırmanın, kendisi dışındaki bütün bilimsel araştırmalar hakkında hep tam tersini iddia etmesi gibi." Her şey bu kadar basit de değilmiş. Ne var ki "Bilim yalan söylüyor, onun ilkesi bu, yıkıyor ve megalomaniyi mümkün kılıyor, mucizevi olanı. Bilim, kendi belirlediği bir noktasında, yeniden kendisinden dışarı çıkmak istiyor. Bunu zorluyor. Bunu desteklemeye değer." İnsan, kendinden dışarı çıkıp insana geri gelmek için ilerleyen bilimin yolunda asla bir engel oluşturmuyormuş. Dedi ki: "Sonra, bilim hedefine ulaştığında, ölü maskeleri yeniden insan olacaklar."

Hanın yazlık bahçesine çoğu kez "kendilerini dünyanın merkezi gibi gördükleri" anlaşılan insanlar geliyormuş. "Hemen dikkatleri üzerlerine

çekiyorlar. En gölgedeki köşede duran (şimdi sobanın arkasına diyebiliriz!) ve, bu bir tesadüf olabilir, kendileri için ayrılmış bir masaya oturuyorlar. Dünyanın merkezi olduğunu düşünen bir beynin içinde neler olup biter? Belirip kaybolan milyonlarca merkez! Budur dünya. Budur her şey. Sıradan, sıradışıyla aynı masada oturup bira içiyor ve çırpılmış yumurtasını afiyetle yiyor. Satranç ya da kâğıt oynuyor. Dünyayı oluşturan her bir sıradan ve her bir sıradışı. Sıradan nedir ki? Sıradışı nedir? Yazın sıcağında, kışın soğuğunda olduğu gibi insanlar daha sınırsızlar çünkü daha çaresizler. Öbür ucundan dünyanın çektiği halatları çekiyorlar: 'Benim dünyam.' Dünyanın o tarafta olduğunu tahmin ediyorlar, ya da kendilerinin bu tarafta olduğunu. Başlarını dik tutunca, inandıkları şeymiş, dünyanın merkeziymişler gibi geliyor onlara. 'Ben ölürsem, dünya da ölü^ görüşündeler." Ressama insanlar, "açıklanamaz olana komşu, ama yalnızca komşu olan sebep yumruları" gibi geliyorlarmış. Hanın yazlık bahçesindeki görüntü, insanların en aptalca dalaverelerini anlamayı mümkün kılıyormuş. "Onların dünyalarını anlamayı. O dünyayı anlamayı. Taktik mi? Basit bir insanın kafasını bir kral gibi dik tutması! Gaddar olanın bütün uysallığın ilk neşesi gibi, en ünlü, en kalıksız, en taklit edilemez olan gibi gelmesi. Bir bardak bira düşüncesi en büyük önem vermelere, düşünüşlere yol açar: dünya, ben neysem odur! Benim başladığım yerde başlar. Ve orada lıiter. Benim kadar kötüdür. Benim kadar iyi. Daha iyi değildir, Ben'den ötürü. Tartışmasız benim gibi. İçmeyi sever. Yemeyi sever. Yüzde birini bile bilmez, yüzde birini bile bilmediğim için. Unlü olmak mı? Evet ve hayır. Aşırı, benim bildiğimden fazlasını bilmek demektir, dünya bunu kaldıramaz, yoksa ben hastaki nırım. Zevksiz. Budur dünya: bir sığır etiyle sınırlı, bir biftekle. İnsan her zaman, dünyanın gittiğini düşündüğü yere kadar i’ider. Onun uçurumu dünyanın da uçurumudur. Dünyanın yenilgisi onun da yenilgisidir. Bir hanın yazlık bahçesinde dünya, dünyanın açlığı ve susuzluğuyla sınırlıdır. Her bir bireyin. Her biricik bireyin. 'Bir bira lütfen' demek, dünya bir bira istiyor demektir. Dünya bu birayı içer ve zamanla yeniden susar."

Kadınlar akarsularmış, kıyılarına erişilemezmiş, gece boğulanların çığlıklarıyla çökermiş çoğu kez. "Evlilik birlikteliği, bilesiniz, evliliğin sonuna kadar haksız işkence demektir. İki insanın durumlarının, dayanılmayacak kadar, kaya tabakaları gibi iç içe geçmesi. Siyahın aniden artık siyah olmayışı, çocuğun artık bir mutluluk olmayışı. Her şeyin bunun

tam tersi oluşu. Bilesiniz, yoksulluğun tamamen farklı göründüğünü, zenginliğin bir yanılsama olduğunu, yeni ve korkunç bir yanılsamayı öncelediğini." Bir çamur birikintisine dönüşürmüş çok geçmeden evlilik, iki partnerin de hiçbir şey söylemeden içine baktıkları. Biri de diğeri de sayılardan ve rakamlardan bozulurmuş. Rezil ve boş bir kafa, erkek ve kadın için buymuş evlilik. "Kilisenin kapısından içeri ve genelevin kapısından dışarıya yürünür. Gerçekten, içinde gaddarlığa kadar, ölümcül el bükmeye kadar her şeyin görülebildiği bir ayna var." Ve her şey anlaşmalı bir yeraltı suyu akıntısıymış. Neden? Gündüz düşleri ansızın doğru çıkarlarmış, tahminler acı gerçeğe dönüşürlermiş. Rüyada yenilen darbeler, birdenbire başın arkasında acı verirlermiş. Bellek yolculuklara ilişkinmiş, hiç de yalnızlık olmayan yalnızlığa geri dönüşlere. Büyük şehrin ortasında birdenbire bir rüzgâr esermiş, çoktan tarihe karıştığına inanılan. Ama ağaçlar sil-kelenemezmiş artık, aşırı olgunlaşmış meyveler silkelenerek yere düşürülemezmiş. Hayır. Bir köpek baldır kemiğine saldırırmış ve insanda bir burukluk yaratırmış. Orada bir duvarcı, bir iskelenin üstünde oturur, orada demiryolundan biri durur ve saate bakarmış, şimdiden yorulduğu için, şurada yukarıda biri çatıda bir pencere camıyla yürürmüş... Eşya taşıma halatlı vasıfsız işçilerin kutulardan ve masalardan iyi anladığını düşünürmüş insan, ve kendisi başka hiçbir insanın olmadığı kadar mutsuzmuş. Ve dünya, sevgilisinin peşinden koşan kötü bir anne gibi acımasızca yalnız bıraktığı kendi tiyatro oyunundan millerce uzaktaymış. Strauch dedi ki: "Hakikat çılgın bir bahçıvan gibi koparıp orada bırakır ayrıkotu kafaları. Küstahlıktır bu." Erkek, karısının yanında, fabrikaların ve kömür madenlerinin olduğu yere, kendini besleyen kenara gidermiş, elinde çocuğu ve sınırsız mutsuzluğuyla. Çoğu zaman aklına, binlerce insanın çuval gibi kullanılıp atıldıkları gibi bir söz gelirmiş. 'Toplandı', 'çıkartıldı', 'aşağıya itildi' ve 'yere serildi' gibi sözcükler gelirmiş aklına. Kadın da nereye bakarsa baksın yalnızca bozulmuş yüzler görürmüş. Kızının yüzünde çatlaklar görürmüş. Neyin istendiği, artık söz konusu olmazmış. Birlikte yürümek, birlikte düşmek, birlikte intihar etmek anlamına gelinceye kadar. 'O zaman, çocukla birlikte.' Ve o dedi ki: sadece denemek gerekirmiş, ezilip parçalanmak. Demiryolunun üstünde. Yalnızca birkaç adım. Ah evet. Ama gaddarlık hep bu arada yol alır, her şeyin içine. Çatıların üstünde böyle sükûnetle parıldayan, ılık hava olabilir, oysa yine yalnızca sonun başlangıcıdır. Ve çatırdayan ağaç. Kötü niyetli, siyah olduğu kadar. Yine de her şey devam eder. Kimse hiçbir şey söylemez. Bu her şeyi daha da berbat

eder. Çocuk yatağa yatırılır, ve sonra yine her şeyden nefret edilir. Diğerinin yanında yatakta yatan, bu kadar korkunç kötülükte olan her şeyin -komşu yüze kötü bir bakış atarak- gerçek olabileceğini düşünür. Oysa gerçek değildir ve yine de acı vermektedir.

Git Gel

Bugün bir git gel yaşadığımızı söylemek istiyorum.

Karaçam ormanından dışarı çıktık ve köye, köyden de büyük ormana gitmek istedik. Ressam peşimden geliyordu, yol boyunca bana saldıracakmış, arkadan üstüme atılacakmış gibi bir duygu içindeydim. O sırada tam ne düşündüğümü bilmiyorum, ama bu korkuyu, aslında bunlar korku düşünceleriydi, arlık atamadım içimden. Ara sıra onun söylediği, tamamen anlaşılmaz bir sözcük duyuyordum, bana bir şey sorduğunda yanıt veremiyordum, çünkü aslında kendi kendisine soruyordu. Bana hükmediyordu: "Size bir şey sorduğumda durun!" Durdum. "Buraya gelin!" diye emretti. Ansızın erkek kardeşiyle, asistanla bir benzerlik keşfettim (aksanından, hemen algıladım: bunu keşfetme olanağına yalnızca *ben* sahiptim). "Hava biricik gerçek bilinçtir, anlıyor musunuz?" dedi. "Sizi anlamıyorum" yanıtını verdim.

"Hava, diyorum, biricik gerçek bilgi!" diye yineledi. Hâlâ anlamamıştım, ama başımı salladım. Dedi ki: "Havanın tavrı, anlıyor musunuz, büyük hava tavrı. Rüyaların büyük korku terlemesi, budur hava." Bunun aslında büyük bir düşünce olduğunu söyledim ona. Benim kanımca, hatta *diişiince şiiriydi* bu, onun söylediğini, bütün belleklerin birarada en yüksek olasılığı olarak duyumsuyordum, bu en yüksek olasılıklardan biri olarak. "Şiir sanatı hiçbir şey değildir!" dedi. *"Sizin anladığınız haliyle* şiir sanatı hiçbir şey değildir. Dünyanın anladığı haliyle şiir sanatı, şiir sanatını sular seller gibi okuyanların anladığı haliyle, hiçbir şey değildir. Hayır, bu şiir sanatı bir şey değildir. *Benim* kastettiğim şiir sanatı, tamamen başka bir şeydir. Bu şiir sanatını kastediyor olsaydınız, haklı olurdunuz. O zaman sizi kucaklamam gerekirdi. Sizi kucaklama olanağım vardı, evet yapmam gerekirdi bunu!" - "Sizin şiir sanatınız nedir?" dedim ben de.

"Benim şiir sanatım *benim* şiir sanatım değildir. Ama *benim* şiir sanatımı kastediyorsanız, bunu size açıklayamayacağımı itiraf etmeliyim. Bakın,

biricik şiir sanatı olan dolayısıyla bunun sonucunda biricik gerçek, tıpkı havaya atfettiğim, havadan duyumsadığım, hava olan biricik gerçek bilgi kadar, *biricik gerçek* şiir sanatı olan *benim şiir sanatım,* her zaman yalnızca tamamen ona ait olan, onun biricik düşüncesinin ortasında uydurulmuştur. Bu şiir sanatı anlıktır. Yani dolayısıyla o değildir. O *benim* şiir sanatımdır." - "Evet" dedim, "o sizin şiir sanatınız". Söylediklerinden hiçbir şey anlamamıştım. "Gidelim" dedi, "hava soğuk. Soğuk, beyin merkezini ısırıyor. Soğuğun beynimde şimdiden nereye kadar ısırdığını bilseydiniz. Isırıcı soğuk, kanlı hücre maddelerine sahip olması gereken, beyne, bir işe yarayan, yarayaMen her şeye sahip olması gereken soğuk. Görünüz" dedi, "beyin, kafa ve içindeki beyin inanılmaz bir önceden kestirilemezliktir, üstelik bir heveskârlıktır, ölümcül bir heveskârlıktır, budur söylemek istediğim. Kuvvetler ışınlıyor, soğuk kuvvetleri ısırıyor, insanların kuvvetlerini, aklın her şey hakkında tumturaklı sözler söyleyen kas kuvvetini. Bu milyarlarca yıllık, her şeyi aptalca sömüren soğuk turizmi, beynimin içine sızan, don vurması... Bugün" dedi, "artık 'gizli' deyimi kalmadı, artık yok, her şey artık büyük bir soğuk bıkkınlığı. Soğuğu görüyorum, onu yazıya dökebilirim, onu dikte edebilirim, beni öldürüyor..."

Köydeyken, mezbahanın içine baktı. Dedi ki: "Soğuk büyük karşı-hakikatlerden biridir, bütün karşı-hakikatlerin en büyüğü, dolayısıyla bütün hakikatlerin biraradalığı. Hakikat her zaman bir öldürme sürecidir, bilmelisiniz. Hakikat aşağı götüren, aşağıya işaret eden bir şeydir, hakikat her zaman bir uçurum *dibidir.* Hakikat dişilik ise bir yukarıya çıkıştır, yukarısıdır, yalnızca hakikat dişilik ölüm *değildir,* tıpkı hakikatin ölümün *kendisi* oluşu gibi, yalnızca hakikat dişilik uçurumun dibi değildir, ama hakikat dişilik karşı-hakikat değildir, anlayınız: Büyük kusurlar sonradan oluşmazlar, büyük kusurlar şaşırtıcı bir biçimde milyonlarca yıl boyunca içimizdeydiler..." Açık mezbahaya doğru bakarak dedi ki: "Burada açıkça parçalanmışlar, doğranmışlar var. Burada doğallıkla çığlık da var, doğallıkla! Kulak verirseniz, çığlığı hâlâ duyarsınız. Çığlığı hâlâ hep duvarsınız, çığlık aleti ölü olduğu halde, çoktan kesilmiş, doğranmış, parçalanmış olduğu halde. Ses teli kesilmiştir, ama çığlık hâlâ oradadır! Korkunç bir olaydır, ses telinin çoktan kesildiği, doğrandığı, parçalandığı ama çığlığın *hâlâ* orada olduğu. Çığlımın her zaman orada olduğu. Bütün ses telleri doğranmış, parçalanmış olsalar, ölü olsalar bile, dünyanın bütün ses telleri, bü-liin dünyaların bütün ses telleri, mümkün olan bütün

tasavvurlar, bütün varoluşların bütün ses telleri, her zaman çığlık oradadır, her zaman *hâlâ* oradadır, çığlık doğranmaz, parçalanmaz, çığlık bengi olan, sonsuz olan biricik şeydir, kökü kazmama-van, her daim var olan biricik şey... İnsan öğretisine ve barbar (iğretisine, insanların görüşleri ve insanların büyük suskunluğu (iğretisine, büyük varoluşun büyük bellek protokolleri öğretisine, mezbahalardan yararlanarak başlamalı! Okula gitme çağına gelenleri sıcak dersliklere değil, önce mezbahalara götürmeli; bilim için dünyadan ve dünyanın kanlı varoluşundan yalnızca mezbahalardan bir şey bekliyorum. Öğretmenlerimiz mezbahalarda ders vermeliler. Kitaplardan, okuyup anlatmamalılar, topuzları sallamalı, satırları indirmeli, bıçaklarla kesmeliler... Okumayı bağırsaklar yardımıyla öğretmeli, yararsız kitap satırlarının yardımıyla değil... *Nektar* sözcüğünün yerini çok önceden *kan* sözcüğü almalı... Bakın" dedi ressam, "mezbaha biricik temel felsefe dersliğidir. Mezbaha derslik ve amfidir. Biricik bilgelik mezbaha bilgeliğidir! Biricik yazılar, mezbaha yazılarıdır! Biricik hakikat mezbaha hakikatidir. Karşı-hakikat, hakikat, hakikat dışı, hepsi birlikte korkunç mezbaha üniversitesine kaydolmaktır, insanlara, yeni ve yoldan çıkarılacak insanlara zorla kabul ettirmek istediğim. Dünyanın bilgisi mezbaha bilgisi değildir ve özensizdir. Mezbaha radikal bir özenlilik felsefesini olanaklı kılar." Mezbahanın içine kadar gelmiştik. "Gidelim" dedi ressam, "kan kokusu, *görülmemiş* bir şey olarak kıpırdıyor içimde, *biricik özdeş* olan olarak kan kokusu. Gidelim yoksa tinin yeni bir gelişmesi olanağını, düşünen bedenselliğimden koparmam gerekecek, bunu yapacak gücüm yok." Şimdi büyük adımlar atıyordu ve dedi ki: "Hayvan insan için kan kaybeder ve bunu bilir. İnsan ise hayvan için kan kaybetmez ve bunu da bilmez. İnsan hayvan için eksiktir, hayvan eksiksiz insan olabilirdi. Ne dediğimi anlıyor musunuz: *biri, diğerine* karşı yazgısız-dır, *biri, diğerine* karşı olağanüstü karanlıktır. Hiçbiri *diğeri* için değildir. Hiçbiri *diğerini* ortadan kaldırmaz."

Yirmiüçiincü Gün

"Han benim için dayanılmaz bir yer, bilmelisiniz" dedi ressam. "Ama ona maruz kalmaktan, karşıma çıkan her şeye maruz kalmaktan içgüdüsel bir haz duyuyorum. Çürümenin olduğu yerde, iyi soluk alamıyorum. Sürekli insan kokusu solumak istiyorum, anlayınız." Çevresiyle temasa geçmeyi, her zaman denemiş, "sonuna dek tiksinmeye layık olanla". Nefret ettiği şeye

yakın olmak, başından itibaren çabasıymış, "bir köpek gibi insanların bacaklarının arasında dolaşmak, tamamen anlamsızca, kendimi izlenimlerime bırakarak." Sonra onu her zaman bir köpek gibi de tekmelemişler. Böyledir bu" dedi. "Her zaman bütün insanların arasında boğulmak, ama dibe batmamak. İnsanların olduğu yerde, her zaman zorunlu şehvet terlemesi!" Her zaman demiş ki kendine: "Öldürücü darbenin, cinayetin, intiharın önünden çekileyim hemen. Bu çıldırtıyor beni." İşçilerin çorba kaşıklamaları onun için "uzaklardan gelen, boğuk, anlamsız bir çan sesi"ymiş. Handan içeri girdiğinde tiksinti duyuyormuş. Sonra yine başını kaldırıyormuş, "kendi kendinden çok yukarıya", bedenini "insan ıssızlığının içinde bir okyanus gemisi gibi sürmek için. Bir spor adamı gibi, kendi yanlış davranışlarımı gösteriyorum kendime" diyor. "Beni ısıtan et duvarları arasına yerleşir gibi yerleşiyorum. Sonra, dayanılmaz olan, beden için bir iyiliğe dönüşüyor." Sonra, başkaları gibi olmayı başardığına inanıyormuş ama başarmıyormuş ki. Dikkati çekmediğine inanıyormuş ve böylelikle aralarında daha bir yabancı kalıyormuş. "Onların çorbalarının içinde ne kadar büyük ekmek parçalarının yüzdüğünü gözlemliyor musunuz? Bunun bana bir kıyamet tasavvurunu anımsatması bir tesadüf değil. Büyük bir görünüm, çok küçük bir gözlem üzerinde yükselir, bilesiniz."

"Her yerde taciz edilirsiniz" dedi ressam, "nereye isterseniz koşup gidebilirsiniz. Sanki herkes birisini taciz etmeyi iş edinmiş gibidir. Her şeyin üzerinden bir çayır yangını gibi geçen bir içgüdü. Birine karşı. Uyandığınızda karşınızdadır taciz. Aslında: korkunç *olan.* Dolabı açarsınız: yine bir taciz. Yıkanmak ve giyinmek tacizdirler. Giyinmekzorundaolmak! Kahval-lıetmekzorundaolmak! Sokağa çıkarsanız, en büyük taciz gücüne teslimsinizdir. Kendinizi koruyamazsınız. Çırpınırsınız, ama işe yaramaz. Salladığınız yumruklar, size yüz misli geri döner. Sokaklar nedir ki? Taciz dönemeçleri, yukarı ve aşağı. Ya meydanlar? Biraraya toplanmış tacizler. Bütün bunlar sizin içiniz-dedir, sizden uzakta bir yerde değil, bilesiniz! Ve bütün bunlar .mlamsız bir hedef uğruna! Hiçbir yere tutunamazsınız. Bütün yaşam, imdat çığlıklarından oluşmuş, bitmek bilmeyen bir fikir MİsiIesi, çoğun mutlu insanların karşılaştığı, zanaatçılar, alışve-ıış çantalı darkafalı kadınlar, bilesiniz! Çocuk sahibi olmak başlarına vurur! Kadınların hamile kalma düşkünlüğü? Tacizler, insanın ellerini başının üzerine kaldırmaktan başka yapacak şeyi kalmayana dek sürer, insanlar için hiçbir koruma yoktur. Sorular her şeyi daha da zorlaştırır. Zor durumda kalındığında, sorularla

sopayı yemekten kenara kaçılabilir, ama tamamen kurtulunamaz. İyi görünümlü, dürüst yüzlerin birer tuzak olduğu çıkar ortaya ansızın, ilkbahar manzaraları veba merkezleridir. Sonra, kurtulunamayacak kadar çok zehir solunmuştur bile. Çare yoktur, bilesiniz, artık hiçbir şey bir daha denenemez, 'sanat' da, 'tutkunluk' da, hiçbir şey. Uykusuzluk bir yumuşatma durumu olabilirdi, ama ahmaklıkla aynı işi görmez. Görünüz: tam manasıyla şu ve şu kişi olmuş olmak düşüncesine sahibim, bu beni taciz ediyor. Hanı görmek, beni taciz ediyor. *Kendimi* görmek. *Sizi* görmek. Benim *bunda* bir rol oynamam, taciz ediyor. Tekmeler yalnızca ortak dış dünyanın buluşları değil. Hayır. Karanlık çoğu zaman görkemli bir törendir, hastalıklı güzelliğin dini alayları keser yolunuzu, baş döndürücü bir kibir... Düpedüz, sıradışı olmaktan mustaribim, bilmelisiniz. Doğanın karşı çıkışlarından, bana mutlak yabancı olan adaletten. Hep kısa çubuğu çekiyorum ben."

"Sonra mutlak hantallığın, benim davamın sonunda, kendini yalnızca delilere açan tamamen zeminsiz bir bölgeye geçip gitmesiyle yer değiştirmesi... Yine de söylemem gerekir ki hiçbir zaman yakınmadım, yakınmadım... en çıkışsız durumu bile inatçı reddetme girişimleriyle kırabildim. Kimi zaman, bu durumlardan sağlığıma tekrar kavuşmayı da başarabildim. Şimdi böyle bir çözüme inanmıyorum artık: beni arkadan gayet kolayca öldürecek. Han karanlık, insanlar burada korkunç ateşleriyle dolaşıyorlar, dalgın, böyle, gizemli bir biçimde, ölemeye-cekleri şekilde, bilesiniz, dışarıda daha karanlık bir durum hil küm sürerken. Handa herkes uyurken, dört bir yandan sıkıştıran düşmanlık artıyor. Kesinlikle dış dünyanın etkilerinin söz konusu olmadığı görüşündeyim. Belki size de bulaştıracağımı bilmek, korkunç bir durum benim için, bilesiniz, kendi hastalığımı, ve size ne kadar ihtiyacım olduğunu hissetmek de bir o kadar korkunç... ve ben, bilesiniz, insanlara hükmetme usta»ı olduğum için ve kendimi her zaman olağanüstü sınırlayabildiğim için... bana bir iyilik yapın ve hakkımda ne düşündüğünüzü söyleyin, yani, bana hakikati söyleyin ve beni eziyet dolu bir gülünçlüğün içinde bırakmayın... Başka yollardan da gidebilirsiniz, sizi ele geçirmek istemiyorum, sizi tedirgin etmek de istemiyorum... Ağrı, bilmelisiniz, başımdaki ağrı kulaklarımı dizlerime kadar çekiyor."

"Trajedi" her zaman trajik değilmiş, her zaman trajik olarak da duyumsanmazmış, "her zaman trajedi olduğu halde... Hiçbir trajedi dünyayı heyecanlandırmaz. *Hiçbir şey trajik değildir".* C.ülünç olanın "başka her şeyden daha çok her şeye gücü yelekmiş. Gülünç olanın içinde "bir ışıkla donanmadan, içinde karanlık bir madene doğru ilerlenen trajediler" varmış. Gülünçlüğün içinde ümitsizlik varmış. "Sanki" dedi Strauch, "korkunç olan *hakikiymiş gibidir".* Bastonunu elinden düşürdü, koştum ve bastonunu kaldırdım. "Her şey her zaman başka türlü belli eder kendini. Don, örneğin" dedi ressam, "birinde, yüzündeki don yanığı anlamına gelirken, bir başkasında bir yazlık kasaba anlamına gelebilir... Nihayetinde don, *Dünyanın sonu** ,ı ulamına da gelebilir, bildiğimiz gibi." Dolak kullanmak pratik geliyor ona, diyor ki: "İnsanlar dolaklardan neden vazgeçtiler? Iliçbir yerde artık dolak satılmıyor. Yaptırmak çok zaman ve para gerektiriyor ve çok sinir yıpratıcı." Ayrıca temin ettiği her **şey** onun için böyle bir sorun yaratıyormuş, sonunda hiçbir şey temin etmeyecekmiş.

"Trajedilerin *içinde* her zaman dehşet trajedilerin aranması, dehşet bir şey." Diyor ki: "Korku durumları nedir ki? Bir korku durumu, insanın başına çok iyi tanıdığı ya da çok iyi tanımadı-*l',ı* ve bu yüzden korktuğu bir şeyin gelmesi midir?" 'Dehşet' ■•o/.cüğü tamamen içi boş tınlıyor onda. Kimi zaman 'çürük' •.o/cüğünü de kullanıyor ardımdan. "Dehşet sefalet, dehşet mutluluk değil mi? Beyindeki bağlantıların dehşet zedelenebi-

' llıı ı linılcde *Untergaııg eiııes Weltreiclıs'.* "kıyamet" anlamındaki *der Weltuıııtergang* i'/rüğünün yapıbozuma uğratıldığı, *parçalandığı* düşünülebilir ve doğrudan çe-vııı-;i "bir dünya imparatorluğunun çöküşü" biçimindedir. "Kıyamet"e açık gön-ilrnıie yaptığı için "Dünya'nın sonu" en uygun karşılık görünüyor. (Ed.n.)

lirliği...?" İnsan "kendi gerçeğinin içindeymiş" ve: "Yalnızca icra memurları ve icra memurlarından korkanlar ve icra memurundan başka bir şey de olmak istemeyenler var..." ve, "*Gökyüzü*, bizim bilmediğimiz bir şeyi bilseydi, derisi kabarırdı. Tekinsizlik mi? Bu da akşamları her zaman çok boyutlu bir karanlıktır sarp kayalıklar arasında." Sonra durup kalsa ve kahkaha atsa bile her şey tekinsizdir. Bugünkü gibi, birdenbire, bastonunu sırtıma dayayıp "Çukurluğa gidiniz. Gidiniz!" dediğinde. Ve ben ansızın, şükranla hanın ışıklarını gördüğümde, önümde on adım bile kalmamışken.

Yarın, kendi kızağının altında ezilen oduncu gömülecek. Oduncunun ailesi hancı kadına da vermiş vefat ilanlarından. Burada ölüm vakaları, kapılara asılan vefat ilanlarıyla bildiriliyor. Ölen kişi buranın yerlilerindense, çoğu kez kapılarda böyle vefat ilanları görülüyor, örneğin şu sıralar, talihsiz çiftçi kadının ve ezilen oduncunun vefat ilanları her evin kapısında bulunuyor. Kenarlarında bir santimetrelik siyah şeritler bulunan büyükçe pusulalar bunlar. Üzerlerinde merhumun ne zaman doğduğu ve ne zaman öldüğü yer alıyor. Kimlerin çocuğu olduğu, arkasında kimi bıraktığı. Nereye gömüleceği ve duasının nerede okunacağı. Mesleği de yazılı oluyor ilanın üstünde. Bütün akrabaları tam isimleriyle belirtiliyor. Oduncu günlerce, gölge tarafta anne-babasının evinde tabutta bekletildi. Hancı kadın çok erkenden hazırlanmıştı ve merhumun anne-babasına başsağlığı dilemek için sarp geçitten gölge tarafa gitmişti. Talihsiz adam nişanlıydı, üç hafta sonra evleneceklerdi. Her şey hazırlanmıştı. Şimdi çok hızlı ve çok başka türlü davranılması gereken cenaze töreni dışında. Nişanlı kız şimdi nişanlısının yatağı önünde gece gündüz diz çöküyordu. Dua ediyor, hiçbir şey yemiyordu. Hancı kadın adamın anne-babasıyla konuşmuş. "Böyle sağlıklı genç bir insan" diyor. Merhumun ailesi, hancı kadının öğlen yemeğine kalmasını istemişler, ama hancı kadının saat onda geri dönmüş olması ve yemek pişirmesi gerekiyordu. Ölünün ağzının kenarlarından çok kan akmış, diyor. "Kaskatı kesilmişti ve kapkaraydı." "Şimdi odasında yatan, annesinin kendi ölümünü düşünerek hazırladığı ve işlediği kefene sarılmış olan adam, evin biricik oğlu olmasaydı, bu kadar acı çekmeyeceklerdi." - "Evin biricik çocuğu öldüğünde, anne-babalar da ölmüş olur" demiş talihsiz adamın annesi. Genç adam, yaşıtlarının çok azı gibi neşeli "ve eğitimli"ymiş. Hatta hiç kimsenin okumadığı kitapları okuyormuş, nişanlısı da bütün kızlardan daha güzelmiş. Babası oduncuya arabayla bir kez daha yukarı çıkmasını yasaklamış, ama o kendi bildiğini okumuş. Şimdi babası kendi kendini suçluyormuş. "Her halükârda yasakla-malıydım" diyormuş. Oduncu yirmi iki yaşındaymış. Kendinden daha genç birinin ölmesi, insanı dehşete düşürüyor. Neden? Onu beyaz bir tabutla mı yoksa siyah bir tabutla mı gömsek, diye düşünmüşler ve siyah tabutta karar kılmışlar. Ansızın. Eve canlı dönseymiş, yemek yediği masadan sofranın hâlâ kaldırılmamış olduğunu görecekmiş. Hancı kadın diyor ki: "Yarınki cenazede, çiftçi kadının cenazesindeki kadar çok insan olmayacak."

Yirmidördiincü Gün

Genç oduncunun cenazesinde de çok insan vardı. Hancı kadına çok iyi bir yer verilmişti, tören boyunca açık mezarın önünde durdu ve ağladı. "Ne zaman bir cenazeye gitsem" diyor, "ağlamam gerekir". Oduncunun tabutu eski okul arkadaşlarından dördü tarafından taşındı. Papaz, oduncunun "kısa ama dindar yaşamı"ndan söz etti. Nişanlı kız, kendisi gibi örtülü olan iki anne-babanın arasındaydı. Hepsi açık mezarın önünden geçtiler, kutsal su serptiler, yalnızca ressam ve ben uygun bir uzaklıkta, duvarın yanında durduk. Merhumun akrabaları bize doğru gelmeden önce, ön taraftaki merdivenden çıkarak mezarlıktan ayrıldık ve yan tarafa, köy meydanına doğru yürüdük. Küçük orkestra bir marş çalıyordu, kırsal kesimdeki, pek de sessiz gerçekleşmeyen cenaze törenlerinden birisiydi bu da. Daha ayin sırasında han pencerelerinden ve kapılarından, cenaze yemeği için sofraya yerleştirilen çatal bıçak tabak sesleri duyuluyordu. Fıçılar deliniyordu. Domuz butlarının dumanları tütüyor, bir yandan da derilerinin büyük bir bölümü sıyrılıyordu. Bizim orada, L.'de de cenaze törenlerinin böyle geçtiğini düşündüm. Belki orada insanların daha çok parası olduğu için her şey çok daha gösterişlidir. Sonra, zavallı yoksulun biri öldüğünde, cenazesinin nasıl olduğu geldi aklıma. Düşkünler evindeki biri ya da aşağıda, şantiyedekilerden, demiryolcu loj-manlarındakilerden biri. "Buraya ait olmayan" biri? Bunu da görmüştüm, ve görmemiş olsaydım, gözümde canlandıramazdım. Hiçbir saygı gösterilmeden ve bir vefat ilanı bile bastırılmadan, çünkü bir vefat ilanı bastıracak para yoktur, alelacele bir yumuşaktahtadantabut abanoz rengine boyatılır, merhum yatağından alınıp yumuşaktahtadantabutun içine kapatılır. Bir süre açık tabutun içinde tutulması, akıllardan bile geçmez. Nerede tutulacak ki? Düşkünler evinde mi? Demiryolcu lojmanlarında mı? Santral şantiyesinin kantininde mi? Selüloz fabrikasının büyük bürosunda mı? Hayır, merhum çabucak tabuta kapatılır, papaza haber verilmeden önce, haber verilecek olursa tabii, çünkü çoğu kez papazı bile düşünmezler, niye düşünsünler ki? Sonra, hayvan gömücü bir çukur kazar, yine iki metre yirmi santim derinliğinde, talimatlara göre, ve sabahın yedisinde tabut zangoç ve hayvan gömücü tarafından, belki boş vakitleri olan birkaç kişi dışında hiç kimse orada bulunmadan, çukura sürüklenir, orada bırakılır ve çukurun üstü de hemen örtülür. Aşağıda çalışan bir işçi, cenazesine bir köpeğin bile gelmeyeceğini bilir. Kanuna aykırı olmayan bir iş kazası söz konusuysa durum değişir; o zaman personelin bir kısmı da cenazeye gelir, mühendis bir konuşma yapar, ama işçi tamamen kendiliğinden, görev yerinin ve işletmenin dışında ölürse,

hiç kimsenin umurunda olmaz. Bir karısı varsa, kadın evde kalır, çünkü hava soğuktur ya da çocuklar hastadır. Hem bir kimse cenazeye niye eşlik etsin ki? "Tuhaf, oduncuyla son konuşan kişi bendim, kimse bilmiyor bunu."

Donuyordum.

Cenaze töreni sırasında aklıma yine hayvan gömücüye yol kavşağında rastlayan adam geldi, tam da karaçam ormanı yolunun aşağıya nehre doğru çatallandığı yerde. Bu adamı, hancıyla aynı konumdaki biri gibi düşündüm. Herhalde bu adam da sık sık hapse girmişti. Çocukluğundan beri ihmal edilmişti, belki de anne-babası yoktu, gözde öğrenciler kötü davranmışlardı ona, ilkokul öğretmenleri azarlamış, zanaat ustaları sömürmüş ve nihayetinde hancılar aptal yerine koymuşlardı onu. Hancı kadının bu adamla nasıl bir ilişkisi olduğu belli değil. Hiç kuşkusuz hancı kadın bu adamı çok iyi tanıyor; hayvan gömücünün bu konuda söylediği her şeye gösterdiği tepkiye bakılırsa, hancı kadın bu adamı 'sevmiş' de olmalı. Hayvan gömücü, böyle birdenbire ortaya çıkan birinin felaketine sebep olacak bir “intikam eylemi"nden söz etmemiş miydi? O adama parayı, sadece epey inandırıcı biçimde bir işe girdiğini söylediği için ödünç vermişti. Demiryolunun üstünde, nehrin otuz kilometre yukarısındaki bir dökümhanede işe girmiş. Kötü giysileri hayvan gömücünün dikkatini çekmiş. Konuşmalarından, bu adamın evli olmadığını anladım. Yaşamında yüz kere iş değiştirdiğini. Savaş zamanı bir kurşun yarasıyla yıllarca yatakta kaldığını. “Demek yine buralarda dolaşıyor!" demişti hancı kadın ve "onu katil yapan oydu". Bunlar ağır suçlamalar. Mezarlık, bizi, ressamı ve beni, duvara sıkıştıran insan kalabalığından kapkara kesilmişken, "bütün kapıları çalan ve hiçbir yerde içeri alınmayan", sonunda zilzurna sarhoş olup, yoldan bir köstebek gibi kazman bir adam gördüm. Ressama, hancı ile hancı kadın ve hayvan gömücü arasında dördüncü birinin de mi işin içinde olduğunu sorabilirdim. Sonra ressam, bütün bu süreçteki, yani bu dört insanın kayıtsız şartsız içine sürüklendikleri süreçteki başrol oyuncusunun bu adam olduğunu söylerdi belki. Hayır, buna girişmeyeceğim. Belki ressamın "bütün suç kendisinde olan" ve “artık göze görünmemesi gereken" biri hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Ressam beni çıkışa doğru çekti ve bastonuyla aşağıdaki köy meydanına doğru itti. "Az önce Pascal'ın bir cümlesini veniden düşündüm" dedi, "'Doğamız devinim içindedir, tam

dinginlik ölümdü/ cümlesini." Dedi ki: "Bu cümleden yola çıkarak her yere tamamen şaşkın varıyorum." Şimdi cenaze töre-nindekiler mezarlıktan aşağıya gelirlerken, ressam hâlâ köy meydanında durmak istedi. Küçük orkestranın çalacağını ilan eltiği "bir ya da birkaç müzik parçasını" dinlemek istiyordu. Bugün hava çok soğuk ve ayaklarımız donmasın diye, durduğumuz yerde zıplamak zorunda kaldık. "Aslında ölüye müzikle veda etmek güzel bir alışkanlık. Ona bir şölenle el sallamak." Küçük orkestra çaldı ve top atışları havayı parçaladı.

Ansızın aklıma geliyor: sırt çantasında köpek leşiyle hayvan gömücü. Bu tuhaf gecedeki davranışım da tuhaflığın ötesindeydi. Günler boyunca davranışımı açıklamaya çalıştım. İnanılmaz bir heyecana kapılmıştım. Ve şimdi düşünemiyorum bile bu heyecanı. Her şey olup bitti, yalnızca böyle olup bittiğini biliyorum, ve handaki yemeklerden duyduğum tiksinti kaldı geriye. Gerçekten de o sabah havada bir köpek postu kokusu vardı. Hancı kadının mezarlık yoluna koyulduğunu bildiğim için, mutfağa ve tuhaf bir biçimde kilitlenmemiş olan kilere girdim, ama bir şey bulamadım. Her şey, uzun süredir olmadığı kadar derli toplu ve temizdi. Eti ve deriyi mahzende saklıyor olmalı, diye düşündüm. Bodrumun kapısını kilitlemişti. Bodrumun anahtarını, her zamanki gibi, ressamın dediğine göre, üstünde taşıyordu. Bodrumda neler bulunduğu düşüncesi, yeni bir tiksintiye yol açtı bende. Bu sırada ressam seslendi bana, ve her zamanki gibi onun birkaç adım önünde, köy istikametinde, mezarlık istikametinde yürüdüm. İnsanların dört bir yandan mezarlığa doğru gittikleri görülüyordu. Çoğunlukla çiftçi kesimi. Yine erkeklerin palto giymedikleri, yalnızca iğrenç takım elbiseleriyle ya da değişik iğrenç kumaşlardan yapılmış ceket ve pantolonlarıyla dolaştıklarını gözlemledim. Tıka basa dolu bir kızak geçti bizi. Hancı kadının hayvan gömücüyle nasıl bir oyun oynadığını ve hayvan gömücünün hancı kadınla nasıl bir oyun oynadığını düşündüm. Ressama dedim ki: "hayvan gömücü kaç yaşında?" Onun kaç yaşında olduğunu kestiremiyor-dum. "Bu insan ömrünün en iyi çağında" dedi ressam. "En iyi çağında" diye yineledim ve aynı zamanda, "en iyi çağında" demenin ne anlama geldiğini sordum kendime. En iyi yıllar ne zamandır? Ne zaman yaşanır? "Kırkında mı?" diye sordum. "Kırkında olması mümkündür" dedi ressam. "Hayvan gömücüyle neden ilgileniyorsunuz?" Öylesine aklıma gelmişti, hayvan gömücünün yaşını ressama sormak, nedendir, bilmem "İnsanın akima geliyor öylesine" dedim. "Oduncuyla konuşan son kişinin ben oluşum ne tuhaf" dedi ressam.

"Sıradan bir yıl zü vardı. Mezarına da bu kadar çok insan gidiyor. Uzun çizme leri parıldıyordu, çünkü lamba tam üstündeydi. Hava saatloı önce kararmıştı."

Cenaze töreninde, yatak odasının zeminine bırakılan köpek leşinin çıkardığı sesi düşündüm defalarca.

Benim anlamsız bir sözümden şevk alarak, devlet ve hükümet ve tarafsızlık hakkında konuşmaya başladı yine, dönüş yolunda. Devlet, Platon'un tasarladığı gibiymiş, yoksa bir devlet değilmiş. "Bir devlet yoktur. Devlet mümkün değildir. Hiçbir zaman bir devlet var olmadı." Bizim devletimize gelince, zaten bir devlet olmayışı ("artık devlet değil!") bir yana, "büyük bir hayvanat bahçesinde cıyaklayan küçük bir Rhesus maymunu" gibi gülünç bir şeymiş, bu bahçede leoparların ve kaplanların ve aslanların yalnızca iyi bakımlı güzel örnekleri ilgi uyandırı-yormuş doğallıkla: tıslayanlar! Yalnızca tıslamak değerliymiş, cıyaklamak gülünçmüş! "Yalnızca büyük tıslamalar! Cıyaklamak, tıslamayla susturulur! Büyük tıslamalar gülünç cıyaklamaları susturur!" Devlet reisimiz bir "tüketim derneği başkanızmış, başbakanımız "tıkınma piyasası pezevengi". Halk mezbaha ustalarıyla, muslukçu çırakları, budalaca kabaran cüppeliler arasında, sadece ceset soyguncularıyla, ceset soyguncularının temsilcileri arasında bir seçim yapabilirmiş. Demokrasi, "bizim demokrasimiz", büyük bir dolandırıcılıkmış! Ülkemiz Avrupa'nın midesine oturmuş, hazmedilemiyormuş, Avrupa'nın "şuursuzca yuttuğu bir sakat ayak" gibi. "Dansımız" bile "ölü, danslarımız ve şarkılarımız ölü! Hepsi sözde!

I lepsi yalnızca bir maskaralık artık! Bunların hepsi, gülünç yıkıcı maskaralık! Ulusal milli utanç! Bilesiniz, bu cıyaklamanın, tıslamaya karşı, büyük tıslamaya karşı söyleyecek bir şeyi yok artık! Her şey artık cıyaklama! Her şey gülünç, kötü, kamuya zararlı cıyaklama! Delilik ve megalomani şimdi partner, cıyaklama partneri, bilesiniz, el ele uçuruma doğru dans eden bayağı cıyaklama partnerleri, eblehlik halleri, bilmelisiniz, iğrenç cıyaklama halleri!"

"Her şey barbarca bir kiç. Evet" dedi ressam, "devletin kendisi ebleh ve halk zavallı. Devletimiz gülünç. Üstelik bütün luınlar son derece müzikal bir havada gösteriyor kendini. Küçük burjuva terbiyesizliği... benim için çok itici bu: yukarıdaki vağlı tabaka ve çevresine sirayet eden genel, halk

aptallaşmam... mutlak bir sefalet evresinde bulunuyoruz. Devletimiz" dedi, "bir müstehcenlik oteli, Avrupa'nın denizaşırı seçkin bir üne sahip genelevi".

Anlattığı durumun bilincine birdenbire varmış olması onun talihsizliğiymiş, "bir gün, bilmelisiniz, tarihini bile söyleyebilirim size, ve o günde görüştüğüm kişilerin adlarını bile; şehirli insanlar, büyükşehirliler, hepsi de kendi dünyaları haline getirdikleri yere, bir fabrikanın yaşama alanına ya da şehrin içinde iyi işleyen bir sanat galerisine, ya da kendilerine ait ve onlara büyük paralar kazandırmış bir buluşun çevresine sıkı sıkıya bağlanmışlardı; ya da basitçe mutlu olan ve mutluluğun nereden ve neden geldiğini bilmeyen, buna aldırış da etmeyen, bu konuda soru sormayı akıllarına bile getirmeyen insanlar, beni zamanla harap eden ve korkunç canımı sıkan, beni iten, zamanla yozlaşan bir ilişki içinde olduğum insanlar; geceler boyunca bu insanların yanında kaldım, dağ fotoğraflarını göstermelerine izin verdim, pis esprilerle dolu beyinlerini önüme boşalttılar, gülmem gerekiyordu, güldüm de, içtim ve güldüm ve uyudum, çoğu zaman yerde uyudum, sonra sanat dünyasından isimler zikretmem gerekti, ve o kadar sefildim ki onlara çekici geliyor gibiydi bu durum, bende dile gelen, içimdeki bu sefillik çekiyordu onları, gittikleri yerlere beni de götürüyorlardı ve beni ilk ve son olarak kendi yaşamlarıyla kaynaştırmak istiyorlardı, ta ki o an gelinceye kadar, bir son vermem gerektiğini gördüğüm o günde, geri dönmem değil, çünkü geri dönmek mümkün değildi ve mümkün değildir, ama bir son verdim, basitçe bir son verdim ve bu insanlardan ve alışkanlıklarından ve mülklerinden ve görüşlerinden çok uzakta, onların dünyasından, benim dünyama uymayan o dünyadan çok uzakta, bir saat içinde, artık hiçbir yere ait olmadığımı tam olarak anladığımda, az önce kaçarak uzaklaştığım yere ait olmadığımı, kesin olarak, ve geldiğim yere de değil, ve tam olarak neresi olduğunu bilmesem de gitmek istediğim ve beni harekete geçiren yere de ait olmadığımı anladığımda, firar etmiş bir mahpus gibi koşarak uzaklaştım, beni takip edenlerin eline düşmemek için köşe bucak kaçtım..." Onun talihsizliği hiçbir yere ait olmamakmış, "kesinlikle hiçbir şeye sahip olmamak".

"Bilesiniz" dedi ressam, "sonra birdenbire sokaklarda yürürseniz, bir anlamsızlıktan bir başka anlamsızlığa, hepsi de kara olan sokaklarda, kara ve insanlar karadır ve kederle ve hızla ve sizin gibi çaresizce akıp geçerler

önünüzden... Bir meydanda durursunuz, her şey karadır, ansızın içinizdeki ve dışınızdaki her şey kara, hangi noktadan bakılırsa bakılsın, kara ve karıştırılmış, bilinmez ki neyle karıştırılmış, kırılmıştır her şey... Ara sıra bir nesneyi seçer gözünüz, ama her şey kırılmıştır ve yırtılmıştır ve parçalanmıştır; bastonunuza ilk kez dayanırsınız şimdiye dek yalnızca insanlara ve köpeklere karşı bir sopa gibi kullanmışsınızdır onu, şimdi ona yaslanırsınız ve kurşun gibi akarsınız, şurada burada yeni karalıklar görürsünüz... insanlar bilmezler yaklaşan ilkbahar mıdır, yoksa bu son mudur... karşınıza çıkan ve bütün köşelerde, bütün uçlarda size karşı, bir devrim yapar gibi biraraya gelmiş olan mağazaların bu büyük yazıları, içinizdeki her şeyi yerle bir ederler, doğanın ve yaratıkların yardım arayarak size yöneldikleri yerde, sizin çok daha umutsuzca ilerlemeye çalıştığınız yerde... İnsanları görürsünüz ve onlara seslenirsiniz, dört bir yönden sürekli gerginleştirilen bu atmosferde hiç utanmadan ürkütürsünüz bu insanları... ceketinizin düğmelerini iliklemişsinizdir, ve tepeden tırnağa gerilmiş-sinizdir, ve kafanız her yere çarpmaktan korkar., bütün bu el çantalarına ve bastonlara, bu yüz binlerce el çantasına ve bastona... Çok yukarılardan aşağıya indiğinizi düşünürsünüz, ötekilerin de çok aşağılardan yukarıya çıktığını, bu tiksinti içinde ne yapacağınızı bilemezsiniz... bu insan kitleleri, hepsi de dosdoğru ilerleyen saat göstergelerinin altında ezilmiş... Parkta bir banka sığınmak istersiniz, ama orada sizden daha akıllılar oturmaktadır, daha sabahın köründe banklara çökmüşler ve orada devasa kitaplar okumakta, büyük kâğıtların içinden bir şeyler yemektedirler... devlet memurlarının büyük sefaletini anlarsınız, emekliliğin rezilliğini... ve başınızı dizlerinizin arasına sıkıştırıp batmamaya çalışırsınız...ve dünyanın kendi baş ağrılarınızdan kıvrandığını duyarsınız, fantastik sancılarla, havanın korkunç baskı uygulayışıyla... Odanızda kendi anı kırıntılarınız lehdit eder sizi, kuşlar vardır orada, bu inanılmaz, korkunç güçle donanılmış kara... Bu korkunç istisnai durum, bilmelisiniz, ansızın içine konulduğunuz, dünyanın kalleşliğinin ve deliliğinin bu sentezi, aklınıza gelebilen her türlü insani süreci tuttuğunuz bu durumda, hiçbir kavram olmadan... Polisler ve sebze arabaları, bunların hepsi üstünüze üstünüze gelir, sizi yok etmek istiyorlarmış gibi... halkın sesi... bu sesi daha çocukken yok edici bir süreç gibi hissediyordum beynimin içinde... kulak kanallarımı karartan bu halk... bütün bu izlenimleri, bilmelisiniz, vuruyorum, bastonumla yere her dokunuşumda, kafamda bir delik, hepsi esrik bir tempo vuruşu gibi, sonu gelmez bir işkenceye yargılıdır sıcak rüzgârlı günlerde..." Şimdi sık sık

intihar sözcüğü dikkati çekiyor. Cümlelerinin her birinde. Uzattığında bedeninin bütün gücüne sahip büyük başparmağıyla, kendisinin yanında, kendi kendini, çevresini eziyor, tıpkı azametle, evdeki mobilyalardan birinin üstünde duran bir böceği başparmakla ezermiş gibi. "Kendimi kullanacağım bir alan yok artık" diyor. "Yalnızca kendi sıradanlığını. Dünyanın sıradanlığı. Sıra-danlıktan kusmak." Ayaklarının altındaki zemin, "zaten hep çekilmişti altımdan. Uyanışım da uyuyuşum da sıradan. Rüyalarım bile sıradan. Ve ben, sıradan rüyalardan başka rüyaları istemiştim. Gördüğüm korkunç rüyalar, çocukluğumun korkunç rüyalarıdır. Bunları yaşlı bir adamın görmek zorunda kalışı tüyler ürpertici. Hiçbir zevki yok. Hep, büyük bir şaşkınlığa giriş, bilesiniz, ve yapayalnız. İşte, solumda, siz varsınız, ve sağımda bastonum. Beni hâlâ birarada tutan iki şey. Bana kızmıyorsunuz değil mi? Başlangıçtaki tasarımın ne olduğunu, bilmelisiniz ki, bilmiyorum artık... Ve sonra, dünyanın geri kalanının yargısızlı-ğı da... başlangıçtan itibaren, yetenekle iyi geçinebilmenin olanaksızlığı... Bütün bir insan, sadece kendine itirazlardan ibaret. Böyledir bu?... Kendimi anlamak için çaba gösteriyorum, bilesiniz, ve biliyorum, hep başarısız oluyor: her zaman böyleydi bu. Beyin kas güçlerinin hor kullanımı. Ve baktığım her şey, kendimin bir şivesi, kimi zaman muazzam bir yabancı düşünce cereyanıyla katediliyor". Sanırım, parçalanmış bir bağırsağı dikmek, bu gözlemleri yapmaktan daha kolaydır. Bütün bunları baştan aşağıya okuyabilirdim, ama beni korkuturdu. Ressamın "Her şey karadır" deyişi gibi! Bütün bunlar, başka hiç kimse için değil de yalnızca kendisi için belirlenmiş, ve her zaman, diğer bütün insanların kulak koruyucusu taktıklarını varsayıyor. Tıpkı kendisinin de ayakkabılarını, her zaman cebinde taşıdığı ayakkabı beziyle silmesi, ve her şeyi Pascal'ıyla kanıtlamaya çalışıp, kanıtlanacak bir şeyin olmadığını bilmesi gibi. "Hiçbir şeyin yararı yok" diyor. Bu sırada misafir salonunda, yan yarıya tütsülenmiş etin kokusu geliyor burnumuza.

Hiç tanımadığı insanlarla birlikte bir salın üzerinde sürüklenebilirmiş kişi, sıkış tıkış, beden bedene, yıllarca bu insanları bir nebze bile daha yakından tanımadan. "İnsanın çevresindeki karanlık, elbette, daha sonra, her şey bittiğinde kendi içimizde taşlaşan karanlıkla aynıdır kimi zaman. Kanımız, mermerdeki damarlar gibi taşlaşır." Sükûnet mekânları vebasıyla doldururmuş ve her zaman, günleri de geceleri de, her yerde "sükûnet ölümleri"nden oluşan sürüler varmış. Strauch diyor, ki günün birinde

tamamen başka biri olduğunu görmek onu şaşırmayacakmış. "Doğaya karşı hastalıklı bir tavrın" diyor "beni, iç dünyama girmekten alıkoyduğunu saptamak. Düşünülebilir mi bu?" Gençliğinin belirli bir mutlu dönemi hakkında konuşmaya başladı, ama bu konuşmayı da hemen şu notla kapattı. "Bizi serinleten küçük dereleri yaratan, kötü hava şartları değil midir?" İnsanlar uyumadan önce denizlerin köpük sırtlarında donup kalıyorlarmış "tamamen nedensiz, düşüncesiz, *henüz* rüyada değil.

Gençlik kendi başına elçidir. Daha sonra gelen, anlamsızdır. Bir fabrikasyon yöntemi, o kadar." Bundan yakınmak ise, yine sefilceymiş. Yaşlılık merhamet üretiyormuş. Yaşlılık sefillikmiş. "Her halükârda bir kazanç değil yaşlılık, bir zafer hiç değil." Daha önceki bütün bölgelerden "hep daha fazla bölgeden" oluşan bir bölgede uyanılabilirmiş.

Son haftalarda başkentte, kendisiyle ilgili kayıtlara bakmak için hep resmi dairelere gitmiş. "Birçok şeyi düzeltmek istedi" dedi, "ama beni reddettiler, hatta dışarı attılar" dedi. "İnsan ne kadar çok rakamda sabitlemek istiyor yaşamını" dedi. Böylece doğrudan doğruya sağanak yağmurlardan ve onlar tarafından denize fırlatılıyormuş insan, amaçsızca ve anlamsızca.

Schvvarzach'taki tıp stajını nasıl bulduğum geldi aklıma. Honsig dikkatimi çekmişti oraya. Otopsi salonunda. Orada bir hastane varmış, en küçük hastane değilmiş, çok da büyük değilmiş, her türlü olanağa sahipmiş. Orada bir başhekim varmış ve bir asistan ve başka hekimler, rahibe hemşireler varmış. Bütün bunlar demiryollarının bir kesişim noktasında, birçok karayolunun kavşak noktasındaymış. Birçok talihsiz vaka, çok ünlü akciğer ameliyatları. Sürekli ağzına kadar dolu bir hastane, yaz kış. Çevrede spor yapılabilirmiş: buz pateni, kayak. İyi insanlarmış, hekim gözüyle, salt insani görüş açısıyla bakıldığında. Bedava yemek, sakin bir oda. Belde önemsizmiş, yüksek dağlardaki birçok yer gibi kapalıymış. Ansızın kuzeye doğru akan bir ırmağın başlangıcında, henüz ürkütücü olmadığı yerdeymiş. Schvvar-zach'ı düşünüyorum. Ne var orada? Evler, kiralık evler, bir kilise. Ve hastane. İki berber rekabet ediyor orada. Bir şelale, beldeyi ikiye ayırıyor. VVeng'de olduğu gibi orada da çok sayıda hamile kadın göze çarpıyor. Orada endüstri bulunmadığı için, daha az işçi var. Dakka başı bir demiryolcular güreşi, bir demiryolcular atışları, bir demiryolcular kayak atlayışları, bir demiryolcular yüzme yarışları. Hayaletler geçidi: boynuzlu,

saç örgülü, çarpık burunlu ve kulaklı, dökülmüş dişli, kesik dilli ürpertici maskeler, onları taşıyan marangoz çırakları, kasap yamakları, genç mandıracılar bu maskelerle seyircilerin üzerine üzerine geliyorlar, yaşlı kişilere kasten çarpıyorlar, çocukları düşürüyorlar ve bu yüzlerce yıllık bir gelenek olduğu için, yargılanmıyorlar. Şiddetli yağışlar ve ardından gelen toprak kaymaları, yöreyi sürekli değiştiriyor. Evlerde, bütün evlerdeki sıkıntının aynısı hüküm sürüyor. Daha çok erkekler, düğmeleri boyunlarına kadar iliklenmiş siyah ceketleriyle, ortalıkta dikiliyorlar, oturuyorlar, şelaleye bakıyorlar, sürekli karılarının yaptığı yanlışlara küfür ediyorlar. Erken saatlerde 'yabanıl' işçiler. Kulakları sağır eden uğultu, pencerelerin kapatılmasını gerektiriyor... Tiyatro gruplan da geliyor. Hava rutubetli, çocuklar raşitik, hepsi plevra, bronş hastalıklarına yakalanıyorlar. Hiç kimse nedenini bilmese de, bu bölgedeki birçok hastalık, sudan kaynaklanıyor. Süt ise taze ve yağlı, çünkü doğrudan doğruya, yukarıdaki yayla çiftliklerinden geliyor.

înek hırsızı güruhu

"...o zaman inanılmaz bir keşif yaptım" dedi ressam, "insana hemen bir yumruk gibi çarpan keşiflerden. Düşünün bir, bugünkü bitkinliğim o dönemde zaten doruk noktasına ulaşmış bulunuyordu, her an çökecek gibiydim, sıkı sıkıya tutunmuştum, boğulacağımın bilinciyle, korkunç çaresiz bir izlenim veriyordum, çığlık attım hatta, ceketimin kolunu yırttım. Bakın!" dedi ve yenlerini gösterdi, ve baktım, evet, ceketinin kolu gerçekten yırtılmıştı, hatta büyük bir parçası eksikti; şimdi hızlı hızlı yürüyor ve hancı kadının bu kol parçası yerine başka bir kumaş parçasını dikeceğini - "burada, kırsal alanda yaygın olan bu iğrenç kumaşlardan biriyle" dedi - ve beni ansızın yakaladı, farkına varmadığım çukurun içine itti beni, kar derindi, dizlerime kadar kara battım, hemen fark ettiğim gibi bir su hendeğiydi bu, ağırlığımla ressamı da çekmiştim içine. "Soğuk su ayakkabılarımın içine yerleşti" dedi ressam, ikimiz de "belden aşağı zindanından" yeniden kurtulduğumuzda, ve "düşünsenize bir, insan böyle bir durumda hareketsiz kalıyor, anında donuyor, üstelik aşağıdan yukarıya, insan düşmanı aşırı soğuğun acımasız bir ciddiyetidir bu, tarif edilemez ve korkunçtur". Ancak, bu gülünç olay yüzünden inanılmaz keşfinden uzaklaşmak niyetinde değildi, hatta ben de dikkatini başka yöne çekmeye çalıştım (şimdi gezintimizi berbat etmiştik, şimdi mutlaka ısıtılmış bulunan

handa olmak için, ressamın dediği gibi, "soğuk bizde yeni bir hastalığa yol açmadan" geri dönmemiz gerekiyordu, ve ressam dedi ki: "Kimi zaman hancı kadın .ıldatıyor beni, henüz hiç ısıtmamış oluyor, aldatıyor beni, tam ben hana gelmeden önce ısıtmaya başlıyor, hancı kadınla yaptığım anlaşmalara tamamen aykırı bu, tamamen bana karşı yapılmış bir hareket bu. Tam da, benim geri dönmemi beklediği s.ıatte ısıtmaya başladığı için, odam da ısınmıyor, benim odam hiç ısınmıyor, kesintisiz ısıtılması gerekiyor, bu binadaki bütün odalar soğuk, soğuk odalar, anlıyor musunuz, bu korkunç in-

san düşmanı odalar), ama ressam beni yeniden kendine çekti. "Bu inanılmaz keşiften söz etmiştim" dedi. "Bakın, sarp geçitten çıkarken birdenbire gördüm ki, dere kıpkırmızı kesilmişti. Bunun bir olay, bir doğa olayı olduğunu düşündüm! Ama hemen anladım: Kan! Düşündüm ki: kan bu, Tanrı aşkına, kan bu! Gözlerime inanamıyordum, ama bütün dere kan akıyordu! O anda dereden yukarı koşma arzusuna, dürtüsüne ve arzusuna, kapıldım, doğal olarak yükümlülük de hissettim hatta, çünkü bu gördüğüm hiç kuşkusuz, bir cinayetin sonucuydu, açıkça anlamıştım bir insan cinayetinin, 'kanın harika hızlandırılmış bir ritmi' gerçekleşiyordu, sinirlerimi bozarak, gözlerimin önünde, dereden yukarı doğru gitmek istedim, ama biliyorsunuz ya, bu mümkün değildir, bir an eziyetli bir durumun içinde buldum kendimi: orada bir cinayet işlendiğini apaçık bilmek, hem de görmek, evet, hem de görmek, kim bilir ne kadar yukarıda, belki birkaç yüz adım bile ötede değil (bu cinayet çok uzakta olamazdı), kan miktarı, bilmelisiniz, olağanüstüydü (birinci sınıf bir gösteri), bu siyah dalların, bu yıkıcı siyah dalların tırmaladığı beyaz kar örtüsünün içinde kan kırmızısı dere... Bütün bunlar bir izlenimdi, göz açıp kapayıncaya kadar. Çığlık atmak istemiştim. Çığlık atmadım. Dereden yukarı doğru gitme denemem, başarısızlığa mahkûmdu, böyle korkunç bir aşıl-mazlık tasavvuruna karşı savaşıyordum, gülünç bir biçimde aşağıda kalmaya mahkûm oluşuma, sanırım, bu durumu siz de biliyorsunuzdur: bir yol tutmak istersiniz, ama bir adım atabilecek durumda değilsinizdir, beyin bir işaret verir, beyin bir kırbaç darbesidir beden üzerinde, ama beden her türlü emir dünyasının müthiş reddedilişidir... Yine de bir fikir gelmişti aklıma: birkaç adım sarp geçide geri yürüdüm, çayın yakınına doğru yüzüstü süründüm, süründüm, gerçekten süründüm, bilmelisiniz, keşfi yaptığım yerden yüz metre yukarıya kadar geri süründüm ve gördüm ki: bir hayvan!

Gördüm ki: bir canavar! Gördüm ki: bir kuyrukyüzgecirezaleti! Ayağa kalkmak ve çalılıkların arasından çaya ulaşmak için aşağıya gelmiştim. Az önce tarif ettiğim şeyi mümkün kılabilmek için, olağanüstü bir güç sarf etmiştim. Burada, biraz yukarıda, bu zavallı, renk cümbüşü içindeki kanın fışkırdığı yerde, bir cinayetin işlendiği düşüncesi, artık hiç inanmıyor olduğum böyle insanüstü bir güç vermişti bana. O anda" dedi ressam, "ansızın bir ses duydum, bir ses, doğaya yabancı bir kapanma, sanki bir çakı kapanıyormuş gibi, bir bıçak sesi, bir kesme, düşme sesi. Kara çömeldim ve başımı size daha önce anlattığım gibi döndürerek omuzlarıma sıcaklık yaymaya çalıştım. Hep bilinçsizce. Ansızın yalnızca işitme duyum hassaslaşmıştı. Çakıl taşlarının sürtünme ve çarpma seslerini duyuyordum. İri kurt pençelerinin kopuşunu. Gözlemlendiğimi hissettiğim sırada, ortalık giderek sessizleşti. Sonunda suyun üç ya da dört kez yürüyerek geçildiğini duydum. Hemen adamlar geldi aklıma, balık avcıları diye düşündüm, ama böyle bir düşünce saçmadır, ve: evet, öyle, balık avcıları, diye düşündüm ve gizlendiğim yerden dışarı süründüm. Keşfimin hakikate dayandığına, renk duyumun beni yanıltmadığına, derenin bu akışının, beynimin kan kırmızısı akışından ibaret olmadığına, yalnızca düşüncelerimin ihtilali içinde dar bir grubun fantastik komplosu olmadığına emin olmanın sevinci içindeydim, derenin bu bölümündeki bu görüntünün katıksız bir halüsinasyona, talihsiz bir insani kombinasyona dayanmadığına, bir gerçek olduğuna, her çakışında gök gürültüsüyle kirlenen şimşek kadar gerçek olduğuna emin olmanın: şimdi kıyıya süründüğümde gördüğüm şey, korkunç gülünçtü: inek kafaları, kuyrukları, kaburga parçaları. Yeni kesilmiş hayvan yumuşaklığı ve sıcaklığı hâlâ havada asılıydı, soğuk ve hiçlik, sıcaklık ve hiçlik arasındaki zıtlık; karın beyaz çarşafı üstündeki dehşet gaseyanı, yinelenemez bir görüntü: insanlıktan çıkışın cennetten ve cehennemden ısırılarak koparılmış ve parçalanmış ve doğranmış anatomisi. Dediğim gibi, yalnızca bir görüntü ve bunun ardında, karşı kıyıda ve şimdiden menzil dışında, kaçan, sürekli kaçan caniler." - "İnek avcıları" dedim. "Kötü bir inek hırsızı güruhuydu bunlar, erkekli kadınlı, muhtemelen komşu mahallelerin birindendiler. Et parçacıkları arasına, kan lekeleri arasına, kemikler ve kıkırdaklar ve bağırsaklar arasına, erkeklere ve kadınlara işaret eden adımlar girmişti. Bir başörtüsü duruyordu orada, aldım onu, bir delil" dedi ressam. Ben kalçalarıma kadar ıslanmış ve soğuktan donar bir halde, ikimizin de göremediği hana doğru yürüyorduk, çünkü sis her şeyi "dünyanın en ilkel beden çizgilerine kadar" sarmıştı. Ressam dedi ki: "Bu görüntüye 'katliam'

demek istiyorum, her şey, beni meşgul ettiği gözlem anında bu görüntünün içinde kayboldu. Katillerin kaçış izleri açıkça görülüyordu. Kaçırdıkları hayvanın sürüklenme izi de görülüyordu. Yıldızların karanlığı da, adi cinayet proleterciliği de görülüyordu. 'Korumasız' sözcüğü yeryüzünde, karın üstünde, bu adi gizli yazı, bilmelisiniz, ve 'alçaklık' sözcüğü açıkça gökyüzünde görülüyordu. Tuhaf bir şey vardı: koparılmış organlar henüz yaşıyorken, o an için, burada milyonlarca varyasyonla gerçekleşen ölüm katılaşması olayına ilgi duymuştum. Çömeldim ve elimi kanın içine soktum ve kanı karla karıştırdım. Kırmızı kartopları attım! Kartopları attım, kırmızı! Bilmelisiniz. Başlangıçta ihtiyatla sakındım kendimi, tuhaf bir biçimde hepsi de kapalı olan büyük gözlerin açılmasından, bu büyük huzur veren inek gözlerinden birinin bakışından. Her türlü hayvansal olanın insanla ilişkisindeki merhamete teslim olma baştan çıkarmasıyla artık başa çıkamadığım ana kadar sakındım kendimi, ve açtım inek gözlerinden, bu durakalmış, soğumuş, kanı boşalmış devasa dünyalardan birini. Hırsızlar" dedi ressam, "çok ayrıntılı bir plana göre davranmışlardı. Her şey benden başka hiçbir insanın görmediği bir yerde gerçekleşmişti, en ulaşılmaz yerlerden birinde, belki de en ulaşılmaz yerin ta kendisiydi orası. Hırsızlar yöreyi çok iyi biliyor olmalılar. Şimdiye kadar gördüklerimi kimseye bildirmedim. Elbette jandarmaya gitmem ve ona haber vermem gerekirdi. Herhalde olay artık öğrenilmiştir. Çünkü, daha sonra gördüğüm gibi, sarp geçit de kana bulanmıştı. Jandarma'nın yolu sarp geçitten geçiyor. Kiliseye gidenler de sarp geçitten geçiyorlar. Hepsi de kanı görmüştür mutlaka. Sonra kan bir noktada çatallanıyordu, kan izi, bilmelisiniz, suç mahalline kadar. Hırsızlar mümkün olan her türlü katliam aletiyle donatılmış olmalıydılar. Çünkü bir bıçağın inişini, bir çekicin, bir topuzun vuruluşunu, bir testerenin çekilişini ve ansızın duruşunu duydum. Beni duymuşlardı. Etler toparlandı. Derenin içine atladılar. Dereyi geçtiler, göz açıp kapayıncaya kadar karşı kıyıdaydılar, ormanın içinde emniyetteydiler. Benim yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Benim durumumda, benim durumumdaki bir adam, böyle olaylarda hiçbir şey yapamaz. Böyle bir insan kaçar, kaçmaya koyulur, kandan ve cinayet seslerinden geri çekilir. Bense, daha önce dediğim gibi, oraya doğru sü-rünmüştüm bir hayvan gibi. Anlıyor musunuz: bu olay yerine, bu görüntüye teslim olmuştum. Sıcak organların parçalanışının kokusu, tıpkı bir cam fanus altındaymış gibi" dedi ressam. "Sonra bu sessizlik, yüzümü karla ovuşturmasaydım, boğulacaktım bu sessizlikte. Uç dört inek söz konusu diye düşündüm, üç dört inek söz

konusu olmalı diye düşündüm, zaten üç tane kuyruk bulmuştum, üç tane kuyruk buldum. Bunlara ait üç de baş buldum. Yine de dört inek söz konusu olmalı, diye düşündüm. Açıklayamıyordum bunu, ama sürekli yalnızca dört inek düşünüyordum. Küçük bir buzağı başı çalılıkların arasında, suyun altında duruyor, kanıyordu. İşte, demek ki üç inek bir buzağıydı, yani üç tane kuyruktu."

Hana geldiğimizde ressam, olay yerinde bulduğu baş örtüsünü gösterdi bana. Kapıdan henüz girmiştik, bugün daha öğlen saatlerinde hüküm sürmeye başlayan karanlıkta, paltosunun cebinden kanlı bir şey çıkartıp gösterdi bana. Hanın kapısından, camdaki küçük çatlaktan içeri düşen ışığa tuttum bunu ve baş örtüsü olduğunu gördüm. "Korkunç bir delil bu" dedi ressam, "değil mi, insan hiç zorlanmadan, kurbanları ve insanları canlandırabilir gözünde. Ama, sanırım o kadar gaddarca değildi, yoksa gülünemezdi buna, bir kahkaha atılamazdı. Yoksa ben böyle gaddarca parçalanmış hayvanlara bakınca kahkahalar atmıştım, müthiş kahkahalar. Bunun ne demek olduğunu bilir misiniz? Korkunç olanın kahkahası olmalı!" Misafir salonuna girdik ve oradan mutfağa geçtik, paltolarımızı ve ceketlerimizi ama en önce ayakkabılarımızı çıkarttık. Pantolonlarımızı da çıkarttık ve sonunda, hancı kadın teşvik ettiği ve ressamın da bir itirazı olmadığı için, donlarımızı da çıkarttık. Hancı kadın ceketinin kolundan kopan kumaş parçasının yerine yenisini dikeceğini, hepsini iyice birleştireceğini söyledi ressama. Hancı kadın odalarımıza çıkıp, temiz, kuru donlar, çoraplar ve pantolonlar getirinceye kadar ikimiz de, yüzlerimiz duvara dönük durduk, arkamızdaki kızgın sobanın sıcak havası bizi tekrar canlandırdı. "O (hancı kadın) bu durumdan, odamı çabucak ısıtmak için bir fırsat olarak yararlanıyor" dedi ressam, "çünkü size söylediğim gibi, ısıtmamıştı. Şimdiden burada olduğumuzu görünce dehşete kapıldı. Beni çok basitçe gafil avladı" dedi ressam. "Nasıl oldu da onun emirlerine itaat edecek, burada, mutfakta soyunacak, onun karşısında kendimi gülünç duruma düşürecek kadar aptal davranabildim? Burada yarı çıplak, yüzüm duvara dönük durmak çok gülünç. Yüzler duvara dönük durmanın gülünç olduğunu fark etmiyor musunuz, utanmazca, tamamen budalaca bir durum bu, yüzünü gözünü çarpıtan bir kurşuna dizme. Bir infaz bu!" diye bağırdı ressam. Şimdi paltosunu belden aşağısına ve bacaklarına sarmıştı ve dedi ki: "İnek olayını lütfen kendinize saklayınız, tıpkı benim de kendime sakladığım gibi. Kafasızca alenileşen bir tanıklık, üstelik de böyle iğrenç bir

şekilde heyecanlandıran bir olayda, inanılmaz iğrençlikte katı bir mahkeme girdabına sokar insanı. Kendimi uzak tutuyorum bundan. Rica ederim, bu konuda tek kelime söylemeyin. Üstelik, hiçbir insana. En küçük bir imada bile bulunmayın." Sonra dedi ki: "Şimdi cinayet işleme zamanı, çiftlikler kar yağışının ahmaklığıyla sersemledi. Yığın, ahırların sürgülerini indiriyor ve hayvanların ağzını tıkıyor. Hava, geceleyin kuyrukkemiğini döven sopalarla doğranıyor."

Üstünü değiştirmiş halde, kapının önünde çömelmiş oturuyordu ve bana Pascal'ından bir şeyler okudu. Her zaman "bütün talihsizlik" söz konusuymuş, ne demek istediğini anlamadım. Her zaman "tek bir kabalık eylemi". Dedi ki: "Neyin öldürdüğünü hesaba katmak." Ve, "Ölüm her şeyi kepazeleştiriyor". Herhangi bir düşünce şehrine inmek için yola çıkıyormuş, yolculuğunu yarıda kesiyormuş, "hiçbir varışa tahammül etmeyen, hiçbir varışa izin veremeyen" bir hedefi varmış. Odama gittim ve dedim ki kendi kendime, ama yüksek sesle ve duvarlarda yankılanarak bana çarpacak şekilde: "Artık dayanamıyorum buna!" Yatağa uzandım. Henry James'imin sayfalarını karıştırdım, kafamda bu edip hakkında hiçbir düşünce olmadan. Ayağa kalktım. Dolaştım. Tekrar yatağa uzandım. Önümde bu kitabın ortasında yer alan bir cümlenin edepsizliğinden tiksindim. Kitabı yere fırlattım. Her şey pis kokuyor, diye düşündüm. Ansızın her şey artık pis bir kokudan ibaretti, en küçük bir düşünce, en uzak bir düşünce bile yalnızca pis bir kokuydu. Sonra aşağıya indim ve özel masaya oturdum. Büyük bir iştahla yemek yiyorlardı, ressam bile beni tiksindiren bir iştah sergiliyordu. Ben hiçbir şey yiyemedim ve çorbayı bile yarıda bıraktım. Ressam odasına çekildiğinde, ben mutfağa girdim ve hancı kadın ile hayvan gömücü arasında süregelen bir tartışmaya katıldım. Zengin insanlar ve av toplulukları hakkında konuşuluyordu. Yılda üç dört kez ava çıkıyor ve köpekleri saldır-tıyorlarmış, çok sayıda göğüs vuruşu oluyormuş, sonra ormanlarda, çakılların üstünde seçkin tokalar, kemerler, kulak koruyucuları ve tek dolaklar bulunuyormuş. Kimi zaman bu beyler (ressam "asiller" diyor) "dünyanın bu pis köşesine" egemen oluyorlarmış. Zenginler ne oluyor? diye sordular kendi kendilerine. Bir yanıt bulamadılar. Buradan, zenginliğe duydukları nefretin en baştan zenginlikten dışlanmamak için, zoraki bir nefret olduğu sonucu çıkıyor. Bu sırada aklıma, ressamın söylediği şu söz geldi: "Yoksulluk zenginliğe yalnızca bön bön bakabilir, başka bir şey yapamaz." Av toplulukları hayvan gömücüye sık sık iş

veriyorlarmış. Farklı farklı köklü, kadim aileler "zaman zaman megalomanca, doğayı vurup yaralamak için bi-raraya" geliyorlarmış. Ressam dün akşamki avı "sıradan insan işaretleriyle bir tanrı aklı" olarak adlandırdı. Hayvan gömücüye dedim ki: "Siz de darboğazda avlandınız mı?" Hayvan gömücü darboğazın özellikle rağbet edilen bir av alanı olduğunu söyledi, eskiden kurt ulumalarıyla ünlüymüş. Başarılı av gezilerini anımsadım. Çocukluğumdan itibaren büyük ve küçük hayvan avlarında çok bulunmuştum. "Dünya güçleri arasındaki biricik durum avdır, hayvan ile insan, insan ile hayvan, insan ile insan, hayvan ile hayvan arasında, başkasının zarar görmesinden haz duymaksızın"[2] demişti babam bir defasında. Ressamdan kaçmak için, olabildiğince ses çıkarmamaya çalışarak odama gelmeyi denedim. Ne var ki ressam beni duymuştu ve doğrudan bir emir olan "Geliniz!" seslenişiyle, kendi odasına çekti beni. Adeta zifiri bir karanlığın içinde duruyordum. "Bu duvarları hissedin" dedi ressam, "böyle duvarların arasında donmak, felaket getirici bir deliliktir. Oturun!" Beni koltuklardan birine oturttu. "Aslında her şey sözsüzdür" dedi, "sözsüz olduğu kadar çirkin, çürütülemezlikle büyülenmiş kadar vicdanlı". Yanında kalmamı istiyordu. Hissediyordum bunu. Sanki beni paltosunun içine sokmak ve bu mantoyu sonsuza dek sıkı sıkıya düğmelemek isteğiydi, ondan yayılan her şey. Ama bu eziyetli durumda dedi ki: "Gidin! Gidin! Gitmenizi istiyorum!" Beni kapıya doğru itti. "İnsanları hesaba katmak hatadır. Herhangi bir insanı hesaba katmak büyük bir hatadır. Bu hatayı her zaman yaptım. Bütün hataların bu en korkuncunu her zaman yaptım, insanları hep hesaba kattım!" dedi. Daha fazla dayanamıyordum, aşağıya ve evden dışarıya koşturdum. Çok geçmeden temiz havada tekrar kendime geldim. Bu ressam, bu Strauch, bu insanın beni sanki çoktan hükmüne aldığını hissediyordum. "Evet evet" dedim. Mezarlığa doğru koşturdum. Ve "Evet evet" dedim ve geriye koşturdum. Yol boyunca başka bir şey düşünmedim ve hiçbir şey görmedim hep ressamın beni eline geçirdiğini düşündüm. Beni kendi imgelerine, kendi hayal dünyasına zorla çektiğini. Beni, basit, zayıf gözlemcisini. Aniden bir zindanda olduğumu hissettim. Ama bu tasavvur da, ressamın bir tasavvuru diye düşündüm. Ben artık ben değilim. Hayır, hayır, ben artık ben değilim, diye düşündüm. Beni öfkelendiriyordu, bu şiddet eylemi ani bir sertlik derece-siydi, kafamı çarptığım. Ama bu benzetme de, beynimdeki bu çarpık düşünce de, dahası, düşündüğüm ve gördüğüm, konuştuğum ve hatta yerin dibine batırdığım her şey bile zaten Strauch'a ait değil mi? Öğleden sonra uyumaya çalıştım,

ama uyuyamadım. Strauch'un cümlelerine ve görüşlerine çaresizce teslim olmuş bir halde yakaladım kendimi, onun 'çürümüşlüklerine' ve 'saçmalıklarına'. Sürekli bu insanın ağzıyla kesik kesik konuşurken keşfettim kendimi. Ancak günbatımında, Strauch'la yaptığım yürüyüş sona ermek üzereyken kendimi ondan uzaklaştırabildim. Ölümcül bir kıyıdan uzaklaştırır gibi. Bilmiyorum, bütün bunlar saçmalık mı? Şimdi yazdıklarım saçmalık mı, çünkü gecenin derinliğinde yazıyorum, "karanlığın sınırsız bilgisizliğinde".

İnek avcılarını ve inek kesimlerini elbette bu arada herkes duymuştu, ve hayvan gömücü dereye gitmiş ve ineklerden artakalanları çuvallara tıkmış ve oradan başka yere taşımıştı. Belediye başkanının atlı kızağıyla oraya gitmişti, ben de onunla gidebilirdim, ama sonunda gitmek istemedim, gitseydim de çok bir şey görmüş olmayacaktım, çünkü kar yağışı çoktandır yeniden başlamıştı. Boynuzları kırmış ve kuyruklarla birlikte yanında getirmişti. Her şeyi Strauch'tan farklı betimliyordu, ama anlattıkları, ikisinin de bu konuda söylediği her şeyin onaylanışıydı.

İnsanlar son derece kızgındılar, son zamanlarda ineklerinin çalınmasına ve herhangi bir akarsuyun kenarında kesilmesine sık sık rastlanır olmuştu. "Kesin üç inek ve bir buzağıydı" dedi ressam, aşağıda misafir salonunda. Hayvan gömücü ona baktı ve bunu nereden bildiğini sordu. Kendisinin, hayvan gömücünün, dışında bunu hiç kimse bilmiyordu. "Yalnızca tahmin ettim" dedi ressam, "yalnızca bir tahmin". Sonra ressam hayvan gömücüye dedi ki: "Zaten siz olay yerinde altı boynuz, üç kuyruk ve dört baş bulmadınız mı?" - "Evet" dedi hayvan gömücü, bunları bulmuştu, ama hiç kimseye bundan söz etmemiş, sayı vermemişti. "Söylemiş olmalısınız" dedi ressam. Hayvan gömücü şaşırdı.

Gecenin ilerleyen saatlerine kadar inek hırsızları hakkında çok şey konuşuldu. Ressam, öykünün tamamını bir kez daha anlattı bana, ama bu öykü şimdi birdenbire, onu ikinci defa dinleyince, itici geldi, gerçekten itici geldi bana. Basitçe tiksindim bu öyküden, ressamın bu öyküden, korkunç, açıklanamaz duygulardan ötürü olağanüstü sevinçle karşıladığı bu öyküden zevk aldığını hissediyordum. Hancı kadın kuyrukları hemen pişirdi, daha öğleyin herkes çorbayı tiksinmeden içmişti. Bu çorbayı içmek beni de tiksindirmedi. Taze kemikleri köpeklere attığını söyledi hayvan gömücü. Bu

çorbaya güldüler, "hırsızlara borçluyuz bunu!" dediler. Gülmekten yemek yiyemiyorlardı nerdeyse. Yine de her şeyi yediler. Her şeyi yiyip bitirdiler. Ressam yemeğini yedi ve şimdi susuyordu. Sanki büyük bir sırrı kendine saklıyormuşa benziyordu. Elbette, bütün bu öykü hakkında hepsinden daha çok şey biliyordu. Ama kararma sadık kalmıştı. Hırsızları duyduğunu, hatta belki ormanda kaçarlarken gördüğünü hiç kimseye söylememişti. "Karşı kıyıda kuşku uyandıran hummalı bir koşuşturmaca ve et çuvallarını gaddarca bir sürükleme" demişti. Bu izlenimin hayal gücüne değil de gerçeğe dayandığından pek emin değildi. "Yalnızca hayal gücü değildi" dedi. Son zamanlardaki benzer inek hırsızlıklarına dikkat çektiler. Hiçbir defasında bu 'inek hırsızları güruhu'na ait en küçük bir iz bile bulunamamıştı. "Bunlardan da bir ses çıkmayacak" dediler. "Evet" dedi ressam. "Kar bütün izleri siliyor. Hırsızlar karı hesaba katıyorlar. Kar suçlarını örtüyor." Şimdi masaya gelmiş bulunan mühendis, öğleyin, hırsızlara işaret edebilecek bir şey algıladığını söyledi. "İzler" dedi. Sonra, iki saat sonra, izler kaybolmuş. Daha öğlende, "en küçük bir dayanak bile kalmamıştı".

1

Yletzgerhaus: Tirol, KirchdorPta 17. yüzyılda inşa edilmiş, köyün merkezinde yer il,ın çiftlik evi. 1809'da köyde çıkan yangın sonrası yeniden inşa edilmiş, 1990'da l.ırihi anıt niteliğiyle koruma altına alınmıştır. Günümüzde müze olarak kullanı-l.ıı binada belediye arşivi de bulunmaktadır. (Ed.n.)

2

Schadenfreude: Almancada özel bir kavram. "Başkasının gördüğü zarardan haz duyma" anlamında. Burada *ohne Schadenfreude.* (Ed.n.)

Yirmicıltıncı Gün

"Gece boyunca odamda yattım, yerde, bilmelisiniz. Başkası olsaydı belki bağırırdı, yere vurarak kendini duyururdu. Aşağıdan yukarıya bu kadar büyük soğuk gelmeseydi" dedi ressam, "aşağıdan yukarıya: korkunç bir soğuk. Donuyorum, çünkü kafam bedenimdeki her şeyi kendine çekiyor. Hiç de soğuk değil ve ben donuyorum. İstediğim kadar örtüneyim, donuyorum. Sonra kafam yine büyüdü, şişti: her şey bir tür yarı uykuya karıştı: şişmiş kafa soluk aldı ve nerdeyse göğsümü soluksuz bırakıyordu. Baldırlarım öyle soğuktu ki, ellerimle dokunduğumda, cansız oldukları hissine kapıldım; başka zamanlarda, ısınayım diye, bilmelisiniz, hep dışarıya doğru hareket ettirdiğim bacaklarım ve ayaklarım da... bu defa olmuyordu, artık kendimi ısıtmanın bir yolu kalmamıştı... Sabaha kadar bekleyeyim mi? diye sordum kendime ve gözlerimi kapattım. Gözleri yalnızca kapatmak, varoluşuma sancılı bir çentik atmak anlamına geliyor. Ve gözlerini açmak! Gözlerimi, kimsenin açmadığı kadar yavaş açıyorum, bir o kadar da yavaş kapatıyorum. Gözler, ağız ve kulaklar çok duyarlı bende; çünkü çok büyükler, büyük ağrılar duymama da neden oluyorlar. Baldır kemiği ve köprücükkemiği bende yalnızca son derece ince bir deriyle kaplı. Sinirlerin tutunabilecekleri bir yer yok. Saatler hep daha yavaş geçiyor, geceyi ardımda bırakmam hep daha da zorlaşıyor. Pascal'ımı da artık okuyamıyorum. Tek sözcük bile. Hiç. Çok geçmeden, geceleri daha dayanılır kılacak bir şey de gelmiyor aklıma. Bedenimde bastırınca, ağrıya korkunç duyarlı olmayan bir nokta kalmadı artık, kafamdan hiç söz etmiyorum. Ne yaparsam yapayım, sabit başağrısına, ayağımı herhangi bir yere uzattığımda, elimi herhangi bir yere koyduğumda duyduğum ağrılar ekleniyor bir de: neyle ve nerede temasa geçersem geçeyim, ağrıyor, acı veriyor. Dahası, başveren düşünceler kafatasımın iç duvarlarına çarpıyor; her defasında bir imgeden bir diğerine geçtiğimde kafamın parçalandığını sanıyorum. Sürekli bir düşünceler çarpması bu, delirtecek beni. Kimsenin kendine bu kadar hâkim olamadığını düşünmelisiniz. Gördüğüm her nesne acı veriyor bana. Bakmak zorunda olduğum her renk. Beliren her anı, her şey, her şey. Artık hiçbir şeyin temeline bakamıyorum, çünkü o anda bitirir beni ya da delirtir, her şey bana öyle çılgınca gelir ki, sonra lanetli bir hayvandan ibaret olurum artık, anlayınız! Sınırı çoktan aştım ben..."

"Kafamın bedenim olduğu duygusu içindeyim" dedi ressam, "ve bunun tam tersi. Bacaklarla belirli tedirgin kürek çekme hareketleri, bilesiniz, gecede... sanki bu kafa zehirli gazlarla doldurulmuş gibi, ve birisi kafama bir bıçak saplayacak olsa bunu en büyük hafifleme olarak duyumsarım... sonra kafamın katı bir maddeden yapılmış olduğu ortaya çıkar, kafam parçalanır... Sert bir nesneyle, sivri bir nesneyle karşılaşmaktan çok korkuyorum, komik bu... sanki sol gözümde büyük bir balon varmış gibi. Burun deliklerim, devasa açıklıklar, prehistorik bir hayvanın soluk alma delikleriyle kıyaslanabilir. Burnun sayısız vantuzdan oluştuğu duygusuna sahibim. Bu vantuzların her birinin içinde, kendi araştırmacı doğama inebilirim... akciğer, bilmelisiniz, artık içgüdüsel olarak çalışmıyor, yıkılabileceğinden korkuyorum sürekli. Oysa akciğerim, bende hiçbir ağrıya yol açmayan biricik organ. Korkutuyor beni, görünüz: odacıklarından biri bu basınca artık dayanamıyor: bir zincirleme reaksiyon... bedenimin iç yapısı hakkında böyle bir bilgi... Organlarımdan her birini yorumlayabilir ve hissedebilirim... her organ benim için sabit bir kavram, benim için çoktan sona ermiş bir ağrı... Ve korkunç olan... Karaciğer, dalak, böbrek, bu üç ıstırap, anlayınız... size daha önce betimlediğim, kafamın ıstırabı da cabası. Kafa ıstırabı ve beden ıstırabı, karşılıklı olarak, bilmelisiniz, amansızca, bilmelisiniz: üstüne ıstırapların tamamen yeraltı krallığı, tinin ıstırapları ve ruhun herhangi bir yerde hüküm süren ıstırabı... kafamı milyonlarca bileşene parçalayabilir ve yasalarını inceleyebilirdim: bu yok etme mekanizmasını! Ağrımın bu görkemli renklerdeki ülkesini: ufuksuz, bilmelisiniz, tamamen algılama yeteneği olmadan, güçsüz..." Diyor ki: "Belirli bir niyetleri olan insanlara sıkı sıkıya sarılıyorum, tinsel bir işkence."

Sonra dedi ki: "En iyi yetenekler, en iyi koşullar, hepsi yok oluyor, bilesiniz, mutlak suskunlukla çelişen ne varsa. Sizde gerçekten dikkate değer karakter özellikleri keşfediyorum... Dinlemesini de biliyorsunuz. Bana gelince, ben inanılmaz sertlik derecelerindeyim. Sanıldığı gibi ağlamaktan ve gülmekten değil. Hayır. Gerçi, en büyük tehlike sizin yaşınızda: kendinden her şeyi yapabilmek ve sonra hiçbir şey yapmamak yeteneği... Çünkü siz de, bütün insanlar gibi, zamanınızın ne zaman geldiğini bilmiyorsunuz. Hiçbir şey kendi zamanını bilmez, budur mesele! ...ne zaman hızla yokuş aşağı gidildiği ya da yokuş yukarı, hiçbir zaman bilinmez... ne zaman yaşayıp gitme ve basitçe sürünüp gitme pratiğine

inildi-ği. Çoğunluğun otuz yaşında cinsellikle işi bitiyor. Bundan sonra artık sadece yemek yiyici oluyorlar. Kimi zaman, siz konuştuğunuzda belirli bir şaşırtıcı akıllılık keşfediyorum, aşırı bir berraklık duyusu, her şeyi daha üst bir boyuta bağlayan felsefi bir yön. İşte tam da budur ölümcül olan."

"Kar yağışının sesi olabilir ya da bir kuşun kaldırım taşının üzerine düşüşü, bunun ne olduğunu keşfetmenin sonsuz olanağı var... Ve çoğu zaman yalnızca binyılların kokusudur bu, ansızın solunan... Mutlaka sizin gözünüzün önünde de beliriyordur ansızın, onyıllarca unutmuş olduğunuz bir görüntü... Bir ağaç görüyorsunuzdur, ve bir pencere görüyorsu-nuzdur ve gerçekte ne bir ağaç, ne bir pencere görüyorsunuzdur, bir şehir ve bir ülke ve bir nehir ve bir insandır gördüğünüz, uyanan, ölen, size elini uzatan, size bir tokat aşk eden... Öyle değil mi? Bunlar beni her zaman meşgul etmiş olan sorulardır. Bastonumun çıkardığı ses, papazın sesi ya da hayvan gömücü sırt çantasını yüklendiğinde... bu sorular hak-kındaki araştırma sonsuza dek sürdürülebilir, insanlıkdışılı-ğın, namussuzluğun ürkütücü bir derecesine kadar gelişirler, bilmelisiniz, dinsel olana kadar ve din adına ne varsa her şeyin tam tersine kadar... Din, bakın: benim ağacım, benim bastonum, benim akciğerim, benim kalbim, benim suskunluğum, benim dikkatliliğim, benim kötürümlüğüm... İlerleme her şeyi daha da megaloman yapıyor, beynimdeki ilerleme, ilerlemenin mümkün olduğu yerdeki, yalnızca orada, hiçbir şeyin ilerlemediği yerde, bilesiniz... Belki de, beni en ilerde-kinden geride tutmuş olan budur! Mizacımın en keskin belirtisi kişiliğimi geriye koymamdır. Bu size tuhaf, itici gelebilir, ama öyle işte. Neden ve sonuç bende aynı anlama sahip. Bilim, bilesiniz, bununla hiçbir işim yok, hayatım boyunca buna karşı koydum, bütün mizacım istismar edilmişti... elbette dezavantajlıyım, geçmişimin oldukça net görüntülerine duyduğum duygusal sevgiden ötürü. Ve dahası: başkasının gördüğü zarardan haz duyma! Geçmişin yalnızca başkasının gördüğü zarardan haz duymaktan ibaret oluşu üzerine düşünmeli, genel bir inceleme yapmaya değer bu konuda. Kişi hiçbir şeye tutunamıyor ve amaçsız... Böyle midir?" Diyor ki: "Ansızın başım, misafir salonundaki insanları, özel masadaki insanları da, hepsini, hayvan gömücüyü, jandarmayı, mühendisi, hepsini, hancı kadını ve kızlarını da duvara dayadı. Rüyamda, bilesiniz. Başım bir anda misafir salonundan daha büyüktü ve hepsini ezdi. Dört bir yana doğru, sıkı ölümcül bir darbe, en küçük pürüzlülüğün içine kadar. Korkunç bir etki. Ancak, başımın hanı havaya uçuracak gücü yoktu. Yüzümde, başımın bir

vuruşta bitirdiği, ezdiği insanların suyu aktı. Nesneler ve insanlar bir bulamaç halinde. Nesnelerin ve insanların duyguları da. Duygular da! Gözlerim karardı.

Gözyaşlarım bu bulamaçla karıştı, hareket edemez oldum. Misafir salonunun bir köşesinde, pencere ile servis masası arasında, küçük bedenim bir sığınak bulmuştu kendine, korkunç bir biçimde sıkıştırılmıştı oraya. Artık soluk alma olanağım yoktu. Dudaklarımda bu tatlı tat! Bulamacın içime girmesini engellemeye çalıştım, ama başaramadım. Dilimin bulamacı geri itecek gücü vardı elbette, ama tat sızdı içeriye. Soluk alamıyordum. Kulaklarım döşemeye yapışmıştı, bilesiniz, bir şey de duyamıyordum. Bütün bunlar birdenbire olduğu için, tek bir kişiyi, sizi ya da mühendisi ya da hancı kadını ya da hayvan gömücüyü uyarmak olanağım da yoktu. Benim için en büyük felaket anlamına geliyordu bu. Bunun üzerine ağlamaya başladım, herkesi öldürdüğüm için. Başım hanı havaya uçurmayı denemişti, boğulmaktan korktuğu için. Duvarları kolaylıkla sıkıştırabildi, ama hava girmedi içeriye. Bir çatlak oluşmadı, duvarlar lastik gibi direndiler. Bunun üzerine çıldırdım. Bunun üzerine başım ansızın eski büyüklüğüne büzüldü, ve ezilmiş insanlar ve nesneler, bu bulamaç, bilmelisin, büyük sert levhalar halinde yere düştü... Ansızın bu levhalardan yeniden insanlar ve nesneler oluştu. Hepsi de yerlerinde oturuyor, yiyor, içiyor, sipariş veriyor ve hesap ödüyorlardı, bilesiniz, hancı kadının kızları da sıraların üzerinden atlıyorlardı, hiçbir şey olmamış gibi. Bitkin düşmüş bir halde uyandım ve yün battaniyemi yere düşürdüğümü gördüm. Kalktım ve yeniden yattım ve battaniyeyi sıkı sıkı örtündüm. Sonra yine, uyanıklık ile uyuyakalma arasında, son derece sancılı olsa da son derece ilginç bir keşifte bulundum: hancı kadın odamda duruyor, odamın ortasında duran bir ağaçtan siyah bir kuş sürüsünü kışkışlıyordu. Ellerini çırptı, kuş sürüsü havalandı ve her şeyi kararttı... Bunun üzerine ayağa kalktım ve ayaklarımı soğuk suyla yıkamayı denedim. Gerçekten de bu ayak yıkama bana biraz rahatlık verdi. Ne var ki artık rüya görmüyordum. Belki, yatağımın üstünde sessizce oturup kaldığım ve Pascal'ımın sayfalarını çevirdiğim için. Belki."

Yükseklik, Derinlik ve Dunun Hakkında Beyanat

"Dikkatinizi çekerim ki" dedi ressam, "bir adım sonra tamamen farklı düşünülür, bir adım sonra tamamen farklı var olunur; aynı erdemler ve aynı

sorulardır, aynı dikkate almayışlar, aynı izlenimler, aynı nedenlerdir, ama müthiş farklı sonuçlardır... Kendimi size zor anlatabilirim, bir ağaçla konuşabilirdim, bir siluetle konuşabiliyorum evet, evet, bir siluetle, deliliğe kadar çekilebilecek bir kavramla, ama siz her zaman kulağı tetikte bir insansınız. Dikkatinizi çekmek istiyorum ki, kişi 'kansız manzaralar kavramını kendine çekiyorsa, onu basitçe kendine çekiyor ve bir balon gibi üflüyorsa, devasa bir balon gibi, benzersiz bir ciğer gücüyle, bütün o muazzam evrenin ciğer gücüyle, o zaman bizim tasavvur dünyamızın gölgedeki tarafının öte yanına geçmek mümkündür... Düşüncenin hakiki ve iveğen, en aşırı anlamda zavallı ve gülünç olarak algıladığı sıfırın altındaki en soğuk derecesiyle yüzleşiyorum... Söylediğim, çok sapa bir dolambaçtı, en adi insan yıkımının dolambacıdır, yine de duyunuz: burada, 'titizlikdışı' deme özgürlüğünü kendime tanıdığım şeyle 'belleğimi aşırı soğutuyorum', demek istiyorum ki: kendim tarafından rahat bırakılmak için, kendi dikkatimi kendi içime çekerek dağıtıyorum! Demek istiyorum ki: beynim dünyayla akrabalık ilişkisinden başka yere yöneliyor, benden başka yere yöneliyor, kendimi söndürmemi olanaklı kılmış olan buluşlarımın kötülüğünden başka yere yöneliyor... En koyu karanlıkta yalnızca anlaşılmazlık ikna edicidir, anlayınız, sizi büyüleyici bir kıyaslamaya maruz bırakmak istiyorum, tıpkı bir köpeği sonsuz bir okyanusa maruz bırakır gibi, bir kuşu yerin çok derinliklerine maruz bırakır gibi, bir insanı kendi belleğine maruz bırakır gibi: yükseklik bir hiç olduğundan, derinlik hiç olduğundan, yükseklik ve derinlik koşullara karşı gülünçlükler olduğundan, felaket getirici olan iyilik yapan karşısında gülünç olduğundan... ama bu kavramların uğruna yeniden ortadan kaybolmalıyım, bu kavramlar uğruna yanmalıyım: her zaman yanma tasavvurum vardı, kendi isteğim hilafına yanmak zorunda olmak daima benim gizli kişisel ün dizilimim oldu... Ölmeye maruz kalırsam, diye düşündüm hep, başkasıyla karıştırılmaya maruz kalırsam... kendi fikirlerime maruz kalırsam... Anlayınız!... Kendimi yolculuğa hazırlıyorum ve dünyayı yanıltıyorum... bavulumu tıka basa dolduruyorum ve dünyayı yanıltıyorum... Binlerce trene biniyorum ve dünyayı yanıltıyorum... Onların dikkatini vardığım yerden uzaklaştırıyorum... Çünkü son, basitçe çürümüş bir insanın yol açtığı mide bulantısından başka bir şey değil... Ve, sonun bir kazazede olmasına karşın, bu en sonuncu, budalaca, garezle çetrefilleştirilmiş cinsel ilişkinin başımdan geçmesine izin vermeliydim, geride bırakılmış varoluşumun felaketini, hedefi kesin şeytanca bir komploda yozlaştıran bu işkenceye. Ölümü

düşünmüyorum bile" dedi ressam "ünü düşünmüyorum... ahlaksızlığı düşünmüyorum, çözülüşün ahlaksızlığını".

Kayalık Geçit

"Beynin ansızın artık bir makineden ibaret olması, saatler ve günler, hatta haftalar önce onunla çakılan, kötü muamele edilen her şeye bir kez daha çekiçle vurulması gibi. Bir sözcüğün tutarlı sözcüklerden oluşan bir çığı, sözcük yapılanmalarından oluşan mahalleleri aşağıya çekmesi ve en küçük bir istisnaya bile izin vermemesi, verememesi gibi. Sanki cüce gibi bir diktatör, görünmez, en azından insanların yaklaşamayacağı bir konumda, her şeyi korkunç yıkıcı bir gürültü yaratarak harekete geçiren, ama kendisine karşı hiçbir şey yapılamayan muazzam bir mekanizmayı çalıştırıyormuş gibi..." Ressam devam etti: "Bir kayalık geçit düşünün ki, evrenin en güzel renkleriyle donanmış, özellikle de su renkleriyle, etin gelişiminin renkleriyle, insanın içine girdiği bir kayalık geçit, emir üzerine girdiği. İsterseniz bu insanın eline bir bavul verebilirsiniz, başına bir şapka geçirebilirsiniz, dar elbiseler giy-direbilirsiniz, tamamen sizin gereksinim duygunuza göre, sizin içsel erdemliliğinize göre, çünkü rüyalar da, şimdi size empoze ettiğim tasavvurumun karşısına bu biçimde çıkartılıyorlar: bir insan ki fantastik olanı sırtına almış, toplumu hakkında hayal kırıklığına uğramış, o toplum ki bütün toplumsal tabakaların çok uzağında, tek amacı o insanı sonunu getirinceye kadar harap etmek, bir insan ki muazzam bir belleğe sahip, asilce kullanılabilen bu kavramla, daha fazla yükseltile-mez, daha fazla buruşturulamaz... Sizin için ve kendim için uydurduğum bu insanı, benimle birlikte kayalık geçide girmeye zorluyorsunuz, ona hükmediyorsunuz, onu tokatlıyorsunuz, onu basitleştiriyorsunuz, ona yanaşabilmek için ağaçlardaki bir hışırtı, kayaların ufalanışı, korkudan dişlerin gıcırdaması gibi bir şey olarak düşünüyorsunuz onu; kendinizi bir dehşet olarak koyuyorsunuz ortaya ve ona bir defalık vasiyete dair olanı ekleyerek onun korkusunu yavaş yavaş alıyorsunuz... Bu insan ayrılığı hissediyor, ama artık karşı koymuyor buna... ağrıyı hakikatte hissetmenin olanaksızlığıyla, çevirdiğiniz dolaplarla sersemliyor... Demek ki, şimdi bir insanı cehennem yoluna doğru harekete geçirdik, yedinci dinlenme günü denilebilecek bir zamanda, sonuncu ve en sonuncu dinlenme gününde... Artık yalnızca havanın var olduğunu, bu insandaki başka her şeyin yalnızca gülünç bir acayiplik, şimdiden hiçleşmiş beyninde artık yalnızca arkada

kalmış bir duygu olduğunu düşünebilirsiniz... bu insan kendisini zincirleyen dünyada, içinde hâlâ ipuçlarına sahip olabilir, annesi ve babası gibi, şehirler ve bilimsel alıştırmalar, zanaat düşünceleri, bütün bilime tabi olarak düşünmek istediğimiz hayvansı bir altbeynin tamamen ilkel yamyamlıkları... bir isim geliyor aklıma, acınası bir ad, tamamen kokusuz bir ad, sözümona bir mezarlık adı, kendi kabrinin üstünde süzülen, kendi beton kabrinin üzerinde... bildiniz mi bu adı? Varoluşumun dörtte birini oluşturan bu dersle birlikte (varoluşumun dörtte biri ders kavramıdır, dörtte biri tiksinti kavramıdır, dörtte biri hükümsüzlük kavramıdır ve dörtte biri de artıkdeğilvehenüzdeğil kavramıdır) size, uyuşmazlığın şehvetini sağladığımı görüyorum, tamamen benim doğrultumda gidiyor bu, ve uydurduğum figürün doğrultusunda da gidiyor, bir öğretmen diyebiliriz o figüre, öğretmenlerin en iyi uydurulmuş figürler olduğunu düşünüyorum, öğretmen *bir* uydurulmuş figürdür... işte bu öğretmen kayalık geçidin içine giriyor ve hedefine varıyor: okul binasına. Bir okul binası nedir ki? İçinde, bir kimsenin henüz bilmediği, henüz bilemeyeceği şeylerin öğretildiği bir bina... devam etmek istemiyorum, diyorum ki: öğretmen artık hiçbir şeyin öğrenilebilir olmadığını biliyor, herkesin cahil olduğunu, her şeyin sona erdiğini, her şeyin başlangıçta olduğunu vesaire vesaire: toparlanıyor, bavulunu topluyor. Bu görüntüyü canlandırdınız mı gözünüzde?" Dedim ki: "Evet canlandırdım." - "Bu görüntüyü kaybetmeyin: öğretmen bavulunu topluyor: okulun soğuk olduğunu keşfediyor. Isıtıyor. Kitaplarını topluyor. Okuldaki sınıfını buluyor, birdenbire biliyor, eğiteceği çocuklar gibi - çocukları düşündünüz değil mi? - görünüz: eğiteceği çocukların adlarını biliyor. Diyor ki kendine: şimdi kitaplarım zihnimde olsun istiyorum! Böyle bir olasılığı düşündünüz mü? Görünüz: öğretmen geçmişi düşünüyor, yalnızca geçmişi düşünebilir, çünkü yalnızca geçmişte düşünebilir. İnsanlarda hiçbir şey kesinlikle daha dikkat çekici değildir" dedi ressam. "Beyin, yapmayı düşündüğü atılımlara inanır, ama beynin atılımları mümkün değildir. Etin durumu farklıdır: beynin yapmaktan alıkonduğu atılımlardan oluşur et... Siz ne diyeceksiniz buna: öğretmen kayalık geçide, yok olmak için emirle gönderilmişti... apaçık, kolayca kavranabilir bir biçimde, esrarengiz değil, basitçeönekafaatılımı biçiminde... Kayalık geçide girmeye itaat etmiş olmasının şimdiden neye yol açtığını bilmediği halde, hâlâ eğitimi, eğitim olanağını düşünüyor: ben bir öğretmen olduğum için, diye düşünebilir... Öğretmeni hâlâ görüyor musunuz? Hünerimle onu içine soktuğum durumda? Çaresizliğin tam tersi olduğum için hükmettiğim

çaresizliğin içinde? Görüyorsunuz onu işte: hayvanca olandan hayvanca olana giden yolda bulunan kutupsallık... Öğretmenle daha başka ne yapılabilirdi diye sormuyorum artık, şimdiden sormuyorum artık... Kış olduğu için, karı, kutsal kışın kutsal karını yağdırmanın güzel eminliği içindeyim, yeryüzünü karla kaplamak, kayalık geçidi karla kapatmak, okul binasını kar altında bırakmak, zayıf düşürmenin inceliğini işleme zevkine sahibim, bu öğretmende her şeyi olanaksız kılma, kanını durdurma, beynini donma noktasına kaynaklama, mutlak donma ufkuna... Siz hâlâ öğretmenin bavulunu topladığı yerdeyseniz... siz onu hâlâ sobanın önünde görüyorsanız... av evine giden yolda, evet, daha büyük donun vurmasından önce, bir papazevini dünyevi kendini eğlendirme malzemeleriyle düşünmeye cesaret ettim... Görünüz: şimdi öğretmen kendi uğursuzluk getiren hayal gücüne kapatıldı, yavaş yavaş kendi düşüncesi tarafından kendi içine zorlanacak, 'sonu gelmeyen kar yağışı' kavramının içine... çevre, bizim çevre kavramımız, yumuşayacak, şeytani özelliklere bürünmeye zorlanacağı ölçüde yumuşak olacak... beyin konsantrasyonu şimdiden şeytani bir sessizlik bildiriyor, öyle ki bu sessizlik beyni yüksek verimlere tahrik ediyor, bütün duyguların yinelenemezliğine doğru zorluyor... Şimdi çok iyi biliyorum" dedi ressam, "siz, öğretmene ilişkin davranış tarzımın olanaklarında, tamamen başka türlü davranırdınız, onu pastoral bir barışseverlik içine kurardınız, gündelik bir günlük akışın içine, gençliğin duyarlılığının dalgalanmaları içine, sakatlanmış günahların, sakatlanmış hüzünlerin, sakatlanmış son ve çıkış tasavvurlarının içine kurardınız, gençliği vurguladığınız gibi, gençliğin onları olanaklılaştırdı-ğı gibi, büyük günahın içine değil, büyük hüzünlerin içine değil, büyük son ve çıkış tasavvurlarının içine değil, yaşlılığı vurguladığınız gibi... Öğretmeni kendi kötü yalanınızın içine kapatırdınız, onu, diyelim ki: basitçe yaşatırdınız! Ama ben öğretmeni yaşatmıyorum, ona yaşama izni veremem, onu yaşatmak elimde değil, benim öğretmen yaşamayacak, hiç yaşamadı, yaşamaya izni yok, öğretmenin yaşamı kendisini yasaklıyor bana, kendisini sakınıyor benden: onu öldürmeli-yim, dehşet bir ölümle ölmesini sağlamalıyım, ikinci kez ölmesini sağlamalıyım, çünkü benim için öğretmen zaten çoktan ölüydü... Şimdi karın düşüşünü ve ağaç dallarının kırılışını duyuyorum... buzul çağının bastırmasını, insanların melankolisinin ufalanışını... şimdi dehşet bir ölüm kristalleri sahnesi var önümde, öğretmenin bu sahnenin içine girmesi gerekiyor. - Nasıl ki varoluşu yok olmaya kimi zaman dokunaklı bir biçimde hâlâ aykırı davranıyorsa, başının

ölümün tutuklama emrine karşı nasıl direndiğini görüyorum... ayaklarının nasıl ansızın kötürümleştiğini, bu insanda nasıl her şeyin kötürümleştiğini, kötürümleşmesi gerektiğini... bu insanın, bu öğretmenin nasıl sönüp gittiğini, ölü olduğunu... öğretmen öldü... Şimdi, görünüz" dedi ressam, "yeniden kendi dünyamı kuruyorum: şimdi yeniden yaratılışın ilk günündeyim, yaratılışın ikinci günündeyim, kullanışlı bütün yaratılış günlerinin tasavvurundayım... öğretmen deneysel durumlarımın havasına çözüldü, öğretmen yanıtsızlığa çözüldü, 'yüzü olmamaya'. Öğretmen entelektüel zulmün vahşi bir büyüsüne kurban gitti, yükselen hayvanca bir entelektüaliz-me... Size" dedi ressam, "anlaşılır kılmaya çalıştığım bu sahneyi, izlediniz mi, en küçük ayrıntılarına dek izleyebildiniz mi?" Yanıt vermedim. "Görünüz" dedi ressam, "buluşlardan, yalnızca küçük ve en küçük zulmün büyük buluşlarından hâlâ haz duyabilir beyin, düşünme merkezi... zevkten bağıracak hale gelebilir... kendine bir ilkel dünya yaratabilir, bir ilkel dünya, bir buzul çağı, itaatin dehşetli bir taş devri... Ansızın eğilim duyulan, hiçbir işe yaramayan, son derece küçük bir tekil olaydan, son derece küçük bir bireyden yola çıkılır... Bir kirletme tasavvurundan, bir kirletmenin kirletmeye kadar tutarlılığından... kurban yere yatırılır, üstüne kar yağdırılır, çürümeye, yok olmaya bırakılır, bir hayvanın yok olması gibi, bir zamanlar onunla karıştırılmanın göze alındığı bir hayvanın yok olması gibi... Anlıyor musunuz? Yaşam arı, en duru, en karanlık, en kristalize umutsuzluktur... Oraya sadece kardan ve buzdan bir yol götürür insan ümitsizliğinin içine, içine girilmesi gereken yere; aklın zinası yoluyla."

Bu 'korkunç olan'daki bulanıklıklara engel olmak, onlara basitçe izin vermemek, kendinde ve bunu okuyanda, bir defada nihai olarak izin vermemek için, bu denemenin giriş cümlesine işaret etmek istiyorum, demek istiyorum ki: "talihsiz bir sefahatin" bu yansıtılışmm ilk cümlesine, özen göstermek için yeniden başlıyorum, bana öyle görünüyor ki, kendi beyninin acımasızlığıyla basitçe ressamdan aldığım ressamın cümlesiyle: "Beynin ansızın artık bir makineden ibaret olması..." cümlesiyle. Öyle bitkinim ki, hemen yatmam gerekiyor, bir sözcük bile daha yazmaktan vazgeçmem gerekiyor, bugün tek bir sözcük bile yazmaktan, oysa tam da bugün devam etmek için, sözcüklerle ve 'kavramlarla' ve 'dikkate almayışlarla' durmaksızın devam etmek için yeterli nedenim varken... Öyle bitkinim ki, inanılmaz bitkinim...

Asistan Strauch'a Mektuplarını

Birinci Mektup

Saygıdeğer Asistan Bey,

Gerçekten de, kardeşiniz beyefendinin yaşamına sistematik bir biçimde nüfuz etmeyi başardım, hem de beni bile korkutan bir acımasızlık ve samimiyetsizlikle: bu ilk günlerde kardeşiniz beyefendiye yakınlaşmam nispeten kolay oldu, işin gerçeği, o bana musallat oldu; bunu elbette özel bir şans olarak görebilirim, çünkü özellikle siz, kardeşinizin kendini tamamen kapatmış olacağından ve ona belki de hiç yaklaşamayacağımdan korkmuştunuz. Bu yüzden, demek isterim ki hastalık öyküsünü çekinmeden kendiliğinden anlatan bir insanı ansızın karşımda bulmaktan dolayı çok şaşırdım. Bu noktada hemen söylemem gerekir ki, burada VVeng'de bulduğum bütün keyfiyetin, kardeşiniz beyefendinin şahsında ve bana öyle geliyor ki, onu tamamen teslim aldığı gibi ona tamamen teslim edilmiş çevrede, üzerimde müthiş bir çekiciliği var, ama bununla başa çıkıyorum. Bana gösterilen, berrak, hesaplayıcı zihnin çizgisini, sizin bana gösterdiğiniz alanda koruyacak durumda olduğumu (sizinle Schvvarzach'ta yaptığım son konuşmaya da sadık hissediyorum kendimi), mümkün ve bunun sonucunda doğal olarak görüyorum. Bu noktada, buradaki davranış tarzım hakkında ortak anlaşmamıza her bakımdan uyduğumu vurgulamak isterim, bu göreve yanlış koşullar altında başladığım izlenimi oluşamaz. İlk andan itibaren, bu vakanın tıbbi yönünü tamamen devre dışı bırakmaya, kendimi bilinçli olarak, kardeşiniz beyefendinin deyim yerindeyse salt duyumsama düzlemiyle, doğal, kişiye özgü 'davranış bütünü'yle sınırlamaya çalıştım. Öyle sanıyorum ki bilimsel -tıbbi bilimsel değil- araştırma yöntemimi, kullanışlı sonuçlara yol açmasını umduğum *bir* keşifler yapma yolunu, birbirinin *yanında,* birbiriyle *iç içe,* birbiri *arasında* işleyen, birbirleriy/e örtüşen görüş olanaklarının bir yolunu şimdiden buldum. Biricik zorluk şurada ki: kardeşiniz beyefendi beni tamamen meşgul ediyor ve bana notlarımı almak için, öngördüğümüz gibi onun iç ve dış dünyasının atmosferini kâğıda dökmek için onu, onun hakkındaki izlenimlerimle karşılaştırmak için, yetersiz olsa da değişik görüş açılarından, 'küt ve sivri köşelerden', bu vakanın her zaman ikili görüşlerinin perspektifsel yönünün bir ölçüde de olsa tatmin edici bir biçimde hakkını vermek için, kardeşiniz

beyefendiyle adeta -bana öyle geliyor ki, inanılmaz istikrarsız, 'güvenilmez-belgesel düzlemde tartışmak için, gece saatleri kalıyor yalnızca (ki bu da yaklaşık olarak bile yeterli olmuyor). Bu olağanüstü feno-menolojik, kendi içinde iptal edilmiş başarısızlıkla tartışmak, bunu bir düzene ve kendi düzeni içinde kendi düzeniyle karşıtlık içine sokmak için. Yani, gündüzleri kaydettiklerimi, geceleri kaleme alıyorum. Sanırım, kardeşiniz beyefendide gerçekten de beni ancak şimdi saran fantastik uçurum insanı kavramı söz konusu. Düşüncem şu an için bu kavramla *onun* 'hedefine doğru gidiyor. Sorulması gereken soru, kardeşiniz beyefendinin *kıyaslanamaz* yönüne nüfuz etmenin ne ölçüde mümkün olduğudur. Buradan, sizin benden kardeşiniz beyefendinin yalnızca yüzey yapısını az ya da çok yaklaşık olarak ima eden, özenli de olsa, bu yüzey yapısının ve bunun altında yer alan (muhtemelen karanlıkta kalan) akıntıların ve ters akıntıların (değişikliklerin) ötesine geçmeyen, her şeyden önce özlü optik olanı dikkate alan bir *yardımcı rapor*'dan daha fazlasını bekleye-meyeceğiniz sonucu çıkıyor; ben de burada aldığım notlar temelinde sonra size böyle bir rapor vermeyi amaçlıyorum. İnanıyorum ki, olağanüstü dengesiz bir yoksunluk durumuna ilişkin bir yardımcı raporu, yanlış yönlendirilmiş olarak, aktarılamaz olarak tanımlamak gerekir. Hangi nedenle olursa olsun özellikle bana vermiş olduğunuz bu görevi, özel bir lütuf olarak, şimdiden gördüğüm gibi gitgide daha çok tıbbi bir varoluş olan varoluşumun, dahası bütün gelişmemin önemli bir kesiti olarak kavrayabilirim. Değerlendirebildiğim kadarıyla, bu görevin benim için birçok bakımdan görmezden gelinemez bir önemi bulunuyor. Ama elbette, daha şimdiden, henüz hiçbir şey kesinleşmiş değilken, henüz herhangi bir yönde bir ilk adım bile atılmamışken, kendimi size müteşekkir bir stajyer olarak göstermem kesinlikle yanlış olurdu... Ve bu görev henüz gerçekliğin ilgili ilk evresine bile girmiş değildir. Verdiğim sözün aksine, Weng'den düzenli mektup beklemeyin.

İkinci Mektup Saygıdeğer Asistan Bey,

Bir şok terapisinin ne olduğunu siz öğrettiniz bana, *çılgınlığı delilikle,* bu iki kavramın orta noktasının dehşetliliğine varıncaya kadar karşı karşıya getirmeyi siz öğrettiniz. Söylemem gerekir ki, erkek kardeşinizin burada yaşadığı, işte bu şok terapinin bir zamanlar sizin kısaca değindiğiniz, teknolojiyle hiçbir ilgisi olmayan, akıl hastası karakterin, her zaman inandırıcılıktan uzak insanı bıktıran karşı duruşunu yasladığı, daha da

bağımlı karşı-ıstırabını oluşturan, o öteki, olası, uyumsuz olmayan tarzıdır. "Böyle durabilir bir insan" demiştiniz bir defasında, "kesinlikle binyılların kenarında". Bu cümle size ait olmasaydı, durmaksızın böylesi cümleler peydahlayan erkek kardeşinizin bir ürünü olduğuna inanabilirdim. İşte Weng böyle bir şok terapi oluşturuyor, zihnin ve bedenin gelişimi olarak bir iyileşmeyle uzaktan yakından ilgisi olmayıp genel olarak iyileşmeyi - iyileşme olarak bir zihin ve beden gelişimini hedefleyen, sizin özenle karanlık olarak tanımladığınız şeytani terapilerden birini, Koltz'un kitabında da betimlenen bu 'içe yönelik patlayıcı imha terapisi'ni oluşturuyor. YVeng bir *şoktur.* Erkek kardeşiniz için elbette, bizzat kendinizin, sizin odanızdaki akşamlarımızdan birinde, "bireyin buzul çağı parçalanışı" olarak tanımladığınız acımasızca beyni bozguna uğratan aşırıyöntemle bir ilave durum oluşturuyor. Sanırım kıyaslanamaz ölçüde vicdansız -her şeye karşı vicdansız-, gaddar etkenine (sınırlarda birbirine geçirilebilir bir kalıtımdan) dengelenmiş bir hastalık söz konusu, kendi heyecanından artık dışarı çıkamayan, kendi kavramından, kendi varoluşundan. *İçsel bir kalıtım hastalığı*'ndan söz edebilir miyim? Her şeyi 'görüş açıları enerjisi' olarak tanımlamak istemediğim sürece, giderek daha çok saptadığım gibi, artık hiçbir görüş açısı varsaymıyorum. Bu yıl yaptığımız biricik ortak gezintideki sözlerinizi anımsayınız: "Kan bağları birdenbire tamir edilemez hale gelir." Sanırım erkek kardeşiniz, şimdi onu bilmenin belirleyici olduğu bir anda unutulmuş olan bir yönden (ve bir anda bütün yönlerden birden) gelmiş biri gibi tutunuyor, içinde bulunduğu bu duruma. "Başım, artık hiçbir geçit bulamadığım yerde olabilirdi" dedi bugün. Şimdi olduğu gibi, erkek kardeşinizin yarıda kestiği, bana öyle görünüyor ki 'olduğu yerde kalan' gerçeklik oluşumunu, somutlaştırmak söz konusu olursa, en fazla, kendi başıma üstesinden gelemeyeceğim bir titizliğe girişmem gerektiğini söylemeliyim. Şimdi -kardeşiniz söz konusu olduğunda- geçitlere zamanım var. Ne var ki, açık kapıların sunduğu çok sayıda olanak, şimdiden bitkin düşürüyor beni, ve ben ansızın, öyle görünüyor ki, sizin her durumda talep ettiğiniz *işlemin doğrusallığını,* üstelik sanırım bir anda "pis bir görüş açısızlık-ta" donup kalmış bir beyin meselesinde, sağlayabilecek durumda değilim. Sizi kuşkulandıracak bir şey söyleyeyim: ben de zaman zaman kardeşiniz gibi, benzer mistisizmler içinde, bu "akla uygun berraklıktan çıkıp kurtulmuş bilim-öncesi düşünüşünün bir işe, hiçbir işe yaramayan mistisizmi" içinde, davranıyorum. Daha kısa bir süre öncesine kadar, utanmazca bir karanlık içindeymiş gibi gördüğüm kavramlarınızın diyarının

kapılarının bana nasıl ansızın açıldığını saptamak heyecanlandırıyor beni. Sanki düşüncenin cüretkârlığının önünde engel olan ne varsa yalnızca yürüyüp geçmek, geride bırakmak gerekiyormuş gibi; ama şimdi şunu da söylemeliyim: tıbbi düşüncenin demek istiyorum, çünkü sizin düşünceniz, erkek kardeşinizinkinin aksine tıbbi bir düşünce; onun düşüncesi ise kendisinin de söylediği gibi "asli bir işlevi olmayan ahlakdışı bir arabölgedüşüncesi." Ayrıca erkek kardeşinizin şeytani ve basit yönü aslında kendi (onun) hedeflerine aynı yoldan gidiyorlar, -kardeşinizin deyişiyle- "barbarca hayvanca yüksekte konuşlanmış", gerçekte ölüme doğru yol alıyorlar. Ama bütün bunlar, sizin her zaman söylediğiniz gibi, tek geçerli kabul edilmesi gereken şemadan, inandırıcılık gücünden, düzalınlılıktan çok uzakta. Bugün çok daha şeffaf bir biçimde incelenen *baba kompleksine* çapraz bir karşıtlık içindeki bir *erkek kardeş kompleksi*'nden söz etmek, işin kolayına kaçmak olurdu. Yaptığı bir keşfi şimdiden bildirmeliyim size: sanki erkek kardeşiniz "nida"lardan, "tutarlılığa düşkün bir beyin tözünü sürekli olarak genel bir düzensizliğe sokan" bir "nidalar ordusundan" mustarip gibi. Düşüncelerim, hatta, tamamen düşüncelerden oluşmuş *duygularını,* sandığım kadarıyla sizin arzuladığınız bu dizilim, elbette erkek kardeşiniz beyefendinin genel durumuna nüfuz ediyor, ama herhangi bir bilgiden söz etmek yanlış olur, her türlü tahminin de hemen anlamsızlığa düştüğünü söylemem gerekiyor, kavranabilir ne varsa, kendi içinde sınırsız ölçüde insan düşmanı bir özgüvenin *parçalanma iirünii* hissini veriyor. Her şey hemen tikelleşiyor. Ben anlaşılır kılma düzleminde hareket ediyorum, ama bu düşünceye kesinlikle hâkim olamadığımı görüyorum, şöyle ki: yaptığım tahminler bana hâkim oluyor. Yine de, tam da izlenimlerim temelinde, size zamanı geldiğinde, yararlı olabileceğime inanıyorum. Belki şimdiden daha dikkatli, yalanlara ve hakikat dışına (sıradanlık alanında: kendimi hukuk öğrencisi olarak tanıttım) ve barbarca bir tabiyete dayalı, zorla itaatkâr olmuş bir stenografım. Şöyle ki: *her şey* düşünecek bir şey veriyor bana, bu özel durumda da öyle. Renkler, kokular, soğukluk dereceleri -bu artan, her şeyde ve herkeste ve her yerde artan don, işitilmemiş kavramsalabartmaolanağıyla, büyük, her zaman en büyük öneme sahip. Kendimi, ayrıntılara inmekten, onlara bu *klimatolojik* açıdan ilginç (tam da 'bireyin buzul çağı parçalanışı') *klimatolojik* ve klinik bütünün ayrıntı ürünleri olarak işaret etmekten sakınmalıyım; ve mektupta gözlemci görevime ilişkin, çeşitli tekinsiz adalet anlayışlarını ele almayı yasaklıyorum kendime. Görüş açınızın, yani kardeşinizin kayıp olduğuna

ilişkin görüş açınızın, değişme olanağına inanmıyorum. Normalleştirmeye (iyileştirmeye) inanmıyorum, durumunun gözle görülür bir biçimde kötüleştiğini saptıyorum.

Saygıdeğer Asistan Bey!

Kardeşiniz beyefendi gerçekten, aynı zamanda birden fazla varoluşla başa çıkabilme yanılgısı içinde yaşıyor, aynı zamanda, kendisinin de korkunç bir şey olarak duyumsadığı, bu değişik, eşzamanlı hiçbir zaman ulaşılamayacak bir geçişe ulaşmaya çalışan, yine kendisinin "olayların (kendi olaylarının) tahayyül edilemez malzemesi" olarak gördüğü varoluşlar tarafından ezilmiş olma yanılgısı içinde yaşıyor. "Kromatik kendini alçaltmanın kırbacı" ndan söz ediyor, "arı olmayan düşüncenin yükseğe kamçılanmış kuşbakışı felsefesinden söz ediyor. Elbette, mizacının, gelişmesinin, verimsizliğinin mıknatıslığı bununla açıklanıyor. Kendi anlamı içinde, insana yakışmayan temel hakların kararı olarak anlaşılacak bu verimsizliktir, onu yaşamaya yetkin kılan - bir o kadar tutarlılıkla da ölüme.

Kardeşiniz beyefendinin esas olarak iki farklı yaşam alanından "sürekli kendini savunarak, oluşmak üzere" olduğu gözlemini yapıyorum: birisi politik alan ve biri de sizin "ilişki düşü" dediğiniz alan. Bu iki yaşam tamamen akıcı bir biçimde, sabit sarsılmaz kararların bütünsel geometrisi boyunca ve aynı doğallık içinde, sizin "her şeyle bağlantılı olan hiç" olarak tanımladığınız hareket halindeki iç alan boyunca ilerliyorlar. Burada, erkek kardeşiniz beyefendinin kişiliğinde, politik insanı düş gören insan olarak ve basitleştirilmiş olarak düş gören insanı politik bir insan olarak ve bu ikisini birbirine karşı sonsuza dek sığaya çekerek ele alan bu tasavvurun en büyük örneklerinden biri var karşımda. 'Düş gören ve politik insan' başlığıyla bir yazı yazacağınızı kendiniz söylemiştiniz. Erkek kardeşiniz beyefendide, böyle bir *fenomene* ilişkin kendi görüşlerinizi en güzel ve en mutlak bir biçimde inceleyebilirdiniz; yazdığınız yazı, düşünce olarak bile mükemmel görünen, hatta, *mükemmel olan,* bir algılamanın karşı imgesi olarak oluşurdu. Bana öyle geliyor ki, bir insanın düşü ile siyaseti arasındaki böyle bir ilişki, erkek kardeşiniz beyefendide tamamen örnek bir biçimde cisimlendiği gibi, erkekçe olanı, bütün cinsel süreçlerde erkekçe olanı, mucizevi sıradanlıkta somutlaştırıyor. Böyle bir insanın düşü ne gece tanır ne gündüz, politik diye bir şey tanımaz, tıpkı böyle bir insanın politikliğinin

gece ve gündüz ya da söz konusu olabilecek bir düşsellik tanımayışı gibi. Üstelik bütün bunların hiçbir sınırı yoktur, sınır çekmek *hiçbir zaman düşünülmemiştir.* Her ikisinin, düşün ve politik olanın, böyle bir insanda kendi başına ve *bütün* oluşu, en gizli bir biçimde onu ve mükemmel insani dengeyi gerçekleştiriyor. Bu noktada derim ki ben, benzer bir biçimde politik *ve* düş gören bir insan mükemmelliğin en yakınına yerleştirebileceğimiz bir insandır, her türlü sınıflandırmadan doğal olarak uzak durması gereken, böyle bir sınıflandırmaya karşı çıkması gereken bir insandır, yani o *apaçık* insandır! Ancak, insani bir doruk noktası anını (başlan-gıçsız ve sonsuz da olsa) sergileyebilecek olan böyle bir "tanrısal ikilibirlik" içinde, *çözülme hastalığı* çok geçmeden aydınlatan katı bir karşı taraf olmakla kalmayıp, bu özelliklerin tümünün nesnesi tarafından tekrar tekrar atılan bir "bütün çöküşlerin bi-raradalığı" adımı da olur. Erkek kardeşiniz beyefendi gerçekten de "bütün çöküşlerin birarada nesnesi"dir.

Erkek kardeşiniz gibi bir insanın olanaklarını tanıdığım noktaya, yani kendindeki politik ve düşsel olana (düşün kendisine) bir kez daha dönecek olursak: onun politik yönü de onun düşsel yönü (ve düşü) gibi onun gündelik yönü olabilir, bunu *onun varoluşunun gecesi* olarak tanımlardım, düşsel yönünü de onun gündüzü olarak; kendi kendisinin gecesi ve gündüzü, ama sınırları yok, dolayısıyla gecesinin gündüzü, gündüzünün gecesi yok: peki politik bir insan nedir? Düşsel, düş gören bir insan nedir? Elbette erkek kardeşiniz beyefendide, ve *onunla birlikte,* küstah bir insan kalıntısının aşağıya çeken hiddetinin ölümcül sessizliği diye adlandırmak istediğim şey başlamıştır. Kendisiyle birlikte uzun yürüyüşler yapıyoruz, bir ormandan bir başka ormana, çukurluğun içine, bir başka çukurluktan; soğuk uzun süre hareketsiz, yani açık havada hareketsiz durmayı olanaksızlaştırıyor, düşünce akışlarında da, düşüncelerde takılıp kalmayı olanaksızlaştırıyor, o ve ben, böyle düşüncelerden birdenbire donabiliriz, böyle fikir silsilelerinde ölebiliriz, bu tekinsiz donda olduğu yerde kalmaya ayartılan yaban hayvanlarının ölmesi gibi. "Dona muazzam bir ayartma" burada kendiliğinden gerçekleşiyor. Erkek kardeşiniz beyefendiyi bu saniyede, kendisinin üstüne parayla tutulmuş "dünya belleğinin satırlarının düpedüz eziyetle" art arda eklendikleri bir raporcunun tutkusuzluğuyla alıntılıyorum. Erkek kardeşiniz bugün dedi ki: "Beynim cümleye girdi." Bu tamamen inanılmaz bir anlatım. Düşünmek gerekir ki, "Bütün beynim nadasa girdi" dedi. *Sizden* yalnızca bir defa, yalnızca tek bir defa söz etti;

karanlığının içindeki, tahmin ediyorum ki zaman zaman "düşüncesizce içine ve altına ağladığı" bu karanlık noktalardan biri ön plana çıktı o zaman. Meksika'da yaşayan kız kardeşinize tuhaf bir bağlantısızlıkla bağlı. Erkek kardeşiniz, kendini sadece dışa-vurmaya bile karşı koyan, ve sürekli her şeyi dışavurmak zorunda olan insanlardan biri. Düşünce akışlarını donduran ama her zaman anlamsızca ve yararsızca donduranlardan; intiharcı bir konuşma akışı içinde yozlaşan, kendi duygu dünyaları, is-temdışı ensest olarak anlaşıldığı için onları her gün en gaddar bir biçimde ezip parçaladığı için hakikatte kendilerinden nefret edenlerden. Demek istiyorum ki: erkek kardeşinizin sözlerine kulak *veriniz.*

Dördüncü Mektup Saygıdeğer Asistan Bey

Erkek kardeşiniz beyefendiyi püskürten, söylemem gerekir ki, aşırı korku altında hüküm süren, çok sıradan bir korkudur, gitgide daha da acımasızca *(ona* karşı acımasızca) püskürten. insanlar onun yolundan çekiliyorlar. Şimdi, bitkinlik içindeyken, ben de onun yolundan çekiliyorum, öyle bir bitkinlik ki, size tarif edemem bile, onun yolundan çekiliyorum ve yoldan çekilemem. Ona teslim edilmiş durumdayım. Bağışlayın beni! Hükümsüzlüğünü cümleler biçiminde basitçe içime itiyor, fotoğraf görüntülerini sonra bu dehşeti benim (ve onun) her zaman mevcut, karşımızda duran duvarlarımızda gösteren bir projeksiyon makinesinin içine iter gibi. Elbette erkek kardeşiniz beyefendi hakkında daha fazla şey bilmek istiyorsunuz, ve ben de gücümü sonuna dek kullanmayı deneyeceğim. Onun konuştuğu doğu dilleri hakkında bilginiz var mı? Onun "Asyalı varlık özü" hakkında? Onun vekil öğretmenlik dönemi hakkında? Bunlar, onun adeta *kırılmış varoluşunun* büyük, tamamen bağımsız karanlıklarıdır. Daha bir çocukken saldırıya uğramış. Üstelik sizin tarafınızdan. Bu konuda bir şey biliyor musunuz? Erkek kardeşiniz beyefendi her bakımdan sizin tam karşıtınızdır ve o noktada yeniden karşıtınızdır, *siz* onun erkek kardeşisr/ı/z, siz o *değilsiniz...* Kendisi "kavram-sız bir kavram dünyası"nın içinde yaşıyor. Bastonunun, onun elinde gerçekten büyük bir önemi var. Sistematik olmak şöyle dursun, işaret etmek istiyorum ki, arkasında duran kapıların düşmesinden duyduğu çocukluk korkusunu bugün bile sürdürüyor. "Kuşaklar boyunca uykusuzlar" için de acı çekiyor! Onun düşünce dünyası her zaman mezarlıklarda geçmiş, "mezarlıklara defolmuş". Anlıyor musunuz? Şu da ilginç: müzikle ilişkisi, devlete karşı nefreti, polise karşı,

düzene karşı. *Bir soru sorma biçimini, sakatlanmış bir yanıt* haline getirmekten duyduğu müthiş zevk. Sürekli "caddedeki vahşice kazalar" hakkında, çok eskilerde kalmış "sinsi aile felaketleri" hakkında düşüncesi. Sonra sirklere, revülere, sapkın olan her şeye duyduğu sempati. Kendisinin "şakacılık krallığı"ndan söz ediyor. Hiç erkek kardeşinize yakınlaşmayı denediniz mi? Hile yoluyla? Bir hekim olduğunuz için, diye düşünüyorum, onunla bir temas kurmak, her zaman daha önemli olmuş olmalıydı. Yoksa korktuğum gibi, erkek kardeşinizle hiçbir temasınız olmadı mı? Gündüzleri geceden dinleniyor ve tam tersi. Cebinde sürekli *Pensees'*yi taşıyor. Erkek kardeşinizin bana bulaşmayacağına inanmıştım. Ama şimdi, onun bu tutarlı bir biçimde ilerleyen hastalığından etkilendiğimi hissediyorum. Nasıl bir hastalıktır bu? Erkek kardeşiniz, dünyanın karanlıklaştığına, çevresindeki ve içindeki her şeyin karanlıklaştığına inandığı ölçüde karanlıklaşıyor. "Dünya ışığın aşama aşama kısılmasıdır" diyor. Ve sonra bu akşam dedi ki: "İçimde her şey bir nehir yatağındaki gibi kurudu, kurumuş bir kan nehri gibi içimdeki her şey." Çılgınlık kavramı kafamda net olmadığı için, bu kavram yalnızca eğreti bir kavramdır benim için, erkek kardeşinizin çıldırmış olup olmadığını söyleyemem. Çılgın *değil* o! (Deli?) Hayır, deli de değil. "Ölüm çağrışımlarıymış onun beyninde gürültü çıkaranlar. Bugün yatağında tamamen çırılçıplak oturur ve bedeniyle meşgul olurken gördüm onu.

Uzun süredir yazmadığım için görevimi ihmal ettiğimi düşüneceksiniz. Burada bir tatil yapmak için paranızı kullandığımı düşünebilirsiniz! Ama bu konaklamayı şimdi birdenbire bir ıslah, bütün o ikili anlamıyla bir ıslah olarak duyumsuyorum. Gerçek şu ki, erkek kardeşinizin düşünceleriyle doldum. Onun her şeye yönelik suçlamalarıyla. Hayır, henüz hasta olmadım, gülünçlüğün kendisiyle doldum. "Dünya yüzeyinin, evrenin çarpıklıkları yüzünden oluşmuş çarpıklıklarını" gösteriyor bana. Şu anda her şey karardı gözümde. Bağışlamalısınız, bu mektup, sorumlusunun ben olmadığım bir kafasızlıkla dikte edildi. Geç oldu. Ama, erkek kardeşinize verdiğiniz 'çocukluk cezaları' hakkında düşünmenizi rica ediyorum sizden. Bütün çocukluğunuz ve gençliğiniz boyunca erkek kardeşiniz beyefendi hakkında yaydığınız 'çocukluk yalanları' hakkında. Görevim on üç, on dört gün sonra basitçe yarıda kesilebilir mi, bilmiyorum.

Haberlerimin hiçbirine yanıt vermediğiniz için, benden hoşnut olamasanız bile, şu durumda bir şeyi değiştirmek istemediğinizi, şu anda geri dönmemi istemediğinizi varsayıyorum. Bu, anlamsızlık ve amaçsızlıktan başka bir şey olmazdı. Elbette Schvvarzach'taki stajımın kurallara uygun bir biçimde sürmesini de düşünüyorum...

Beşinci Mektup

Saygıdeğer Asistan Bey,

Tıbbi olan karanlıktır, yalnızca karanlık yollar bunlar, şu an "korunmasız kafamla" bütün bilimlerin arasında en şanlısı olarak tanımlamak istediğim, bizimkisi de katıksız bir *önaşamcıdaki* bilim olduğu halde, bizimkinin tersine yalnızca görünüşte bilimler olan bütün bilimlerin birarada dehşet iktidarı olarak tanımlamak istediğim bilimimizin labirentinde yürüyorum. Bu bilimlerin bilgilerini *önceden* bilemem, onlar ancak bizim düşüncemizden yola çıkarak yalnızca her türlü tahmini değişiklikleri içinde *hissedilebilirler.* Tıbbi olan belki de, karanlıkların batıl inançla sıkı sıkıya bağlantılı, yöntemsel açıdan iç içe geçmiş sonucudur, belki de dünyanın çoktan batmış geometrisine vurulan cesur neşter darbeleridir. Bu sırada selüloz, et, *lağvedi-lebilir* organik olanın sirkülasyon olanaklarıyla giderek daha da önemsizleşeceklerdir olasılıkla biricik doğal olanın, doğaya karşılık düşenin karşısında, sınırsız karanlığın karşısında. Bilimimiz, her şeyin onu çıkış noktası olarak aldığı, almak zorunda olduğu ve her şeyin, en yüksek felsefi derecelerin bile, her şeylerinin onda olduğu ve her şeylerini ondan aldıkları bilimdir. Ve giderek daha fazla bağlı olduğumu hissettiğim erkek kardeşiniz beyefendinin bir sözünü, tersine çevirmeye yakışır fantastik düşünüşlere dayanan bir akrabalıkla, kullanacak olursam: "Hastalıklara ilişkin bilim, bütün bilimlerin en şiirsel olanıdır."

Erkek kardeşiniz beyefendinin, son derece üzerinde düşünmeye değer görünen birkaç cümlesini size yazmazlık edemiyorum. Elbette kesinlikle sistematik davranıyor değilim. Benim için mümkün değil bu. *Benim de* içinden geçtiğim *bir evre* bu. Erkek kardeşiniz bugün, başka şeylerin yanı sıra şunları da söyledi: "Tragedya bütün tragedyalarla bağlantılıdır." Sonra: "Değer değersizliktir, değersizliğin felaketi kendi dünyamızın ve *kendi dünyamızdan kopmuş dünyanın* değersizliğidir." Bu cümleyi, bugün uzun süren bir baygınlıktan uyandıktan sonra söyledi, odasında yatarken

bulmuştum onu, tasavvur edebileceğiniz gibi ilkin büyük bir korkuya kapılarak, bir sistol olduğunu düşündüm. Kendisi dedi ki: "Her şey *hemen hemen* siyah." Kendisi "Şeytanın ilk durumlarının azotu içinden" yürü-yormuş. Aynı günün akşamında da dedi ki: "Yeryüzü, dünya, kanlanmış." Bu olağan değil. Her zaman "bütün varoluşların hem üstünde hem de altında kendi *varolma sınırına* erişememiş" bir varoluş sürdürmüş.

Evet, *organların* ne oldukları, bir gecede öğrenilecek olsaydı. Belki, bana iflah olmaz bir biçimde karmakarışık görünen şey hakkında sizin kafanızda bir şeyler vardır, kafanızda bir yere yerleştirmişsinizdir: belki bir ameliyat? Bizim bilimimiz bunu bilir, ama yine de buna göre davranmaz, *"orada da burada da, görünüş!"* diyen "korkunç temel ilkeye" göre. Kardeşiniz beyefendinin 'öykücük defterlerine'* bir kez olsun yaklaşabilsey-dim. Kardeşinizin, kendisini meşgul eden her şeyi, yıllardır, on-yıllardır yazdığı bu 'öykücük defterleri'nin varlığından haberiniz var mı?

Burada yalnızca ipuçlarını yazabilirim, bu bile birdenbire üzülmeye değer bir delilik gibi geliyor bana.

Bugün birbirimize bir oyun yaptık: içimizden kim ötekini ağlatacak! (Bu oyunu, şimdi bildiğim gibi, siz de erkek kardeşinizle sık sık oynamışsınız.) Erkek kardeşiniz kaybetti.

Altıncı Mektup

Saygıdeğer Asistan Bey!

İntihar, sizin de bir defasında saptadığınız gibi, bir ana rahmi meselesidir; intiharın gerçekleştirilmesi, intiharcının doğum anıyla birlikte başlar. Erkek kardeşinizin şimdiye kadar yaşadığı ne varsa, işte böyle "intiharın dizginsizliği"ydi. Bu insanı oluşturan her şeyi öldürmek üzere yapılan bir av.

Bu temel tözün içinde, bu "kulakları sağır eden genel durumun" içinde, şimdi bile hâlâ "intiharı ele almaktan", *kendisini,* bildiğimiz gibi, yaşam boyu süren gelişme eziyetinin ardından sona getirecek el hareketinden söz ediyor. Her bireyin intiharının binlerce yıl *onun* için yapılmış bir hazırlıktan başka bir şey olmadığı düşüncesinin cesurluğuna karşı olunamaz. Erkek

kardeşiniz beyefendi (şimdi neredeyse kesintisiz olarak uykusuz olan!) anneliği basitçe *İntiharlık* olarak tanımlıyor. Bir insanı peydahlamak (kendi aklının en büyük terbiye edilişiyle, kendi kendisiyle ilişkili olarak): (birinci planda) babanın ve (ikinci planda) annenin, ürünlerini, çocuğu, kesintisiz bir intiharda *yok etme*, dünyaya getirme kararıymış, "yeni bir intiharı şimdiden gerçekleştirmiş olma"nın apansız önsezisiymiş.

* Almancası *die Fabulicrbücher: fnbııliereıı* fiili (Latince *fabulari* sözcüğünden) "düş-gücüne yaslanan öyküler bulup süsleyerek anlatma" anlamında. (Ed.n.)

"Şeytani bir korku, bilmelisiniz, intihan hep bastırdı bende. Sonra, düşünceler karanlıktan sıyrıldı, genel olarak kendi kendimle ilişki, benim büyük ölçüde damgamı taşıyan bir normallik. İnsan doğamın, tinin ve onun iç dünyasının bu muazzam gelişme halinin inançları... Evet, intiharı her zaman geri bastıra-bildim, sayısız sınırsız hayal kırıklığı vakası, taşkınlık, suç, kalıtımsal eğilimler, bu insanlık dışı zorluklar... Bilmelisiniz, bütün insanlar gibi, ben de yaşamım boyunca adeta yalnızca kendi kendimle ilişki kurdum, bu zor dünyada, bu kadar çok yasanın olduğu ve hiçbir yasanın olmadığı bu dünyada... hiçbir görüş olanağının bulunmadığı... ilgisizliğim çok nadirdi, bilmelisiniz, her zaman bir kararlar, çelişkiler, korku adamı oldum..."

Strauch hakkındaki (belleğimdeki) malzeme muazzam. Yazılı olan da öyle, elimden geldiğince. Elbette bir rapor yazabilirim. Bir insanın durumu, bir hayvanın durumunu açıklar gibi açıklanamaz ki. Görevim öğretim araçları. Ressam Strauch'un işine elbette yaramayacak. Neden? Asistan bana sorabilir. Ona cümleler söyleyebilirim, ve ressamın bacaklarının bir hareketini ona canlandırabilirim. Strauch'un VVeng'e neden geldiğini şimdi söyleyebilirim. Viyana defterini neden kapattığını. Resimlerini neden yaktığını. Neden nefret içinde olduğunu. Ormanlara koşturduğunu. Uyumadığını. Neden! Ne söylediğini, ve bunları nasıl söylediğini ve neden delilik ve tiksinti arasında gidip geldiğini söyleyebilirim. Hancı kadınla karşılaştığında ne hissettiğini, sırtında çantasıyla hayvan gömücüye rastladığında neler hissettiğini söyleyebilirim. Bazı şeylere neden ve ne yüzden basitçe boş verdiğini, biliyorum, içinde sürekli neler olup bittiğini, bu ressam Strauch'un kim olduğunu, bu sürekli takip edilen, kendini

yararsız bulan bu insanın, gerçi kâğıt üzerinde bir erkek kardeşi ve bir kız kardeşi ve başka yakınları bulunan, ama hakikatte her zaman yalnız olmuş olan, çok zavallı bir biçimde yalnız, benim raporumdan da anlaşılabileceği gibi, bir büyükşehirlinin kış odasında kendi kızgın akrabalarının birisi ya da bir diğeri tarafından, -bu kişiler, söylediklerine göre, ken-

dilerini bu sinek tarafından takip ediliyor hissettiklerinde, evlerinde biraraya toplanıp sessizce, havalarını ve akşam saatlerini berbat eden bu sineğin, bu hayvanın, esriklik hali içindeyken söyledikleri gibi, bu canavarın, işini bitirmeye -bir sineğin, hem de bir büyükşehirkışodasısineğinin ne olduğunu ve içinde neler olup bittiğini bilmeden- karar verdiklerinde-, kovalanmış ve sonunda duvara yapıştırılmış bir sinek kadar yalnız olan bu insanın. Ressam Strauch'u gözlemledim, onu gizlice dinledim, bu görev öyle gerektirdiği için yalan söyledim ona ve sorularımla delirttim onu, daha da delirttim, suskunluğumla çoğu zaman başına vurdum, o kadar çok korktuğu ensesine. Gençliğimle rahatsız ettim onu. Planlarımla. Endişelerimle. Yeteneksizliklerimle. Şirretliğimle. Ölüm hakkında konuşuyorum, bilmeden ölümün ne olduğunu, yaşamın ne olduğunu, her şeyin ne olduğunu... yaptığım her şeyi, bilmeden yapıyorum, evet, ve onu kendisinin yıkımına ve benim yıkımıma doğru itiyorum. Yıkım? Sonunda bugün de en değişik ölüm olanaklarını betimlemeye çalıştım, böylece onu tamamen kararttım. "İntihar benim doğamdır, bilmelisiniz" diyor. Bastonuyla havaya vuruyor, artık bir canavar olmayan, artık gökyüzü olmayan cehennem bile olmayan havaya vuran bir canavar gibi. Vurduğu hava, yalnızca havadır ve başka bir şey değildir, gördüğüm gibi, elementlerden biri bile değildir.

"Günün birinde eve gelinir ve bilinir ki, bu andan itibaren her şey için para ödemek gerekiyordur, ve bu andan itibaren yaşlanmış ve ölmüştür kişi. Günün birinde her şey bitmiştir, yaşam istediği kadar devam etse de. Bir defada sonsuza dek ölmüştür kişi, ve bütün güzellik, mutluluk olan ve olabilecek olan, zenginlik ve her şey geri çekilmiştir, sonsuza dek." Ressam kendi kendine söylüyor bunları, bana değil. Ansızın geldiğimiz, daire çizerek yürüdüğümüz ve düşüncelere daldığımız için öngörmeden geldiğimiz köy meydanında, dedi ki: "Korkunç, bu köpek havlamaları! Yaşamım boyunca hep nefret ettim bundan. Her zaman korktum, bir köpek tarafından ısırılmaktan ve sonra da kudurarak ölmekten. Okul yolum bile köpek havlamalarıyla kesilmiş bir yanlış yoldu! Kalp krampları geçirdim,

bilesiniz. Köpekler insanın üstüne sıçrar ve korkunç bir pençe vuruşuyla yere devirirler. Köpek sahipleri, köpeklerini, kendilerine ve köpeklerine hiçbir şey yapmamış olan insanların üstüne kışkırtırlar. Sonra korkunç bir ısırık yaranız olur! Bu kaba etin üzerine sıçrayışıyla, sizi öldürebilir de! Dok köpekleri..." dedi ressam, "Et koparan dok köpekleri ve kurt köpekleri! Adım başı havlama! Köpeklerden nefret ediyorum! Bir han köpeği, bir defasında, bilmelisiniz, kız kardeşimin uyluklarından bir parça koparmıştı. Hancı özür bile dilememişti. Hiç olmazsa dehşete kapılmış olsaydı!... Bir hayvan sizi ısırıyor ve bütün çabalarınız boşa gidiyor. Genellikle paltoların ceplerinin altından dişleyip çekiştiriyorlar! Kulakları işitmeyen yaşlı insanlara arkadan saldırıyorlar, sonra, belki ancak günler sonra, kalp krizi geçiriyor bu insanlar. Buraya geldiğimde, köpekler üzerime üşüşüyor ve beni nihayet rahat bırakmaları için bastonumu birkaç kez kaldırmam gerekiyor. Bastonum olmasaydı, var olamazdım!" Mezarlıktan çıktığımızda dedi ki: "Köylü cenazeleri bir ritüeldir. Ölü yıkanır ve keten bir beze sarılır ve tabutta sergilenir ve sonra yeniden soyulur ve Pazar kıyafetlerinin içine sokulur." Ayakucunda, yüzlerce yıllık, mefruz duaları okurlarmış. Ölünün erkek ve kız kardeşleri nöbetleşe dua ederlermiş, sonra anne-babası, büyük anne-babası, çocukları, torunları. Ya da öteki akrabaları dua ederlermiş. Hiç birinin anlamadığı sözleri olan, ortaçağdan kalma şarkılar söylerlermiş. Latince şarkılar da söylerlermiş. Evin dört bir yanına ölünün resimleri asılırmış. Geriye kalan eşyaları toparlanır, ve üzerlerine, onları alacak kişilerin isimleri iliştirilirmiş. Geri döndüğüne inandıkları cennette kayırılmayı dilerlermiş ondan. Ona sorular sorarlarmış, ve ondan yanıt alırlarmış. Üzerine kutsal su serper "ve onun ismini, aziz ilan edilmiş birinin ismini söyler gibi söylerler".

Bütün bunlar geçti kafamdan: panayırcılar, eksantrik avare, onun seyyar tiyatrosu, köpek leşi, cenazeler, hancı kadının davranış tarzı, çok uzaklarda cezaevindeki kocası, bir köpek gibi gözetleniyor, işkembe çorbası ve sade suya tirit çorba kaşıklıyor, asla tahta ayakkabıya ve kaba kumaşlara alışamaya-cak ve belki de ot minderi ve kelepçeleri bir sığınma olarak görüyor, kim bilir. Soğuk başıma vurdu ve beni adeta delirtti. Çılgın bir sabahtı bu, bando müziğiyle parçalanmış, bira ve tütsülenmiş et ve Pazar kıyafetleri tuhaf insan kokularıyla sersem ettiler beni. Geçen gece geçti kafamdan. Her şeyin birbirinden ne kadar uzak olduğu ve olamayacağı ve fakat öyle olduğu ve bunun normal ve önemsiz olduğu geldi aklıma. Bugün

en soğuk gündü, hastaneye benim kışlık paltomu göndermelerini yazdım, yoksa iyice donarım. Koltz'un kitabını da istedim, çünkü dönmeyi düşünmüyorum. Şimdi gidemem. Hep aynı yollar, bir halat gibi birleşiyor ve düşünceleri ıslah ediyor. Şurada, masanın üstünde kardeşime yazmaya başladığım mektup ve yakında okuyup bitireceğim Henry James'im duruyor. Dışarısı daha da soğuk olmalı. Her saat başı her şey daha da soğuyor ve karanlıklaşıyor. Ressamın odasında güçbela soluk aldığını duyduğumda, midem bulanıyor. Şimdi oraya gitmem, onun hakkında ciddi ciddi düşünmem gerekirdi. Çünkü raporumu yazmalıyım. Kaç yaşında olduğunu bilmiyorum. Yürüyüşü ne ifade ediyor? Ayağa kalkışı, oturuşu? Ne söylediği ve nasıl söylediği? Ya ben? Ona karşı tavrım nedir? Her şeyden önce bir yalancıyım ben. Dün sert sert baktı bana: "Hukuk, demiştiniz, değil mi?" Ve ben: "Evet, hukuk." Sonra bir sessizlik oldu. Vadi karanlıktı ve havayı değiştirmek mümkün değildi. Sonra kar yağdı. Sonra ormanda, gölgedeki taraftan, silah sesleri duyuldu. Bu arada koşturan, bir geyiğin bacakları olamaz, diye düşündüm yalnız başıma hana döndüğümde. "Dünya kalbimde büzüşüyor" demişti. Burada mı o? Şimdi böyle hamlıkları yazışım, kalpsizlik. Baskı. Sırf yapmam gerektiği için yapıyorum. Ressamla yaptığım konuşmalar mı bunlar? Pek değil. İpuçları? Her şeyde, kardeşinin sözünü ettiği hastalıklı bir yön "yine de korkunç bir mesafe". Suç kimde? Şimdi yaşamının en önemli kesitlerini hemen hemen biliyorum. Ama bundan bir şey çıkartamıyorum. Aramıza hep daha fazla kar yağıyor. Yatağında oturup kendine bakışı geçiyor kafamdan. Gördüğü rüyalar. Kendisine "elbette karşıt duran" hastalığı. Dün, demiryolcuyla konuşmasını duymak, korkunçtu. Hiçbir şey anlamayan, anlayamayan ötekine hep hak verişi. Ve şimdi herkese hep hak verişi. Söylediği her şey, bir hak veriş. Aslında sürekli aciz içinde.

Her yaş, her zaman kötüye kullandığı dünyadan her zaman millerce uzaktaymış. Zaman zaman, uzak bir geçmişte kalmış durumlar çöküyormuş üstüne, büyükannesindeki öğleden sonrası kahve saatlerinden biriyle ya da dedelerinden birinin çiftliğindeki tavuk gıdaklamalarıyla bağlantılı bir koku püskürtüyormuş onu. Sonra yine, içinde dünyaya yabancı hanımların oturduğu bir büyükşehir pastanesinin kokusuymuş bu. "Uç yaş anları, otuz yaşında tekrar gelir." Şimdi bunları başka bir dehşetin başka koşulları altında görüyor. Bir bulvarın, ilkokul ikinci sınıftaki okul ödevleriyle bağlantılı olan ağaçları serinletiyor onu. Çocukluğunda, uyanmak zorunda

olmak ve uykuya yatmak zorunda olmak ve aritmetik ödevini yapmak zorunda olmak gibi belirli bir zaman dilimine dahil olan kiliseye gidişlerle. Tütsünün ve 'Gloria'nın ve, papazın komşu doğramacıya yaptırabildiği ahşap Meryemanaların büyüsü. Yürümeyi öğrenme ve karşı çıkmayı öğrenmenin zamanında. Dindar akşam dualarının zamanında. "Handa konuşulan bir sözcük" dedi ressam, "beni yirmi yıl önceki halime götürebilir". Ve sonra: "İnsan, her zaman, o aynı insan değildir." Geri çekilişler, temelden deneyimler, koptukları yerde unutulmuş ve yeniden hatırlanmış: bir ormanda, bir kilisede, bir okul avlusunda. Şehir ve taşra anne-babasının ve büyük anne-babasının keyfine göre yer değiştirmişler, politikanın keyfine göre dolaşmış kendisi ve düşüncesi dünyada, boydan boya: "Kusmanın yurdu olan yerde, kusturucu yemekleri yiyebildim, ve prensesleri bile şaşkınlığa düşürecek tavırlar geliştirebildim." En büyük ve en küçük rolleri oynamış. "Her zaman bir kılık değiştirme dehası oldum." "Dikkat çekmeme sanatını kimsenin başaramayacağı kadar" başarmış. "Görkemli yürüyüşler ve görkemli yemekler de, kesekâğıdının içinden bir şeyler yemek de sıradandı benim için." Ne var ki bunlar yalnızca bir oyundan ibaret değilmiş asla: "Ben tepeden tırnağa, kesekâğıdından yemesi gereken biriydim, ve aynı zamanda, seçkin biriydim, ama daha çok, kesekâğıdından yemesi gereken biri..." Çocukluk: okullar ve hastaneler. Anne-babasının ve büyük anne-babalarının hayal kırıklıklarından başka bir şeyle sonuçlanmayan mesleki konuşmalar. Emanet edildiği vasinin gidip gelişleri. Paraya öyle zorunlu olarak "her zamankinden daha çok!" ihtiyaç duyduğu anda, ödemelerin kesilmesi. Bir işe girme, art arda pek çok işe girme. "En pis işleri yaptım." Bir yerlere sığınma çabaları, bir üniversite eğitimine, hep bir üniversite eğitimine. Hepsi başarısız kalmış. Haftalarca yatakta yatma. Evin duvarları boyunca yürüme ve açlıktan, bir karar veremeyecek durumda olma. Erkek kardeşi ve kız kardeşi kendi 'gizli dünyalarına' çekilmişler. Büyük anne-babalarının ölümü, anne-babasının ölümü. Geri çekiliş. Fabrika her türlü düşünceyi devre dışı bırakmış.

"Sık sık uyanıyorum" dedi ressam, "gecenin bir yarısında, biliyorsunuz ya, uyumuyorum. Bu kafayı canlandırın gözünüzde. Bir kez yatağımdan kalktıktan sonra, kollarımı ve bacaklarımı yoklamaya başlıyorum, yavaş yavaş hareket ediyorum, ki çok zordur bu, çünkü dengemi hemen bulamıyorum. Bu kafayla, bilmelisiniz, kalkar kalkmaz, denge bozukluğum oluyor: birdenbire yataktan fırlayıp kalkmaktan sakınmam gerekiyor

kendimi. Tamamen çırılçıplak duruyorum öyle, kulak veriyorum, dinliyorum, dışarıda, öyle görünüyor ki, hiçbir hareket yok, handa yok, sanki insanlığın soyu tükenmiş. Kuşlar dallarda duruyorlar, bu kara kış kuşları, ama kıpırdamıyorlar. İyice pencerenin yanına gidip, dışarı bakıldığında, biraz zaman geçmesi gerekir, kuşların durduğu görülüyor: şakıyamayan şiş karınlar. Hangi kuş türü olduğunu bilmiyorum, ama hep aynı kuşlar. Odada, yürümeye çalışırken neden olduğum başımdaki aşırı şiddetli ağrılara fırsat bırakmadan, birkaç kez volta atmayı deniyorum. Aynı zamanda soluk almanın ve yürümenin korkunç ağrılara yol açtığı bir insan olmak ne demektir bilir misiniz? Dikkatle masanın başına oturuyorum ve notlar almaya başlıyorum, beni meşgul eden her şey hakkında notlar. Ama fazla yazamıyorum, üçüncü ya da dördüncü sözcükten sonra bırakmam gerekiyor... elbette, bir şey yazmak istediğinde ürküyor da insan... ama sonra, az önce sahip olunan ve iyi bir fikir olduğuna ikna olunan bu fikir, unutuluyor. Geceler işkencedir bana, bilmelisiniz, bedenim üzerinde incelemelerde bulunarak kısaltıyorum onları: aynanın karşısına geçiyorum ve kendime bakıyorum. Her zaman yüksek nitelikli sorular art arda yuvar-lanamaz. Şimdi sık sık, salt bakmaktan oluşan uzun seanslar düzenliyorum. Biricik tatminim bu; ağrıyı dindiriyor, kafada kargaşa yok, sıcaklık ve heyecan yükselmiyor. Gecenin üstesinden geliyorum, bilmelisiniz, parmaklarımla tırmaladığım duvarlarda görünen bu korkunç ümitsizliğin. Görünüz" dedi ressam, "tırnaklarım kırıldı. Öyle tasavvur edilemez bir ağrı ki bu, başımdan geçen, söyleyemem bile".

Schvvarzach'a geri döndüğümde *Denıokratischen Volksblcıtt* gazetesinde okudum: "W. şehrinden, bir meslek sahibi olmayan G. Strauch, geçen haftanın Perşembe gününden beri, Weng beldesinde kayıptır. Kar yağışının sürmesi yüzünden, yakınlarının da jandarmaya başvurduğu kayıp kişiyi arama çalışmaları durdurulmuştur." Aynı günün akşamında stajımı tamamladım ve eğitimimi sürdürdüğüm başkente geri döndüm.